

Türkiye'de

EŞCİNSEL

&

İŞÇİHİV+KÜRTSANATÇI
KADINMEMURGAZETECİ
TUTSAKÖĞRENCİTRANS
EKSÜELYOKSUNMÜLTECİ

OLMAK

Kaos GL

Türkiye'de
EŞCİNSEL OLMAK

Söyleşiler
Mart – Kasım 2008

Kaos GL Yayınları

Türkiye’de Eşcinsel Olmak!

Kaos GL

Gazi Mustafa Kemal Bulvarı, 29/12, Demirtepe / Kızılay – Ankara

Telefon: +90 312 230 0358

Faks: +90 312 230 6277

E-postal: kaosgl@kaosgl.org

URL: <http://www.kaosgl.org>

Hazırlayan: Ali Erol

Deşifre: Ali Özbaş, Barış Sulu, Burcu Ersoy, İsmail Alacaoğlu, Semih Varol, Umut Güner

Baskı Öncesi Hazırlık: Emir Birant

İlk Basım: Aralık 2008, Ankara

Baskı ve Cilt:

Ayrıntı Basımevi, Ostim, Ankara

0312 394 5590

Bu kitap Heinrich Böll Stiftung Derneği’nin desteğiyle yürütölen “Türkiye’de Eşcinsel Olmak!” başlıklı proje kapsamında Kaos Gey-Lezbiyen Kültürel Araştırmalar ve Dayanışma Derneği tarafından hazırlanmıştır.

Mart 2008 ile Kasım 2008 tarihleri arasında Ankara’da yapılan 14 söyleşi ile Eskişehir, İzmir ve İstanbul’da yapılan birer söyleşinin derlendiği toplam 17 söyleşiden oluşmaktadır.

HEINRICH
BÖLL
STIFTUNG
DERNEĞİ

Teşekkürler

“Türkiye’de Eşcinsel Olmak” söyleşi dizisinin gerçekleşmesinde
katkıları için...

Heinrich Böll Stiftung Derneği,

İzmir Fransız Kültür Merkezi,

İstanbul Goethe Institut,

Eskişehir Gelişim Vakfı,

Ekin Sanat Merkezi,

Kaos GL İzmir,

Morel Eskişehir LGBTT Oluşumu,

Hacettepe Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetim Topluluğu,

ODTÜ Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Grubu,

BirGün Gazetesi,

Cafe Orta Dünya,

Anarres Cafe,

Atölye Kulübü,

Oniva Tour,

Akın Rüzgar, Atilla A., Ayşe Düzkan, Barbaros Şansal, Bawer Çakır,
Begüm Topbaşı, Burcu Ersoy, Buse Kılıçkaya, Erdal Matur, Erinç
Seymen, Fırat Kaya, Heribert Murmann, Hülya Gülbahar, Kemal
Aslan, Kürşad Kahramanoğlu, Maryam, Mehmet Ali, Murathan
Mungan, Özlem Çolak, Roodabeh, Salih Canova, Sasan, Semahat
Sevim, Serap Akçura, Tamer Özalp, Dr. Ulrike Dufner, Victoria,
Yasemin Öz, Yıldırım Türker

Kaos GL Derneği

Türkiye’de Eşcinsel Olmak!

Eşcinsel yönelimli insanların en az heteroseksüel insanlar kadar çeşitlilik gösterdiklerini biliyoruz. Eşcinsel yönelim her tür dinsel, etnik, sosyokültürel, mesleki ve politik grupta birbirine yakın oranlarda görülüyor.

“Türkiye’de Eşcinsel Olmak!” programıyla hayatın her alanından ve toplumun her kesiminden lezbiyen, gey, biseksüel, travesti ve transeksüel bireylerin çeşitliliğini ortaya çıkarmak ve Türkiye’de eşcinsel olmanın ana resmini hep birlikte yansıtmak istedik.

İşçi, öğrenci, sanatçı, HIV+, gazeteci, Kürt, trans, lezbiyen, yoksul, mülteci, tutsak ... olmak gibi durumlar, Türkiye’de eşcinsel olma hallerini nasıl şekillendiriyor? LGBT bireyler bu durumlar üzerinden kendilerini nasıl var ediyorlar ve kimliklerini nasıl kuruyorlar?

Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Travesti ve Transeksüel varoluşların kendilerini, varoluş ve mücadele alanlarını sundukları söyleşileri Ankara, Eskişehir, İzmir ve İstanbul’da düzenledik. Bu programla ortaya çıkan eşcinsel olma hallerini 17 söyleşiyi derledik. Söyleşilerin yansıttığı çeşitlilik ile aynı zamanda LGBT bireylerin varoluşları ve yaşadıkları sorunların benzerlikleri ve farklılıklarını da LGBT topluluğu için görünür kılmak istedik.

Türkiye’de LGBT bireylerin çeşitliliği ile Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Travesti ve Transeksüel olma hallerinin bu kitapta okuyacağınız 17 söyleşide sunulan anlatılardan ibaret olmadığını bilincindeyiz. Hem tüm bu hallerin sürekli değişim dönüşüm içinde olduğunu farkındayız hem de iç içe geçen ve birbirini kesen alanlarla birlikte hâlihazırda kendini doğrudan ifade edemeyen eşcinsel olma hallerinin de ortaya çıkarmaya çalıştığımız ana resmin karanlık bölgeleri olduğunu biliyoruz. Bazı söyleşileri kamuya kapalı yapmak durumunda kaldık. Bazı alanların ise kendini ifade edebilmesi için söyleşinin kamuya kapalı olacak olmasının bile henüz güven verici olmadığını gördük.

“Başında “Türkiye’de” sonunda da “olmak” bulunan bir cümle zaten bir sorun alanını işaret eder. Türkiye’de bir şey olmak! Türkiye’de eşcinsel olmak tabii ki çok dertli bir şey. Türkiye’de bir şey olmak diye bir alan belirlediğiniz zaman asıl derdimizin Türkiye olduğunu biliyoruz. Çünkü bu başlığı bize yazdıran dert Türkiye. Türkiye ile derdi olan insanlarız. Türkiye’de var olmak konusunda çok ciddi sıkıntılar çeken insanlarız.”

15 yıl önce, “bu toplumda sadece heteroseksüeller yaşamıyor, biz de varız!” diye ortaya çıkmıştık. Yıldırım Türker’in altını çizdiği sıkıntılar bugün hâlâ kendimiz olmamızı engellemek için elinden geleni yapıyor, pek çoğumuzu boğuyor. Yüzümüzü birbirimize döndükçe, eşcinsel olma hallerimizi paylaştıkça soluk aldığımız alanların genişlediğini gördük; soluk aldığımız alanlar genişledikçe daha çok kendimiz olduk.

Açıldıkça, kendimizi ifade edip varoluşlarımızı ortaya koydukça eşcinsel olma hallerimizle birlikte Türkiye toplumu da dönüşüyor. Açılmaya ve adım adım yürümeye devam edeceğiz!

**Ali Erol
Kaos GL**

İÇİNDEKİLER

Eşcinsel Olma Halleri – <i>Murathan Mungan ile Söyleşi</i>	7
Eşcinsel Olma Halleri – <i>Yıldırım Türker ile Söyleşi</i>	23
Eşcinsel ve Memur Olmak	35
Eşcinsel ve İşçi Olmak	49
Eşcinsel ve Kürt Olmak	53
Kadın ve Eşcinsel Olmak	64
Sivil Anayasa’da Eşcinsel Olmak	84
Eşcinsel ve Gazeteci Olmak	95
Eşcinsel ve Sanatçı Olmak	105
Eşcinsel ve Öğrenci Olmak	117
Transeksüel Olmak	129
Eşcinsel ve Mülteci Olmak	137
Eşcinsel ve Tutsak Olmak	141
Eşcinsel ve HIV+ Olmak	147
Transeksüel ve HIV+ Olmak	152
Eşcinsellik ve Yoksunluk Hali	156
Türkiyeli Eşcinsellerin Örgütlenme Halleri	164

Murathan Mungan ile Söyleşi

“Görünür olmak, ortaya çıkmak, söz almak istesenez de istemesenez de bir politik mücadele alanının parçasıdır. Kısacası politik olmadan eşcinsel olamazsınız. Sadece kendi cinsinden biriyle yatan bir kişi olursunuz. Kendi cinsinden biriyle yatan kişi olmakla yetinmek ise, sizi her türlü baskılama sisteminin karşısında silahsız ve savunmasız bırakır.”

Şair-Yazar Murathan Mungan, “Türkiye’de Eşcinsel Olmak!” söyleşi programı kapsamında, 9 Kasım 2008 tarihinde, İstanbul’da Goethe Institut’de konuştu.

Merhabalar, hoş geldiniz. Bu güzel havada kapalı bir mekâna ve beni dinlemeye kendinizi kapattığınız için teşekkür ederim.

Türkiye’de işçi, memur olduğu için, bir taşra kentinde yaşadığı için, aile baskısı altında bulunduğu için kendini kabul etmekte; kendisini en yakınlarına, çevresine, ailesine kabul ettirmekte zorluk çeken, işini, ailesini, çevresini kaybetme korkusu yaşayan; son zamanların moda sosyolojik terimiyle söyleyecek olursak “mahalle baskısı” altında gey olmanın sıkıntısını yaşayan insanlar hakkında başkaları da rahatlıkla söz alabilir. Bunlar çoğumuzun rahatlıkla tahmin edebileceği şeylerdir. Ama “Türkiye’de Eşcinsel Olma Halleri” başlığı düşünülecek olursa, burada kendi açımdan daha anlamlı olacağını sandığım bir konuya ağırlık vermek istiyorum. Eğer siz “biri” olursanız, diyelim ki başarılı, şöhretli, tanınmış biri olursanız ne kadar yırtıyorsunuz bu işten, ne kadar sıyrabiliyor, atlatabiliyorsunuz? Çeşitli saldırıları, baskıları, dışlanmaları ne kadar savuşturabiliyorsunuz? Bu tarafa geçtiğin zaman işin o kadar kolay olmadığını bir örneği olabilirim diye düşündüm. Yani, birçok kişinin düşünebileceği gibi tanınmış ya da başarılı olduğunuzda o kadar da yırtılabiliyorsunuz. Sizin de sıkıştırılabileceğiniz, kısırıldığı alanlar, yerler, durumlar, konular var.

Bunlara daha sonra gireceğim. Öncesinde bir takım üst başlıklar altında değinmek istediğim konular var. Önümdeki kâğıtlarda bu başlıklar yazılı. Konuşmanın bütününe yaymak istediğim bu başlıklar zihninizde bazı kıvılcımlara yol açarsa, başka şeyleri de çağrıştırıp düşündürürse, yeni fikirler aşılsa ben bugün üstüme düşen görevi yapmış hissedeceğim.

Şimdi gönül isterdi ki, ben ya da benim durumumdaki herhangi birinin konuşmasını, artık 2008 yılında, bir cuma cumartesi gecesi, diyelim “Tek Yön” gibi bir gey kulübü dolduran insanların kalabalığı doldurabilsin. Belki de asıl sorun ve açmaz, hafta sonları kulüpleri dolduran o kalabalığın hâlâ kendisi, cinselliği, kimliği hakkında düşünmeye ihtiyaç hissetmemesidir. Ömrünü düşünce üretmeye adanmış, bu çeşit konularda bunca şey yazıp söylemiş ben gibi kişilerin şimdi ne diyeceği hakkında gerçekten ihtiyaç duymamasıdır. Kimlik olarak cinselliğinin bir düşünsel plan gerektirdiğinin farkında olmaması, kendisini, ihtiyaçlarını, var oluşunu fikir planında ifade etme, paylaşma gereği duymamasıdır.

Bir yanıyla bakacak olursanız komik, diğer yanıyla bakacak olursanız trajik bir şey söylüyorum. Bu durum üzerine düşünölmeye başlandığında görünür olma meselesini

gündeme geliyor. Elbette insanların çoğunun yaşama koşulları eşit değil. Kendini "come-out" etmekte, ifade etmekte, çekirdeğinde yer aldıkları ailelerinden başlayarak çevrelerine yayılan halkalar halinde kimliğini açıklamak konusunda eşit şartlara sahip değiliz. Dolayısıyla herkesin kahraman olmasını, konunun militanı kesilmesini beklemek gibi bir lüksümüz de yok. Yalnız benim dikkatinizi çekmeye çalışacağım konu, bu görünür olma korkusuyla çok ilgili. Çünkü görünür olmak, beraberinde toplumsal anlamda ciddi bir rahatsızlık boyutu getiriyor. Hangi sınıftan, toplumsal tabakadan olursanız olun, sizin gey olmanız, eşcinsel olmanız dar bir çevrede idare edilebilir, gözardı edilebilir, saklanabilir, hatta kimi durumlarda hoş görülebilir bir şey olduğu sürece pek fazla arıza çıkartmıyor. Ama siz görünür olmaya, bir varlık, bir olguya işaret eden bir kimlik, bir figür olarak ortaya çıkmaya başladığınız anda, toplumsal hassasiyetler, o güne kadar uykuda beklettiği bütün baskı aygıtlarını işletmeye başlıyor. Bu gey olmak konusunda da böyle, Kürt olmak konusunda da böyle, toplumsal taleplerini genişletmek isteyen kadınlar için de böyle, diğer her türlü dini, etnik, milli aidiyet farklarıyla ilgili konularda olduğunda da böyle. Sizden kalabalığın arasına karışmanız, kaynayıp gitmeniz isteniyor. Bu yalancı toptancılığa "milli birlik ve beraberlik" deniyor. Bizim toplumda heteroseksüel erkeklerin "milli olması", homoseksüel erkeklerin "milli" olmasından daha kolay oluyor tabii...

Evet, böyle bakacak olursak, ne diyebiliriz? Şöyle düşünebilir miyiz mesela: Keşke zenciler, siyahlar olmasaydı, herkes beyaz olsaydı yeryüzünde. Bütün dünya Müslüman olsaydı. Hıristiyanlar, Yahudiler olmasaydı. Aleviler falan da olmasaydı. Kafa karıştırıyor bütün bunlar çünkü. Hatta isterseniz herkes Fenerbahçeli olsaydı. Başka takımı tutanlar olmasaydı, diyelim... Ama varlar. Var oldukları anda da "öteki" olarak varlar. "Diğeri" olarak varlar. Bir problemin başlangıç yaratan figürleri olarak varlar. O zaman bizim gibi olmayan, farklı olan, öteki olan, diğerleri olanların, yaşama ve var olma hakları konusunda bilgi sahibi olmamız, tutum sahibi olmamız, davranış sahibi olmamız gerekiyor. Bunun yolu da düşünce, değer, tutum üretmekten geçiyor.

Genel olarak sistem dediğimiz baskılama aygıtları, bütün farklı kimliklere toplum içinde nefes alabileceği dar alanlar ayırır. Buradaki var oluşlarına göz yumar. Diyelim ki rüşvet aldığı için polis, bir takım eşcinsel barlara, saunalara göz yumar. Ya da devlet bir takım cem evlerinin açılmasına izin verir, ama ruhsat vermez. Bunun gibi örnekler toplumsal sübaplardır. Arıza çıkaracağını düşündükleri kimlikler, konular, gruplar hakkında nefes payı tanır. Ama görünür olmak, ortaya çıkmak, söz almak isterseniz de istemeseniz de bir politik mücadele alanının parçasıdır. Kısacası politik olmadan eşcinsel olamazsınız. Sadece kendi cinsinden biriyle yatan bir kişi olursunuz. Kendi cinsinden biriyle yatan kişi olmakla yetinmek ise, sizi her türlü baskılama sisteminin karşısında silahsız ve savunmasız bırakır.

Görünür olmak meselesinin şöyle bir yanı var: Gey argoyla söyleyecek olursa, "Toplum içinde beni kimse alıkmasın, ama benim hoşuma giden biri bana alıksın." Buradaki "beni alıkma - bana alıkma" ikilemesi, aynı zamanda çifte hayat sürdürenlerin temel kilididir. Türkçeye çevirecek olursak, diyelim kalabalık içinde "benim gey olduğumu kimse anlamasın, ama benim hoşuma giden biri kimliğime uyansın, hatta mümkünse karşılık versin." Birçok gizli geyin yaşam stratejisi ve hülyasıdır bu. Adeta bu cennet vaadine uygun bir kimlik, bir figür oluşturma gayretimiz vardır. Görünür olmanın getirdiği baskıları, redleri, davranışları kaldıramayacağımızı hissettiğimiz andan itibaren benliğimizi kimlik yarılması şeklinde yaşamak zorunda kalırız. Toplum içinde benim gözüme kestirdiğim, istediğim kişi bana uyansın, hatta bana alıksın, ama ben istediğim zaman kalabalıklar içinde "görünmez adam" olayım! Bu genel hülyayı ve tutumu farklı toplumsal katmanlardan geyin yaşamına yayabilirsiniz, ama benim pozisyonumda tanınmış biri

olduğunuz zaman, bunu uygulama şansınız da kalmaz. Sürekli bir gözaltı figürsünüzdür aynı zamanda. Davranışlarının, tavırlarının her an denetlendiği, gözleendiği, açıklarının yakalanmaya çalışıldığı, çoğu kez dış bilenen, ne zaman ayağının sürçüp yere kapaklanacağı beklenen bir figür olursunuz. Bunu yalnızca homofobik heteroseksüeller değil, aynı zamanda, sizin kimliğinizi açıkça yaşamınızı hazmedemeyen, bu nedenle içten içe sizin cezalandırılmanız gerektiğini düşünen homofobik geyler de hisseder.

Demın sözünü ettiğim görünür olma korkusu, görünmekten kaçma aynı zamanda bir yer altı hayatının inşasını beraberinde getirir. Yani saklı-gizli bir hayat kurmak zorundasınızdır. Türban konusundaki tartışmaların gündeme getirdiği o moda deyişle "kamusal alan"a çıkmamak zorundasınızdır. Aslında sizin ötekilere benzeme gayretiniz, onlar gibi görünme gayretiniz, sizin gizli türbanınızdır. Görünmeyen türbanlılardır. "Türban", toplumumuzu anlamak için sanıldığından çok daha güçlü bir metafordur. Her farklılık kamusal alanda görünmezlik türbanıyla var olmaya çalışıyor demektir. Eğer biseksüelseniz saklanma alanınız daha geniştir. Eğer tanınmış, ünlü bir biseksüelseniz, eşinizle çekilmiş fotoğraflarınız toplumsal ilişkilerde kolay vize, kolay pasaport yerine geçer. Biseksüel kimlik, ikiyüzlü yaşama konusunda size imkânlar ve kolaylıklar sağlar. Uzun zaman Amerika'da yaşamış çok sevdiğim Fransız yazarı Marguerite Yourcenar'ın bir saptaması var: "Lezbiyenlik her zaman aşırı görünmez oldu," der. Bu saptamasının Türkiye'deki pratik için de çok geçerli olduğu kanısındayım. Çünkü "feminite" kadın kimliği açısından doğal bir örtünme sağlıyor. Lezbiyen bir kadının feminenliği onda imgesel sarsıntıya yol açmadığı için dışarıdan görülmüyor. Özellikle erkeksi olmayı seçmemişlerse, kendilerini öyle oluşturmamışlarsa, feminitenin saklama niteliği daha yüksek duvarlarının ardında görünmez olmaları, kadın kalabalığı içinde kaynayıp gitmeleri daha kolay oluyor. Lezbiyenler, kendi haklarının savunusunu doğrudan değil de transferler üzerinden, örneğin feminist politika ya da erkek eşcinsel politika transferlerinin üzerinden gerçekleştirdiği sürece, kendi problemlerini ikincil alan ilan etmiş olurlar. Bu sorunların hallini başkalarının mücadelesine bıraktıkları sürece görünmezlikleri devam eder. Görünmeyi reddeden görünmezlik politikaları, konuşmanın başında örnek olarak verdiğim bir cuma-cumartesi gecesi "Tek Yön"ü dolduran kalabalığın onda birinin dahi burada ve olması gereken her yerde olmamasının yarattığı bu hiçleştirici boşluğu, devlet, sistem, egemen güçler kendi aygıtlarıyla doldurur. Ve görünmez olmayı tercih edenler, diyelim ister biseksüel oldukları, ister feminen lezbiyen oldukları, ister alıktırmayan gey oldukları için, kendilerine tanınmış olan bu ikiyüzlülük olanaklarından sonuna kadar yararlanma lüksüne sahiptirler. Ötekiler o kadar şanslı değillerdir ya da olmayabilirler. Ve kimlikler görünürlük alanına çıkmadığı sürece, haklarının savunulması gereken kimlikler politikasına dönüşmediği sürece, ödünç değerler ve ödünç hayatlarla yaşamak zorunda kalır. Yani, heteroseksüel ilişkilerin bir taklidi, bir pastiş, çoğu kez bir paradisi olmaya dönüşür. Yani onları taklit başarın, senin hayattaki kısıtlı mutluluk payın olur.

Bugün buraya gelmeden önce, özellikle birtakım internet sitelerine girip dolaştım. Demın sözünü ettiğim görünmezliğin, toplumsal bir zorunluluk olarak değil de, ahlaki bir değer, bir tercihmiş gibi sunulmasının Türkiye sathında ne kadar yaygın olduğunu bir kez daha gördüm. Şimdi kendi cinselliğinizi gizli yaşamının toplumsal bir zorunluluk hali olmasıyla, bir bireysel tercih, bir ahlaki moral değer haline getirilmeye çalışılmasına ciddi bir ayırım getirmek gerekir. İki, yani baskılardan çekinmek, işini kaybetmek, ailesi tarafından reddedilmek gibi çeşitli korkular nedeniyle saklanmak anlaşılır bir şeydir elbet; ama ikincisi, yani yasaklıktan bir ahlak üretmeye çalışmak, sistemin diliyle konuşmak demektir. Toplumsal bir zorunluluğu, bu işin doğrusu haline getiriyorsak, zaten polislerimizin, askerlerimizin, gardiyanlarımızın, efendilerimizin değerlerini giyinmiş, diline

sığınmış oluruz. İnternette okuduklarım içinde hele bir tanesi ürkütecek kadar köleliği benimsemiş bir dil kullanıyordu: “Ne mutlu gizli olana ve kimse tarafından anlaşılmayana!” diyordu. “Ne mutlu Türküm diyene!” sözünün mutluluk reçetesine bu kadar sığınan zihniyetin çoğunluktan sayılma ihtiyacı ancak inkârla mümkün olur elbet. Kürtlüğünü sakla, Aleviliğini gizle, Ermeni, Yahudi’ysen soyadını değiştir sen de çoğunluk olmanın mutluluğundan payını al. Bakın korkulara her zaman saygım vardır. Korkular aynı zamanda cesaretimizin de kaynağı olabilirler çünkü. Homofobinin bunca yaygın olduğu, zihinlerde ve dilde bunca örgütlendiği, binbir çeşit iktidarı elinde tuttuğu toplumlarda bunu aşmak kolay değildir. Korkular da tıpkı öfkemiz, kızgınlığımız gibi görünlünebilir duygularımızdır. Ama korkularımız üstüne hayat inşa edersek, hayatımızı kaybederiz. Yaşayan ölülerin hayaletleri haline geliriz.

Sistemin dayattığı egemen hayatın kodlarıyla, heteroseksüel ilişkilerin tarih boyunca kalıplaştırdığı modelleriyle kendinize bir dünya kurmaya çalıştığınız andan itibaren, size tanınan sınırlı alanlar ve dar olanaklar içinde yaşayabilirsiniz ancak. Peki sahte konfor nereye kadar gider? Yeterince rüşvet almayan bir polis grubu, kulübünüzü, hamamınızı kapatıncaya kadar mı. Evet bu duruma canınız sıkılır. Ya da “Youtube”dan sonra sıra bir takım eşcinsel sitelerini kapatmaya geldiğinde, o gizlilik ve görünmezlik alanının en büyük haberleşme ağı olan internette kısırlandığınız zaman mı birden aklınıza demokrasi gelecektir? Hak dediğiniz görünmeden alınmaz. Kendi haklarınızı başkalarının insafına bırakırsanız aldığınız en fazla sadaka olur.

Arkadaşlar sadece kısırlandığımız, sıkıştırıldığımız zamanlar için değil, bütün bir hayat için özgürlük ve demokrasi istiyoruz. Her türlü baskıyı bütün dönemler için reddediyoruz. Ve bunun için var olmak, görünmek, sesimizi yükseltmemiz gerekliliğine inanıyoruz. Eğer bize dayatılan bütün toplumsal ikiyüzlükleri kabulleniyor, üstleniyorsanız, o zaman ona ait olan diğer değerleri de üstlenmeye başlıyorsunuz. Bu bir pakettir, içinden istediğinizi seçmenize izin vermezler.

Benim bir tarihteki açıklamama itiraz gelmişti. Siyasi düşüncem, dünya tasavvurum gereği evlilik kurumuna karşı olduğumu, ama şimdi mücadelesi sürdürülen eşcinsel evliliğine taraftar olduğumu söylemiştim. Benden daha akıllı, daha zeki, daha uyanık, çelişki yakalayıcı biri, bana “Bu bir çelişki olmuyor mu,” demişti. Hani insan hem evlilik kurumuna karşı olup hem de eşcinsel evliliği nasıl olur da savunur? Doğrudur, bu kadarını akıl edemedim, kusura bakmayın demem bekleniyor. Burada söylemeye çalıştığım şey çok basit aslında. Heteroseksüel evliliklere tanınan başta miras olmak üzere çeşitli haklardan yararlanılmasına ilişkin güncel, pratik olanaklara dikkat çekmek içindir. Öte yandan egemen sistemin dayattığı kurumların içyüzünü göstermek pratiği bakımından eşcinsel evliliğin desteklenmesi gerektiğine inanıyorum. Çünkü o benim başından beri anlatmaya çalıştığım bu egemen ahlakın, geleneksel toplum yapısının çekirdek kurumu olan ailenin işleyiş biçiminin, kodlarının anlaşılması, görünmesi için, onun karşıtlık içeren bir benzerinin yaratılması gerekiyor. Yani eğer diyalektiğe inanıyorsak, en besleyici kaynaklarından birinin karşıtlık olduğunu da biliyoruz demektir. Ben sınıflı toplumdaki eşcinsel evliliklerinin geleneksel aile değerlerini kutsamaktan çok ona uzun vadede çözümlülük kazandıracığına inanıyorum.

Tabii ki burada sözünü ettiğim bütün bu üstlenmeler, beraberinde başka üstlenmeleri de getiriyor. Kimse sonuna kadar temel bir red üzerine kuramıyor hayatını, bir yerde onaylanmak da istiyor. “Tamam, artık kaçamayacak kadar kısırlandım bir noktada, eşcinsel kimliğimi kabul etmek ve yaşamak zorundayım, ama diğer taraftan da onaylanmam gerekiyor. Peki, ne yapmam gerekir? Bari şarkıcı olayım. Sanatçı olayım. Topluma özür dilemenin bir yolu olarak bunu seçiyorsanız eğer, gene katilinin kurbanı

rolünü üstleniyorsunuz demektir, sanatçı olmak bir var oluş biçimi olduğu zaman bir anlam, bir değer taşır. Öteki türlü başka sistemler işliyor. Mesela, bizim gibi eşcinsel kimliği, doğuya özgü oryantalist gelenekler içinde yaşayan toplumlarda bu anlamda şarkıcılık, artistlik aslında soytarı geleneğinin devamıdır. Dolayısıyla Heteroseksüeller için "Ay gittik çok eğlendik, çok komikti, çok eğlendirdi bizi," demek, bir özrün kabulü anlamı taşır. Toplumsal belleğin cinsellik şemasında çizginin dışına çıktığı için, bize benzemediği için, bize başka bir şey hatırlattığı için ona olan kızgınlığımızı hafifletti içimizden aldı, demektir. Topluma olan borcunuzu böyle ödemeye kalkıştığınız, bu "sanatçı soytarı" maskesinin arkasına sığındığınız andan itibaren, başlayan başka bir süreç var ki o da kendi bedeninizle kurduğunuz nefret ilişkinizi onayladığınız anlamına gelir. Acınacak, gülünecek, seyredilecek, hoş görülecek, affedilecek olmayı kabulleniyorsunuz demektir. Görünür olmanın bedelini, toplumun sanatçıya tanıdığı "ekzantriklik" kontenjanından - buna da bir tür "örtülü ödenek" diyebiliriz- ödemeyi kabul etmiş sayılırsınız. Bu durum biraz da görünürlük ve görünmezlik tercihlerini neye göre yapılmış olduğuyla ilgilidir. Görünmez olmayı tercih ederken sadece baskılardan çekindiğiniz, işsiz kalmaktan, ailenizin sizi reddedecek olmasından korktuğunuz için mi, yoksa gerçekten eşcinsellikten başka çaresi kalmamış olan o talihsiz bedeninize duyduğunuz nefreti, ilkin kendinize saklamak için midir? Birçok eşcinselin narsist olduğu söylenir. Bakın, narsisizm başka bir şeydir, kendini sevmek başka bir şey. Yazık ki Türkiye'de hiçbir deyim, terim ve kavram doğru öğrenilmediği için bu ikisi de karıştırılarak kullanılıyor. Yaralı narsistler kendilerini sevmezler. Çareleri olmadığı için kendilerine hayran olurlar yalnızca. Her narsisizm kendini sevmek anlamı taşımaz. Dolayısıyla da zaten eşcinselliği bir suç, başına gelmiş bir felaket, bir trafik kazası gibi yaşayanların yaptıkları seks, çoğu kez bedenini cezalandırma ayininden başka bir şey değildir. Oysa cinsellik, bastırılması gereken bir canavar değil, zengin olanaklar içeren bir yaşam alanıdır.

Görünür olmayı üstlenmek, belli bir sosyal çevrede daha kolay elbet, bunu biliyorum. Ama benim de Mardin'den çıktığımı unutmayın. Biz kendimizi kabullendiğimiz, kabuğumuzu kırdığımız anda herkesin kabuğunu kırdığını sanmıyor, herkes kendini Taksim Meydanı'na atsin demiyoruz, bütün bunların sancılı bir süreç olduğunu söylüyoruz. Şu sıralar üstünde çalıştığım "Hiza Halay Haset" başlıklı yazımda, bu üçünü toplumu anlamakta bir metafor olarak kullanıyor, bizdeki hiza alma geleneği ve halay kültürü üzerine çeşitlemeler yapıyorum. Bu yazıda özetle, bizim folklorik yapımızın bir hiza kültürü esasına dayandığından, herkesin birbirine bakarak hiza aldığından, bir kolektif yaşama tarzının ürünü olarak gündelik alışkanlıklarımızın birbirimizi taklit etme ve aynı anda adım atma esası üzerine kurulu olduğundan söz ediyorum. Örneğin, halay sistem olarak birinin farklı adım atmasına, öne çıkmasına, yön sektirmeye izin vermez. Böyle bir hiza kültürünün içinde yetişenlerin birey olması, farklılık üstlenmesi çok zordur. Bireyi, bireyselliği ancak halaydan kopan toplumlar yaratmıştır. Edebiyattan bir örnek vereyim: Bizde hiçbir zaman adı Therese Raquin, Anna Karenina, David Copperfield olan roman yazılmamıştır. Bir bireyin adıyla, soyadıyla öne çıktığı, baştan sona kişisel hikâyesinin bir romanın adı olabildiği bir kültürün ürünüdür bu. Bizde en fazla, Mualla, Funda, Handan gibi daha çok kadın adlarından oluşan, içini herkesin kendi imgelemiyile doldurabileceği anonim kimliklerin romanı yazılmıştır. Çünkü biz suret toplumundan geliyoruz. Zihinlerimiz hala aynından çoğaltma esasına dayanan kolektif imgelem araçlarıyla işliyor. Popüler kültür figürlerinin de, televizyon dizilerinin de birbirine bu kadar benzemesi bununla ilgili. Bu yüzden de, bu tür toplumları hemen her konuda, siyasi, cinsel, politik, sosyolojik, psikolojik ne dersiniz deyin, çocuk tutmak çok temel bir esastır. Bilgi insanı çocuk olmaktan çıkartır. Son zamanlarda çok gürültü koparan "Mustafa" filmine gösterilen tepkilere, itirazların argümanlarına baktığımda aynı şeyi görüyorum. Tarihi, bir Abdullah

Ziya Kozanoğlu romanının kolektif dilinin ve tahayyülünün dışına çıkardığınız anda, bir imgeyi, bir insan teki yapmaya kalktığınız anda, toplumsal ego parçalanıyor. Devletin en önemli ideolojik aygıtlarından biri, toplumu çocuk bırakmaktır. Toplum çocuk kalacak ki istediğiniz her konuda her yalanı söyleyebilsin. Tarihin nerelerinin söylenmesi, nerelerinin söylenmemesi üstüne siz karar verebilirsiniz. Biçkisini sizin yaptığınız imgeler yaşayabilirsiniz. Ben filmden çoktan çıktım her konuda söylenen yalanlardan söz ediyorum. Hiçbir konuda yüzleşmeyelim, işin aslını öğrenmeyelim. Cinsellik konusundaki bilgisi de varsın öyle kalsın. Sonuç olarak böyle bir kolektif işleyen algıda bir geyin var olması da, imgesini üstlenmesi kolay değildir.

1988 yılında, Söz Gazetesi'nde çalışırken "Üç Hayat Bir İnsan" başlığıyla İzmirli bir travestinin hayatıyla ilgili bir dizi röportaj yapmıştım. Zamanı için cesur bir girişimmiş gerçekten. Çok beğenildiği gibi, çok da saldırıya uğradı. O diziyle ilgili ilk eleştiriyi Türkiye'nin ilk transeksüellerinden birinden almıştım. Zamanında solculuğa bulaşmış, edebiyatla ilgilenmiş biriydi. Bir hisimla bana geldi. "Yani anlata anlata bu travestinin hayatını mı anlatıyorsun bir haftadır, bari Mustafa Kemal'in hayatını anlatsaydın," dedi. Şimdi komik olanla trajik olan bu kadar iç içe geçince kolay eşik atlayamıyoruz elbet. Eşcinsel oluş, gey kimlik burada bir hayat duruşuna dönüşmüyor, dönüşemiyor. Çoğu kez basında bir hainmiş gibi sunulan haberlerde gördüğümüz gibi, vicdani redçiler, askerliği reddeden arkadaşlar da bu topraklardan çıkıyor, ne yazık ki, eşcinsellik konusunda ağır faturalar ödemiş Zeki Mürenler, Bülent Ersoylar, Huysuz Virjinler, miraslarını militarizmin kasasına emanet ediyorlar. Şimdi bu örnekle, Zeki Mürenlerin gey olmasının tek başına bir şey ifade etmediğini başından beri anlatmaya çalıştığımı anlamışsınızdır. Onun kendi başına önemini asla inkâr etmiyorum, ama gey kimlik, zorunlu olarak siyaset gerektirir. Özellikle de sınıflararası uçurumun açık olduğu erkek egemen ataerkil toplumlarda Yoksa ben, solcu olduğum için size tavsiyelerde bulunuyor değilim.

Eşcinsellik beraberinde bir tasavvuru zorunlu kılar. Bu tasavvur nedir? Bu tasavvur önce, birey olmayı üstlenmektir. Deminki örnekleri ne kadar sosyoloji biliyorum diye anlatmadım. Çünkü eşcinsel olduğunuz anda, ister istemez hiza kültürünün dışına çıkıyorsunuzdur. Üzeriniz işaretleniyordur. Aile içinde de işaretleniyordur. Bir ördek ailesinin içindeki siyah ördek oluyorsunuzdur. Bilinç düzeyinde anlasınlar, anlamasınlar, durum budur. Eşcinsel olduğunuzda diyelim "anormal" olarak işaretleniyorsunuz ve bu konuda sol ya da sağ muhafazakârlık arasında bir fark olmadığını zamanla daha çok anlıyorsunuz. Türkiye'de uzun yıllar İslamcıların, sağcıların muhafazakârlarına değinildi. Sol muhafazakârlık hiç konuşulmadı. Oysa muhafazakârlığın tarafı yoktur. Muhafazakârlık bir hayat savunma biçimi ve üzerine gitmediğiniz zaman, onu sorgulamadığınız zaman, ona ilişkin dikkatler geliştirmedığınız zaman, o muhafazakârlığın bir parçası olmanız işten bile değildir. Eşcinsel olan ama eşcinselliğini "come-out" etmemiş bir yazarımız son yazılarından birinde, Türkiye'deki sözlü tarihin eşcinsel gizli kaynaklarının görülmesi konusunda çok kıymetli eserler bırakmış olan Reşat Ekrem Koçu'yu, birçok Osmanlı Padişahının ve devlet büyüğünün hayatını ifşa ettiği gerekçesiyle eleştirirken, başka birini örnek vererek onun tutumunu övüyor. Birçok kitabını benim de bilip sevdiğim, İslami sağ kesimin değerli bir araştırmacısı olan Samiha Ayverdi'nin bu konulara hiç girmeyen asaletinden söz ediyor. 2008 yılında, 30 küsur yıldır macerasını takip ettiğim, şunca yıldır da aynı pratiği paylaştığımız bu yazarın tarih konusunda iki farklı tavrı almayı örneklediği bu konuda meseleyi "ifşa" düzeyinde ele almasında, ben en azından kendisi için ciddi, ağır, hazin, yaralayıcı bir yan buluyorum. Tarih söz konusu olduğunda, "ifşa" sözcüğünün seçilmiş olması başlı başına bir talihsizlik. Yaşlanırken insanlar muhafazakârlaşıyorlar. Hayattan geri çekiliyorlar ve kapıldıkları bir tür regresyon sonucu olsa gerek, ilkokulda

öğrendikleri, "Türküm, Doğruyum, Çalışkanım," düzeyindeki duyarlıklarına kadar geriliyorlar. Tam da bu noktada psikolojik olanla siyasi alan birbirine karışıyor kanımca. Bu ruh haliyle kimi milliyetçi, kimi Müslüman oluyor. Nedense tenin pörsümesiyle umreye gitmek arasında ilişki kuruyorlar. Hayattan ümidini, bedenden ümidini kestiğin için mi gidiyorsun? Ruhunun ihtiyacı için mi, belli olmuyor.

Şimdi birey dediğim anda, tasavvur dediğim anda iki şey devreye giriyor. Kendi hayatımızın tasavvuru olarak, kişi olarak eşcinselliği nasıl yaşadığınıza bağlıyorum. Bunu her şeye rağmen eğlenceli bir hale de getirebilirsiniz, bir de eşcinselliği ister istemez bir gelecek tasavvuru ile nasıl bir toplumda eşcinsel olmanız gerektiği tasavvuruyla yedeklediğiniz zaman kendiniz için bir anlam evreni kurmuş olursunuz.

Gey pratiğini 70'lerde yaşayan benim kuşağımın bir özelliği vardı; kendimizi anlamaya çalışırdık. Dünyayı tanımaya; okumaya, öğrenmeye çalışırdık. Sinemaya başka türlü giderdik, kitap okurduk. Bale, opera falan izlememiz gerektiğini düşünürdük. Bu sadece bir itilmişliğin, horlanmışlığın, dışlanmışlığın getirdiği, ben de kültürlü olayım da diğerlerini kültürümle ezeyim türü, yüceltim mekanizması gereği bir tavır alış değildi. Yüceltim gereksinimi bile olsa kötü bir şey değil. Kendini aşma gereksinimi insana yol aldırır. Mesela, bence Türk toplumunun en büyük kayıplarından biri, aşağılık duygusunu yitirmiş olmasıdır ne yazık ki. Çünkü aşağılık duygusu öğreticidir; iyi kullanılırsa ilerleticidir. İnsanın kendini oldurur. Kendini geliştirir. Hatta insan ilk galibiyetini, onu yendiği anda alır. Kendinde bir eksiklik hissettiğin zaman onu kapatmaya çalışırın. Eskiden Anadolu'nun bağrından kopup İstanbul'a gelenler İstanbul'a geldiklerinde nasıl oturulur, nasıl kalkılır, nasıl eğlenilir, nasıl yenir içilir öğrenmeye çalışırdı. İster beğen ister beğenme, 700 yıllık bir imparatorluktan süzölmüş bir adabı, bir geleneği var buranın onu öğrenmeye çalışırdı, şimdi zaten İstanbul onların oldu. Gerek de kalmadı. Şimdi gey olanların çoğunun pek böyle bir dertleri yok; bilinç düzeyi yükseltmek gibi bir gereksinim duymuyorlar. Ne yazık ki bazı acı ve ağır olaylar da, öğretmiyor. Çünkü kazanılmış bir mücadeleyle değil, bir çalkalanma, bir savrulmayla kısmen büyük kentlerde nispi bir özgürlük alanı içinde kendilerine bir gey hayat halleri kurdular. Büyük kentlerdeki gey barların, kulüplerin varlığına göz yumulmasının nedeni, buraların iyi para bırakan yerler olmasıyla ilgili. Vitrinde gözükene gey işletmecilerden çok, perde arkasındaki ortakların emniyetle olan bağlarıyla, ya da buraların haracının yiyenlerin güçleriyle ilgili. Çoğunun arkasında muhafazakâr, milliyetçi gruplarla bağları olan kişiler var.

Arkadaşlar artık dünyada bütün bu dinler demode, İslamlaşmış, Hıristiyanlaşmış bunlar eskidi. Dünyada şimdi çok önemli iki din var; bir tanesi çok iyi bildiğiniz gibi Para, Para başlı başına bir dindir; öteki de televizyon. Asıl din bunlar. Diğerleri bunların yedek kalecisi. Yedek oyuncusu. Anadolu'da birçok milliyetçi, ulusalcı grup görüşlerine katılmadıkları, hatta dövmeye, öldürmeye kalkıştıkları, nefret ettikleri yazarların kitapları çok satılıyor diye, korsan kitap ticareti yapıyor. Yani fikirlerine karşı oldukları insanların kitaplarını satarak, düşüncelerini dolaşıma sokmakta bir beis görmüyorlar. Şimdi ben bu kadar ağır bir şizofren yarılmayı, makul sözlerle açıklayamıyorum. Böyle bir sosyoloji bilmiyorum çünkü. Bir tek bir yeri gösteriyor bütün oklar, parayı. Dolayısıyla travesti kulüp işleten muhafazakârlarla, korsan kitap ticareti yapan milliyetçilerin el ele tutuşup etrafında halay çektikleri şeyin para olduğunu düşünüyorum.

Şimdi de daha kaç tane eşcinsel cinayet failsiz kalacak, ya da eşcinsel cinayeti işleyenler, bana tasallut etti diyerek ceza indirimi alacaklar? Sıra size geldiğinde ne yapacaksınız? Ne yapmayı düşünüyorsunuz? Bunun için daha kaç kişinin ölmesi gerekiyor? Yani, hafta sonları kulüpleri doldurmanın, internet labirentlerinde arkadaş aramanın, hamamlarda gezmenin sefasına bir şey diyeceğim yok, bulana helal olsun,

ama bununla bitmiyor ki bu işler. Onla bitmediğini size hatırlatıyorlar. Nasıl hatırlatıyorlar? Sıradan faşizmin görünen görünmeyen gündelik baskılarından geçelim, hangi birinin cesedini hatırlatayım size? Deniz TÜNEY'inki mi, Baki KOŞAR'inki mi, Ahmet YILDIZ'inki mi sizi ikna etmeye yeter. Bir kadın 24 saat "Ben kadını, ben kadını," diye gezmez ortalıklerde. Ama gece tek başına sokağa çıktığında tacize uğruyorsa, biri bir şey yapıyorsa, kadın olduğunu hatırlar. Kimlikler, sürekli o kimliğin taşıyıcılarının kendi kendilerine sayıklayarak yaşadıkları bir şey değildir. Toplumun size dayattığı, baskıladığı, yasakladığı zaman acısını, ağrısını, etkisini hissettiğiniz bir şeydir. Şimdi şu saydıklarımla az önce sözünü ettiğim tasavvur ve kimlik bilinci önem kazanır. Kimliğini nasıl kuracaksın, nasıl bir toplumda yaşamak gerektiğini tasavvur edeceksin, sosyal tarihsel birçok şeyin farkına varacaksın ve kendin için psikolojik donanım sağlayacaksın. Psikoloji dediğimiz zaman toplumsal algıda şöyle bir şey var, izninizle ona da değinmek istiyorum.

Kendisini "normal" diye tanımlayan insanlar genel olarak psikolojiyi arızalı durumları açıklayan, ama kendisiyle hiç alakası olmayan bir bilgi disiplini zannediyorlar. Birine kızdığına "onun aşağılık duygusu var" mı, diyecek, ya da birine hakaret etmek istediğinde "o çok kompleksli biri" mi diyecek, işte o zaman psikoloji kıymetli bir hale geliyor. Başkalarını suçlamak istediğinde sana tırnak içinde "bilimselliği" onaylanmış kanıtlar, argümanlar sunan bir sistem. Psikoloji hepimiz için geçerli oysa. Diyelim ki kendisinden 20-30 yaş büyük bir geye ilgi duyan bir genç bir erkeğin arzusunun, babasız büyümüş de ondan böyle olmuş, diye açıklamak şık bir psikolojik analizmiş gibi duruyor. Psikolojiyi yalnızca normallik ihlallerini açıklayan bir şey sanıyorlar. Ayrıca bu durumun kadın-erkek ilişkisine tercümesini yapmakta zorlanıyorum. Eğer bir erkek kendisinden şu kadar yaş küçük genç bir kızla yaşıyorsa, bu yüksek sesle onaylanmasa da hasıraltı edilebiliyor, "kart zamparalığa" verilebiliyor. Osmanlı tarihinden, din büyüklerinin hayatından yüzlerce örnek bulunup buluşturulup durum aklanabiliyor. Hele bir kadının kendisinden 20 yaş küçük bir erkekle herhangi bir şey yaşamaya kalkıştığına yer yerinden oynuyor. Burada en güçlü tepkiyi kadınlar, daha çok da anneler gösteriyor. Bu durumun eşcinsel kültürde kimi karşılıklarına bakalım bir de. Eşcinsel kültür konuşmamın başından beri sözünü ettiğim ödünç değerlerle yaşadığı için, miras hukukuna dayalı, mallar dışarı gitmesin hukukuna dayalı, anne-baba-çocuk üçgenine kilittli çekirdek aile zihniyetinin işlettiği bir arzu makinesi ve değerler silsilesini kendi içinde üretiyor. "Gey olduğum için onaylanmıyorum, bari onaylandığım alanlar olsun. Toplumsal mutabakatla aramda kesişme noktaları bulunsun" derdine düşüyor. Az önce verdiğim örnekle ilgili olarak gene internet sitelerinde gördüğüm "Nedir bu babam yaşında adamlardan gördüğüm ilgi, bu ne sapıklıktır!" diye yükselen itirazların kullandığı dilde, kısmi de olsa toplumsal ahlaka eklemleme ihtiyacı seziliyor. Kadın-Erkek ilişkisi üzerine kurulu toplumsal ahlakın akranlık değerlerini, gey beraberlikler için de mutlaklaştırmış oluyorsun. Ya da "Koskoca bir iş adamı, tutmuş bir tezgâhtarla yaşıyor. Bu ne hayasızlıktır," dediğin anda, kendi varlığını mal bölüşümü esas üzerine kurulu burjuva ahlaki içine yerleştirmeye çalışan tatlı gey, beyaz gey oluyorsun. Her kimliğin kendi içinde beyazları vardır. Eşcinseller için ne yazık ki 90'lı, 2000'li yılların temel sorunlarından biri de bu beyaz geyle. Bu çeşit dipnot düşmeyi sevmem ama yeri gelmişken söyleyeyim: O tarihlerde Tünyap Kitap Fuarı'ndaki konuşmalarımı izleyenler bilirler. Beyaz Türkler, Beyaz Kürtler lafını ilk ben kullandım. Dolayısıyla beyaz geyleleri kullanırken de içim rahat. Tamam, Kürt mürt de bunun beyazı da var. Nitekim görüyorsunuz. Fazla ağartmıyorlar, müsaade etmiyorlar, en azından birinin başına patlıyor.

Toplum içindeki her azınlık kendi ötekisini yaratır, egemen zihniyeti işletme modellerini devreye sokar. Bu beyaz geyle de bu akranlık, yaş, sınıf, eğitim farkıydı

diyerek kapısından kovulduğu sistemin bacasından girmeye kalkıyorlar.

Yakın tarihte genç bir gey arkadaşımla bir tartışma yaşadım. Fakat konu, benim vejetaryenliğimdi. Ben yıllardır vejetaryenim. Gözleri olan hiçbir canlının ölüsünü yemem. Bu benim inancım. Ama her konuda olduğu gibi bunda da aktivist değilim; et yemeyin diye başkalarının başının etini yemem. Çünkü bunun her insanın kendi içindeki tekâmülüne ait bir seçim olduğunu bilirim. Arkadaşımın bana itirazı, bunun normal bir şey olmadığı yolunda. Şimdi zaten normal sözcüğü çok dikkatli kullanılması gereken bir söz, her an dönüp seni vurabilir, şimdilik bunu geçelim. “Aslında sen et yemek istiyorsun, ama bir kere bunu tercih ettiğin için kendi kendini baskılıyorsun,” diyor bana. “Bütün bu öznelere değiştirelim cümlede, diyelim ben senin bir ebeveynin olarak konuşuyorum: ‘Sen aslında erkeksin, dolayısıyla kadınlardan hoşlanıyorsun, ama bir kez böyle bir karar almışsın, kendini şartlamışsan’a çevirelim cümleyi. Sonunu da ‘Bu normal bir şey değil,’ diye bağlayayım,” dedim. “Şimdi ne alakası var,” dedi. Aslında konumuz tam da buydu. Çünkü Türkiye’nin konusu bu. Türkiye’deki algı modelleri, zihin kurma biçimleri olaylar, olgular arasında bağlantı yapamıyor, ilişki kuramıyor, geçiş sağlayamıyor. Cümlenin öznesi değiştiği anda, mantığın özündeki ortaklığı göremiyor. Konu eşcinsellik olduğunda karşı çıktığı dili başka bir konuda kullanmaktan çekinmiyor. Kendisinin de nasıl bir iktidar dili kullandığı, düşünce modelinin baskılama içerdiğini fark etmiyor. Düşünme biçimleri demokratikleşmediğinde her ötekilik durumu bir sorun oluyor.

Arzu makinemizin nasıl çalıştığını tam olarak bilemiyoruz. Senin neden kadınlarla yatmadığın, ötekinin neden yalnızca kadınlarla yattığı; birilerinin neden orta yaşlı, genç, kilolu, sarışın, kel, kıllı ya da kılsızlardan hoşlandığı uzun boylu tartışmaya gelecek şeyler değil. Ama sistemin cinsellik anlayışı, toplumu baskılayarak denetim altında tutmak için bunları kodluyor. Sistem tarafından paketlenmiş bu kodları çoğu kez kendi saf, samimi arzularımız sanabiliyoruz. Bir eşcinsel olarak bunun taşıyıcısı olmaya başladığın anda, sistemin taşıyıcı figürü haline geliyorsun. Yani sana giydirilen zihinsel rolü üstlenmiş, kabullenmiş oluyorsun.

Feminite tartışmalarında da görülüyor bu. Feminen bulduğunuz biriyle yatmayı tercih etmeyebilirsiniz. Arzu makineniz nasıl çalışıyorsa, öyle yaşamalısınız elbet, ama bunu başkaları için de korunması gereken ahlaki bir yargılama haline getirirseniz, küçümseme amacı haline getirirseniz, gey olmanın bir noksanı, ayıbı, defosu haline getirirseniz, burada başka bir şey çalışmaya başlıyor. Her grup, her kimlik, her platform kendi içinde yargılarını gözden geçirmek zorunda. Sistemin baskıcı karakterine nerede eklemliyorum, bana dayatılan temel zihin modellerini ne kadar üstleniyorum sorusunu sormalı.

Şimdi, izninizle bu konunun devamı olarak başka bir noktaya değineyim. Genel ahlakın geleneğinde kadın bedeninin cinsellik alanından çabuk çekilmesi gereken bir beden olduğu fikri egemen fikirdir. Hele anne olduktan sonra bir kadının cinsel etkinliğini azaltması gerektiğine inanılır içten içe. Belli bir yaşı geçmiş erkeklerin, hayatlarındaki kadınından baş çevirip daha genç kadın bedenlerine bakması normal karşılanır. Aynı şeyin kadınlar için geçerli olmadığı, hatta bir çeşit sapık olarak görülebileceğini söylemek mümkün. Bu konuya sözde bilimsel açıklamalar gayretine girenlere, örneğin hormonlara “hormondalı” oynatan doktor gevezeliklerine değinmek bile istemiyorum. Egemen cinsellik anlayışı, cinselliği aslında bir gençlik mesleği olarak görür. Cinsellik bir gençlik mesleğidir. Ne kadar erken tekaüt olup ortalıktan çekilirseniz o kadar iyi olur. Bunu ne yazık ki eşcinsel ideolojinin ödünç aldığını görüyorum. Özellikle Amerikan merkezli eşcinsel kültür, eşcinsel hazzı büyük ölçüde beden tapınmacılığına dönüştürdüğü için, eşcinsel ilişkinin sıradan insanların da hakkı olduğunu düşünmüyor, onu yalnızca Olimpos tanrılarının olimpiyat oyunları gibi görüyor. Belli bir yaşı geçmiş, kilo almış, saç

dökülmüş, şişmanlamış eşcinsellerin bu işleri çoktan bırakmaları gerektiği acı ve zalim biçimde hatırlatılıyor. Beni bu tutumun ideolojik koşullanmalar yanı ilgilendiriyor daha çok. Bu nedenle de eşcinsellerin bütün bunları yüksek sesle kendileriyle yüzleşerek korkmadan konuşmaları gerektiğini düşünüyorum.

Ortak bir tasavvurla gelecek inşa etmeye çalışan eşcinsel politik hareketler, örneğin çevrecilik, anti militarizm, feminizm odaklı muhalif siyasetlerle birlikte konum alır. Bunlar komşu politikalarıdır. Ortak bir gelecek hayali içinde var oluş tasavvurları geliştirirler. Kadın-erkek beraberliği arızalı bir beraberliktir. Şimdi değineceğim konu nedeniyle söylüyorum bunu. Birlikte olmanın ve yaşamının yollarına bakarken bunu baştan kabul ederek başlamak lazım. Doğası gereği arızalıdır, demiyorum; yaradılıştan gelen arızadan da söz etmiyorum. Binlerce yıldır biçilmiş olan toplumsal roller, davranış kodları, kadın ve erkek olmanın bunca yıldır oluşan sıkıntılı repertuarı nedeniyle arızalıdır. Heteroseksüel bir kadınla bir erkeğin ilişkisinde çıkar bu arızalar, lezbiyen bir kadınla erkek bir eşcinselin arkadaşlığında da çıkabilir. Öncelikle bunlar, problem değilmiş, biz solcu, muhalif ya da feminist olduğumuzda aramızda böyle şeyler olmazmış sanarak, sıkıntıları görmezden gelerek ortak bir hareket, bir ittifak kurulamaz. Kalın hatlı bir örnek vereyim: Diyelim, şu ya da bu nedenle erkeklere duyduğu öfkeyle baş etmekte zorlanan, hatta belki lezbiyenliğini besleyen damarlardan biri bu olan bir kadın, bir erkek eşcinselle kurduğu ilişkide bu öfkesini ne yapacaktır? Aynı şekilde kadın olma ya da kadının yerine geçme arzusu baskın olan eşcinsel bir erkek, rakip figür olarak gördüğü kadınlara karşı hislerini nasıl halledecektir? Bütün bunlar terapiden geçmek zorundadır. Kişisel sorun sandıklarımız çok çabuk toplumsal sorun haline gelir, özellikle Türkiye gibi ülkelerde. Eşcinsel olmak paydası, kadın ve erkeği iyi arkadaş ya da mücadele arkadaşı yapmaya yetmeyebilir. Bunlar yabancı, vahşi, biraz ilkel duygulardır ama insan olmak da böyle bir şeydir. Bunlarla mücadele etmek, bunları yenmek, kendimizi yakalamak, avlamak, kendini ehlileştirmek ve ortak bir çizgide buluşabilmek için kendi içimizdeki engelleri aşmak; ben ve öteki arasındaki iktidar ya da dışlama ilişkisinin ortadan kaldırılmış olmasını gerektirir. Eğitilmiş olmak bazen gerçek hislerimizi daha iyi maskeleyemeye yarayabiliyor. Okumuş yazmış bazı heteroseksüeller, nasıl homofobilerini bunun arkasına gizleyebiliyorlarsa, eşcinseller de kadın ve erkek olma hallerine karşı öfkeli duygularını maskeleyebiliyorlar. Ben eğitimsiz kadınların, yani yüksek okul mezunu olabilir, ama gene de eğitimsiz kadınların erkek eşcinselliğine duyduğu düşmanlığı nasıl bir sinsi politika ve pratiğe dönüştürmüş olduğuna çok tanık oldum. Aklına, zekasına, kültürüne çok güvendiğim, tanıdığım ahbablarım oldu, kadın arkadaşlarım oldu, bunlar zaten erkek eşcinsellerden nefret ediyorlardı. O kadar nefret ediyorlardı ki arkadaş olmak zorundaydılar. Onlarla ahbab olmak, görüşmek zorundaydılar. Yani bakıyorsunuz kadın halletmek istiyor, apaçık görüyorsunuz onu, öte yandan bunları hissetmekten de kendisini alıkoymıyor; bunlar insani şeylerdir. Hani böyle kanış köpeği seven sosyete kadınları gibi eşcinsel arkadaşları varsa çok rahat ediyor, durumu kurtarıyor, öfkesini bastırıyor. Hele bir de ona acıyabiliyorsa sevmeye de başlıyor. Kendisini böyle rehabilite ediyor. Durumu kavramaya çalışalım. İyi-kötü ayrımı yapmıyorum. Sonuçta insani duygulardan söz ediyoruz burada. Konumuz hepimizi kuşatan insani durumlar. Bu örneğin tersi de geçerli elbet. Bir eşcinsel erkek, rakip olarak gördüğü, yerine göz diktiği, bir başka erkek için yarışa gireceği bir kadınla çok iyi ahbab, arkadaşarmış gibi yaparak kendisini yenmeye çalışabilir. Hayatı boyunca hayranı olduğu kadın sanatçıların, pop ikonların arkasında çanta taşıyan eşcinselleri düşünün. Hayranlıkla düşmanlık yakın akrabalarıdır. Bütün bunları açıkça konuştuğumuzda kan kaybetmeyiz inanın. Bunlar konuşulmak zorunda. Politikalar da böyle oluşturulmak zorunda. Düşmanlık dediğin çeşit çeşit. Ama

bütün bunları dedikodu düzeyinden çıkartarak, durum çözümlene düzeyinde argümanlaştırarak, ideolojik katmanda ifade ettiklerine bakarak önümüze sürdüğünüz zaman bir anlam taşır. Bir zamanlar psikolojinin, sosyalizmin, Marksizmin başına geldi, şimdi de feminizmin başına geliyor. Bu disiplinlerden öğrendiklerimizi gündeliğe uyarlarken arızalar yaşıyoruz. Bunların terimlendirmeleriyle konuştuğumuzda otomatik olarak haklı çıktık sanıyoruz kendimizi. Oysa kabaca öğrendiğimiz her şey, otomatizme, indirgemeceliğe yol açıyor çoğu kez. Psikolojinin başına çok geldi bu. Hani demin sözünü ettiğim örneklerde olduğu gibi, sarışın birinden hoşlanıyorsa, dadısı esmermiş, onu çok dövmüş çocukluğunda, şimdi o yüzden sarışınlardan hoşlanıyor gibi basitleştirmelerle sonuçlandı. Psikolojizm dediğimiz indirgemeci, basitleştirici şemalar doğdu. Şimdi bu tutama diğer bilgi disiplinlerinden öğrenilenleri pratiğe uygulamakta da rastlanıyor. Hoşuna gitmeyen her filmde kadın düşmanlığı bulmak, kitabını beğenmediğin yazarı erkek ya da kadın düşmanı gibi zannetmek de yanlış. Cinsel politikadan, feminizmden öğrenilenlerin yanlış ve keyfi kullanılması demektir bu. Kafamızı attıran, hoşumuza gitmeyen bir film, bir yönetmen, bir yazar birdenbire böyle etiketlendiği zaman biz daha feminist, daha sosyalist, daha bir şey olmuyoruz. Sadece o bilgileri, kavramları, kavramsal araçları, politik dikkati yanlış kullanmış oluyoruz. Bilgi de çok çabuk kişisel güç gösterisinin arenası haline gelebiliyor. Kişisel terapi derken bütün bunları içine alan bir sürecin zorunluluğundan söz ediyorum. Muhalif gruplar olarak birbirimize çok ihtiyaç duyduğumuz halde, yanlış kamplaşmalar, yanlış zıtlaşmalar yaşıyoruz. Tekrar söylüyorum, komşu politikaların birbirine çok ihtiyacı var ortak bir gelecek tasavvuru için. Onun için başta söyledim ötekiler olmasa işimiz kolaydı. Ama ötekileştirme politikalarına yenilmeden ötekilerle birlikte yaşamak zorundayız. Siyahlar, Ermeniler, Eşcinseller, Aleviler, Kürtler, dindarlar olmasa işimiz kolaydı. Hayır, farklıyız, ötekiyiz ve aynı gezegende yaşıyoruz. Bir arada yaşamanın yolları konusunda mutlaka bilgi sahibi olmamız ve politika üretmemiz gerekiyor.

Şimdi değineceğim konuyu Batı ülkelerinde anlatırken çoğu kez zorluk çekiyorum. Batıdaki eşcinsellik geleneğiyle bizim geleneğimiz arasında ciddi farklılıklar var. Biz belki demokratik anlamda büyük noksanlıklar yaşıyoruz. Batıda, birçok ülkede eşcinsellere tanınan haklara sahip değiliz. Ama bu hakları hak etmek için de çok bir şey yaptığımız söylenemez. Yayılmış, oturmuşuz. Öte yandan, batıdan daha üstün -ya da dahi imkânli diyeyim- olduğumuzu düşündüğüm bir konu var. O da batıda herhangi bir heteroseksüel erkeğin, bir diğer erkekle cinsel ilişki yaşaması din değiştirmesi gibi bir şeydir adeta. Sanırsın adam Katolikken Protestan oldu. Arada böyle yüksek duvarlar, kesin sınırlar vardır. Kimliklendirildiği etiketin dışına çıkması mümkün değildir. Oysa oryantal geleneğin sürdüğü toplumlarda, Türkiye'den başlayarak –hatta Yunanistan'dan bile başlatılabilir- Fas'a, Tunus'a açıldığınız zaman, bu kimlikler arasındaki cinsel geçişler, çok daha yumuşak, daha insani, kesin sınırları, kutupsallığı olmayan ilişkiler yaşama olanağı sunar. Bizde bu konuda Osmanlı İmparatorluğu'ndan kalan şanlı ve zengin bir geçmiş vardır.

Şimdi, tabii ki çok başlık atmışım notlarıma, hepsini buraya sığdıracak değilim, ama başında size sözünü ettiğim hani şöhret olursan ne kadar yırtıyorsun sorusuna karşılık olarak birkaç küçük örnek seçtim anlatmak için. Açıkçası ben neler çektim, bana neler yaptılar edebiyatından hoşlanmam. Herkes kendi hayatı içinde birtakım bedeller ödüyor. Bir tarihte 30 yaşlarında bir gey arkadaş, bir mekânda yanıma geldi, bana duyduğu hayranlıktan, saygıdan söz etti. Teşekkür ettim, sağ olun, dedim. Ayrıca beni çok cesur bulduğundan söz etti. Ona da teşekkür ettim. Ben de geyim, dedi. A ne enteresan, dedim. Ama ben topluma olan saygımdan ötürü açıklamıyorum kendimi, dedi. Şimdi oldum mu ben topluma saygısız! Peki, senin kendine duyduğun saygı nerde? Demedim tabii. Dönüp dolaşır şu görünme meselesine geliyoruz farkındaysanız. Şöhret insanı çok

fazla görünür yapıyor. Sözü ettiğim arkadaş, beni eleştirmek istemedi elbet, ama kendisine seçtiği rol modeli böyle. O göze alamadığı bir hayat hakkındaki seçimini, kendisine topluma saygılı olmak diye açıklıyor. Bizler, ifşa ediyoruz sanılıyor. İfşa bambaşka bir şey hâlbuki. Tıpkı mahremini korumakla yalan söylemenin bambaşka şeyler olduğu gibi. Reşat Ekrem'le Samiha Ayverdi'yi karşılaştıran yazarın arkasına saklandığı kavram da aynıydı: İfşa.

Yakın bir tarihte, muhalif görünüşlü bir gazetemizin yaşlı bir köşe yazarına sormuşlar: Edebiyattan söz ederken, bazı yazarları andığınızı görüyoruz, ama hiç Murathan Mungan adı geçmiyor. Beğenmiyor musunuz onu?" diye. "Olur mu," demiş, "Çok beğeniyorum." "Ama yazılarınızı izliyoruz, hiç anmadınız bugüne kadar" diye ısrar ettiklerinde verdiği yanıt şu: "70 yaşıma geldim, şimdi sevdiğilerim arasında sayayım da, bu yaştan sonra adım mı çıksın?" Evet, siz güldünüz tabii, ama öte yandan hazin bir hikâye. Yani başlama eşiği bu olunca, alınacak yolun uzunluğunu hesap edin. Edebiyat dünyasında heteroseksüel bir yazarın karşısında daha baştan kaybettiğiniz irili ufaklı birçok kale var. En başta toplumsal anlamda bir özdeşleşme imgesi değilsiniz. Çoğu kez heteroseksüel erkek okurların gizli hayranlığını, ama açık düşmanlığını kazanırsınız. Geçen bir arkadaşım ile konuşuyorduk bu konuda. Gazetelerin birinde yer alan bir ankette "Kimin yerinde olmak istersiniz?" sorusuna verilen yanıtta biri, bir yazarımızın adını saymış. Ben de az önceki örnekten yola çıkarak; edebiyatıma sanatıma ne kadar hayran olursa olsun, kolay kolay hiçbir heteroseksüel erkek beni sayamaz burada, dedim. Çünkü "Vay demek bu adam ibne olmak istiyor herhalde," diyeceklerini düşünür. Bu durum gizli perdeler, görünmeyen mekanizmalarla tıkr tıkr işleyen bir süreçtir. Yazar olarak çok da takılmamak gerekir. Geçmişte ben bunun çok daha hazin örneklerini yaşadım. Yani hazin dediğim, 80'li yılların baskıcı ortamında, benim şiirlerimi, öykülerimi çok beğendikleri halde, gey olduğumu öğrenince banyo küvetinde gazyağı dökerek yakan solcular da işittim. Dönemin bir edebiyat, kültür sanat dergisi gey olduğumu öğrenince yazılarıma ambargo koymuştu. Bir diğerinde yazı kurulu birbirine girmişti. Bugün bile basında aleyhimde yazılanların çoğu, işlerimle ilgili değil, eşcinselliğimle ilgilidir. Tanınmış, ünlü biri olmak, diyelim Türkiye'nin büyük gazetelerinde röportajlarınızın yer alıyor olması sandığınız kadar yüksek bir hayat özgürlüğü sağlamıyor size. Yüzlerce örnek verebilirim bu konuda. Gerekir mi bilmem. Sonuçta birçok yerde aynı savunmasızlığı, kısırılmışlığı yaşayabiliyorsunuz. Şöhretli biri olmak, eşcinsel olmanın paydası altında sıfırlanmanızı engellemez birçok durumda. Yakın bir tarihte devletin yüksek katından bir davet geldi. Gelen davetiye tek kişilikti. Bu uygulama beni şaşırttı. Soruşturduğum heteroseksüellere gidenlerde, ismin yanında "ve eşi" yazıyormuş. Şimdi bu ayırım, devlet katında da bu biçimde yapılmaya başlanmışsa hem bugüne kadar katedilmiş bir yol var demektir, hem de yolumuz daha çok uzun demektir. Hani biz çok cesuruz ya, yanıma birini alıp gitmeyim diye herhalde baştan önlem alma gereği duydular. Tamam seni buraya çağırıyoruz, ama sen de tek gel! Her şeyi kendime yontmak istemem ama, davetiyeler toplu halde basıldığına göre, acaba benim için ayrı mı bastırdılar, diye düşünmeden edemedim. Eh, ayrımcılıksa ayrımcılık!

Şimdi burada bir başka süreç daha var: "Come-out" etmiş, tanınmış biri olduğunuz zaman şöyle bir sorun yaşıyorsun: Birçok insan seni seviyor, temsil figürü olarak görüyor, cesaretin hoşuna gidiyor, dürüstlüğünüzü takdir ediyor, ama öte yandan seni kendisine yasaklanmış hayalleri gerçekleştiren biri olarak gördüğü için de senden nefret ediyor. Sen ona kendi bastırılmış hayatını, dışavuramadığı duygularını hatırlatıyorsun. İster istemez, hem bastırılmışların açık toplumda bir temsil figürü haline geliyorsunuz, hem de gene onların kıskançlıklarının, hasetlerinin hedef tahtası olabiliyorsunuz. Aynı anda sevilen ve

nefret edilen, bir an önce ayağı sürçsün diye beklenilensiniz. Bunu sadece yaşadığım örneklerden yola çıkarak söyleyemiyorum. İnternette gezen, hakkımda dolaşan söylentilerde de çok görüyorum. Ben olmayan biri ben diye anlatılıyor orada. İnternet elbette çok yararlı bir şey, ama ülkemizde bilginin yerine geçen kirli bir haber ağına dönüştü. Hiçbir karşılığı olmayan internet söylenceleri dolaşiyor ortalıkta. Hayatta elini tutmadığım insanlar sevgilim ilan ediliyor, hiç gitmediğim yerlerde bulunduğum iddia ediliyor. Açıkçası beni için dedikodu kısmı çok ilgilendirmiyor, beni en çok üretilen söylem kipi, kullanılan ölçütler, değerler ilgilendiriyor. Asıl kayıplar orada veriliyor zaten. Buralarda heteroseksist burjuva ahlakının ikiyüzlü dili, çifte standarda dayalı değerleriyle konuşulduğunu görüyorum. Şöhretin fazla görünürlüğüyle birlikte her şeyiniz fazla görülmeye başlanıyor. Başkalarınınki gezme oluyor, ama siz İstiklal Caddesi'nde iki tur atsanız, bundan birilerini aradığınız anlamı çıkarılıyor. Hem bu tek başına ne diye kötü bir şey olsun, o ayrı bir konu. Bir gey kulüpte iki kez fazladan görünmeniz ahlaki bir çöküntü işareti olarak kabul edilebiliyor. Yanınızdaki her erkek sevgiliniz muamelesi görüyor. Etiler'de bir bara gitmeniz, yazarlıkla gelen şanınızın, şöhretinizin bir gereği, ama Aksaray'da bir birahaneye gitmeniz aynı zamanda halkın arasına karışmak isteyen yazarlığınızın bir gereği olarak görülmüyor. Bu çeşit internet notlarının çoğundan okurlarımın bana gönderdikleri mail yoluyla haberdar oluyorum. Birçok gey siteye baktığınız zaman, çokeşli bir yaşam sürdürmüş olduğum ahlaki zaaf olarak değerlendirilip yargılanıyorum. Heteroseksüel bir erkek olsaydım "çapkınlık" diye nitelendirilebilecek özelliklerim, üstelik kendisi de gey olan, gey pratiği içinde yaşayan, kendini seçici, elit, düzeyli beraberliklerci sanan insanlar tarafından ahlaken mahkûm edilmeye çalışılıyor. Diyelim, gey olduğum için, heteroseksüellere tanınan çapkın sayılma hakkımı da kaybetmiş oluyorum. Ben hakkımda söylenenlere aldırılmayı öğreneli çok oldu. Asıl bu geylemin bu kafayla nasıl bir hayatları olacak, asıl mesele bu.

Edebiyat dünyasında yaşadığım dışlanmalardan, uğradığım ayrımcılıktan ya da haksızlıklardan uzun uzadıya söz edebilir, bu konuda çok sayıda örnek verebilirim. Ama ben kendime bunlardan bir hayat yapmadım. İçimi acılaştırmalarına izin vermedim. Kendi payıma söylemek isterim ki ben, ne kahraman, ne bir ikon olmak için yaptım bunları. Ben sadece kendim olmak için yaptım. Cesaret mi, evet. Ama ben cesaretimi büyük ölçüde korkularıma borçlandım. Korktum, hâlâ da korkuyorum. Ama korkularımın beni esir almasına, hayatımı elimden almasına izin vermedim. Ben Türkiye'den, toplumdan gey olduğum için özür dileyerek yaşamadım. Yaptıklarımı da beni af etsinler, hoş görsünler, varlığıma göz yumsunlar diye de yapmadım. Aksine kışkırtıcı olmak, ama düşünceye kışkırtmak, akla, vicdana kışkırtmak için yaptım. Okurlarımdan karşılığını aldım mı? Aldım. Şu anda zengin biri değilim, ama yazmanın dışında başka bir iş yapmadan sadece okurlarımın desteğiyle, ilgisiyle, toplumda bunca yaygın olan homofobiye, sol düşmanlığına, hakkınızda uydurulan yalan yanlış her habere rağmen kazandığım sevgisiyle kendime edebiyat ve sanattan bir hayat yaptım. Okur her zaman yanımda oldu. Bu da tabii ki bardağın dolu tarafını olduğu kadar boş tarafını da görmemizi gerektiren bir şey. Elbette ben bir bütün işçisinin, bir zabıt kâtabininin gey olarak yaşadığı sıkıntıları onlar gibi yaşamadım. Ama merak etmeyin Türkiye farklı olana, öteki olana, her alanda kendince sıkıntılar yaşatıyor. Herkes bundan bir biçimde nasibini alıyor.

Bilirsiniz Türkiye'de herkes kendine Müslüman'dır. Bize uygulanan baskı modelini, biz de hoşumuza gitmeyenlere uygulamak hakkını kendimize verdiğimiz sürece, bunu kendi içimizde de yaptığımız sürece ne yazık ki bütün kimlikler çıkışsızdır. Nereden gelirse gelsin, kişisel tercihlere, kişisel özgürlüklere saygılıyım, bırakın herkes nasıl istiyorsa öyle yaşasın. Başkalarına baskı uygulamadığı, kendi değerlerine kilitlemediği, kendi ahlakına mahpus etmediği sürece.

Biz bugün eşcinsellik hakkında söz alırken, sadece eşcinseller daha rahat yaşasınlar, daha mutlu olsunlar, daha keyifle birlikte olsunlar diye söylemiyoruz. Elbette bunlar da tek başına güzel niyetler. Haz almak, insan oluşumuzun en önemli parçası. Kadın, erkek kimliklerini, heteroseksist anlamda adlandırılmış kadın ve heteroseksist anlamda adlandırılmış erkek olmaktan çıkartmadığınız sürece heteroseksüellik zaten taklit bir ilişki olacak, ama eşcinsellik de bunun taklidin taklidi olacak. Bütün hikâye insanların kendilerini bulma, olurma ve seçme haklarının kendilerine eşit olarak tanınmasından geçiyor. Hani herkes, düşünce özgürlüğü istiyor. Tamam düşünce özgürlüğü olsun, ama daha temel olan şey, düşünceyi oluşturma özgürlüğü. Düşüncelerin özgürce oluşturulmadığı bir ülkede, bir toplumda, düşünceden çok önyargı oluşturulur. İzlenim oluşturulur. Yalan yanlış kanaatler oluşturulur. Ve buradan da pek bir yere çıkılmaz. Özetle, Türkiye’de eşcinsellere tanınan ne yazık ki en temel “hal”, gizlilik, ikiyüzlülük, saklanmak, örtünmek ve kendini ezenlere benzediğin sürece varlığına göz yumulması oluyor.

Evlilikle ilgili söylemek istediğim şey şuydu: Ben özel mülkiyetin, ailenin ve devletin hâlâ en tartışılması gereken şeyler olduğunu düşünen bir zihniyet taşıyorum, böyle bir siyasi görüş sahibiyim. Bu, insanlar bir arada yaşamasınlar, kimse kimseyle hayatını paylaşmasın anlamı taşıyor. Kim ne istiyorsa yapsın. Ama evlilik kurumunu, korunması, kollanması, kanımızın son damlasına kadar savunulması gereken bir kale olarak görmüyorum. Aşılması gereken bir birim, tarihsel geçici bir kategori olarak görüyorum. Hatta ben eşcinsellik için de belki tarihsel geçici bir kategoridir, diyen, üstelik bunu 80’lerde diyen biriyim. Uzun vadede evlilik ortadan kalksın derken, ama şimdi eşcinsel evliliğin olması gerektiğini söylerken, bunu bir şimdiki zaman anlamlandırması olarak söylüyorum: Evli çiftlere sağlanan haklardan eşcinseller de yararlansınlar istiyorum. Küçük bir örnek vereceğim: Değerli bir gey arkadaşımın, bildiğim kadarıyla 15 yıldır süren bir beraberliği vardı. Adam bir gün kalp krizi geçirip öldü ve adamın yıllardır görmediği yeğenleri, ailesi gelip adamın varına yoğuna el koydular. 15 yıllık sevgilisinin evinden kendi kazağını almasına bile izin vermediler. Oysa hayatı birlikte kurmuş, birlikte dükkân açmışlardı. Gelecek tasavvurumuzu ve ütopyelerimizi korurken, şimdiki zaman içindeki hayatımızı da nasıl koruruz anlamında söylüyorum.

Yasemin: Ben öncelikle bu kadar ufuk açıcı bir konuşma yaptığınız için teşekkür etmek istiyorum. Kaos GL bu söyleşileri düzenlerken bazı başlıklar belirlemişti. Mümkün derece Türkiye’yi anlatan geniş bir liste çıkartmak istemiştik. Ama zaman diliminde çok kolay olmayacak bir şey, dediğiniz görünürlük sorunundan dolayı. Ama eşcinsel ve işçi olmak gibi bir söyleşi yaptığımızda kaç tane görünür eşcinsel işçi olabiliyorsa buna göre bir söyleşi yapmak zorunda kalıyorsunuz. Bu söyleşi dizisi, bu zamandaki Türkiye panoramasını çıkartamayacaktır. Çünkü eşcinsellerin çoğu sizin söylediğiniz gibi görünür değilken biz çıkarmaya çalışırken bu çok düzgün olamayacaktır. Yani o yüzden sizin gibi tanınmış insanları dinleyebiliyoruz. Ben üniversiteye geldiğimde, kendimi kendime itiraf edemediğim bir zaman dilimi yaşadığımda, Türkiye’de Murathan Mungan gibi bir figür olması, bu figürün açık bir şekilde eşcinselim demesi, bunu sahiplenmesi ve arkasında durması yalnız eşcinsellerin hayatının bütününe dair bir söz söyleyen ve bütün iktidarın içinde eleştiren bir yerde durması benim için çok önemliydi. Sizin varlığınız benim için çok çok önemliydi.

(Çok teşekkür ederim, bu sözleri sizden duymak çok güzel bir şey.)

Bu anlamda bu toplumun sizin gibi bir figürle, eşcinsellerin, heteroseksüellerin sizin

gibi bir figürle eşcinsellikle barışmış olmasını ben bir şans olarak değerlendiriyorum. Siz konuşmanızda değindiniz, bir kadın eşcinsel model hâlâ yok. Bulamıyoruz. Ve pek çok kadın eşcinsel olmasına rağmen. Ekonomik bağımsız olmasına, gücü olmasına rağmen. Bunun toplumsal etkileri vardır elbette. Kadınlara dayatılan namus algısının bilinçaltı mıdır? Mesela ben belirli yazılı basına röportaj veriyorum ama televizyona çıkarken düşünüyorum. Acaba ben şirket muhasebecisinin evine ya da çalışanımızın evine nasıl gireceğim diye. Eşcinselliğimin onaylanması nasıl gelecek?

Murathan Mungan: İki noktaya değinmek istiyorum. İlki konuyu normalleştirme süreciyle ilgili. Görünür olmak, konuşur olmak önemli. Eşcinselliğinizi kendi hikâyesi olan bir yaşama biçimi haline getirmekle ilgili. Bu süreç aynı zamanda toplumda oğlunu, kızını, kardeşini, dayısını kabul etmekte zorlanan aileler için de çok büyük bir kapı olacaktır. Onlar kendilerini yalnız hissediyorlar. O kapının açılması için gerekli olan şey, o insanların yalnız olmadığını hissettirmek. Eşcinsel kimlikler, kadın kimlikleri büyük ölçüde hasarlı kimliklerdir. Bu ayıp değil, hepimiz bir hasarla büyüdük. Önemli olan bunları nasıl aştığımızdır. Şimdi yazmakta olduğum “Harita Metod Defteri” kitabımda kendimce kıymetli bir şeyden söz ediyorum. İster kadın olsun, ister erkek eşcinsel olduğunu çocuk yaşta keşfetmiş olanlar, çocuklukları boyunca ağır bir yükte büyürler. Canları kadar sevdiği anne babalarıyla her şeyi konuşurken bir tek bu konuyu konuşamazlar. Bir çocuk için bu çok ağır bir yükür. İnsanı önce kendi sırrı yaralar. Bu çok ağır bir hasardır. Her şeyini konuştuğun ana-babanla bilmem kaç yaşına kadar ya da hiçbir zaman bunu konuşamazsın. Büyüdükçe onlara bu konuda yalan söylemiş olmanın yükü de biner. Ergenleşme döneminden başlayarak çocukların kendilerini ifade etmeleri, aileleri ile dayanışmaları, sevenleriyle birlikte olmaları, yol almaları için hepimizin aslında çok daha fazla çalışması gerekiyor. Bunun için birbirimizin gözünü oymadan, kardeş politikalarla birlikte hareket etmenin, farklı kimliklerin bir arada yaşamasını sağlayacak bir tasavvurun inşasına çalışarak yol alınması gerekiyor. Toplumdaki eşcinsel nüfus belgelenemiyor tabii. Bizim gibi toplumlarda sağlıklı anketler yapılamıyor. Şimdi bütün bu cinsellik üzerine yapılan anketlerde aynı yalan sonuçlarla karşılaşılıyor. Maalesef toplumumuz o kadar ikiyüzlü, o kadar yalancı ki, niye anketöre doğruyu söylesin? Yalan bizim milli gerçeğimiz. Gündelik hayatta o kadar söyleniyor ki kimseye yalan gibi gelmiyor artık. “Hayatta yalan konuşmam” diyen insanların sayısı bile yalan konusunda bir fikir verir. Diyelim evde yanınızda otururken, cep telefonunda karşısındakine yoldayım, geliyorum diye konuşan kişinin hangi cevabına güvenirsiniz? Cinsellik konusunda, eşcinsel konusunda yapılan anketler ya da kimi homofobik psikologların, kimi homofobik sosyologların yaptığı sözde araştırma incelemeler falan da yalan. Çıkıp bunları birilerinin yüksek sesle söylemesi gerekiyor. Yatakta her şeyi yapan adam, diyelim yolunu kesip soru sorana kendisini başka türlü tarif ederken yalan söylediğini düşünmüyor. Eşcinsellik başlı başına bir sosyolojik alandır. Eşcinselliği sadece cinsel bir pratik olarak görürseniz, hiçbir yere çıkamazsınız. İnanın herkes iyi kötü bir kadın, bir adam buluyor; bu o kadar zor bir şey değil. Bunu bir yaşama biçimi olarak kurmak, yalnızca kendin için değil herkes için hayal edilmiş bir gelecek tasavvurunun içine yerleştirmekle kendisine bir varlık alanı kazanıyor.

Yoksa birçok eşcinselin çalışma hayatında, iş dünyasında olsun, devlet dairesinde olsun çeşitli sorunlar yaşıyor. Terfisi engelleniyor. Yıl sonu yemeğine karısını koluna takıp gidemeyen adamı müdür yapmıyorlar. Kadınların çalışma hayatı içinde tutunması için tırnak içinde “taşaklı karı” olması gerekiyor. Yani ille de ceketi giyecek üstüne. Dirsekleye dirsekleye dalacak ki işte “biz kadın kontenjanına da yer verdik”, diyebilinler. Türkiye her şeyi bu anlamda kötüye kullanan bir ülke. Mesela şimdi bir takım muhalif ve sol yayının her birinde bir tane türbanlı yazar olmaya başladı. Bu kızlar tek başına kıymetli olabilirler, ama siz bunlara günün kontenjanından yer vermeyin, ayıp oluyor. Kadınların

özgürlüğü bir toplumun özgürlüğünü anlamak için en büyük ölçü. Birçok meselesinin kristali bu. Türban meselesi konusunda da konuşurken dile getirdiğim gibi, türban da, pornografi de kadın bedeni üzerinde yapılan erkek politikalarının kristalize olduğu alanlar.

Kendi yaşam pratiğimde benden önceki kuşaktan bana ilham veren çok az gey tanıdım. Umarım ben kendi adıma genç kuşaklar için ilham verici şeyler yapabilmişimdir. Elbette daha söylenecek çok şey vardı, ama hayat tek bir konferansa sığmaz biliyorsunuz. Geldiğiniz, dinlediğiniz için teşekkür ediyor ve bir buçuk saattir aralıksız konuştuğum bu oturumu, izninizle artık kapatmak istiyorum. Çok sağ olun.

Yıldırım Türker ile Söyleşi

“Başında “Türkiye’de” sonunda da “olmak” bulunan bir cümle zaten bir sorun alanını işaret eder. Türkiye’de bir şey olmak! Türkiye’de eşcinsel olmak tabii ki çok dertli bir şey. Türkiye’de bir şey olmak diye bir alan belirlediğiniz zaman asıl derdimizin Türkiye olduğunu biliyoruz. Çünkü bu başlığı bize yazdıran dert Türkiye. Türkiye ile derdi olan insanlar. Türkiye’de var olmak konusunda çok ciddi sıkıntılar çeken insanlarız.”

Yazar Yıldırım Türker, “Türkiye’de Eşcinsel Olmak!” söyleşi programı kapsamında, 11 Ekim 2008 tarihinde, İzmir’de Fransız Kültür Merkezi’nde konuştu.

Herhangi bir bu şekilde bir cümlede; başında “Türkiye’de” sonunda da “olmak” var ise, zaten bu bir sorun alanını işaret ediyor. Türkiye’de bir şey olmak! Türkiye’de eşcinsel olmak tabii ki çok dertli bir şey. Fakat burada benim söylemek istediğim şeylerden en önde geleni, mağduriyet dilinden nasıl korunabiliriz? Ama mağduriyet dilinden korunmak sırf eşcinsellerin problemi değil tabii. Aynı zamanda Türkiye’de biliyoruz ki Kürt olmak da çok problemlili bir alan, Çingene olmak da öyle. Heteroseksüel olmak da öyle, kadın olmak da öyle... Çünkü Türkiye’de bir şey olmak diye bir alan belirlediğiniz zaman asıl derdimizin Türkiye olduğunu biliyoruz. Çünkü bu başlığı bize yazdıran dert Türkiye. Türkiye ile derdi olan insanlar. Türkiye’de var olmak konusunda çok ciddi sıkıntılar çeken insanlar. Her şeyin üst başlığında bir var oluş derdimiz var. Ama bu konuda ilk bir söz ettiğimiz andan itibaren siyasetin alanına giriyoruz. Siyasetin alanı da bir cümle kurmakla başlıyor. Zaten Türkiye’de eşcinsel olmak başlığı da fevkalade siyasetin içinde üretilmiş bir başlık.

Şimdi siyaset deyince ne anlıyoruz? Benim anladığım şey siyaset denilince bence çok basit bir şey aslında. Siyaset yalnızlığa karşı geliştirilmiş bir stratejiler bütünüdür. Burada eşcinsellik özellikle eşcinsellik için de söylenebilecek bunlar aslında.

Söyleyecek neler var? Türkiye’de eşcinsel olmak deyince karşılaştığımız neler var? İlk başta karşılaştığımız kendimiz varız. Kendi dertlerimiz var. Kendimizi tanımlama konusunda yaşadığımız sıkıntılar var. Kendimizi tanımanın bizi kısırdığı o köşeler var. O köşelerden kurtulmak için çırpınırken incittiğimiz hayatlar, incittiğimiz dünyalar, incittiğimiz şiirler, tahayyüller, hayaller var. Bütün bu incitmek istemediğimiz şeyleri incitmeyen, sadece birbirimizin yalnızlığına deva olmak için, birbirimizi yalnızlıktan kurtarmak için ne yapabiliriz? Siyaset zaten her alanda bu noktada devreye giriyor.

Türkiye’de eşcinsel olmak deyince sayabildiğim şeyler herkesin bildiği şeyler. Bunların üstünden yeniden geçmek istemiyorum. Biz eşcinsel olanlar eşcinsel olabilmek için, eşcinsel kalabilmek için, eşcinsel olarak kabul görebilmek için çok ciddi badireler atlattığımız insanlar. Ama bu her bir insan için de geçerlidir. Burada aramızda bulunan heteroseksüel insanlar için de geçerlidir. Özellikle kadınlar için geçerlidir. Kürtler için geçerlidir. Böyle ciddi bir sorunumuz var. Yani Kürt Kürt’ü yalnızlığından kurtarabiliyor mu? Türk Türk’ü, kadın kadını, erkek erkeği, erkek kadını yalnızlığından kurtarabiliyor mu? Yalnızlığa karşı, çok feci, uğultulu bir yalnızlığa karşı nasıl stratejiler geliştiriyoruz?

Birbirimizin yaralarını nasıl okşuyoruz?

Siyasetin, özellikle bu tür azınlık siyasetinin ya da cinsellik odaklı siyasetin bana göre yegâne amacı budur. İnsanları, ölümden, intihardan, yalnızlıktan kurtarmaktır. Dolayısıyla ben zaten cinsellik odaklı bir siyasetin, diyelim ki bu bağlamda eşcinsellik mücadelesini, eşcinsel hakları mücadelesini çok kalıcı olduğuna inanmıyorum. Bir noktadan sonra kendi kendini tüketen bir siyaset alanı olduğuna inanıyorum. Dolayısıyla bizim bu yalnızlık konusundaki derdimizi çözmek için yapmamız gerekenler ne? Bunu hepimiz üç aşağı beş yukarı biliyoruz. Kendi kişisel hayatlarımıza nasıl yansıdığı çok farklı belki ama müttefikler bulmak demek siyaset. Müttefikleri niye buluyor insan? Yoldaş olmak için buluyor, dediğim gibi yalnızlığa karşı direnebilmek için buluyor. Birbiriniz kurtarmak için buluyor. Kurtarılmaya değer bulunduğu hayatları kurtarmak için buluyor.

Ama bir yandan da bütün hayatlar kurtarılmaya değer. Bütün yardım isteyen, bütün yalnız bırakılmış, bütün kısırılmış, itilmiş insanların ve kesimlerin hayatları kurtarılmaya değer. Dolayısıyla siyasetin neresinde duruyoruz. Mesela bir eşcinsel olarak siyasetin neresinde durmamız gerektiği üzerine ben katıyen bir ahkâm kesmek istemiyorum. Ama ben kendi adıma ittifaklardan geçeceğine inanıyorum. Bunu sadece bir cinsiyet odaklı, cinsellik odaklı bir siyaset örgütlenmesinden çıkarıp gerçekten ittifaklarla bunu daha özgür, daha mutlu, insanların yalnız olmadığı bir dünya tasavvuruna eklemek gerektiğine inanıyorum. Ancak bu şekilde bir manası olacağına inanıyorum. Ancak bu şekilde hem birbirimizi kurtarabileceğimize hem buradan bir dünya önerisi üretebileceğimize inanıyorum.

Her şey, dünyaya karşı kendimizi nasıl tuttuğumuzdan başlıyor. Eşcinsel olmak dediğimiz zaman da öyle bir şey. Nasıl eşcinsel olmak lazım? Şimdi böyle bir siyasetin içinde çok büyük tehlikeler de bekliyor bizi. Bugün buraya gelmeden arkadaşlarımla uzun uzun bunun sohbetini ettik. Ve hepimizin bu konuda yakıncak çok şeyi vardı. Nasıl siyaset yapar iken, nasıl bir arada durmaya çalışırken birbirimizi incittiğimiz, birbirimizi dışladığımız, birbirimize ders vermeye çalıştığımız, birbirimizin üstünde çok alçakça, farkında olmadan da olsa çok alçakça bir takım iktidar taktikleri uyguladığımız üstüne çok yakıncak şeyimiz vardı. Çünkü bir kere yola çıktığın anda eşcinsel tasavvurunun, senin eşcinsel tasavvurunun bütün yanındaki arkadaşlarının, yoldaşların tarafından paylaşılmasını istiyorsun. Belirli doğruların bir yerlerde yazılmış olduğunu varsayıyorsun ve o doğrulara dayanak insanlara söz hakkı ve oy hakkı veriyorsun.

Şimdi, bu oy hakkı meselesi kanımca çok tartışılabilir bir şeydir. Melek Göregenli bir şey anlattı; işte üniversitesinde genç insanların yaptığı bir toplantıda, katılanlara sorulmuş; "eşcinsel evlilikleri onaylar mısınız?" Bir takım insanlar el kaldırmış. Sonra bir takım tartışmalar sürdükten sonra bir kez daha sorulmuş bu sefer. Hani nasıl bir aşama kaydedildi, hani bir konuşma sonucu bakalım neler değişti? Yine aynı insanlar el kaldırmış. Bütün her şey burada çok kötü bağlanıyor. Biz, nasıl bir görücüye çıkıyoruz? Eşcinsellik içinde çok ciddi bir problem, görücüye çıkma problemi... Bu herkes için de aynı şekilde, mesela DTP'nin yaşadığı, mecliste yaşadığı problemlerden de görüyoruz. Hayat bizi sınamak ve yargılamak istiyor. Özellikle de bir grup olarak, bir kimlik, bir aidiyet olarak. Ortaya çıktığımız andan itibaren bir sınamaya tabi tutuluyoruz ve ortaya çıktığımız andan itibaren herkes kendinde bizi yargılama ve bizim hayatımız hakkında, birebir hayatımızı ilgilendiren konularda oy hakkına sahip olduğu vehmine kapılıyor insanlar. Çünkü ortaya çıkmak, hani come-out diye söylenen şey, açılmak diye tercüme edildi, belki o açılmak, açıklamak, o süreç, tabii çok ani bir süreç. İnsanları açılmaya yönlendiriyorsunuz, açılmaya teşvik ediyorsun, açıldıkları takdirde öz saygılarını kazanabileceklerine, kendileri gibi insanlarla belirli bir siyaset pratiğine

başlayabileceklerini iddia ediyorsun, söylüyorsun ama onlar açıldıkları anda karşılaşabilecekleri zorluklar karşısında nasıl bir tavır alabilirler, nasıl bu yargıçlar ve imalar dünyasından kendilerini koruyabilirler, o konuda söyleyebilecek fazla bir şeyimiz yok. Ancak yaşantılar sonucu edindiğimiz işte bir takım deneyimlerimiz var ama dediğim gibi ortaya çıktığın anda seni yargılayabilecek, senin hayatın hakkında kararlar verebilecek insanlarla karşılaşıyorsun. Bu insanlar her alandan fikir sözcüleri olabiliyor. Bir hanım gazetecinin zamanında "canım işte eşcinselliğe bir itirazımız yok ama artık yani bilmem ney de yapmasınlar" şeklinde bir yazı yazdığını ve ben de ona yazıyla cevap verdiğimde çok şaşırıldığını ve çok öfkelenildiğini hatırlıyorum. Çünkü o kendisini çok yüce gönüllü, bana ve bütün eşcinsellere bir hayat alanı tanıyan bir anne gibi hissediyordu. Dolayısıyla ben de bu bana uzatmış olduğu eli huysuzca iten bir edepsiz ibneydim.

Açılmak insanın kendisi içindir. İnsanın kendisi gibi olanlar içindir. İnsan dünyaya açılmaz. Yani illa da gidecem de annemin onayını alacam, illa da anneme açılacam, işte onlar anlayana kadar birbirimizi yolarak geçireceğiz. Ya da ne bilim, işte gidip şurda açılacam bütün herkesin onayını alacam. Bunun için mücadele edecem. Bence açılmak bunlar değil. Açılmak öncelikle kendinle kurduğun bir ilişkidir. Ve kendin gibilerle kurduğun ilişki biçimidir. Çünkü yargıçı dünya zaten seni sürekli itirafa zorluyor. İtirafın olduğu yerde bir suç vardır. İtiraf, suçu işaret eder. Sonuç olarak sen itirafa zorlanan, üstünde ışıklar yakılıp itirafa zorlanan bir şekilde kendini bulduğun takdirde gerçekten bu konuda itiraz etmen gerekiyor. Çünkü açılmanın itirafı hiçbir ilgisi yok. Hiçbir suç söz konusu değildir.

Dolayısıyla onay beklememek, onay beklememeyi öğrenmek çok güç bir şey tabii. Bunun örneklerini Türk siyasetinde de çok görüyoruz. Onay beklemek. Hani bir ara çıkıp biz de kurucu unsurlardanız, biz de Çanakkale'de savaştık diyen Kürtler de mesela onay beklediği için numaracılık yapan Kürtlerdi. Mesela bu da bir siyaset olarak bence çok çirkin bir siyasettir. Ve kendi uğradıkları zulmü kendi elleriyle meşrulaştırma siyasetidir. Çünkü sonuç olarak o Çanakkale'de savaşmadıysan, kurucu unsur değilsen hayatın neresinde yer almayı hak ediyorsun, cevabını vermek lazım. Bu memlekette sadece Türkler ve Kürtler yaşamıyor mesela.

Eşcinsellerin de yıllar boyunca çıkıp, biz aslında gayet de efendi, normal, düzgün insanlarız, sizin gibi yaşıyoruz ama bütün her şeyimiz de sizin gibi, bütün duygularımız, yaşadıklarımız, dertlerimizi de sizin gibi fakat tek farkımız işte yatak eşlerimizi seçerken oluyor. E artık o kadarını da görmezden gelin. Oysa hayır böyle bir şey değil tabii ki bu. Bu bir kimliktir ve bütün kimlikler gibi biricik bir kimliktir. Ama bu kimlikte olmamız sadece bizi bir arada durmaya ve bir aile gibi olmaya yönlendirmiyor. Bunun için başka müttefikler ve hayatın başka alanlarına yönelik itirazlarımızı bir araya getirmemiz gerekiyor. Söz gelimi Ermeni sorunu üstüne fevkalade milliyetçi bir dil tutturan ya da gayet militarist bir dil tutturan Kürt sorunu üstüne bir eşcinselle ben kendimi hiç aile gibi hissetmem, hissetmek zorunda değilim. Çünkü benim onunla ortak olduğum noktanın sadece o cinsel pratik olduğuna inanır hale gelirim. Bu da beni eşcinselliğin sadece cinsel bir pratiğin adı olduğuna inandırmaya sürükler ki bunu reddediyorum. Bütün gücümle reddediyorum çünkü eşcinsellik sadece cinsel bir pratiğin adı değil.

Bir de tabii şu da var, bu görücüye çıkma hikâyesi... Bu hareketin, eşcinsel hareketin en başında yer almış insanlardan biri olarak çok izledim. Uzun yıllar boyunca izledim. Kaç yıl oluyor şimdi hatırlamıyorum bile fakat hep gördüğüm şey, yani çıkma, açığa çıkma come-out etme sürecinde hep böyle bir kahramanlığa zorlanan bir dil vardır. Senden kahramanlık beklerler. Şimdi bu bence bir mücadele değil. Bu bir özgürlük mücadelesi de değil. Bu olsa olsa kişisel bir yiğitlik, ya da kişisel bir intihar diye algılarım. Sonuç olarak o dünya senin özgürlüğünü kutlamak için, özgürlüğünü ve bütün insanların bütün özgürlüklerini kutlamak için, onları kutsamak için örgütlenmiş bir dünya değil.

Dolayısıyla senin gözünde bir bantla ya da bantsız, işte maskeyle ya da maskesiz eşcinsellik üstüne dertlerini anlatıp mağduriyet diliyle o mecrada yer almanın bu harekete en ufak bir yararı olmadığı gibi çok büyük de zararı var.

Ben çok genç bir yaşımıdayken, 80'li yıllarda diyeyim, bir dergi vardı edebiyat dergileri de yapan büyük bir yayın kuruluşunun bir dergisi vardı. Ve bu dergiden son derece de iyi niyetli bir delikanlı peşime düştü ve benle eşcinsellik üstüne söyleşi yapmak istediğini söyledi. O sıralar da travestilerin İstanbul'da açlık grevlerinin hemen üstüneydi. Çok ciddi bir hareketlenme vardı. Travestiler açlık grevine girdiler, onları desteklemek için çok ciddi bir örgütlenme başladı. İlk adımdır o, çok da anılması gereken bir adım olduğuna inanıyorum. Ben de bunu sonuç olarak bin tane şart şurt koyarak kabul ettim bu dergiye söyleşi vermeyi. Şartlarımdan bir tanesi söyleyeceklerimin redakte edilmeyeceğinin garantisiydi, şuydu, buydu. Bir de "ya dedim, bir de lütfen beni bir yazının başlığı, duyurusu olarak bilmem ne eşcinsel, bir eşcinsel ile konuştuk, ya da bilmem kim ile bilmem ne yaptık" yapmayın. Neyse dergi sonunda çıktı. İşte "eşcinsel bir entelektüelle konuştuk"! Ben de tekzip yolladım. "Ben entelektüel değilim" diye. O zamandan itibaren anladım ki bu bir sirk. Yani bir sirke insan gerekiyor ve sirkte de bir takım ucubeler gerekiyor ve sonuç olarak ne kadar akıllı laflar edersen et, ne kadar makul olursan ol, ne kadar yarıcı olursan ol sonuç olarak sen orda bir sirk ucubesine çevrileceksin. Türkiye ve dünyanın seni görmek istediği şey budur.

Bundan sonra da bu konuda söz alan insanların çok dikkatli olmaları gerektiğine, heteroseksüel dünyayı eğitmeye yönelik söz üretme çabasından vazgeçmeleri gerektiğine inandım. Çünkü bu bizim işimiz değil. Gerçekten eşcinsellerin ve eşcinsel hareketin görevi bu değil. Eşcinsel hareketin görevi öncelikle eşcinsellerin kendilerini eğitmeleri. Kendi içlerindeki homofobiden, kendi içlerindeki ayrımcılıklardan kurtulmaları ve yeni bir insan olmaları çabasıdır. Dolayısıyla heteroseksüellere bir şey öğretmek için bir takım yayın organlarında söyleşiler yapan, üçlü beşli gruplar halinde onlara dertlerini anlatan insanların birazcık dikkatli olmaları gerektiğini hep salık verdim.

Bu mücadeleyi medyada, çeşitli mecralarda duyurmak ille de kötü mü? Hayır değil, hatta elzemdir. Fakat mesela daha çok bir bildiri yollayın. Ve bu bildiri de bir şey söylensin. Bu katiyen heteroseksüellerle bir anlaşma, uzlaşma dili içinde uğraşan bir şey olmasın.

Eşcinsel hareketin de Türkiye'de ve dünyanın her yerinde, özellikle Türkiye'de bizim böyle bir sorunumuz daha yoğun olarak var, bütün siyasi örgütlenmeler konusunda iyi bir demokrasi geleneğinin bu topraklarda pek yeşermediğine inanıyorum. Bunu hepimiz de zaten her gün görüyoruz. Öncelikle bizim birbirimizi anlamamız ve birbirimizi dinlemeyi öğrenmemiz gerekiyor. Birbirimizi sevmeyi, dinlemeyi, okşamayı öğrenmemiz gerekiyor. Birbirimizle arkadaş olmayı öğrenmemiz gerekiyor. Çünkü gerçekten ben bizi kurtaracak olan şeyin dostluk olduğuna inanıyorum. Ama çok da kayıtsız şartsız bir dostluk, kayıtsız şartsız bir yoldaşlık olduğuna inanıyorum. Bu konuda fevkalade siyaset dışı ve demode gelebilecek görüşlerim, hislerim var. Şefkatin ve sevginin çok önemli olduğuna inanıyorum. Bunu çok anti Marksist bulmuyorum söylediğimi, ama çok da böyle hümanizmanın alanından söz ettiğime inanmıyorum açıkçası. Ama gerçekten erkeklerin erkeklerden korkmamayı öğrenmesinin ben hayatı kurtaracak çok önemli adımlardan biri olduğuna inanıyorum ve bunu eşcinsel örgütlenmelerin ilk olarak kendi içlerinde becermek için bir adım atabileceklerine inanıyorum. Erkeklerin erkeklerden korkmamayı, kadınların kadınlardan korkmamayı öğrendiği noktada yatıyor bence hayatımız. Yoksa erkeklerin kadınlardan, kadınların erkeklerden korkup korkmaması çok başka çok farklı bir mesele. Ama öncelikle eşcinsel olabilmek için, var olabilmek için, kendimize olan

saygımızı, sevgimizi yitirmemek için, üşümek için, korkmamak için, yalnız kalmamak için birbirimize tutunmamız gerekiyor. Bu sembolik anlamda da, fiziksel anlamda da. Birbirimize dokunabilmemiz gerektiğine inanıyorum.

Şimdi söyleyeceklerim bu kadar. Başka arkadaşlarında konuşmasını isterim. Sizlerle de konuşmak isterim.

Salon: Geçtiğimiz hafta Çarşamba günü Kaos GL İzmir'in yerinde yaptığımız okuma etkinliğinde sizin 1996 yılında yazdığınız bir metni paylaştık ve ardından bazı tartışmalar yaptık. 1996'daki eşcinsel hareketle şimdi, şu an Türkiye'deki eşcinsel hareket hakkında sizin ne düşündüğünüzü öğrenmek istiyorum. Bir takım gelişmeler var mı?

Yıldırım Türker: Elbette ki bir takım gelişmeler var. Son zamanda... mesela Fransız Kültür burayı bize tahsis etti mi etmedi mi? Şimdi Fransız Kültür'de oturuyoruz ve böyle bir konuyu konuşuyoruz. Namlı bir takım ucubeler olarak. Bu bir gelişme olduğunu gösteriyor. Gerçi bu ilk, yine 80'li yılların ilk noktasında ben mesela bunu bir yerde yazmıştım da; çok eskiden, ilk olarak bir, o zamanlar sadece barlar vardı buluşulabilecek ve çılgınlar gibi insanlar barlara gidip dans ederek, sabahlara kadar içerek birbirleriyle kontak halinde kalıyorlardı. Fakat tabii ben niye burada bir takım toplantılar başlatmıyoruz diye kaşınmaya başladım. Ve bir barın duvarına işte Pazar günü, öğlen şu saatte gey olmayı tartışacağız falan gibi bir şey yazdım. Ve o hafta Pazar günü bekledim. Hiç kimse gelmedi. Bir kişi bile gelmedi. Tamam, dedim. Ertesi hafta yine bekledim bir kişi geldi. Biz onla konuştuk sohbet ettik ve yılmadık. Üçüncü hafta dört kişi geldi. Sonunda neyse uzatmayayım, bir iki ay içerisinde biz 30 kişilik bir grup olduk. Fakat dediğim gibi çok farklı bir iklim vardı. İşte polis baskınlarıyla birlikte yaşanan bar muhabbeti dışında bir eşcinsel kimlik ve eşcinsel dayanışma duygusu henüz gelişmiş değildi. İşte orda ilk toplantılarda, ben birazcık da işte yurt dışı deneyimlerini takip ederek, öğrendiğim bir takım şeylerle, çünkü bize yol gösteren kimse de olmadığı için, işte o deneyimleri de takip ederek bir tür bilinç yükseltme toplantıları olarak görülecek bir yöntemle, işte herkes oturuyordu o barda, bir kişi kolaylaştırıcı gibi oluyordu, herkes de istediği gibi, istediği şekilde konuşuyordu. Elbette ki böyle insanlar bir araya geldikleri zaman dertlerini tasalarını konuşurlardı. Birbirilerine ilk olarak yaralarını gösterirlerdi. İnsanların uzun sürebileceğine inandıkları bir ilişkiye attıkları ilk adımda hep yara gösterme seansı vardır. Dolayısıyla biz birbirimize dertlerimiz yaralarımızı anlatıyorduk. Karşılaştığımız sıkıntıları anlatıyorduk. İşte ailelerin içindeki durumları anlatıyorduk. Fakat bu grup içinde ilk olarak memleketimizin hadi daha geniş söyleyelim insanlığın bütün sorunları tek tek çıkmaya başladı. Bu 30 kişilik çekirdek ve mikro kozmos içinde bütün insanlık çatlakları, bütün siyaset konusunda bizi zorlayacağı belli olan şeyler o zamandan çıkmaya başladı. Şöyle; mesela üst orta sınıftan gelen kimi gey arkadaşlar vardı. Onlar mesela ısrarla kimi insanların anne babalarıyla tanıştıramayacakları seviyesizlikte insanlar olduğuna inanıyordu. Çok ciddi bir sınıf meselesi. Kimi insanlar da kimi arkadaşların çok kadınsı olduklarına inanıyordu. Kimi arkadaşlar da kimilerinin çok şu çok bu olduklarına inanıyordu. Kimi insanlar ötekilerine "ay o da çok yaşlı, çok puri" diyordu ve orda her şey çok belli oldu yani bu katmanlar kendi aramızda da bir an içinde çok büyük bir kolaylıkla inşa edilebilir katmanlardır.

Siyaset de, tam da işte bu noktada bütün bu katmanlaşmaya karşı direnebilme sanatıdır. Bütün bu katmanlaşmaya, bu kategorileşmeye karşı ayakta durabilme sanatıdır. Dolayısıyla biz yavaş yavaş insanlara işte Güngören'den, Ümraniye'den gelen, gecekonduyan gelen arkadaşlar da vardı, Levent'te oturan arkadaşlar da vardı, ilk derdimizin birbirimizi sevmek ve anlamak olduğu üstüne çok konuşuyorduk. O zaman da ısrarım buydu. Bu nasıl yapılabilir? Bunu yaparken insan kendi kafasındaki bütün şeyleri çok rahat sorgulayabilir, bütün bu hiyerarşi oluşumlarını da çok rahat sorgulayabilir.

Şimdi sen 96'larda diyorsun, bütün bu serüvenlerin üstüne, sonra işte ordan atıldık,

polis bastı bizim o toplantılarımız birden kalabalıklaşmaya başlayınca ilgi çekti, oradan atıldık. Başka bir bara gittik, o bardan da atıldık. Ve sonunda ben, Toplumsal Araştırmalar Vakfı vardı, İstanbul'da ve ben bunun kapısını çaldım ve bize yer vereceksiniz dedim. Ve sosyalist arkadaşları bize vakıfta bir oda, salon ayarlamaya ikna ettim. O da kolay olmadı. Çünkü solda henüz demokrasi adına eşcinselliği hoş görmeyi gündemine almıştı ama biz ne hoş görülme niyetindeydik, çünkü kim kimi hoş görüyor, yani bizim hoş görülmeye falan ihtiyacımız yoktu, biz sadece bir hak talep ediyorduk. Siz bir vakıfsınız ve bize bu hizmeti vermek zorundasınız. Nitekim verdiler. Orda sürdürdük toplantıları. Daha sonra çok çeşitli siyasi aramızda çatlama ve bakış biçiminde çatlama oldu. Ve ben de artık çok yorgun bir insan olarak bu işlerden elimi eteğimi çektim.

O zamanlardaki iklim biraz buydu. Şimdi tabii çok farklı. Bu şuursuzca bizi hoş görmeye hazır insanlar, solda, biraz daha bu konuda eğitildi, bu konuda cinsellik siyaseti üstüne daha geliştiler. Aynı zamanda feministlerin de bu konuda esnediklerini ve kendilerini geliştirdiklerini görüyorum. Feministler de bu konuda bize hiç el uzatmaya falan hazır değillerdi. Fevkalade düşmanca tavırlarına alışmış durumdaydık o zamanlar. Ama dediğim gibi, sitemlere, yakınmalara, mağduriyete hiç lüzum yok. Sonuç olarak buradayız. Kendimizi iyi hissediyoruz. İyi hissetmek zorundayız, birlikte olduğumuz için iyi hissediyoruz. Ayağımız sürçtüğünde birbirimizin kapısını çalabileceğimize inandığımız için iyi hissedeceğiz. Ve zaten kendimizi iyi hissetmek için siyaset yapacağız. Öyle inanıyorum.

Salon: Belki malumunuzdur, ama bilmeyenler için söylüyorum, bu yıl MEB 8. Sınıf Sosyal Bilgiler dersi kitabına eşcinsel evliliği aldı. Aslında şöyle bir durum var, biraz önce arkadaşım da konuştum bunu; hem olumlu hem de olumsuz bir gelişme bu. Olumlu tarafı bunun varlığının kabul olduğu, olumsuz tarafıysa bunun içeriğine baktığımızda kitabı birebir ben de gördüm, hem öğretmen kitabını hem de ders kitabını, bunun sıra dışı, kuraldışı bir beraberlik sonucu olan bir evlilik olduğunu ve işte dünyanın özellikle Avrupa ülkelerinde yasal olduğunu, bizim ülkemizde henüz gerçekleşmediğini falan yazmış. Ama yazmış sonuçta.

Yıldırım Türker: Gerçekleşmeyeceğini, yani bizim geleneklerimize falan ters olduğu için gerçekleşmeyeceğini...

Salon: Evet aynen öyle. Devamında da söyleyeceğim şey şu; bu tepkilerin arkası bence şunu gösteriyor, yani bu varlık ortada olduğu sürece yani farkındalığı artmaya başladığı sürece bu tepki olumsuz da olsa artacaktır ve arttığını görüyorum ben. Bu bence bir taraftan da olumlu. Herhangi bir yerde, atıyorum bir örnek vereyim, bir site var, magazin haberlerin olduğu bir yer. Orada mutlaka her gün bir konuda, eşcinsellikle ilgili ya da eşcinsel olduğu söylenen ya da dünyadan bir konuda gey bir haber yer alıyor. Bunu mesela gördüm. Bunu söylemek istedim. Sizin bu, olumsuz da olsa duruma ilgili, farkındalıkla ilgili düşünceniz nedir diye merak ettim.

Yıldırım Türker: Bu kaçınılmaz bir şey. Bu aşamalar dünyanın bütün toplumlarında sırayla yaşanmış aşamalar. Önce inkar etmek, tamamıyla inkar etmek. Yok saymak. Bu yok saymayı öyle noktalara getirmek ki işte Zeki Müren'in nişanlandığı bilmem kaç kadından da bahsedecek kadar bir noktaya getirmek. Bu bir aşama. Hani şu anda bütün hayatımızı kilitlemiş olan Kürt sorununda da aynı şeyi yaşadık ya; yani Kürt diye bir şey yok, kart, kurt. Yani askerde bana öyle eğitim verilir. Dağda yürüyen Türkler kart kurt ediyor. Şaka değil, yani ben askere gidene kadar bunu şaka zannediyordum. O bir inkar dönemi. Daha sonra inkar döneminden sonra tanımak ve saldırmak. Alay etmek, daha doğrusu komikleştirmek, gülünçleştirmek dönemi var. Ben bu aşamanın da yavaş yavaş aşılmağa olduğuna inanıyorum. Şimdi ise kabul edip özgürlük ve hareket sınırlarını

belirleme gayreti var egemen ideolojide. Yani ben kabul ediyorum, var, eh onlar da yaşama hakkına sahipler. Ben emniyet olarak onların da hayat hakkının korumak ve savunmak zorundayım. E onların da vatandaş olarak hakları var, amaaa işte hadlerini bilmeleri gerekiyor.

Şimdi bu aşamadayız. Bu olumlu olumsuz tartışacak bir şey yok. Bu gerçekten doğal, gidişatın bir şeyi. Bunun olumlu bir şeye çevrilmesi için gerçekten de işte mücadele edilmesi gerekiyor. Şimdi de bu mücadele nasıl verilebilir, daha nasıl genişletilebilir, daha güçlü nasıl kılınabilir tartışıyoruz.

Salon: Öncelikle birey olmak, bir şey olmak derdi her yerde var ama Türkiye’de bir şey olmak derdi deyince biraz farklılıklar üzerinden ilerlediğini görüyoruz. Farklı olmak bizi biraz daha farkında kılıyor. Farkında olmak ağır, ağır olmak da biraz daha yaslanmayı gerektiriyor. Hissetmeyi gerektiriyor. Biraz eksik miyiz acaba?

Yıldırım Türker: Siz benim yaptığım bütün konuşmayı çok güzel özetlediniz. Tam da işte bunu anlatmaya çalıştım ben de, yani benim de derdim tam sizin şu birkaç çok güzel sözcükle özetlediğiniz dert. Evet, farkında olmak, farklı olmak farkında olmayı getiriyor. Farklı olmak aynı zamanda, bir çok sıkıntıyı, acıyı, mücadele zorluğunu beraberinde de getiriyor ama bundan bir avantaj doğurabiliriz. Ben de buna inanıyorum. Siyaset de tam da bu değil mi? Yani, sıkışıklıklardan, zorluklardan, mutluluklardan bir avantaj, onları bir avantaja dönüştürmek. Bu da nasıl? Bir dayanışma hatları oluşturmakla oluyor. Ama bu dayanışma hatlarını sadece biz kendi aramızda, kendi içimizde oluşturarak değil, elbette öncelikle kendimizi birbirimize çalışarak fakat uzun vadede ve de daha geniş planda, toplum içinde ittifak kuracağımız, birlikte dayanışma hatları oluşturacağımız, kesimleri doğru seçerek, onlarla doğru bir dil kurarak, gerçekleşebilir. Buna inanıyorum ben. Bugün o işkencede ölen insana tepki göstermek mesela, öncelikle bizim yapmamız gereken bir şey. Buna inanıyorum. Savaş konusunda bir tavır almak, savaşa karşı bir tavır almak gene bizim yapmamız gereken şeylerden biri. Buna inanıyorum.

Salon: Kimlik inşasına karşı olan arkadaşların inşa ettiği queer bir kimlik var. Ben eşcinselim demiyorlar da queerim diyorlar. Bu konuda siz ne düşünüyorsunuz? Siz queer misiniz?

Yıldırım Türker: Açıkçası queer teori benim çok ilgimi çekiyor. Ben, açıkçası kendime hiçbir şey demiyorum. Sorunuzun cevabı için diyeceğim bu. Ben kendime bir şey demekten hiç mutlu olmuyorum. Yani ben geylemlerle birlikte geyim.

Salon: Şimdi Türkiye’de eşcinsel olmayı konuşuyoruz. Türkiye’deki eşcinseller kendi kendilerini nasıl kurtarır, nasıl anlatabilir, diye sorular var bunun içinde, o soruları cevaplamaya çalışıyoruz. Yıllardır da böyle. Benim son yıllarda bir gözlemim var, yani bazılarının queer diye nitelendirdiği ve yüzü batıya dönük, batıdan kastım şey değil, yani Avrupa’ya dönük olan bir şeyden bahsetmiyorum, ama bu topraklara ait olmayan, yani kendi kendini beslemeyen, başkalarına ait olan, uyarlamaya çalıştığımız bir eşcinsel kurtuluş modelimiz var. Mesela evlilik tartışması hiç kimsenin içinden çıkamadığı bir tartışmadır gibi geliyor bana. Bir yandan da bu ülkeye dönmeye çalışan, Türkiye’de yaşayan, Türkiye’de eşcinsel olmak eşcinsel olmaktan başka bir şeyse Türkiye’deki eşcinsel hareketin görevi de bunlarla ilgili bir şeyler yapmak, yani Türkiye’de eşcinsel olmaya dair bir şeyler yapmak. Ve bundan beslenen bir hareket var. Ben eşcinsel dediğimde aklıma şey gelmiyor, atıyorum Kastamonu’nun bir köyünde bir çiftçi gelmiyor. Bunun gelmemesinin nedeni algılar. Eşcinsellerin problemi deyince İstanbul’da İstiklal’den, Ankara’da Kızılay’dan çıkamıyoruz. Sanki Türkiye’de başka bir eşcinsel profili yok. Eşcinsel dediğimiz kişinin standart özellikleri var. Bunu nasıl çözümleriz, nasıl Kastamonu’nun köyünde yaşayan, ya da Rize’deki Ayşe ve Leyla’nın arasındaki aşk, ya da o eşcinsellik nasıl bir eşcinsellik? Buna neden dokunamıyoruz? Bunun üzerine çok

düşünüyorum ama buna kendim de dokunamıyorum. Yani eşcinsel dediğimde aklıma onlar gelmiyor. Maalesef gelmiyor ve bunun sorumlusunun aslında biraz eşcinsel hareket olduğunu ya da eşcinseller olduğunu düşünüyorum. Çünkü sanki kendimizi tanımlamaya başlarken, tanımlama ile kendi kendiyile barışma sürecinden çok kendini ayrı bir yere koyma, korkuyoruz yani. Bir yandan kimliklerden sıyrılmak, kimliklerin o bize yüklediği heteroseksüel erkek algısından sıyrılmaya çalışırken kendimi çok böyle eşcinsel erkek ya da gey profilinin içine sıkıştırdığımızı görüyoruz. Ve 30 yaşındayım, 10 senelik çabam birden böyle geriye sarmış gibi geliyor. Yani eşcinsel dediğimizde neden aklımıza belirli prototipler geliyor?

Yıldırım Türker: Bu konuda bir şey söylemek isteyen var mı?

Salon: Bu biraz toplumla alakalı. Evet, herkesin kimliği olmak zorunda, ben eşcinsel değilim, heteroseksüel kimliğimle oturmuyorum ama bir eşcinsel arkadaş aramıza girdiğinde ne yazık ki o eşcinsel kimliğiyle giriyor aramıza. Çünkü heteroseksüeller egemen olanlar olduğu için görünürde, eşcinseller de azınlık olduğu için, onlar kimliklerini daima taşımak zorundalar. Ki heteroseksüellere kabul ettirebilsinler varlıklarını. Bunu ya da bir müddet daha en azından özellikle eşcinsellerin o kimliklerinin baskın olacağını düşünüyorum ben.

Salon: Bahsettiğiniz o bölgesel farklılıklar birey olmakla ilgili diye düşünüyorum. Yani Adıyaman'da biri daha karnını doyuramazken yani gidip birey olamıyorken adımını atamıyor olabilir.

Salon: Biraz toplumsal sınıflar da etkili. Biz toplum olarak ithal etmeyi çok seviyoruz fakat keşke doğru da ithal etsek. Birincisi queer İngilizcede aşığılama kelimesi olarak yani bizdeki ibnenin karşılığı. Dünyadaki eşcinsel harekete de baktığımız zaman kırsaldaki ile şehirdeki, şehir kültürünün etkisi, şehir yaşamına adapte olmuş, yani kırsal kesimde ABD'de ya da İngiltere'de geçiş sürecinde eşcinsel hareket adına varlığını ifadeye çalışan çok fazla bir şeye denk gelmedim. Aynı şekilde Türkiye'de de görülüyor bu olay. Bir çeşit mahalle baskısı gibi bir şey.

Ali Erol: Queer konusu... Bir yanda eşcinselliğin yaşanılışı ve adlandırılışı diye sürekli bir tartışma konumuz vardır. Bunun özellikle altını çizeriz. Yani aslolan kadın kadına ve erkek erkeğe ya da kendi cinsine dönük olma halidir. Ama bu dönük olma halinin bugün eşcinsellik olarak adlandırdığımız bu pratiğin, bu yönelmenin toplumdan topluma, tarihten tarihe değiştiğini, dönüştüğünü görüyoruz. Ve bu değişim dönüşüm sürecinde de bunun hem adlandırılışının hem de anlamlandırılışının farklı farklı olduğunu görüyoruz. Eğer bu süreci gördüğümüzde bugün ister gey, ister homoseksüel, ister queer bütün kavramları yerli yerine oturtabiliriz aslında.

Son söylenenden biraz açmak isterim. İşte şehirde ortaya çıkması ve burjuva görüntü vermesi, burada biraz, süreci de belki ikiye bölmek lazım. Hani bizim ülkemizde bize yönelen ilk reaksiyon işte nerden çıktınız ibneler, eğer solcuysa, burjuva toplumunun artığı değil misiniz ya da işte zenginlerin zevkusefası değil mi bu hayat diye bir tepki oluyordu. Ama arkadaşın söylediği şehirlerde ortaya çıkma dönemine, yani sanayileşmeden hemen arkasından metropolleşme sürecinde eşcinselliğin şehirlerde görüldüğü döneme baktığımızda bunun burjuvaziyle falan hiç alakası yok. Geleneksel aile yapısının ve kırın çözülmesiyle belki farklı adlandırmalar olabilir ama bir kısaç gibi bütün bireyleri, işte kadını, erkeği, çocuğu, kocayı, karyı, şunu, bunu, bütün o aile fertlerini içine alan o geleneksel ailenin dağılması ve kadın ve erkeğin tekil olarak o şehirlere göçmek zorunda kalması ya da o aile bağının dışına çıkmasıyla birlikte kişilerin kendi cinsellikleri de ayrışıyor. Kendi cinsellikleri de bağımsızlaşıyordu. Sanayileşme sonrası ortaya çıkan şehirlerden, metropollerden eşcinsellik aslında kırdan göçmek zorunda

kalmış yoksul kadınların ve erkeklerin eşcinselliği idi. Ya da bugün için söyleyecek olursak, aslında tırnak içinde işçilerin eşcinselliği idi. Yani burjuvazinin ya da burjuva görüntülü bir eşcinsellik kesinlikle değildir. Burjuvazinin arttığı esprisi daha sonraki bir dönem diye düşünüyorum.

Bir diğer konu, queer, tamam queer batıda dediğin gibi o anlama gelebilir de ama bugün argoda kullanılan başka kaba kelimeler var. Queer hatta artık mainstream bir terim haline geldi. Akademinin bunu yeniden kurgulamasıyla birlikte. Bir de bizim Türkiye'den bunu görmemiz ya da algılamamız ve karşılaşmamız ile batıda ortaya çıktığı süreç farklı farklı olabilir. İlginç bir şekilde bugün işte nerden çıktı bu queer, yani işte homo değiliz ibne değiliz, geyiz, eşcinseliz diyorduk, daha o bitmeden şimdi de queer çıktı! Bunun getirdiği bir reaksiyonla queer'i bu kadar kolay harcamayalım bence. Çünkü queerin özellikle hem bedene dair eleştirisi, hem de kimliklere dair eleştirisi eşcinsel bireyler olarak ya da heteroseksüel bireyler olarak bizim bundan sonraki özgürlükçü açılımlarımıza bir araç olabilir. Hâlâ bu olanağı queer barındırıyor, diye düşünüyorum. Batı'da yine aynı şekilde queer ortaya çıktığı dönem, aslında kaybetmiş eşcinsellerin ortaya çıkardığı ve sahiplendiği bir pratikti. Çünkü daha önce ne vardı? Birileri eşcinselleri, kadın kadına ve erkek erkeğe yaşamak isteyen insanları, homoseksüel diye adlandırıyordu. 60'lı yıllarda, "hayır ben homoseksüel değilim, ben kendimi kendim tanımlayacağım, ben geyim" diye ortaya çıktı bireyler. Ve bu bireylerin yer aldığı hareket. Ama ne oldu? Eşcinsel kurtuluş hareketi, ya da gey özgürleşme hareketi 70'lerin sonu, 80'lerin başı gibi biraz kendi kurumlarını yarattığı için sisteme entegre oldu. Bu da çok kaba eleştirilerle geliyor. İşte, siz düzene entegre oldunuz, gibi... İyi de o dönem tam da Reagan'ın, Theacher'ın neoliberal dediğimiz 80'li yıllar dönemi. 70'lerin ikinci yarısı ve 80'lerin başı gibi bir dönemdi. Dolayısıyla eşcinsellere bütün bu sistem üzerinden atlayarak sadece eşcinsel olmaları üzerinden bir eleştiri yersizdir diye düşünüyorum. Ama buna rağmen yine de eşcinsel hareketin birazcık orta sınıflaşması, biraz düzenle kurumlar üzerinden bir denge yakalaması onların 68'in o radikal ikliminde dillendirdikleri sloganları unutmaları, özgürlükçü perspektifi unutmalarına yol açtı mı acaba, diye tartışmalar başladı. Bir de sokakta bu tartışmalar zaten fiilen yaşanıyordu. Batının kaybetmiş eşcinselleri tarafından.

Özellikle AİDS'in ortaya çıkması, yoksulların, özellikle Londra'da işte Pakistan kökenlilerin, Amerika'da siyah eşcinsellerin yenede eşcinsel camia içinden kovulmaya başlandığı bir dönemde, çünkü eşcinsel hareket orta sınıflaşmaya girdiği bir ortamda, o dönemde ortaya çıkıyor queer. Dolayısıyla İngilizcede queer neydi vs. oralara takılmadan queer kelimesini ya da queer kavramının açılımlarını bence hemen güme göndermeyelim.

Bir de izninizle bir-iki cümle daha kurmak istiyorum. Salih'in altını çizmeye çalıştığı eşcinsel derken aslında biz neyi kastediyoruz konusu. Bence bu konuda eşcinseller olarak statümüz, konumumuz ne olursa olsun gönül rahatlığıyla içimiz rahat olabilir diye düşünüyorum ben. Hem kendi içimizde rahat olabiliriz, hem de bizim dışımızdaki ve o çokbilmiş ve bizi değişmez ve dönüşmezmiş gibi kurdukları koltuklarından eleştiren heteroseksüellere de rahat olabiliriz diye düşünüyorum. Şimdi benzetme yapalım. Nedir, işçi? Tırnak içinde bu işçi. Ama aslında bu işçinin binlerce farklı yansıması ve pratiği vardır. Yani formel alanda çalışan bir kişi mi, enformel alanda çalışan bir kişi mi? Sanayi işçisi midir, sokakta simit satan mıdır? Örneğin Marksistler sıkıştığında simitçi de aslında işçidir der. O işçi çemberini geniş tutmak için, geniş tutmak ve yeniden bir ikinci aşamaya getirmek için. Eşcinseller konusunda biz niye böyle yapmıyoruz ki? Yani eşcinsel konusunda gerçekten, ne kadar insan çeşitliliği varsa, o kadar da eşcinsel pratik ve eşcinsel bir tarz çeşitliliği pekâlâ olabilir. Haliyle eşcinsel dendiğinde sadece belli sınırlandırılmış bir kategori var, dolayısıyla ordan gelen eleştirileri biz görürüz, kabul ederiz, ama bu konuda rahat olabiliriz diye düşünüyorum.

Salon: Benim aileme ya da komşularıma sorduğunuz zaman eşcinsel nasıl bir insandır diye, onlar bize kırık, hafif kırık, ilginç gözlük takmış, ya da şarkı söyleyen ya da sanatla ilgilenen, renkli giyinmekten hoşlanan bir tip, stereotip oluşturacaklardır. Hatta tiyatrocular da komiklik diye bunu yapar, eller kırılmış... Biz bunun böyle olmadığı biliyoruz.

Yıldırım Türker: Bir dakika öylesi yok mu?

Salon: Hayır, hayır, çoğu insan hem fotoğraflarını gördükleri çok klişe tipler üzerinden hem de dizilerde filmlerde vs. gördükleri stereotipler üzerinden yaşıyorlar. Şimdi arkadaşımızın söylediği tip de biz niye kent soylu, hafiften burjuvazi gibi olan, bizim gibi olan birini eşcinsel olarak tanımlıyoruz. Ben niye eşcinselliği tanımlayamıyorum. Aslında burada algısal problem var. Herkes, yaşadığı çevrenin kendisine yansıttığı enformasyon üzerinden kavramları oluşturduğu için, Kayseri'deki geylerin toplandıkları hamamlarda ya da sinemalarda mutlaka bir konsept algısı vardır. Sadece onların algısı farklı. Sadece kendi zümrenizdeki insanları avucunuza alıp diğerlerini avucumuza alamayız, hem de onlarla konuşamayız. Ama sonuçta onlar daha fazlalar. Burada bulunanlardan daha fazlalar. Anlaşılmıyorlar. Belki onlar daha mutlulardır, bilmiyorum.

Salon: Biraz önce benim söylemeye çalıştığım şöyle bir şeydi. Şimdi eşcinselliği yaşamak ayrı, eşcinselliğini ifade etmek ayrı. Sadece eşcinselliğini ifade etmek gücü mahalle baskısından kurtulma kudreti şeklinde insanlar evriliyor.

Yıldırım Türker: Sosyal kimlikten bahsediyoruz. Bu sosyal kimlik değil şehir kimliği. Şehirle bağlantılı.

Salon: İki tane şey söylemek istiyorum. Bir tanesi Türk Dil Kurumunun yayınladığı bir derleme sözlük. Bu sözlüğe ben öğrenciyken bir çalışma yapmıştım. Cinsellikle ilgili sadece yöre, o bölgede konuşulan, o bölgenin insanların anladığı sözcüklerin olduğu bir derlemeydi bu. Eşcinselin, özellikle pasif eşcinselin 21 tane karşılığı var.

İkinci örneğim de şu; ailem Orta Asya'dan Kırgızistan'dan gelmiş Afyon'a. Aslında bir deyim vardır, fırına götürmek deyimini. Fırına götürmek deyimini bir köyün pasif bir eşcinsel var. Köyün genç erkekleri bu çocuğa mesaj vermek için bunu söylüyorlar, diyorlar ki "fırına gideceğiz biz". Önce gündüz ekmek yapılan fırında akşam gençler, genç erkekler burada buluşuyorlar. Bunu köyün erkeleri ve kadınları biliyor. Çok kötü bir şey belki bu ama farkındalık var mı yok mu, Anadolu'da nedir, yaşanıyor mudur, işte başka bir boyutta yaşanıyor. Bunu tasvip etme ya da ne düşündüklerini sorduğumda, köyümüzde genç kızlar var, efendim boşanmışlar var, onlara yönelinmesin diye böyle bir şeye onay veriyorlar. Şu da var, bu kişi asla kahveye alınmaz. Bu noktada farklı farklı yaşantılar var. Farklı bir şekilde kabulleniş de var. Mesela belki o kişi biseksüeldir. Ya da geydir bilmiyorum ama bunu bu şekilde kapatıp, bu şekilde örtüp, yaşıyorlar. Anadolu'da farklı da olsa bir şekilde yaşanıyor.

Salon: Gözlük takan, renkli giyinenler gösteriliyor dendi. Aslında diğerleri görülmediği için, basın sadece onları görüyor. Bir de büyük şehirlerde daha çok bir arada olabiliyorlar. Belki bununla ilgili. Neden İstanbul'da, Ankara'da bir aradalar? Onla ilgili. İstanbul'da mesela neredeyse 15 tane üniversite var. Orada insanlar eşcinsel arkadaşlarını buluyor ve bir arada daha fazla yaşayabiliyorlar. Ama kırsal için bu pek mümkün olmuyor. Mesela kahveye alınmaz dediniz, ama ona yine de bir şey olmuyor. Çünkü böyle bir tutum sergilendiğinde onun çevresinde çok sayıda insan var.

Salon: Şunu söylemeye çalışmadım, orada da yaşanan eşcinsel pratikler var mı, bunları biliyoruz tabii ki her yerde bu bir şekilde yaşanıyor. Eşcinseller var ve yaşıyorlar. Ama işte ayrımcılık yapılıyor ve kahveye alınmıyor. Bu öngörülüyor, ayrımcılık o

çocuğun hayatını kâbusa çeviriyor ve bu konuda hissiyatımız yok. Böyle bir eşcinsel hareket algısı bizi nereye götürür, o tartışmayı başlatmak için söylemiştim.

Ali Erol: Kendimize yönelik iki eleştiri yapıyorduk. Bir tanesi biraz patolojik bir yönü de olan, çok acımasız bir şekilde hem kendimize hem de kendimize benzeyen insanlara. Diğer konu ise her şey deneye yanıla yol alıyordu, Yıldırım Türker'in İstanbul'daki örneğinde söylediği gibi. Dolayısıyla biraz sezgisel, biraz da yakalayabildiğimiz kadarıyla süreçten çıkardığımız şeyler vardı. Biz, eşcinseliz, bu toplumda soluk alabileceğimiz alanı genişletmek istiyoruz. Dolayısıyla geç kalmışlık sendromuna kapılmadan acaba nasıl yol alabiliriz? Dolayısıyla burada birçok şeye dikkat ettik, tek model bir eşcinsel olmadığını, eşcinsel gruplarımızın böyle bir hafta sonu hobisi üzerine kapalı bir grup olmaması için, daha ilk adımda yaşantımıza kastetmeyen her kişi ve kurumla iletişim kurma, diyaloga geçme çabası... Bütün bunları düşündüğümüzde ve bütün bunlarla birlikte aslında artık esnedi dediği Yıldırım Türker'in, feminist hareket olsun, biraz zoraki de olsa insan hakları hareketi olsun, bütün bunlar aslında o alanların kendi dinamikleriyle zorunlu heteroseksüelliği ve de cinsel yönelim ayrımcılığını sorgulayarak bugünlere gelmesinden değil bizim yaratmaya çalıştığımız eşcinsel hareketin özgürlükçü perspektifi ve bu geniş dışa dönük açıklımlarıyla oldu diye düşünüyorum ben. Haliyle kendi içimize yönelik bir eleştiride gerçekten alanı ve odağı iyi belirlemek gerekiyor. Bir alan ya da odak üzerinden getirdiğimiz bir eleştiri hareketin total olarak bütününe dair yönetsel ve de uygulamaya yönelik bir eleştiriymiş, bir eksiklikmiş gibi kurduğumuzda, sürekli yakınma halinde oluyoruz gibi geliyor bana.

Türkiye'de eşcinsel olmak başlıklarını düşündüğümüzde, işte sanatçı olmak, işçi olmak, modacı olmak, Kürt olmak, azınlık olmak, HIV pozitif olmak vs... bütün bu başlıklar Türkiye'deki bu çeşitliliği, eşcinsel hareket içerisindeki eşcinsel çeşitliliği işaret etmeye ve bunu göstermeye yönelik bir şey.

Şüphesiz ki bütün bunlara ulaşma konusu, bütün bunların doğrudan eşgüdümlemesi konusu sorunlu olabiliyor. Bir de az önce çizilen eşcinsel karikatürü öyle algılanıyor. Başka bir örnek vereyim, Theacher döneminde ve hemen ardından İngiltere'de çok yoğun ve zalimce tartışmalar yaşandı. Orada özellikle ortaöğretimde eşcinselliğin anılmasının propagandif bir yaklaşım olduğu ve buna karşı 28. Madde gibi bir yasa söz konusuydu. Orda medya, hani biz bugün diyoruz ya eşcinselliği kırıtkan, efemine, şöyle şöyle gösteriyorlar diyoruz, ha böyle göstermesi bir problem, ama elbette ki tornadan çıkmış gibi tek model eşcinsel yok, öyle eşcinsel de vardır, bu kendi içinde problem değildir diyoruz, ikiye bölüyoruz. İngiltere'de ise, artık eşcinsel hareket kendi içinde kurumsallaşmış, onlarca pratik olmuş, kendi içinde geymiş, lezbienmiş, biseksüelmiş, sado-mazoymuş, orada eşcinselleri kötülemek için İngiltere için de zamanında geçerli olan o kırık, efemine tipi karikatüre etmiyorlardı, tam tersine bir canavar karikatüre ediyorlardı. İşte biraz sado-mazo, biraz böyle kıllı. Bütün bu kötüleme ve negatif yaklaşımlı çizilen karikatürün de aslında değişip dönüştüğünü görebiliriz diye düşünüyorum.

Salon: Dayanışmadan bahsettiniz, bu dayanışma birazcık beni rahatsız ediyor, şöyle; bu cümleye takıldım ben, "eşcinsellerin kurtuluşu heteroseksüelleri de özgürleştirecektir" diye. Birilerinin çıkarı olmadan da destek olması lazım. Yani bizim yanımızda olursanız bak sizin de çıkarınız olur gibi...

Yıldırım Türker: Ben o cümleyi hiç öyle okumadım açıkçası. Ve ben okurken çok doğru bir saptama olduğunu düşündüm. Hayatlarımızın birbirinden koparılarak algılanamayacağını, okudum. Cinselliğin de hakeza. Yani bu cümle bence bir rüşvet teklifi değil heteroseksüellere. Bakın ne iyi olacak, biz özgürleşelim siz de... böyle bir şey yok. Yani ayaklarımız birbirine bağlı. Öyle değil mi? Yani erkek olmanın imkânları bir toplumda eğer İbrahim Tatlıses'le, işte Recep Tayyip Erdoğan arasında yelpaze ise bunun

genişletilmesi elbette ki heteroseksüelleri de özgürleştirmeyecek mi? Çünkü erkekliğin imkânları kadınlığın imkânları üstüne konuştuğumuz takdirde bu memlekette erkek olma imkânları da, kadın olma imkânları da çok kısıtlı ve bir takım prototiplerle belirlenmiş olduğunu görüyoruz.

Salon: 13 yaşından beri ben Gaziantep'te açık bir lezbiyenim. Ben bunu açıkça yaşayabildiğim için çevreme anlatabildim. İnsanlar korkuyorlar, doğuda söylemek savunmak daha zor. Fakat siz cesaret edip ortaya çıktığınız zaman, insanlar o zaman size karşı açık olabiliyorlar. Ben şimdi o yaşından bu güne kadar çok yalnızlık çektim, arkamdan edilen sözler duydum, ama hiçbir zaman pişman değilim çünkü çevreme 10 kadar eşcinsel toplayıp Gaziantep'te bir sohbet ortamı yaratabildim. Kafede bir masada, sohbet edebildik. Birbirimizi anlayabildik. Açılabiliriz. Ve inanıyorum ki 10 kişi daha da artacaktır, bir şekilde örgütlenilmeli diye düşünüyorum yani.

Salon: Ben de Trabzon'dan geldim. Alternatif bir şeyler yapalım dedik, tabii olumsuzluklarla karşılaştık falan. İnsanlara farkındalıklarını kazandırabilmek için bir şeyler götürmek lazım. Biz birileriyle iletişime geçmeye çalıştık, bir şeyler yapalım, panel yapalım işte... insanlar bir şey görsün, öğrensün. İzmir'e geldim ve burada şu an çok mutluyum ama orada insanlar gelir mi? Eşcinselliğe tu kaka diye bakarken böyle normalleşmesi, daha çok şey sağlayacak. Katı kurallar, siyasi konular ki, orada bu çok fazla, çok katı kurallar işliyor.

Yıldırım Türker: Bu tür siyasi hareketlerin en büyük problemi de budur, sen bir insana hadi come-out et, ya da bir etkinliğine sahip çık, kimliğini savun, hayatını savun diyeceksen, öncelikle ona bir hayat önermen gerekiyor. Yani önereceğin bir hayat yoksa eğer sen onu sokağa dökemezsin. Şimdi yani ben, Mardin'de gizli yaşayan bir insana kardeşim sen de ne onursuzsun, çık şöyle, ilan et meydanda demem. Yani bu dil kurulması gerekiyor. Ya da gerçekten merkezden doğru, kaçınılmaz olarak merkezden doğru gelecektir bu siyaset, yani eğer Anadolu'da bir hareket olacaksa o da merkezden doğru olacaktır. Buradan iyi diyalog kurmakla, bağlantı kurmakla olabilir.

Salon: Türkiye'de şu anda her şey aynı hale geldi. Farklılaşmamaya başladı. Bir de önümüzde koca bir sistem var. Kendimizi yaşatmak, kendimizi devam ettirmek için bir süreç var. Bunun en önemli ayağı da yaşam alanından kendi yaşam biçimlerimizin kurulması. Bunun için de işte ders kitaplarına girmesine rağmen geleneksel toplumda bunun oluşmayacağını söylüyor. Söylüyor ama kanalı kapatıyor. Ne yapıyor, bana göre büyük şehirlerdeki merkezlerdeki daha rahat ortamlardan gelen sokaklar, dümdüz şekilde bir cadde ile sınırlandırılmış, sınırlı. Gecenin birinde kadın da, erkek de, gey de, lezbiyen de rahatça dolaşabilmeli.

Bugün dizilerde bir şekilde kadın sorununu geyliği bir şekilde ekliyorlar, ucundan da olsa geçiyor. Dizilerde kadını geliştirici, çocuklu kadının çalışacağı haklarından da bahsediyor. Duruşun geliştirilmesi gerekiyor. İnsan haklarına dayalı, insan, haklarıyla insan olur. Kendi kimliği üzerinden var ederek, mücadele ederek bugüne geldik. Eşcinseller de bunun çok önemli bir ayağı. Kürtler de bunun çok önemli bir ayağı. Ama bugün geldiğimiz noktaya baktığımızda ben en azından kadın hareketi içerisinde yer alan sendikalı bir birey olarak, sendikanın kadın komisyonunda çalışan bir birey olarak, baktığımız zaman hepsinde, kendi yapımızda bile, içi boşaltılmış bir kadın hareketine, o 10 sene 15 sene önce başlayan güçlü, daha bilinçli durumun yok olduğunu görüyoruz. Biraz böyle bakılmasını gerektiğini, bu noktalardan soruna çözüm üretilmesi gerektiğini düşünüyorum. Özgürlükler var ama sokağın bitimine kadar. Gecenin ikisinde Bornova'ya gidebilirsiniz ama Kuruçeşme'ye gidemezsiniz.

Eşcinsel&Memur Olmak

Eşcinsel ve işçi sözcüklerinin bir araya geleceği pek düşünülmesine de toplumun her kesiminde olduğu gibi çalışma hayatının içerisinde yer alan eşcinsellerin çalışma hallerine değinen bir sohbet için ufak bir ön hazırlık yaptım. Belirlediğim çeşitli alt başlıklar ile genel bir çerçeve çizmeye çalışacağım.

Bir bakanlıkta memur olarak çalışan Atilla, iş yaşamında eşcinsel olmanın zorluklarını anlattı. "Türkiye'de Eşcinsel Olmak" söyleşi dizisinde, "Eşcinsel ve Memur Olmak" başlıklı konuşmayı Atilla A. 19 Nisan 2008'de, Ankara'da Anarres Cafe'de yaptı.

Memurum ve bir bakanlıkta çalışıyorum. Memur ve işçiler birbirinden farklı gibi görünse de sınıfsal ayrımı sosyalizm menşeli işçi hareketinden farklılaşarak, günümüzde statü olarak kesin sınırlarla ayrılamayan çalışma halleri haline gelmiştir. Bu nedenle çalışma hayatı içerisinde işçi, memur olmayı çok da birbirinden farklı görmüyorum. Bir zamanlar gündemde tutulan mavi yakalı beyaz yakalı ayrımına değinecek olursak büroda, ofiste çalışan kişinin ürettiği iş ile fabrika ya da atölyelerde çalışanların ürettiği iş anlamında tabiiyet açısından büyük farklılıklar yoktur. Her ikisi de ücrete ve bir patrona tabi olarak çalışırlar. Diğer yandan devlet tarafından mevzuat kapsamında hem bilinen 657 devlet memurları kanunu hem de 4857 sayılı iş kanunda yapılan belirli ayrımlardan bahsetmek gerekcek bu statülerin ne olduğunu kavramak için. İşçilerin tabi olduğu iş kanununda işçinin kim olduğu tanımlanıyor. "Bir iş sözleşmesine dayanarak çalışan gerçek kişiye işçi denir" diye. Devlet memurları kanununda ise çalışma statüleri dört başlık altında toplanıyor. Memur, sözleşmeli personel, geçici personel, işçi. İşçilerin çalışma halleri ve koşullarının ayrıca özel bir kanun (iş kanunu) ile belirleneceği belirtiliyor. İşçi ve memur ayrımının dışında ayrıca mevzuatta yer alan geçici personel, sözleşmeli personel, kadro karşılığı sözleşmeli personel, süreli-süresiz iş sözleşmesi vs. gibi ayrımlarla aslında çalışanların statülerinde farklılıklar yaratılarak dayanışma ağı bir şekilde kırılmaya çalışılıyor. Sendikalaşma süreci zorlaştırılıyor ve yan yana gelmek, yan yana durmak zorlaştırılıyor. Sanayi devriminden sonra batılı ülkelerde iş hayatını düzenleyen kanunlar işçilerin haklarını korumak için özel düzenlemeler yapılması gereğinden çok bunun için grev yapan işçilerin yoğun çabaları sonucunda elde edilmiştir. Türkiye'de ise işçi ve memurlar için yapılan düzenlemeler daha çok işveren ve devleti koruyan hükümler içermektedir. 1980 cuntası sendikaları feshetmiş daha sonra askeri anayasa ile sendikaların çerçevesi çizilmiş ve sendikalar kanunu ile neredeyse olmayan bir grev hakkı verilmiştir. Bunun yanı sıra çalışanları birbirine düşüren yasal düzenlemeler de uygulamalar da mevcut. Örneğin Türkiye'de bir ara şöyle bir kriz yaşanmıştı. İşçilerin ücretleri memurlardan daha yüksek tutulması nedeniyle gelir dağılımı işçiler lehinde artarken memur-işçi kamplaşması yaşandı. Memurların sendikalaşması sürecinde büyük sıkıntılar yaşandı ve işçiler memurlara "yaptıkları işle zaten bürokrasinin içinde yer alıyorlar" gibi bir suçlamayla gelirken, memurlar da "bizim de grev hakkımız olmalı ve biz

de toplu iş sözleşmesi yapmalıyız. Bizim de çalışanlar olarak farkımız yok. Biz de aynı çalışma koşullarına tabiyiz” dediler.

1980 öncesi siyasallaşan sendikalar ve bitmeyen grevlerden dem vurulsa da 1980 sonrası Türkiye’deki sendikacılık anlayışı tamamen ücret sendikacılığına dönüşmüştür. Bu da yetmemiş gibi işçilerden sonra memurların sendikalaşma sürecinde de devlet-işveren güdümlü sendikalar yani sarı sendikalar oluşturularak çalışanların pazarlık gücü kırılmıştır. Sendikalar kanunu ile bilinen sosyal haklar yasalarla belirlenmiş çerçevesi çok katı bir şekilde çizilmiştir ve bunun dışında sendikal faaliyetlerde bulunmak, grev yapmak yasalarca suç sayılmakta ve işçiler için ağır yaptırımlar öngörülmektedir. Örneğin yasal olmayan grevde işveren işçisini iş sözleşmesini bildirimsiz feshetme hakkına sahiptir. Bu nokta da kendi kişisel tarihimden bahsedecek olursam, memur sendikalarının yasal sayılmadığı dönemde Maliye Bakanlığında çalışıyor olmama rağmen iş yerimin statüsünün farklılığı nedeniyle Yargı-Sen sendikasında çalışmalarda bulunmuştum. Sendikada çalışmalara katıldığım dönemde eşcinsel bir çalışan olarak kendimi ifade etmekte bazı zorluklar çekmiştim. Bu süreç genel olarak şöyleydi: Çalıştığım yerlerde çok örtük bir eşcinsel olmadım fakat “ben eşcinselim” diye de hiçbir zaman ortaya çıkmadım-çıkamadım. İşyerinde eşcinselliğimi örtmek için fazlaca bir çaba, kendini kasma gibi bir şey yaşamadığımdan sendikada işyerimin dışında ve biraz daha özgürlük sağlayacak bir alan olduğunu düşündüğüm için, bunun için çalışılan, çaba sarf edilen bir yer olduğu için ekstra bir rahatlık içerisindeydim. Özellikle orada kadın katılımcılarla aramda hemen bir yakınlık kuruldu. Aynı sıkıntıları paylaşan grubun içerisinde olduğumuzu fark ettim. Çünkü sendikal örgütlenme içerisinde yer alan kadınlar diğer çalışan kadınlardan farklı olarak hak arama mücadelesinin içinde bir şeyler yapmaya çalışırken, kendilerine özgürlük alanı yaratmaya çalışırken, diğer erkek sendikacılar tarafından ikinci sınıf muamelesi görüyorlardı. Bunu örnekleyecek olursam; bir çift vardı (karı koca çalışan), ben kadın olan ile çok samimiydim. Kadın arkadaşıma espriyle de olsa kocası eve dönmesi konusunda baskı yapıyordu. “Sen artık eve gitsen ben biraz daha kalsam” gibi bir şey vardı orada kadınlara karşı ne de olsa kadının yeri eviydi.

Sendikaya beraber gittiğim arkadaşlarımdan eşcinsel olduğumu bilenler vardı iş yerinden memur arkadaşlarım. Zamanla oradaki arkadaşlarla da yarı espri yarı ciddi derken eşcinsel olduğumu beyan etmeye başladım ve bir açılma süreci yaşamaya başladım. Sendikada “politika yapma” gibi ciddi konular erkekler tarafından yürütülürken “sosyal faaliyetler” kadınlara verilmiş görevlerdi. Sendikaya gelenlerin yararlanması için kütüphane düzenlenmesi, birlikte tiyatro, sinema ve pikniğe gidilmesi, dayanışmaya arttıran ve birlikteliği sağlayan şeyler olarak hobisel faaliyetler diyorum ben bunlara kadınlardan bekleniyordu. Bulaşık yıkama sırasından kaytaran erkeklerin bulaşıklarını yıkamak yine kadınlara düşüyordu. Ben de o grubun içerisinde yer alan birisi olarak birlikte bir tiyatro oyununun izlemek için toplu bilet aldım. Oyunun adı da “Kuğular Şarkı Söylemez” idi. Daha önce Kaos GL ile birlikte gittiğimiz ve etkilendiğim bir oyundu. Sendikadaki arkadaşlarla birlikte bu oyunu izlemenin açılma sürecimi kolaylaştıracağını ve daha görünür olmamı sağlayacağını düşündüm. Hep birlikte oyuna gittik. Ve oyun büyük bir heyecan yarattı oyunu izlemeye gelenler arasında. Ben ikinci kez izliyor olmama rağmen sendikadaki heteroseksüel insanlarla gidiyor olmam nedeniyle çok heyecanlandım. İlk ara verilip de ışıklar yandığında birçok kadın arkadaşımın ağladığını gördüm. Ve gelip beni arada öptüler. Sen bizim kanatlarımızın altındasın manasında. Oyunda bir eşcinsel karakter vardı. Arkadaşı AIDS oluyor. Oyun biraz Robin Williams’ın ‘Birdcage’ine benziyor. AIDS olan bir karakter, gizli bir eşcinsel var. Bir de eşcinselliğini

açık olarak yaşayan bir eşcinsel var. Bunlardan birisinin ailesi geliyor vs. bunun gibi bir şey.

Bu oyunu seçmem sendikadakiler tarafından eşcinsel olduğum şeklinde yorumlandı bir şekilde amacına ulaştı. Oyunda verilen homofobi ve ikiyüzlülük mesajını anlasalar da pek çoğunun üzerinde dönüştürücü etkisi olmadı. Sendika daha önemli işlerin yeriydi. Kadınlar bana yaşlı gözlerle sarılıp kanatları altına alıp seni çok seviyoruz derken erkekler uzaktan hem kadınları hem beni izlediler. Erkekler daha sonra da sendikada bana daha dikkatli, daha ölçülü, daha mesafeli davrandılar ve daha az temas kurdular. Zorunlu olmadıkça konuşmadılar. Mesela masada iki kişi kalınca hemen bir şey bahane edip masadan kalkma, uzaklaşma gibi tavırlar göstermeye başladılar. Bu süreç beni aslında içten içe yıpratmaya başladı. Çünkü orada kendimi daha özgür hissetmeye başlamıştım. Daha çok şey yapabileceğim bir alan olarak görürken birdenbire o bildik duvarlar yükseldi ve bir kez daha duvara tosladım ve üzülmeye başladım. Sonra sendikadaki bu homofobik tavır ile beraber yavaş yavaş sendikadan uzaklaşmaya, orada bir şey yapamayacağımı düşünmeye başladım ve sendika sürecinden koctum.

Söyleşi için "iş bulmak, işsizlik ve başarı" diye bir alt başlık düşünmüştüm. Türkiye'de ve dünyada işsizliğin boyutları hakkında hepimizin bilgisi var. Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısı belli, iş şartları belli, bulunabilecek işlerin nitelikleri belli iken eşcinsel bir bireyin iş bulması diğer bireylere göre daha zor olduğunu söylemek kâhin olmayı gerektirmiyor. En başından zaten eşcinsel bir birey çalışma yaşına gelene kadar zorlu bir süreç geçiriyor. Eğitim hayatında daha başarılı olmak durumunda görülürken bu kez iş bulma aşamasına gelindiğinde daha nitelikli işler bulmak durumunda. Zaten koşullanma da buradan. Eşcinsel bir birey belirli iş sahalarında çalışırsa ancak daha mutlu olabilir, daha huzurlu olabilir, daha korunaklı olabilir ön koşullanması nedeniyle eğitim sürecinden başlıyor. Kendi kendine de buna motive oluyor. Diğer eşcinsellerle zaten temas halinde ise bu deneyimlerden faydalanarak otomatikman biliyor ki bir fabrikada çalışırken, bir memur olarak çalışırken daha zor bir süreç yaşayacak. Devlette memur olarak çalışırken uzman, müfettiş vs gibi işe başlaması bir avantaj halini alacak. Belirli meslek gruplarında kendilerini açık etmemiş olsa da ünlü eşcinsellerin bulunması bazı mesleklerin eşcinseller için daha uygun olduğu yargısını güçlendiriyor. Bunun yanı sıra bazı mesleklerin özgür ortamlar sağlıyor olması da bu sektörlerde çalışan eşcinsellerin sayısını artırıyor. Örneğin moda sektöründe, reklamcılıkta, sanatın herhangi bir dalında daha rahat çalışabiliyor, daha bireysel olunabiliyor. Fakat bu görünürlük aldatici bir oransallıktan ibaret. Gerek özel hayatımda gerekse Kaos GL ile birlikte çalıştığım dönemde her meslek grubundan eşcinsel ile tanışma fırsatını buldum. Meslek gruplarında belirli bir yığılmadan söz edebilmek için eşcinsel bireylerin cinsel yönelimlerini baskı altında kalmadan açıklamış olmaları gerekmektedir.

Yine işe girerken eğer yeterli eğitimi alamamış ya da iş hayatında başarılı ve iyi bir konumda yer alabilecek bir donanımı sağlayamamış bir eşcinsel birey genel işsiz sınıftan biri olarak iş bulma konusunda daha fazla zorlanacaktır. Çünkü iş ilanlarına göz gezdirildiğinde, genel görünümü ve diksiyonu düzgün, prezantabl, seyahate engeli olmayan vs. gibi bir sürü maddelerle karşılaşırız. Bir eşcinsel birey iş görüşmesine gittiğinde, diksiyonunda bir şey varsa hani şu bildik "kendini belli etme", saç şeklinde, kulağındaki küpeye, giydiği takım elbisenin, taktığı kravatın rengine kadar mercek altındadır herkes gibi; ama onun dezavantajı eşcinsel oluşudur. Heteroseksist bakış açısının çizdiği kalıba uymayan bir görüntü varsa genel görünüşünde, "biz sizi ararız", "size daha sonra döneceğiz" diye geri çevrilmektedir eşcinseller. Bununla ilgili deneyimleri defalarca duyduk, gördük, dinledik. Genel olarak aynı iş için talip olan aynı vasıflara sahip

heteroseksüele göre eşcinselin işe alınma ihtimalinin daha düşük olduğunu söylemek abartılı olmayacaktır.

Çalışma hayatı içinde eşcinsellerin yaşadıkları başka şeyler de var. Örneğin izin ve fazla çalışma diye bir alt başlık açacak olursam, kendi deneyimlerimden ve çalışan arkadaşlarımın deneyimleri üzerinden konuşacağım. Yılbaşıydı, bayramdı gibi özel günlerde her zaman için siz “lanetli bekâr” olarak bu günlerde çalışma adayısınızdır.

- Atilla'cım. Ayşe, Fatma bilmem kim bayram temizliği yapacaklar. Mukadder, Aydan hindi pişirecekler vs. işte. Sen kalır mısın bu akşam? Yılsonu biliyorsun. Hesapların tutturulması gerekiyor.

- Evet. Elbette zorla çıkan bir evet bu.

Ya da hafta sonu çalışma yapılacak. “ay benim çocuğum var” diyen bir kadın memur ya da “ben oğlumun veli toplantısına gideceğim” diyen başka bir erkek memura karşı yine siz “lanetli bekâr” olarak otomatikman bir mazeret uyduramama, bulamama nedeniyle zorunlu olarak, her zaman için işe gelen kişi olma konumundasınız.

Bir de bu saatlik izin meselesinden bahsetmek lazım. Çalışma saatleri içinde saatlik izin çok fazla kullanılan izin türüdür. Türlü gündelik ihtiyaçlar üzerinden gidecek olursak, evli heteroseksüel çalışanlar “çocuğum hasta şunu yapacağım”, “kocam bilmem ne oldu bunu yapacağım”, “benim oğlan şuraya gitti” vs. mazeretlerini çekinmeden söyler ve bir amir ya da patron bunların hepsini geçerli mazeret olarak kabul eder. Ama eşcinsel bir birey “sevgilim çok hasta bugün onunla ilgileneneğim” diyemez. Diyeceği şey şudur: “arkadaşım” ya da “ev arkadaşım” hastalandı. Bu da çok gülünç bulunur. Ben yıllardır çalışıyorum. Çalıştığım yerlerde, küçük birimlerde çalıştığımda bunu söyleyebiliyordum rahatlıkla. Ama şimdi bakanlık merkezdeyim. Amirime bir şey söyleyemiyorum. Sadece işim var diyorum. Ve eğer sık olursa “bu işlerin ne kadar çok, bitmiyor”. Çünkü bir mazeret eşliğinde söylediğinde bunlar hiç görülüyor. İşte “aaa çocuğu var...”. Çünkü onun da çocuğu var. İşte onun da karısı var. Bunlar hep anlayış gösterilebilecek şeyler olarak ortaya konuyor. Ama lanetli bekâr olarak ömür boyunca siz hep kimsenin kalıbına uymayan bazı yönlerinize bir şekilde sırıyor ve göz önüne geliyorsunuz.

İzin konusu bitmez; bir de yıllık izin meselesi var, kocasının kampı çıkmıştır, oraya gidilecektir, annesinin yazlığına gidilecektir. Hemen şak şak şak bütün izinler yaz dönemi boyunca parsellenir. Kamuda çalışan memur ve işçilerde de yıllık izinler için uygulana gelen kurallar var. Bahar ayları geldiğinde, herkes izin kullanacağı dönemi yazar şu şu ay ya da şu tarihler arasında diye belirtilen tarihlere göre bir çizelge çıkarılır. Talepler arasında çakışma varsa birisini ileri birisini geri alırsın. Burada da “lanetli bekâr” olarak “ya sen ne yapacaksın, sen arkadaşınla sonra git” denilir rahatlıkla. İzin kullanırken de son izin tercihi yapabilen kişi sizsinizdir ki ben bunu defalarca yaşadım. Nerdeyse hiçbir zaman istediğim dönemde izin kullanamadım. Ben eğer sevgilim varsa sevgilimin izin dönemine uydurmak için didinirken sevgilim de diğer tarafta kendi iş yerinde aynı şeyi yaşıyordu. Tatil çizelgesinde genel olarak haziran başı ya da eylül sonu boş kalan tarihlerdir. Haziran ve Eylül pek tercih edilmeyen aylardır deniz tatilcileri için genel tercih temmuz-ağustostur. Deniz tatili için uygun olsa da seçim yapma hakkının gaspı nedeniyle hoş olmayan bir uygulamadır.

Bir diğer başlık sosyal güvence; Türkiye'deki sosyal güvence ve işsizlik ile ilgili politika yıllarca: “Bir kişi kamuda çalışsın, üç kişiye bakar” mantığındaydı. Bu üç kişiye bakar mantığı pek çalışmadı çünkü bir kişi anası babası ve ikiden fazla çocuğuna bakıyordu. Bu sistem çöktü. Çalışanlardan kesilen sigorta primleri çalışmayanlara ve emeklilere bakma konusunda yetersiz kaldı en başından beri. Sosyal güvenlik reformu şu sıralar epeyce gündemi meşgul ediyor; emekli olmak zorlaştırılıyor diğer yandan sağlık

sigorta sisteminden yararlanmak kolaylaştırılıyor gibi görünse de verilen sağlık hizmetinin kalitesinin düşüklüğü malum, sürekli kullanılması gereken hayati öneme haiz ilaçların bedellerinin ya hiç ödenmemesi ya kısıtlı ödeme yapılması gibi düzenlemeler mevcut. Heteroseksüellere yönelik düzenleme aile sistemini destekler ve korur mahiyetteyken eşcinsel birey sadece kendisi için sosyal güvenceden yararlanılabiliyor. İster üç ay ister beş yıl ister ömür boyu yaşayacağı bir sevgilisi, bir partneri, bir eşi artık onu nasıl nitelendiriyorsa, hiçbir zaman için sosyal güvencesinden yararlandıramıyor, faydalandıramaz. Yararlanması için yasal bir düzenleme olmadığı gibi böyle bir talebi olursa gülünecektir kendisine. Yine bu başlık altında benim aklıma gelen şeylerden birisi refakat. Eşi ya da çocuğu hastalandığında bir heteroseksüel birey eğer kendi izini vs. bittiyse kocası ya da karısı, çocuğu hastalandığında refakat etmesi durumunda işyeri bu durumu otomatikman olağanüstü bir durum sayarak hemen izin verir. Ne yapsın işte bakacak kimsesi yok. Ama eğer sizin sevgiliniz ya da eşiniz hastalansa bunu söylediğinizde "iznini kullan", iznin bittiğinde de "e başka kimsesi yok mu bunun, annesi babası yok mu bunun" deyip kestirip atacaklardır. Bir ağır hastalık bir ameliyat durumunda bile sizin ömrünüzü birlikte geçirdiğiniz insanın yanında olmanız imkânsızlaşıyor.

Ali Erol: Birinci durumda refakatçi yasal olarak düzenlenmiş ve ücretten kesilmiyor değil mi?

Atila: Refakat edilmesi konusunda bazı düzenlemeler mevcut. Öncelikle tedavi hizmetinden yararlanacaklar 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 209 uncu maddesinde; "Devlet memurları ile herhangi şekilde bir sağlık yardımından yararlanmayan eşlerinin veya bakmakla yükümlü oldukları ana, baba ve ikiden fazla dahi olsa aile yardımına müstahak çocuklarının, hastalanmaları halinde, evlerinde veya resmi veya özel sağlık kurumlarında ayakta veya yatarak tedavileri kurumlarınca sağlanır. Ancak tedavi giderleri ve yol masraflarının ödenebilmesi için, tedaviye resmi tabip raporu ile lüzum gösterilmesi şarttır" hükmü yer almaktadır. Bu madde sağlık sigortasının kapsamını gösteriyor, işçiler için SSK mevzuatı da var ayrıca. Refakat konusu ise yönetmelikle düzenlenmiş; "Yatakta tedavi edilenlerin, hastalıkları gereği yanlarında bir kimsenin bulundurulmasının zorunlu olduğu tedaviyi yapan sağlık kurumunun raporu ile belgelendiği takdirde, hastaya biri eşlik ettirilir. Bu takdirde ödenmesi gereken yatak ücreti, sağlık kurumunca düzenlenecek faturada gösterilmek ve belge eklenmek suretiyle, ilgili kurumca ödenir. Hasta özel sağlık kurumunda tedavi edilir ve giderler hasta tarafından bu sağlık kurumuna ödenirse, alınacak fatura ve belge ilgili kuruma verilerek bedeli kurumdan alınır.

Hastanın tedavi edilmek üzere başka bir yere gönderilmesi sırasında yanında bir kimsenin bulundurulmasının zorunlu olduğu hastayı gönderen sağlık kurumu veya kuruluşunun raporunda belirtildiği takdirde, hastaya biri eşlik ettirilir. Eşlik eden kimseye de, memurun bağlı olduğu kurumca, "Harcırah Kanunu" hükümleri dairesinde yolluk ve gündelik verilir, eşlik edenin yollukları da aynı madde hükümleri uyarınca ödenir." denilmek suretiyle zorunlu hallerde hastaya "refakat" imkânı sağlanmıştır. Ancak fıkra metninde hastaya biri eşlik ettirilir denilmek suretiyle hastayı gönderen sağlık kurumu veya kuruluşunun sadece bir refakatçi için lüzum gösterebileceği ifade edilmiştir.

Bu düzenlemede bahsedilen kişide genel olarak kan bağı aranır. Yani kan bağı olmayan kişi dış kapının mandalıdır. İzah edilmesi gerekir. Bunun dışında fiili durumda eğer rapor alınamazsa ya da raporun süresi bittiği halde hastanın tedavisi bitmemişse gereken kolaylık amir ya da patron tarafından sağlanır, elbette heteroseksüel olmak kaydıyla. Sosyal güvence başlığı adı altında hani başlı başına hakkında konuşulacak bir şey olmasına ve oransal olarak eşcinsellerin AIDS olma oranının heteroseksüellere göre

daha düşük olmasına rağmen AIDS'e de değinmek istiyorum. Çalışan bir eşcinsel eğer AIDS olmuş ise önünde iki yol vardır. Birincisi devletin sağladığı sosyal güvenceden yararlanarak kamu hastanelerinde teşhis ve tedavi ki bu direkt ifşa sürecini başlatıyor. Bildirilmesi zorunlu hastalıklar hikâyesini geçiyorum, direk magazinleşiyor ve hastanın özel hayatını gazetelerden fotoroman tadında ya da televizyonlarda alacakaranlık kuşağı dizisi tadında takip edebiliyoruz. Hastaneye yatırılır, izole edilir, masraflarınız devlet tarafından karşılanır ölünce kireç kuyusuna gömülürsünüz. Çok karanlık bir tablo çizdiğimin farkındayım ama Murteza Elgin vakasını anımsayacaksınız. Yakın zamanda Urfalı bir ailenin dramını da. İkinci yol ise özel laboratuarda teşhis ve AIDS ile ilgilenen stk'ların yardımı ile tedavi. Bu yol ile kişi izole olmadan yaşayabiliyor ölümcül olabilen hastalığın tedavisinde moral değerleri korunabiliyor. AIDS demek ölüm demek olmadığı halde devlet kanalıyla yapılan tedavi sürecinde yaşanan kişi hakları ihlalleri ile kişi kalitesiz bir yaşama mahkum ediliyor. Çalışan birisi en iyi ihtimalle zorunlu olarak emekli edilme yoluna gidilir tabi işten çıkarılmazsa. Burada diğer tedavisi mümkün olmayan hastalıklarda gösterilen müsamahadan eser görülmez. Tedavisinin çok pahalı bir hastalık olması nedeniyle kişinin kendi başına bunu karşılaması neredeyse imkânsızdır. Kamuda çalışan HIV pozitif bir tanıdığım var, ilaçlarını bazen kendisi almak zorunda kalıyor. Türkiye AIDS alanında çalışan vakıflardan, derneklerden yardım alarak tedavisini yaptırarak gizli bir şekilde bunu yürütüyor ve bu şekilde yürüttüğü için kendine ek bir hastalık bularak tedavisi için ya da ilaç kullandığı dönemlerde rahatsızlandığında bunu başka bir şeyle kamufle etmek durumunda kalıyor.

Umut Güner: Bu diğer cinsel yolla bulaşan hastalıklar için de geçerli.

Atilla: Buna değindiğin çok iyi oldu. Cinsel yolla bulaşan hastalıklar dünya genelinde yayılmasının ve sıklığının nedeni hastanın tedaviyi geciktirmesi ve tedavi süreci başlayana kadar başkalarına bunu bulaştırması. Türkiye'de de süreç farklı değil. Bizzat yaşadığım bel soğukluğu vakasından bahsedeyim burada. Cinsel yolla bulaşan hastalıklar konusunda edindiğim kişisel bilgiler nedeniyle bel soğukluğu olduğumu anladığımda normal hastalanma sürecimde yaptığım gibi çalıştığım yerin doktoruna gidemedim. Bu yolla tedavi olmak bir şekilde yine hastalığınız nedeniyle özel hayatınızın deşifresi anlamına geliyor. Çünkü bir vizite kağıdı ya da hasta sevk kağıdı ile hastaneye gittiğinde yapılan tahliller vs. kayıt altına giriyor. Geriye kurumuna dönüyor. Bu belgelenen bir şey haline geliyor. Diğer yandan iş arkadaşlarınız hastaneye gittiğinizde hangi bölüme niçin gittiğinizi vs. sorarak direkt taciz anlamında olmasa da aşırı merak ile yıldırabiliyor. Birisi ürolojiye gittiğinde işte ne bileyim kadın doğuma gittiğinde "hımmmm" diye çalışılan işyeri anlamında zaten böyle hani sağlık anlamında göz önündesiniz. Yani burada yine erkeklerden çok kadınlar ve eşcinseller için. Çünkü bir kadının kadın doğum doktoruna gidiyor oluşu eğer çocuğu varsa "haa kürtaj mı yaptıracak?", bir eşcinsel, eşcinsel olduğu düşünülen bir bireyin böyle bir şeye gittiğinde otomatikman yine daha mercek altında, daha iri puntolarla konuşulan şeyler haline gelmesi oldukça rahatsız edici.

Hastaneye ya da doktora gittiğimde yaşadığım şeyler cinsel yolla bulaşan hastalıklar ile ilgili oldukça rahatsız edici ama yine de komik şeyler yaşadım ve duruma gülmeden edemedim. Komik diyorum çünkü tıp alanında eğitim görmüş ve Hipokrat yemini etmiş doktorların hasta haklarını hiçe sayarak homofobik tavırları ve ahlaki baskıları ile hastaları sorgulamaları, azarlamaları olsa olsa kendilerini komik duruma düşürüyor. Yine de üzerinde ayrıca durulması gereken bir zulüm.

Bir başka başlık olarak iş yerinde yaşanan maddi manevi baskılar. Eşcinsel bir birey olarak çalışırken en hafifinden dalga geçilen kişisinizdir. Hadi diyelim hiç belli etmiyorsunuz. Gayet standart içinde kalıyorsunuz. O zaman yoksunuzdur zaten. Yani siz

de otomatikman heteroseksüel olduğunuz ön kabulü ile herkes gayet rahat gazetede çıkan, televizyonda gördüğü stereotipler üzerinden ya da haberler üzerinden eşcinseller hakkında istedikleri gibi atıp tutarlar. Alay konusu yaparlar. En çok anlatılan fıkra eşcinsel fıkralarıdır. En çok gülünen fıkra eşcinsel fıkralarıdır ve siz orda yoksunuzdur. Eğer ki varsanız, biraz da olsa sezinledilerse bunların dozu arttırılarak, sürekli gözünüzün içine bakılarak ya da kulaktan kulağa fısıldayarak bu cendere daha da sıkılaştırılır. Diğer çalışanlardan en çok duyulan “çok nazıksın”, “çok kibarsın”, “ne kadar efendisin”, “çok duygulusun”, “çok hassasın”, “çok temizsin”, “çok tertiplisin”, “ay ne kadar romantiksin” “Allah senin gibi bir koca ya da damat nasip etsin”. Bu “çok”lar hep böyle çok çok abartılı bir şekilde, ince bir alay eşiğinde söylenerek rencide etmek için kullanılır. Eşcinsellik konusunda kara cahil diyebileceğimiz birileri varsa onu dürterek “ayşe... biliyor musun” diye ona da “bu aslında şöyle mi acaba. Günahını da almayalım” diye buralardan başlar dedikodular. Evlenmek zorunluluğu nedeniyle, yaşıyorsunuz ilerledikçe “bu bekârlık nereye kadar?”, “aaa sen de evlen. Senin de mürüvvetini görelim. Çoluk çocuğa karış artık aaaa...” diye zorunlu evlilik çemberiyle de desteklenir bu söylem. Onların standartlarında evlenmeniz gereken yaşın geçtiği ve normalin dışına çıktığınız durumda da perçinlenir. İş yerinde iki türlü baskı mekanizması var. Birlikte çalıştığınız insanların sana davranışları var. Bir de patron ya da amir konumunda olan insanların davranışları. Şimdi çalışanlar öncelikle şeye başlıyorlar. Ayşe, Fatma bu anlattığım bu muhabbete başlıyorlar ve onun dozu onlarla kurduğunuz ilişkiye göre değişiyor. Eşcinselliğiniz ile ilgili şüpheler anlaşılana kadar onlar ile diyalogunuz iyi ise, sevilen biri iseniz, başarılı biri iseniz Ayşe, Fatma size işini kakalamaya, “Barışcan’ın şeyine gidecem, ablası.. ayyyy şunları da hallediver” diye iş kakalanır. İş yükünü size yıkmak ya da yeni bir iş çıktıysa onu hemen size yüklemek, “sen bunu anlarsın. Kafan çok çalışıyor. Sen yap.” Bu örnekler çoğaltılabilir bu anlamda. Bir de bunun patron, amir’e yansıyan kısmı var. Bu terörize edilen şey eğer ilişkileriniz bir noktada gerilmeye başlarsa hani espri denilen şeyler daha vurgulu, tehdit eder, aba altından sopa gösterir şekle dönüşüyor. “Biraz daha canımı sıkarsan senin ibne olduğunu söylerim, herkes de bilir” ya da “bütün çevreye yayarım bunu... ha biz kendi aramızda konuşuyoruz . Bak kimseye bir şey demedim... belli etmedim, idare edip gidiyoruz şeyi”, “bütün herkese yayarım, herkes bilir, herkes konuşur, barınamazsın, huzur bulamazsın” noktasına taşınabiliyor. Ve tabii bir yandan da amir ya da patrona “ona da bildiririz. O da senin nasıl biri olduğunu bilir” noktasına gelebiliyor. Ya da diyelim ki amir ya da patron sizi ziyaret etti. Aynı ortamdasınız. O şakalaşma şeyi nasıl oluyorsa oluyor. Bir şekilde eşcinsel kasıtlı bir şeye getirilebiliyor. Bu, o kişinin zevzekliğinden çok aslında homofobisinin ne düzeyde olduğu ile alakalı. Yani hiç alakasız bir şekilde bunu ortama boca edip sizin yüzünüze bakıp sırtatabiliyor.

Yine işyerinde çalışırken eşcinsellere yapılan şeylerden birisi “tacizci” suçlaması. Eşcinselsen tacizcisindir. Benim sendikada yaşadığım şey. Onunla baş başa görünmek. Beni de ibne sanırlar mı korkusunun dışında, taciz edilebilir miyim korkusunun etkili olduğunu düşünüyorum. Bu taciz edilme paranoyası işten çıkarmalarda çok etkili oluyor. Patron seni işten çıkarırken aslında çalışkan bir elemansın vs. ama “diğer çalışanlar seni istemiyorlar” cümlelerini kurar. E niye? Herkesin bir cinsel yaşamı varken eşcinsellerin cinsel anlamda saldırgan olabileceğinden hareketle herkese dokunabilir, herkesi taciz edebilir, iş huzurunu bozabilecek kişi olarak görülüyor. İflah olmaz bir göt korkusu işten çıkarmalarda çok etkili oluyor. Taciz suçlaması ayrıca işten çıkarırken tazminat ve diğer mali hakların gaspı için de bir kılıf oluyor. Sesini yükseltmeye kalkarsan işinden olmakla kalmaz başka iş bulman da zorlaşır. Bir arkadaşım kendisi işten çıkmaya karar verdiğinde, kendisine karşı dava olarak işyerindeki birisini taciz ettiği suçlaması ile dava açtılar. Arkadaşım onları dava edemedi. “Biz seni işten atıyoruz. Sen çıkmıyorsun”. Sen

zaten buradakileri taciz ettiğinden dolayı işten çıkarıyoruz. Bu arkadaşımın uzun süreli bir ilişkisi de vardı iftira olmasına rağmen sevgilisini de olumsuz etkiledi. Ayrıca arkadaşımın karşı dava açamamasının nedeni yıllarca birlikte olduğu partnerine bile bir karabasan şeklinde yansıyan olayın dava aşamasına gelmesi halinde basına yansımaları ihtimali, basına yansımaları bile tebligatlar ve mahkeme sürecinin işleyiş durumu nedeniyle ailesinin de otomatikman deşifre sürecine girmesi ve ailesinin de bu anlamda zarar görmesi. Sonuçta hani iş bulamayacağı gibi gerçekten hani o bildiğimiz klasik aile tanımlaması nedeniyle oğlunun eşcinsel olduğunu öğrenmesi travmasının üstüne bir de tacizci, bir nevi sapık muamelesi görmesi işten değil. Belki de ileride açılma ihtimali ve göreceği kabul olasılığı da sınırlanıyor.

Disiplin konusunda İş kanunu ve devlet memurları kanununda ayrı düzenlemeler var. Genel olarak yasalarda eşcinsellikle ilgili hükümlere rastlanmıyor bunun yerine cezalandırma aşamasında hep yasalarda yer alan muğlak ifadelerden yararlanılıyor. Buralarda geçen bazı maddelere değinecek olursam; Devlet memurları kanununda "uyarma" cezası en hafif cezadır. Bir çalışanın sözlü ya da yazılı olarak uyarılmasıdır. Cezaların verilmesini gerektiren durumlar diğer konularda oldukça net olmasına rağmen eşcinsel memurlara ceza verilirken kullanılacak maddeler muğlak ve genel ifadeler içerirler. Örneğin "Devlet memuru vakarına yakışmayan tutum ve davranışta bulunmak". Yani bir eşcinselin davranışlarının beğenilmemesi nedeniyle en basitinden amiri onu tutum ve davranışlarının devlet memuru vakarına yakışmadığı bahanesiyle cezalandırabilir. Devlet memuru vakarı nedir? Bu tanımlanıyor.

Kınama cezası var. Bu da davranışların yazılı olarak kınanması diye geçiyor kanunda. "Hizmet dışında devlet memurunun itibar ve güven duygularını sarsacak nitelikte davranışta bulunmak". Bunun bir ağır cezası "aylıktan kesme" cezası. Orda da "hizmet içinde" diyor. Aynı şey ama birisinde hizmet dışında diyor, birisinde hizmet içinde diyor. Burada da yine "devlet memurunun itibar ve güven duygularını sarsacak nitelikte olan" şey kanunda tabii ki tanımlanan bir şey değil.

Hem iş kanununda hem devlet memurları kanununda, iş kanununda zaten şey yok. Aynı ayrı cezalar yok ve tanımlanmış değil. Ortak bir şey var. Görevinin yerine getirilmesini dil, cinsiyet, siyaset, felsefi inanç, din ve mezhep ayrımı yapmak diye bir şey var. Belki de kanunda tek anılan yer burası. Burada da ayrımcılığın aslında suç olduğu söyleniyor ama sonuçta burada çalışan olarak değil de devlet memurunun kendisine gelen başvurulara bu ayrımları yapmasının suç olduğu söyleniyor. Oysa fiiliyatta bizde polis bir devlet memuruyken bunlara uyduğunu söylemek mümkün değil. Ceza alıyor mu almıyor. Devlet memurları kanununda en ağır ceza "memuriyetten çıkartma" cezası. Burada da yine eşcinsellikle ilgili öne sürülebilecek maddeler "Memurluk sıfatı ile bağdaşmayacak nitelik ve derecede yüz kızartıcı ve utanç verici hareketlerde bulunmak". Memuriyetten çıkarma için eşcinselliğin sokulabileceği tek madde bu. Burada da yine neyin memurlukla bağdaşmayacak derecede utanç verici ve yüz kızartıcı olacağı tamamen subjektif bir şey. Bu süreç nasıl işliyor? Uyarma cezasını direk amiri verebiliyor. Kınamayı yine amiri verebiliyor ama diğer cezaların disiplin kurulları var. Yüz kızartıcı ve utanç verici olup olmadığı oradakilerin subjektif kararına dayanıyor.

İş kanununda değinilmeyen bir husus var. Orda cinsel taciz geçiyor mesela. İki türlü şey var. İş akdinin feshinde geçiyor bunlar. Eğer işveren çalışanına cinsel tacizde bulunursa işçi haklı sebeple bildirmsiz fesihte bulunabiliyor. Eğer çalışan patronunu taciz ettiyse yine fesih hakkı var. Kanunlarda da bu şekilde değinilmiş. Aslında mevzuat denilen, yasa, tüzük, genelge, tebliğde eşcinsellere yönelik bir düzenleme açık olarak yok. Bunun olmayışı Türkiye'de işte "aaa eşcinsellere karşı bir yasa yok, bir yaptırım yok,

bir ceza yok", bu anlamda Türkiye'de eşcinsel cenneti bir ülke gibi algılanabilir. Devlet memurları kanununda eşcinsel olmak işten çıkarılmak için bir gerekçe olarak konulmuş olsa. İşe giriş kriterlerinde eşcinsel olmamak gibi bir şey konsa fakat yok. bu aslında şöyle bir şeyi beraberinde getiriyor yasak yok, eşcinsel olup olmadığını soran yok beyan etmezsen sorun da yok. Hak arayışında ya da talep anlamında el kol bağlayan bir şey. Tuzak gibi bir şey. Ama özel düzenlemeler mevcut. Mesela askeri kanunda var. Ona bağlı olarak çıkarılan yönetmelikte var. Öğretmenlerle ilgili çıkarılan yönetmelikte açıkça belirtiliyor. Ama diğer çatı kanunlarda bir eşcinselin memur olmasına ya da memur olarak çalışmasına ya da eşcinsel olduğu öğrenildiğinde memuriyetten çıkarılmasını ilişkin bir hüküm bulunmuyor.

Sendikaların çalışan eşcinsellerin kendini var etmesi ya da sözünü söylemesi anlamında çok önemli bir alan olduğunu düşünmüyorum. Hem işçi hem memur sendikalarının yaptığı bir şey yok. Memur sendikaları zaten son düzenleme ile tamamen pasifize edildi. Hiçbir şey yok. Hiçbir hareket de yok o alanda. Sendikali olan memurlar sürülüyordu bir yerlere. Bir şekilde bir hareketti bu. Bir bilinç oluşturuyordu ama onu bile bıraktı şu an devlet. Hiç ilgilenmiyor. Çünkü istediği zemine çekildi memur sendikalaşması hareketi. İşçi sendikaları da yine sadece toplu iş sözleşmeleri olduğunda sözü alan, iş sözleşmesi imzalandıktan sonra da hiçbir şeye karışmayan sendika durumundalar. Gitgide gelirleri artıyor. Sosyal tesisler yapılıyor. Oteller yapılıyor. Örneğin bir sendikayı biliyorum.. İşte bu özelleşme dalgası altında kurumların sosyal tesisleri satışa çıkarılmaya başlandı. Kimileri uyanık çıktı. Bunları eğitim tesislerine dönüştürdüler yani özelleşmedi yani satılmadı o nedenle. Ama kimileri de kim uğraşacak bununla dedi. DSİ kendi sendikasına sattı. İhaleye çıktı ama. Sonuçta devletin parası daha çok diye düşünülür ya, ya da öyle olduğu varsayılır. Bir sendika kampı aldı. Ve kampı almış olması şu anlama gelmedi. İşçiler... Her bölgeden beyaz yakalılar o kampa gidiyordu. Beyaz yakalılar da ben gibi olanları değil. Daire başkanları, genel müdürler bilmem ne, onun eltisi, kayını, kayınçosu bütün hepsi gidiyordu. İşçiler bir an sevindiler. Aaa o kampa mı gideceğiz. Sendika orada bir ücret skalası belirledi ki işçinin oraya gitmesi hayal! "Ücreti verin gelin. Herkes her dönem gelebilir". Yani otelcilik mantığı ile işletiyor sendika orayı ve dışarıdan talep var. Ve o gelir de yine sendikanın o bitmez tükenmez gelir kaynağına eklenen bir şey. Grev yapmak nerdeyse yasak gibi. Grev söz konusu olduğunda hep genel güvenlik gerekçesiyle grevler yapılamıyor. Ve gelirler olduğu gibi sendikalarda kalıyor.

Umut Güner: İşyerindeki sorunlarını eşcinsel örgütleri içerisinde de ne kadar gündemleştirebildin.

Atilla: Devlet yatılı okulu mezunu olduğumdan 17 yaşında çalışma hayatına girdim. Kaos GL dernekleşmeden önceki dönemde Kaos GL ile çalışıyordum. Diğer problemler her zaman için daha can yakıcı olduğundan mıdır ya da çalışan eşcinsellerin bir araya gelmesinin zorluğundan mıdır? Ya da bir şekilde gemisini kurtaran kaptan olduğumdan mıdır? Çalışan bir eşcinsel olarak bir şekilde bunu çok gündemleştiremedim. Çünkü şöyle bir şey var. Onu konuşmalıyız belki de. Türkiye'deki yaşam standardı belli. İş sahibi olmak çok önemli. İşinden olmak o kadar tehlikeli bir şey ki. Her türlü zulmü bir şekilde sineye çekiyorsun. "aman ben işimden çıkmayayım da ne olursa olsun" denilebiliyor. Yok sayılmayı da, hor görülmeyle de bir şekilde hazmediyorsun, hazmetmeye çalışıyorsun. Bu, senin savunma mekanizmalarının ne kadar güçlü olduğuna, ne kadar dirençli birisi olduğuna göre değişiyor. Her eşcinsel kendisi için her defasında bir yol tutturuyor. Ben yarı açık, yarı örtük bir eşcinsel olarak iş yerinde kendimce bir denge kurdum yıllardır. Ama dönüp baktığımda bunu nasıl irdeleyeceğimi çok net olarak bilemiyorum. Yani insanlarla diyalogumun iyi olması belki bu bilinçli bir seçim, belki de değil. Bilinçaltım beni dürtüyor olabilir iş arkadaşlarımla ilişkilerimi belirli bir iyilik durumunda tutmak için. İşimi

düzgün yapma uğraşımında da belki de etkisi var bunun; böylece konumumu sağlamlaştırarak daha rahat ediyorum sanki. Eşcinsellerin hep diğer insanlardan daha başarılı olması, daha düzenli çalışıyor olması daha tertipli olması beklenen bir şey. Yani bu çitayı hem kendin koyuyorsun hem diğer taraftan da bekleniyor. Lanetli bekarsan bütün bunları yapmak zorunda olduğun gibi işini daha iyi yapmalısın. Daha başarılı olmalısın. Çünkü zaten diğer yaşamınla onun gölgesi ve kamburuyla göz önündesin değilsen bile bunu böyle hissediyorsun, hissettiriliyor. Bizde bir sicil vardır sıfırdan yüze kadar verilen notların ortalaması alınır yıllık olarak verilir. Benim sicilim hep 90 ve üzeri oldu. Bunu aman ben 90 ve üzeri alıyım diye çalıştığım mı, bilinçaltımdan mı ya da korkularımdan mı tam olarak bilemiyorum ama hepsinin etkisinin olduğunu düşünüyorum. Başka bir örnek verecek olursam bununla ilgili; bir arkadaşım önce bir tezgâhtardı, o kadar hırslıydı ki diğerlerinden daha çok satış yapardı, daha iyi ilişkiler kurardı. Müşteri portföyü geliştirdi falan, sonra "gel seni mağaza müdürü yapalım" dedi patronları, daha sonra genel koordinatör oldu. Hep bu işte tutunma kaygısı. Yırtmak bir anlamda. Gerçek midir? Şehir efsanesi midir? Bilmiyorum ama. Konya'da bir sinemanın duvarına "buranın sahibi ibnedir" yazıyorlar. O da ertesi gün banknotlarla üstünü kaplatıyor yazının ve "benim bunun üstünü örtecek param var, ibneliğimi örtecek param var. Peki sizin ibneliğinizi örtecek neyiniz var?" diye yazıyor. Para güç demek ezilmeyi engelleyen bir şeye dönüşebiliyor, eşcinsel olarak kabul görmeyi sağlayıyor belki ama rahat etmeyi paranın konforu ile sağlayabiliyor eşcinseller. Eşcinsel bireyin iş sahibi olması, kendi gelirini sağlıyor olması ailesinin kanatlarının altından çıkmasına yardımcı bir unsur. Eğer işsiz isen o aile kaskacından bir şekilde kurtulamıyorsun. Yani bir şekilde çalışan eşcinsel de başarılı olarak hayata tutunmaya, kendi kanatları ile uçarak kendine bir alan açmaya çalışıyor. Bu yüzden iş çok önemli, bulunan işte tutunmalı bunun için de herkesten çok gayret göstermeli ve yapılan eziyetleri sineye çekmelisin bir anlamda. Aileden bağımsız olmak ve kendini keşfedebilmek için bir iş gerekiyor. Diğer yandan aile ile durumlar farklı olabiliyor. Eğer biraz varlıklı ise aile, eğer evlenirsen ben sana ev de veririm. "babanın yanında çalışırsın oğlum" ama açılırsa hadi yallah. Elinin tersi ile itilebiliyor. O yüzden eşcinsel bir birey için iş çok önemli. Toplumda tutunabilmesi için kendine bir alan açabilmesi için kendi hayatını yaşayabilmesi için işinin olması bu anlamda daha önemli. O yüzden de hani böyle tırnaklarımızı geçirerek daha çok tutunmaya çalışıyoruz heteroseksüellere göre. Yine kendimden bir örnek verecek olursam. Ben yarı açığım aileme. Annem biliyor. Kardeşlerimin bir kısmı biliyor. Bir kısmı bilmiyor. Bilenler diğerlerine söylemiştir diye tahmin ediyorum. Ne bileyim onlar evlenip çıktılar. Düğün dernek yapıldı. Takılar takıldı bilmem ne. Ben kaç kere sevgilimle yaşamak için evden çıktığımda bana hiçbir şey takılmadı, takılmayacak. Ben birkaç kez ailemden ayrı yaşama deneyiminde bulundum. Evden çıkma anlamında. İkinci kez eve dönüşümde şöyle bir şey söylenmişti. Bu gelişin son. Bir daha çıkarsan dönüşün yok gibi bir şey eklendi bu bütün güzel lafların yanına. Ve bizzat benim kendi aldığım eşyalara rağmen ve ailemin yaşamına yıllarca katkıda bulunmama rağmen hepsi benim eşyalarım baştan aşağı. Kendime ait bir oda oluşturdum. Ama o eşyaları alıp çıkamadım evden. Niye? Ya bir daha dönmek zorunda kalırsam eve.

Umut: Belki coğrafik olarak da seçmek zoruna kalıyorlar. Mesela sen Ankara'dan gidemezsin yani. İstanbul gibi bir il dışında. O zaman da eşcinseller daha ucuz işlerde bile çalışmak zorunda. Yozgat'a gitsen ne yapabilirsin ki?

Atilla: Bir de şu aklıma geldi. Eşcinsel işçi ve memur tabaka olarak toplumda nasıl aşağıdaysa gey-life denilen şeyde de gey-life açısından da aşağı tabakadasın.

-Ne iş yapıyorsun?

-İşçiyim.

-Hmmm.

-Memursun. Hmmm.

Çünkü gey-life içerisinde de geçer akçe sayılan işler var. "Reklamcıyım". "Desinatörüm". "Dekoratorüm". "Baletim". "Ressamım". Bu tür meslekler geçer akçeler. İşçi ve memur sınıfı gey-life içerisinde de lanetli bir sınıf. Ve eşcinseller arasında da aşağı tabakada yer alıyorsun. Ancak kendin gibilerle diğer eşcinsel işçilerle, diğer memur eşcinsellerle ya da bu kalıbı kırabilmiş statüsü farklı olan insanlarla birliktelik kurabiliyorsun. Bir partner bulma sitesinde "ben memurum", "ben işçiyim" yazdığın an nokta konuyor ve umursanmıyorsun. Bununla ilgili espriler de vardır. Ne bileyim iç mimarım diyorsa işte dekoratördür. Reklamcıyım diyorsa pazar poşetlerinin üstüne logo basıyordur falan gibi. Her kesimde olan sınıf atlama merakının yansıması gey-life'da da olduğundan işçi ve memur çalışan olmak bu anlamda da statünü aşağı çeken bir şey. Kendi içindeki homofobiye kurban olmanın sonucu.

Ali Erol: 15 yıllık süreci düşündüğümüzde aslında hareketimizin çıkmaz sokaklarından biri kamuda çalışma hayatında eşcinsel yaşamak. Eşcinsel var olmak. Bir eşcinsel ile tanıştığında o eşcinselin mahremine dair, sosyal, kültürel politik şeylerine dair her şeyi öğrenebilirsin. Ama bugün ama yarın. Hatta hangi okulda okuduğunu da öğrenebilirsin. Ama çalışan bir eşcinselin hangi işyerinde çalıştığını, aylarca da bir şeyi paylaşırsa, aynı örgütte de olsa öğrenebilmen yıllar alabiliyor. Bu çok ilginç bir şey. Bunun kesinlikle kayda girmesi gerekiyor diye düşünüyorum. Her şeyini açıyor. Her şeyini. Mahreminden beğenilerine kadar her şeyini açıyor. Ama işyerine dair bir tek cümle duyamıyorsun çalışan bir eşcinselden. Ben bunları anlıyorum. Hani ekmek kapısıdır. Hani sosyal izolasyon vs. Ama en azından bu tür konuları konuşurken bir cümle dahi kurduğun insandan bazen şeyi istiyorsun. E tamam. Örneğin öğretmen olduğunu söyleme. Ya ama eğitim alanında çalışıyorum diye bir cümleyi de kuramamak nasıl bir şeydir. Bizim hâlâ çözemediğimiz, en azından aşamadığımız konulardan biri. Haliyle eşcinsel işçi ve memurlar bir araya gelmediği, yaşadığı sorunları paylaşmadığında, bunun üzerine hak arama yollarında bir dayanışma geliştirmesi nerdeyse mümkün olmayan alanlardan birisi maalesef.

Atilla: Yani bu korkunun ne kadar büyük olduğu ile ilgili. Neden bu kadar büyük bir korku var. Tutunmak. Hayata tutunmak ile ilgili. Bir örnek vereceğim. Sokakta sevgilimin elini tuttuğumda ya da sarılıp öptüğümde ikimizin de söylediği şey şu. Eğer iş günü ise bu ve biraz de işten erken çıkmışsak, tam iş çıkışı saati ise "ama bizimkilerin tam çıkış saati. Tüh.." falan. "ya birisi görürse..". ailen falan daha geri planda kalıyor. Ben aileme açtım. O açık değil ama onun da aklına ilk gelen şey iş arkadaşları ve görülmenin sonucunda olabilecekler. İlk ilişkilerimde de bunu yaşadım. Önce iş. "eyvah ya iş yerindekiler görürse, iş yerindekiler duyarsa". Ya da işyerine bir telefon geldiğinde, diğer arkadaşlarıyla konuşurken, daha rahat konuşurken sevgilinle konuşurken tutturduğunuz tempo ya da seçtiğiniz sözcüklere bile dikkat etmek zorunda kalabiliyorsunuz. Kendini diken üzerinde hissediyorsun. Acaba konuşmalarından bir anlam çıkarırlar mı? Bir şey konuşulur mu? Yani o öyle korkunç bir şey ki zincirleme büyüyor gidiyor bir çiğ gibi. Bir arkadaş iş yerine küpesini çıkartmayı unutarak gitmiş. Ve oradan başlamış felakete giden son. Ben de bir gün unuttum ama benim şanslı günümü mü ki çok sevdiğim, çok açık görüşlü bir arkadaşımın bunu görmesi ve görür görmez beni uyarması: "şey Atilla bey size bir şey söyleyeceğim. Sakın yanlış anlamayın. Belki bilerek oldu ama belki unuttunuz. Ben hatırlatmak istiyorum, "küpeniz var kulağınızda". Tabii ki ben hemen küpemi çıkarırken bir yandan da o konuşmaya devam etti "biliyorsunuz bir oğlum var. O da belki 3-5 sene sonra büyüyecek ve küpe takmak isteyecek. Ben ona hayır takma

demeyeceğim ama hani çalıştığımız yer böyle bir şeyi kaldırabilecek bir yer değil" diye... ama bunu o oldukça çekinerek söylemişti. Başka bir arkadaş görseydi bu böyle gelişmeyecekti eminim.

Bir şeye daha değinmeden geçmek istemiyorum. Bunca eşcinsel birey var. Çalışan eşcinseller var. Çalışan eşcinsellerin, öğrenci eşcinsellerin hakları gasp ediliyor bu konuda düşünmeliyiz bir şeyler yapmalıyız dediğinizde "ay çok sıkıcısın her sözün bununla başlıyor her şey de homofobi her yerde heteroseksizmden bahsediyorsun." gibi yine kendi çevremizden gelen dudak büken eleştiriler var. Bunun kendi içimizde de aslında çok anlaşıldığını, çok kavranıldığını düşünmüyorum. Var olan durumu normal kabul edip içselleştirenler yüzünden kendi hak arayışımız da baltalanıyor bir yandan. Uzun yılların gibi bakanlar var bunlardan bahsedince. Bir yandan büyüyen bir hareket var. Ne bileyim dernekler kuruldu. Ankara ve İstanbul'daki oluşumlar dernekleşti. İzmir ayağı oluştu vs. derken LGBT hakları konusunda azımsanamayacak gelişmeler var. Medyada görünür hale geldi. Ama diğer yandan Sinan Aygün çıkıyor "biz iş veriyoruz bakın! Listeyi de getirdim ben bakın". Tornacı, tesviyeci falan şu şu şu... diyor. Yanındaki ... de "ha..ha..ha.. oralarda da çalışamazlar herhalde" diyerek travesti ve transeksüellerin "iş vermiyorlar. İş istiyoruz" sözleri ile dalga geçerek, bunu bizzat program yaparak bir şov haline getirebiliyorlar.

Bununla ilgili aklıma şey geldi. Güzin abla'ya yazılmış bir mektup. Ve o mektubun cevabı. Güzin abla herkesin ablasıdır noktasına geldi. O günlük bir şey. Belki arkasından yine o Güzin abla denilen kişi saçmalayacak eşcinsellikten kurtulmak için yine tavsiyelerde bulunacaktır ama elbette ki eşcinsel örgütlenmeler de bunun önünü açacak ya da bunu gündeme getirecektir. Türkiye'de bir hak arayışı var. Kişi bunu kendi başına çok akıl edemiyor. Biz öyle bir eğitim sürecinden geçiyoruz ki var olan durumu, sistemi ön kabulümüz var. Ne yapacaksın bu ülkede demokrasi yok kim hakkını arayabiliyor ki dertsiz başıma dert mi açacağım, eşcinsel isen sesini kısıp oturacaksın. Sonuçta herkes çalışıyor. Herkesin yaptığı işi sen de yapıyorsun. Ya da işte kadınlara da ayrımcılık var, heteroseksüel olmasına rağmen ayrımcılık var. Ben eşcinselim. Zaten lanetli bir bireyim. "o..ho... bana sıra gelene kadar" gibi bir ön kabulü var eşcinsellerin. TBMM Anayasa Komisyonu başkanı Burhan Kuzu'nun yaklaşımı aslında toplumun genel bakışını ve dahi eşcinsellerin büyük bir kısmının bakışını yansıtıyor meseleye. Eşcinseller de bu ülkede yaşayan diğer insanlardan çok farklı bir evrimle yaşamadı hali hazırda bu konuda çok çalışılmasına rağmen. Suçluluk duygusu, yaptığın şeyin yasadışı, din dışı, gelenek görenek dışı bir şey olmasının empoze edilmesi nedeniyle bir ön kabul var. Oradan da yola çıkarak her eşcinsel bireyin tek tek bu yarılmayı sağlaması, çıkıp ben hakkımı arıyorum demesi zor.

Bawer: Sonuçta para gerekiyor tamam mı hayatını sürdürmek için. Eşcinsel olmak gerçekten korkutucu bir şey. Evet bir sürü insanın hayatının her alanında eşcinselliği ile ilgili argümanları vardır. Çok rahat söyleyebilir. Ben bile mesela, ailemde, arkadaş çevremde orda burada eşcinselliğe dair çok rahat rahat konuşabiliyorken işyerinde bunu yapabilecek çok az kişi var. Gerçekten bütün işyerleri, iş denilen o sistem çalışma dünyası faşizan bir örgütlenme. Giyim kuşamına dikkat etmek zorundasın. Oturup kalkmana dikkat etmek zorundasın. Üst alt ilişkisinin en fazla olduğu, herkesin birbirinden korktuğu, çekindiği bir sistem var. Ve orada eşcinselliğe dair bir eylem yapma fikri çok uzakta gözüküyor gerçekten. Çok kolay bir şey değil. Çok çabuk kabullenmek zorundasın. İşten çıkartılma gerekçelerine baktığımızda hepsi patronları ve sermayeyi koruyan yasalar ve de çok rahat bir şekilde işten çıkartabiliyorlar: Bir erkek çalışan arkadaşının omzuna elini koyduğunda "taciz etti" diye kاپıya koyulabilir.

Ben dört sene bir işyerinde çalıştım. Ofiste şöyle bir sistem vardı. 200 çalışan vardı. Çok büyük bir ofis ve herkesin birbiri ile iletişim kurması için mail sistemi var. Herkes birbirine oradan dosyalar yolluyor alınıyor falan. İşyerindeki insanlar fıkrâ, çeşitli gazete haberleri falan yolluyorlar birbirlerine. Şimdi söyle bir haber vardı: "Marie Claire'i protesto ediyoruz". İşte "kürt kadın gerillalar" demiş. "Şöyle mücadele ediyorlar". Türkiye'den kadınları gösteriyor. İşte böyle eşcinselleri yerden yere vuran haberler fıkrâlar dolaşıma sokuluyor. Bir gün artık çok sinirlendim ve 200 kullanıcıya birden bir tane mail attım. "Eşcinselleri aşağılıyorsunuz. Buna benim gülmeme bekliyorsunuz. Marie Claire' e de kürt kadınlar dediği için beni protestoya çağırılıyorsunuz. Ermenileri aşağılıyorsunuz. Kadınları aşağılıyorsunuz. Ama siz benim eşcinsel olmadığımı nerden biliyorsunuz. Benim kürt olmadığımı nerden biliyorsunuz. Niye siz buradaki insanların ermeni olma ihtimallerini yok sayılıyorsunuz." Çünkü milliyetçi söylem var. Ben orada çalışırken zaten korkmuştum. Türkiye'de her gün bir eylemin olduğu zamanlardı. İşte ben bu maili arkadaşâ Fransızcaya bile çevirttim. Dedim ki "ben bu yazışmaların hepsinden rahatsız oluyorum. İnsanların cinsel yönelimleri ile dalga geçilmesini, seçimleri nedeniyle dalga geçilmesi beni rahatsız ediyor. Ben bu işyerinde böyle yazışmaların yapılmasını istemiyorum." Ertesi gün bütün kullanıcılara ve ofis dışında çalışanlara da kâğıtlar ile -sadece mail ile değil, uyarı geldi: "Bir daha içinde nefret olan, aşağılama içeren herhangi bir yazışma yapılmayacak ve bu yazışmalar iş dışında hiçbir şey için kullanılmayacak." Şimdi ben gerçek anlamda çok rahatladım. Sonra ermeni olan ve gerçekten eşcinsel olan biri gelip bana açıldı. Onlarla iletişim kurdum. İşyerinde birbirimizi bile görmeyen insanlardık. Ve önemli bir şey bu benim için. Ben onlara, patronuma eşcinsel olduğumu söylemedim. Kolay bir şey değil bu gerçekten. En yakın arkadaşınıza bile söylerken günlerce uyuyamılıyorsunuz.

İş yerleri ile ilgili benim kafamda şöyle bir şey var. Açık fikirli olduğunu varsaydığımız şirketlerle biz, iş yerinde yaşanan ayrımcılığa dair bir şeyler yapabilir miyiz? Hani oralara gidip orada çalışanlara bunları anlatmak mesela. Bir kanal açabilsek. İşyerindeki homofobiyi mesela anlatmak. O aralarda yapılan konuşmaların, anlatılan fıkrâların başkalarının hayatını nasıl etkileyebileceğini, iş motivasyonunu bile düşürebileceğini... Örneğin gerçekten beni etkilemişti. Çalışırken hep o anlattıkları şeylere takılıyordum. Böyle şeyler yapabiliriz belki. Broşürler falan hazırlayabiliriz. Bunu halledebileceğimizi düşündüğüm birkaç yer bile var. Ben onlarla kontağa geçmek, böyle bir paket hazırlayıp bir öğlen saati bir saatlik böyle bir çalışma yapsak. Bence olabilir. Çünkü çok müsaitler. Hani DIASA için söyleyeyim. İlkeleri arasında özgürlük, dayanışma, eşitlik gibi maddeleri var. Fransız komününden alınmış ilkeler bunlar. Özellikle Avrupa merkezli çalışan işyerleri. Onlar çok müsaitler böyle şeylere.

Ali Erol: Atilla'nın sendikalarla ve sendikal örgütlerin günümüzde geldiği aşama ile ilgili söyledikleri maalesef doğru. Ama ben yine de sendikalardan hani onlar bizi kapıdan da kovsa becerebiliyorsak bacadan girme, girebilme taraftarıyım. Çünkü Türkiye'deki sendikaların da dönüşüm potansiyeli olduğunu kaplumbağâ hızıyla da olsa aslında gördük bu 15 yıl boyunca. Artı bir de Türkiye'deki bu sendikaların üye olduğu uluslararası sendikal örgütlerin pek çoğunda şey cinsel yönelim ayrımcılığına karşı sen ne yapıyorsun, diye alt sendikalara yönelik yaklaşım da var. Dolayısı ile Türkiye'deki sendikalar birden çok kanallı. Senin zaten bir yükümlülüğün var. İkincisi bizim şu an hali hazırda yaptığımız işte özgürlük diyorsun, eşitlik diyorsun falan ama peki bu ne ayak anlamında farklı yerel kanallardan da uyardıma devam etmek anlamlı olabilir.

Atilla: Bawer'in söylediklerinden sonra benim aklıma bir şey geldi. Bir de neden şikâyetçi olamıyorsun. Hakarete uğruyorsun. Eziyet görüyorsun. Hakkını neden aramıyorsun? İş kanunda bunların hepsinin kanıtlanması isteniyor. Kanıt demek de tanık

demek. Sen eğer bir başvuruda bulunmuşsan tanıkların da olması gerekiyor. Tanık olacağını söyleyen birileri bile sen başvuruda bulunduğunda, dava aşamasına geldiğinde, kendilerinin de kapı önüne konulabileceği ve ekmeğinden olacağı gerekçesiyle, “aynısı benim başıma da gelecek” korkusu ile hareket ettiği için arkadaşını da haklı görüyorsun bir noktada. Haksızlığa göz yummasına rağmen. Sermayeyi koruyan bir iş kanunu var. İş kanununun düzenlemesinin de böyle olması tanık ile kanıtlama durumun nedeniyle insanlar susmak, harekete geçmekten kaçınmak zorunda kalıyorlar. Türkiye'deki işsizlik ve kapasitesinin altında çalışan insanların çokluğu nedeniyle oluşan bir ortam. Anadolu'dan üniversite kazanan ve büyükşehirlere gelen sayısız insan okulları bittiğinde büyükşehirlerde iş arıyor. Ancak bulamadığında geldiği şehre geri dönüp, aldığı eğitimin çok dışında işlerde çalışıyorlar. Bu da ülkedeki ekonomik açmazla ilgili. Diğer yandan insan hakları kavramının çerçevesi belli. Her ne kadar AB kriterleri nedeniyle bazı yasalarda değişiklikler olsa da örneğin şu an gündemde olan 301. Madde gibi yeni iş yasası da muğlak. İşçinin aleyhine kullanılacak ifadelerle dolu. Ancak ceza, uyarma, kınama gibi durumlara dair ifadeler çok net. İş mahallini terk etmek, mazeretsiz olarak 10 gün işe gelmemek, izinsiz olarak 3 gün işe gelmemek, iş araçlarına zarar vermek gibi çok kesin ve belli şeyler var. Belli olmayan şeyler var. Onlar da ayrımcılık gibi durumlar. Bu gibi durumlarda kanıt gerektiği belirtiliyor. Lakin sen Kürt'sen hemen bu diğer çalışanlar ve üstleriniz tarafından mimleniyor ve kriz anlarında gözden çıkartılabilir kişi oluyorsunuz. Eşcinselsen otomatikman herkesçe onay gören bir şey olabiliyor sizin işten çıkartılmanız ya da ceza almanız. Bizim de iş yerinde bir mail ağı var. Orda da iş dışında yazışmalar yapılıyor. Örneğin Hrant Dink öldürüldüğünde Ermenileri aşağılayan sayısız mail geldi. Her gün eşcinselleri aşağılayan fıkra dolaşıma sokuluyor. Ben bile bazılarını yeni duyup, ne kadar çok fıkra varmış dedim. Elimde olmadan güldüğüm de oluyor. Bu konu da söylenecek sözlerin hepsini söylemem mümkün değil, belki de söylediklerim tüm gerçekliği yansıtmıyor olabilir fakat durumla ilgili çalışan bir eşcinselin ufak da olsa tepitleri bunlar. Beni dinleme sabrını gösterdiğiniz için hepinize teşekkür ediyorum.

Eşcinsel & İşçi Olmak

“Merhabalar benim adım Tamer Özalp. 1997 yılında ODTÜ Petrol Mühendisliği bölümünden mezun oldum. Uzun süre Ankara’da yaşadım. İş nedeniyle farklı yerlerde bulunuyorum. Boru hattı boyunca farklı yerleşim yerlerinde çalışıyorum. Şu an Maraş’tayım ama gittiğim zaman değişecek, Erzurum, Kars, Sivas illerinden her hangi birisine gidebilirim.”

Tamer Özalp, “Türkiye’de Eşcinsel Olmak” söyleşi dizisinde, “Eşcinsel ve İşçi Olmak” başlıklı konuşmayı 20 Kasım 2008’de, Ankara’da Kaos Kültür Merkezi’nde yaptı.

Ne zamandan beri bu işin içindesin?

Boru hattında çalışmaya başlayalı beş ay oldu. Ondan önce yine şantiyelerde çalışıyordum. Bu alanda farklı şirketlerde çalıştım. Şirketlerin birinde çalışırken kısa süreli Azerbaycan’a gittim. Daha sonra Kazakistan’a gittim. Orada beş ay kadar kaldım. Sonra Bulgaristan’a gittim. İki sene de orada kaldım. Sonra da daha önce çalıştığım boru hattı projesine geri döndüm. İstifa ettim. O da beş ay kadar önceydi.

Bulgaristan, Azerbaycan ve Kazakistan’da yaşamak nasıl bir duygu? Çalışan biri olarak farklı bir ülkede eşcinsel olmak nasıl bir duygu?

Şirketimde gizliydim. Şirketteki insanlara fazla açılmadım. Aslında bu da doğru değil. Bulgaristan’da neredeyse herkes beni biliyordu. X şirketine ilk başladığımda Azerbaycan’a gönderdiklerinde kimse beni bilmiyordu. Zaten kısa süreli kaldım. Kendimi orada tutmak zorunda kaldım. Başımda çok ufak bir iki olay geçmedi değil. Kazakistan’da geylerden birkaç kişiye ulaştım. Ulaştığım insanlardan bir tanesi Amerikalıydı. Chevron’da çalışıyordu ve Chevron şirketi ona eşcinsel bir grup oluşturması için maddi ve manevi destek veriyormuş. Maddi destek olarak çok büyük rakamlar değil. Yılda belki 500 dolar civarı. Ama bu adamın yaptığı etrafındaki eşcinselleri toplayıp mesela haftada bir gün evinde yemek veriyordu. Oturup film seyrederdik. Sohbet ederdik. Kazakistan’a gitmeden önce onlarla çalıştım. Onlardan başka kimseyle de tanışamadım. Çünkü gittiğim ülkelerde, her yerde olduğu gibi, onlar da eski Sovyet Cumhuriyetleri’nde de olduğu gibi biraz sıkı. İnsanlar korkuyorlar. Açılmıyorlar. Buluşamıyorlar. İnternet sayesinde buluştuk ama öyle yaygın bir rahatlık yok. Herkes çok gizli olmak şartıyla konuşuyor, buluşuyor.

Kazakistan’dan bahsedebilirim biraz. Kazak birisi ile yazıştım. Resmimi gönderemem. Geldiğinde buluşuruz dedi. Gittiğimin ikinci günü şirket sakın karanlıkta dışarı çıkmayın. Kimse ile konuşmayın. Kazaklar çok saldırgandır vs. Biz çalışan olarak iki kişiyiz. Diğer arkadaş ta çok tutucu birisi. Daha önce yazıştığımızda telefon numaramı vermiştim. Aradılar ve bu akşam biz buluşuyoruz, yemek yiyeceğiz sen de gel dediler. Gideceğim ama tam o sıralarda da internette şöyle bir şeyler yazıyordu hep. İşte partiye gitmiş bir adam. Sabah kalktığında böbrekleri yokmuş falan. O hikâye dolaşıyordu internette. Kendi kendime böbreğimi de çalsalar kafamı da kesseler ben gideceğim

dedim. Böyle korkarak yaşayamam ben. Ben dışarı çıkıyorum dedim. Arkadaşım bembeyaz oldu. "Nereye gidiyorsun karanlıkta. Ne yapacaksın" vs. diye. Ben birileri ile buluşacağım onların yanına gidiyorum diye çıktım. Bir şey de anlatamıyorum tabii. Öyle bir gittim yani. Nereye gittiğimi bilmeden. Sonra öğrendim ki ev sahibi Chevron'da çalışan bir Amerikalı. Etrafında gey Kazak kişiler var işte. Yine Chevron'da çalışan başka geyler var. Ev sahibinin sevgilisi o da ordaydı. Onlarla falan tanıştım. Beş ay boyunca onlarla beraberdim. İyi de oldu. Cinsellik açısından bir şeyler yaşamadık ama güzel bir beraberlikti.

Kazakistan'da bar vs yok mu? Geylerin gidebileceği falan.

Benim olduğum yerde yoktu. Olan yerler de çok uzaktaydı.

Bulgaristan biraz daha serbestti. Avrupa Birliği üyeliğine kabul edildi ben oradayken. Kabul edilmeden önce ve kabul edildikten sonra çok bir şey değişti mi bilmiyorum ama oldukça rahattı. Sofya'da gey barlar var. İnternet üzerinden birçok kişi buluşabiliyor. Bir şeyler yapabiliyordun. Yalnız değildin orada. Birkaç arkadaşına kendim söyledim. Benim kontrolüm dışında bir sürü insan kendileri öğrendiler. Onların hikâyeleri bana sonradan geliyordu. Odalarımızı temizleyen kadınlar benim bilgisayarımda çıplak resimler görmüşler. Onlar birilerine anlatmış, diğerleri başkalarına anlatmış ve birileri de bana söyledi. Birisi ofisteki bilgisayarımın chat programına girmiş. Yazışmalarımı okumuş. O da başkalarına söylemiş. Bu biraz nefret yaklaşımı türü bir şeydi. Ama hiçbirinden negatif bir tepki almadım.

Peki, o kişiler ile yüzleştiniz mi? Yani birebir konuştunuz mu?

Hayır. Gidip de söylemedim. Benim altımda çalışan biriydi. Ben onu işten göndertirdim. Onun haricinde de başka bir şey yapmadım. İşten göndertirdim derken işten atılmadı. Sadece başka bölüme gönderdiler. Zaten biraz torpilli olduğu için fasulyeden bir elemandı. Arada bir karşılaşıyorduk sokakta yürürken. Onun haricinde bir yüzleşmemiz olmadı. Ben de üstüne gitmedim. Negatif bir etkisi de olmadı. Bir kavga bir gürültü olmadı. Hoşlanmayan insanlar olabilir ama negatif bir şey almadım.

Bulgaristan'daki Türk firması mıydı?

Evet.

Bulgaristan'daki olay Türkiye'de yaşansaydı, senin için ne değışirdi? Ya da bir şey değışir miydi?

Çok bir şey değışir miydi bilmiyorum ama şirketin anahtar kişileri hep Türk. Çok fazla Bulgar çalışıyor ama onların çok büyük bir kısmı işçiler. Dediğim gibi şirket personelinin büyük bir kısmı Türkiye'den gitmiş kişiler. Bunların büyük bir kısmı öğrendi. Nereye kadar öğrendiler? Proje müdürü vs. öğrendi mi bilmiyorum ama dediğim gibi bir şey olmadı. Türkiye'de olsaydı şöyle bir problem olabilirdi. İşçiler de eğer öğrenirlerse onlarla problem yaşayabilirdik diye düşünüyorum. Onlarla iş nedeniyle karşı karşıya geldiğimde küçümseyebilirler, konuşmayabilirler, kaale almayabilirler vs. Orada öyle bir şey yaşamadım. Yani temel olarak bir Türk şirketi ve Türk personel ile çalışıyorduk. Türkiye ya da Bulgaristan olması neyi ne kadar değıştirirdi bilmiyorum. Ama şunu da söyleyeyim. X şirketinin Bulgaristan'a eleman göndermesi çok zor. Bürokratik engellerden geçiyordu. Ben orada çalışma vizesi aldığım için değerli bir insandım. Şirket istemiyor da göndermek istese bile yerime başka birisini getiremeyecekleri için ki bazen böyle 6 ay bekleme süresi oluyordu. Belki öyle bir göz yumma yapmış olabilirler ama bu günahlarını almak gibi bir şey olur. Öyle olur mu olmaz mı düşünürler mi bilmiyorum. Yönetimden bilip bilmediklerini bilmiyorum ama şirketten çok fazla kişi öğrenmişti. Sonra Türkiye'ye döndüm. Başka bir şirkete girdim. Orada koşullar daha iyiydi. Diğer şirketle de zaten sürtüşmelerim oldu iş nedeniyle. Böyle bir teklif olunca da Türkiye'deki şirkette çalışmak

için geldim.

Şu an Maraş'tasın. Orada hayat nasıl gidiyor?

Orada hayat biraz şey... Boru hattı zaten hep ücra köşelerden geçiyor. Bizim çalıştığımız yerler ücra yerlerdi. Şehir merkezlerinden uzak pompa istasyonlarında vs. Mesela Kars'ta değil de Ardahan'ın bir ilçesinden şehirden uzak. Sivas'taki mesela bir köyün yanında şehir merkezinden iki saat uzakta. Erzurum'daki şehir merkezinden yarım saat uzakta ve bunun gibi. Hep şehirden uzakta yaşıyorsun. Çok kapalı bir ortam. Orada gizliyim. Kimseye bir şey söylemedim. Açılmadım. Ve yakalanmamaya da çalışıyorum. Çünkü bir de şöyle bir durum var. Boru hattının Türkiye kısmını bir firma işletiyor. Bu devlet şirketi. Personelindeki demografi de biraz devlete yakın. Dini yönleri yüksek insanlar. Dolayısıyla ben orda kendimi baya saklıyorum.

Şantiyede yaşıyorsun çoğu zaman. Ankara'ya gidip geliyorsun. Bu zor olmuyor mu?

Zor oluyor. Şöyle zor oluyor. Kendini tutuyorsun artık öyle söyleyeyim. Dayanıyorsun. Şu andaki işim geçmiştekilerden daha rahat. İş olarak, tatil süreleri olarak rahat. Ben bir ayda bir hafta çalışıyorum. Önceki işyerimde bu süre altı aya iki hafta şeklindeydi. İnternetimiz var. Film vs. indirip seyretme şansım oluyor. Dizileri takip edebiliyorum.

İnternet üzerinden o ildeki kişilerle bağlantıya geçmek gibi bir durum oluyor mu?

Böyle bir şey yapmaya çalıştım da yine de zor oluyor. Bir iki kişi ile konuşmuşluğum var. Ama buluşma gibi bir durum olmadı. Oralardaki insanlar da daha fazla çekingenler ve korkuyorlar açıkçası. Buluşma evresine geçemedik kimse ile.

Bir sevgilin var bildiğim kadarı ile değil mi?

Evet. Şu anda devam eden bir ilişki var. Buluşmayı çok da istemiyorum açıkçası. Amaç seks değil her zaman. Yine buluşabilirim insanlarla. İki geyin kendi arasında konuşacağı şeyleri hiçbir zaman heteroseksüel insanlar ile konuşamıyorsunuz. O yüzden ben buluşmayı isterim. Ama karşı taraftakiler de çekinince benim de çok fazla fırsatım olmuyor zaten. Bizim şirketin bir kuralı var. Gece sürüşü kesinlikle yasak. Hava karardıktan sonra araç kullanamıyorsun. Dolayısıyla eğer bir yere gidersem orada kalmam gerekir. Yatılı gitmem gerekir yani. Bir de hafta sonları da çalışıyoruz biz aslında. 28 gün çalışıp bir hafta tatil yapıyoruz. Arada, çok seyrek bazı pazarlar taşeron şirketler çalışmazsa bizde çalışacak bir konum olmuyor. İnsanlar ile buluşmak için çok da fırsatım olmuyor.

Böyle mi devam edecek iş hayatın hep?

İdeale çok yakın koşullarda çalışıyorum şu an. Maaşı iyi, tatil durumları iyi. Tatile gideceğim zaman şirket uçak ile gönderiyor. Bunu hiçbir şirket bu güne kadar vermedi. Keşke böyle çalışmaya devam edebilsem. Sözleşmem bitecek yakında.

Sözleşmenin devam etmesi gibi bir durum yok mu?

Benim sözleşme boru hattındaki tadilat ve iyileştirme çalışmaları için. Bunlar süreli projeler. Tadilatlar bittiği zaman bizim sözleşmemiz de bitecek.

İşin gereği sürekli taşrada mı olacaksın?

Çok şanslı insanlar şirket merkezlerinde de iş bulabiliyorlar. Şirketlerin merkezinde genellikle bir tane iş güvenliği müdürü bulunur. Onun yanında başka bir çalışanı da olmaz. Fiziki olarak çok büyük bir işleri yok. Kayıt tutarlar, rapor düzenlerler vs.

Eşçinsel bireyler genelde büyük şehirleri tercih ediyorlar çalışmak için. Sen ne düşünüyorsun bu konuda?

Büyük şehirlerde çalışmak güzel olur sonuçta ama ben memnunum. Arada bir kafayı dinlemek gibilerinden iyi oluyor zaman zaman.

Bazen iş yerlerine çalışan kişilerin sevgilisi, nişanlısı veya eşi gelebiliyor ziyaret için. Sen böyle bir şey yaşadın mı hiç?

Hayır. Bir kısım çalışanlar ailelerini getirdiler yaz tatilinde kaldıkları yere. Nişanlısı geleni görmedim. Mutaassıp bir şirket.

Mesela sevgilin çalıştığı yere gelse. Şunu söylemek istiyorum. Hani erkek arkadaşı ziyarete gelmiş diye düşünürler. Yani senin sevgilin olduğunu düşünmezler.

Arkadaşım Bulgaristan'a gelecekti aslında. Ama ayarlayamadık. Ayarlasaydık kalabilirdi. Ama şu anda gittiğim yerler çok ücra yerler ve çok vaktim de olmuyor.

Kendine ait bir odan var mı?

Evet. Portatif konteynırlar var. İkiye bölünmüş, iki ayrı oda yapılmış ve ortada ortak banyo tuvalet var. Öyle bir yerde kalıyorum. Bütün proje bazında en kötü koşullar o.

Bu arada Bulgaristan'da beni deşifre eden temizlikçiler muhtemelen çantamda Kaos GL dergilerini gördüler. Bilgisayarım da resimler gördüklerin söylediler ama bilemiyorum.

Ailen seni biliyor mu?

Annem babam beni bilmiyor. Ben 2000 yılından beri eşcinsel camiasının içindeyim. Ve uzun süreli ilişkilerim de oldu. Abim ve ablam bu kişilerle tanıştı. Hatta tatile bizim yazlığımıza geldi. Uzun süreli ilişkilerimin hepsini tanıyorlar. Ama ilişki olarak bilmiyorlar. Annemin şüphelendiğini ama kabullenemediğini düşünüyorum. Abimin bildiğini ama söylemediğini düşünüyorum. Babamın şüphelenmediğini düşünüyorum. Ben söylemedim ama biliyorlardır diye düşünüyorum. 30 küsur yaşında bir adam ama etrafında hiç kız yok hep erkek var arkadaşları ziyarete geliyor. Kimisi ile aynı evde yaşıyor uzun süre vs.

Askerlik yaptın mı? Bir sorun yaşadın mı?

Evet yaptım. Bir sorun olmadı. Benim askerliğim biraz rahattı. İlçe jandarma karakolunda yaptım. Rahat bir yerdi. Kapısı açık. İstanbul'daydım. Bazı hafta sonları dışarı çıkıyordum. İyiydi.

Buradan nereye gidiyorsun?

Yarın Maraş'a dönüyorum.

Eşcinsel&Kürt Olmak

“Türkiye’de Eşcinsel Olmak” söyleşi dizisinin “Eşcinsel ve Kürt Olmak!”

bölümüne Diyarbakır’dan Fırat Kaya ile İzmir’den Salih Canova konuşmacı olarak katıldılar. Konuşmacılar, eşcinseller arasında “Kürt olmak” ile Kürtler arasında “eşcinsel olmak” üzerine deneyimlerini paylaştılar.

19 Ekim 2008’deki söyleşi, Ankara’da, Cafe Orta Dünya’da yapıldı.

Fırat: Türkiye’de eşcinsel olmak söyleşilerini incelediğimde kafamda bir format olarak canlanan, eşcinselliğin kocaman bir küme; işçi, gazeteci, kadın vs. olma hallerinin de bu büyük kümenin alt kümeleri olmasıydı. Kürt olmanın da bu alt kümeler zincirine eklenmesi beni çok sevindirdi. Bunun için Kaos GL’ye teşekkür ediyorum. Söyleşiye bir Fransız tarihçinin Kürtlerle ilgili aforizmasıyla başlayacağım. “Kürtler tarihin üvey evlâtlarıdır” aforizmasını onayan örnekleri bir Kürt fenomeninin kendini tamamladığı 7. yüzyıldan itibaren görmeye başlıyoruz. Kürtler gerek sosyokültürel gerek sosyopolitik varoluşlarını tamamlayıp, maddi kültürlerini oluşturduktan sonra bir Kürt sorunu da tarih sayfalarına geçmeye başlıyor. Ben nerden başlayabilirim diye düşündüm, aklıma 1. Dünya Savaşı ve sonrasında başlamak geldi ama baktım ki ittihatçıların politikasıdır, Ermeni sorunudur, İslâm politikasıdır, Kürtlerin yayıldığı büyük coğrafyada meydana gelen isyanlar derken geniş bir envanter oluştu. Bu yüzden Kürt sorununu Türkiye üzerinden tartışmak daha uygun bir seçim olacaktır.

Bugün Dünya’da 30 milyon üzerinde Kürt var. Türkiye’de yaklaşık 15–20 milyon civarında Kürt yaşıyor. Dünya halkları içerisinde böyle bir nüfusa sahip fakat kendi devletini kuramamış sayılı halklardan Kürtler dolayısıyla Kürt tarihsel serüveni de temelde bir devlet kurma mücadelesidir. Devlet kurmaya giden yolda bir takım özerk bölgeler, otonomiler edinilmiş daha öncesinde yine birtakım krallıklar kurulmuş fakat ömürleri çok uzun olmamıştır. Kürt nüfusu dağılım gösterdiği coğrafya itibarıyla de emperyalist güçlerin kedi fare oyununa bir şekilde âlet edilmiş, istilalar karşısında savunmasız kalmış kendi entelektüelizmelerini geliştirmek ve Kürt kültürüne yönelik asimilasyona karşı güçlü olabilmek için çareyi devlet kurmaya çalışmakta bulmuşlardır. Bunlarla ilgili birkaç örnek vermek istiyorum. Örneğin 1946’da İran Mahabat otonomisi kurulmuş ve 11 ayın sonunda yıkılıp, yöneticileri katledilmiştir. Yine aynı şekilde 1920 ve 30’lu yıllarda Sovyet Sosyalist Cumhuriyetinde bazı ilçelere özerklikler tanındı. Sonrasında Sovyet Rusya’nın yıkımına doğru o özerklikler de kaybedildi. Tarihte yine bazı Kürt krallıkları, prenslikleri kuruldu fakat onların ömrü de çok uzun olmadı. Şimdi bu otonomilerin elde edildiği dönemlere bakıldığında ortak bir nokta göze çarpıyor. Kürtlerin otonomi, özerklik talepleri, diyalog çağrıları kısacası Kürt sorunu o ülkelerin iç savaş halinde oldukları ya da başka bir devlet tarafından işgal altına alındıkları dönemlerde aktüel yaratmış ve kabul görmüş fakat o ülkeler yeniden güçlendiklerinde tarih tekerrür etmiş ve bir şekilde

verdikleri özerklikleri kanla, zulümle geri almışlardır. Bunlar Türkiye’de de yaşandı. Örneğin Osmanlı devletinde Kürtlerle ilgili ilk veriler 1. Selim zamanında ortaya çıkmış. Osmanlı devleti ile Kürtler o dönem ittifak yapmışlar ve birlikte savaşmışlar çünkü. Türkiye’de ise ilk kez Sevr anlaşmasında Kürt Sorunu resmîyet kazanmıştır. Örneğin Sevr’in 141. Maddesi, ‘Türkiye cumhuriyeti ırk, dil, din ayrımı yapmadan bütün halkların özgürlüğünü taahhüt eder’ diyor. Bunun uygulandığı sürece baktığımızda şunu görüyoruz. O zamanlar Türkiye işgal güçlerinin elinde bulunuyor ve ittihatçıların aslında bunu isteyerek yapmadıkları bariz. Çünkü akabinde yapılan Lozan barış anlaşmasında Kürtlerle ilgili hiçbir veriye rastlamıyoruz. Her şeyi ince ince anlatmayacağım elbet ama aynı zamanda Kürt mücadelesinin alevlendiği dönemler olan ve bizlere yapılan büyük haksızlıkların tarihlerinden bahsetmek istiyorum parça parça. Dikkatinizi çekmek istediğim 1932 yılında çıkarılan sürgün yasası. Bu yasada amaçlanan Kürtlerin buldukları bölgelerden batıya sürgün edilerek yerleştirildikleri yerel birimlerin nüfusunun %5’i oranında dağıtılmaları. Yine aynı şekilde batıdaki insanlar da Kürt bölgelerine yerleştirilip o bölgelerin Türkleşmesine katkıda bulunulacaktır. Şimdi siz içler acısı bir savaştan çıkmışsınız ve kıtlıkla mücadele ediyorsunuz ama bugünün parasıyla trilyonları bulan harcamalar gerektirecek bir sürgün yasası çıkarabiliyorsunuz. Bu tam bir çılgınlık. Yine 1946’da bir toprak reformu yapıldı. Bu reformda ağaların tarlalarında çalışan işçi, kiracı-köle köylüler yok pahasına bir yaşam mücadelesi veriyorlardı. Devlet bir şekilde buna el atmak istedi. Köleleştirilen köylülerin bir şekilde haklarını kazanmaları için bir toprak reformu yaptı. Böylelikle köylüler az da olsa kendilerine ait topraklara kavuşacaktı. Fakat bu reform doğuya hiç gelmedi. Oradaki toprak ağaları daha zengin oldu, burjuvalaştılar, köylüler içinse hiçbir şey değişmedi. Denilebilir ki devlet o insanları acımasız ağaların insafına bırakmıştır.

Bunun dışında 1940’lardan sonra 50-60’lı yıllardan bahsetmek istiyorum. O yıllarda Kürtler kendi dillerinde kitap, gazete, dergi vs. yayınlamışlardır. Bu dönemde Kürtler içerisinde okuryazar oranı da paralel olarak artmıştır. 60 darbesinden sonra Kürt yazarları ve aydınları hapse atıldı, Türkiye genelindeki üniversitelerde Kürt kökenli akademisyenler, öğretim üyeleri üniversitelerden atıldı. 70’li yıllarda bunu aynı politikalar izledi. Burada size bir örnek vermek istiyorum. Başbakan Cevdet Sunay 1960’da Diyarbakır’da yaptığı bir konuşmada şöyle diyor. “Kürt yok, herkes Türk. Ziya Gökalp’in toprağı Kürtlere ait olamaz yalnız burada değil tüm doğuda herkes Türk’tür” buradan 80 dönemine geçiyoruz. O faşist, darbeci devletin bir ibaresi var Kürtlerle ilgili. Kenan Evren’den bahsediyorum tabii ki. Şöyle diyor, “Kürtler var ama biz onların Türkiye’yi bölmelerine izin vermeyeceğiz ve bunun için elimizden gelen her şeyi yapacağız”. Burada şöyle bir ayrıntı var. 1960 ve sonrasında seksene gelene kadar Kürtler yok sayılmış, ‘Dağlı Türkler’ gibi sıfatlarla tanımlanmışlardır. Seksenlerde ise Kürtlerin varlığı kabul edilmiş yalnız Kürtlerin yaptığı bütün eylemler ya da yalnızca Kürt olmak başlı başına bir terör unsuru olarak nitelendirilmiştir. 1980’lerde PKK sürecini, şiddete karşı olan bir insan olarak aslında bu savaşın çıkmasını hem Türkler için hem de Kürtler için büyük bir felâket olarak nitelendiriyorum ben. Savaş çıktıktan sonra özellikle köyler biliyorsunuz yakıldı, yıkıldı. Sivil halk politize oldu/edildi. Şöyle ki asker gidiyordu bir köye, diyordu ki siz koruculuk yapmazsanız bu toprakları terk edeceksiniz. PKK da bir yandan şöyle diyordu. Eğer siz devletle iş birliği içinde olursanız sizin köylerinizi yakarız. Bu iki uç arasında sivil halk mahvoldu. Bu insanlardan koruculuğu kabul edenler oldu. Bir şekilde barınma hakkı kazandılar. Koruculuğu reddedenler ve o savaş ortamından bunalan insanlar şehirlere göç ettiler. Köyden gelirken yanlarında hiçbir şey yoktu. Arkalarında bıraktıkları hayvanlar

öldürüldü, köyleri yakıldı. Bunu her iki taraf da yaptı. Sonra bu insanlar parasız pulsuz bir şekilde şehirlerin varoşlarına yerleştiler. Tabii onların arasında eşcinsel Kürtler de vardı.

Burada ben Kürtlerle yaşayan bir Kürt eşcinsel olarak izlenimlerimi paylaşmak istiyorum sizinle. Diyarbakır'da yaşıyorum ve Diyarbakır tıpkı Joyce'un Dublin'i gibi sembolik bir tutsaklıktır bende. Benim annem Türk babam Kürt. Çocukluğumun Diyarbakır ile Zonguldak arasında geçmesi bir şekilde kendimi bu kültürel ayrışmanın odağında bulmama neden oldu. Zonguldak'ta yaşadığımız dönemler, annemin ailesinin bana yaklaşımlarından ortada bir tuhafılık olduğunun ayırtına varmaya başladım. Kürttüm ve bu yeterliydi. Ki sonrasında eşcinselliğimi keşfetmemle bu yabancılaşma berkildi. Diyarbakır'da yaşıyorum dedim ki politik bir referans noktası olması, yatay bir yoksulluk ve yoksunluğun ablukasında, Türkiye'nin bir çok yerinde yaşanan sağlık, eğitim, istihdam gibi birçok sorunla boğuşması, yıllarca o halle yaşamış ve o halin terkisinde içine kapanık, özgüvenden yoksun, bireyselleşmeye emekleyen insanlarıyla hayalet bir şehirde yaşıyorum demek istiyorum. Dediğim gibi eşcinselliğimi keşfettikten sonra Diyarbakır'daki eşcinsel arkadaşlarla tanışmak istedim. Sonrasında bir şekilde eşcinsel bir arkadaşla tanıştım ve bunu Diyarbakır'daki 30'a yakın bir eşcinsel çevre izledi. O arkadaşların nasıl yaşadıklarını, neler yaptıklarını vs. öğrendik. Zamanla alıştık birbirimize, sık sık görüştük, sorunlarımızı paylaştık... Tabii bu süreçte aklımıza gelen ilk şey bir sivil inisiyatif kurmaktı. Evlerde buluşma olayları devam etti. Sonrasında toplantılar yapıldı, Kaos ile iletişime geçildi. Sonrasında özel nedenlerden dolayı ayrıldım o inisiyatiften şimdi onlar çalışmalarına devam ediyorlar. O dönem beni dumura uğratan görüştüğüm eşcinsel arkadaşların öğrencisi olsun, işçisi olsun, varlıklı olanı olsun, yoksulu olsun hemen hemen hepsinin seks işçiliği yapmasıydı. Sonrasında o mekanizmayı biraz açmaya çalıştık. O bölgenin koşulları ki bahsettim ve OHAL'in getirdiği çekingenlik, asosyallik bir yerde eşcinselliğin özgür güdüsünde patlıyordu fakat bu post modern refleks yanlış bir şekilde yoğruluyordu ve eşcinsellik seks işçiliğine çok yakın olan bir halmiş gibi algılıyorlardı. Şöyle de diyebilirim belki acımasız gelecek size ama seks işçiliği eşcinsel arkadaşlar için bir "gey ikonu" olmuştu. Kendi haklarını arayacakları bir ortamın var olduğundan, misal Kaos GL gibi bir kurumun olduğundan bile habersizlerdi. Şimdi seks işçiliğinin getirdiği tuhaf bir alımlama var. O kadar meşrulaştırılıyordu ki arkadaşlar arasında aynı zamanda fazlasıyla izole yaşamaları buna zemin hazırlıyor. Keza birçok arkadaşımız yıllarca ensest ilişkiye zorlanmış, kaçırılmış, işkence edilmiş, eve hapsedilmiş fakat buna çözüm bulma konusunda yalnızlık çekmiş ve bu meşrulaştırmalarla da birbirlerini yalnızlaştırmışlardı. Bu ekstrem olaylar alışkanlık haline dönüşmüş, çok rahat bir şekilde dalga geçilen şeyler olmuştu.

Bunların yanı sıra arkadaşlar arasında köyden yeni göç eden insanlar da vardı. Köyden geliyor, gözünü şehirde açıyor falan ve sonra o seks işçiliğini meşru kılan ortamda ilişkiler kuruyor. O da bir anda her şeyden feragat edip seks işçiliğine yöneliyordu. Ben biraz da Kürt maddi kültüründeki homofobiden bahsetmek istiyorum. Kürtler homofobiktir. Bu homofobi nereden geliyor. Biliyorsunuz Kürtler devletsiz bir halk oldukları için, resmi ideolojinin temsil ettiği erki, yasayı, bayrak gibi simgeleri aşiret kültüründe eritmiş aile içi bağlarla berkitmiştir. Ve aşiretin temsilcisi erkektir. Erkek yasa uygulayıcısıdır, yiğittir, ailesine o bakar, dış dünya ile olan ilişkileri o düzenler. Kadın ise evdedir, çocuklarına bakar. Antropolojik birkaç kitaba bakmıştım orda daha ayrıntılı bilgiler var. Tüm bunlar da Kürt toplumunun fazlasıyla ataerkil bir toplum olduğunun göstergesi. O feodal yapının uzantılarına birçok pratikle şahit oldum. Örneğin çocukluğumda ve ilk gençliğimde Diyarbakır'a geldiğimde daha bir erkek olmak istiyordum. Konuşmamla, oturup kalkmamla, giyim kuşamımla hep nasıl daha fazla erkek olabileceğim diye çırpınıyordum. Çünkü parlak bir çocuktum ve dikkat çekiyordum. İşte

'oğlan', 'bozo' gibi dışlamalara maruz kalıyordum. İnsanlar bir erkeğin nasıl olması gerektiğini bir şekilde dikte ettiriyordu. Ki o dönem eşcinselliğimi bile keşfetmemiştim henüz.

Salih: Fırat daha çok tarihsel süreçten bahsetti. Ben Kürtlerin yaşadığı bölgede yaşayan bir Kürt değilim ve oraya dair söyleyeceğim çok şey yok. Kendi bulunduğum yere dair kişisel deneyimlerimden hareketle bir şeyler anlatacağım. Buraya gelmeden önce bu söyleşinin neden yapıldığına, Kürt ve eşcinsel sözcüklerinin nasıl yan yana geldiğine dair bir soru gelmişti. Yargılayıcı bir soru değildi ama biraz da bu soruya yanıt olabileceğini düşünüyorum söyleyeceklerimin.

Ben Fırat'ın sürgün diye tabir ettiği ve Orta Anadolu'da bir şehirde yaşayan Kürtlerden biriyim; çocukluğum Orta Anadolu'da bir köyde geçti. Yaşadığım köyün bağlı olduğu ilçe Türk nüfusunun yoğun olduğu bir ilçeydi. Her perşembe orada pazar kurulurdu ve annemle oraya giderdik. Anlattığım dönemin benim ilkokul birinci sınıf zamanımı düşünürsek, 1983-84'lü yıllar, darbenin hemen sonrası. Teyzem Almanya'da bulunan bir köylümüzle evlenip Almanya'ya gitmişti. Teyzemle annemin birbirleriyle iletişim kurabilmelerinin tek yolu pazar için ilçeye gittiğimiz günlerde PTT'den yapılan ödemeli aramalarıydı. Eğer teyzemler karşından ödemeli aramayı kabul ederse annem ve teyzem kısa bir görüşme yaparlardı. Aralarında 14 yaş olduğu için abla-kardeşten öte anne-kız gibiydi teyzemle annem ve başka kız kardeşleri olmadığı için birbirlerine çok bağlılardı. Annemle teyzem arasındaki bu telefon görüşmeleri yapılırken eğer PTT memuru yanımdaysa annem Türkçe konuşmaya çalışırdı. Türkçe bilen bir kadın annem ama duygularını ifade edebilecek bir Türkçeye sahip değildi bu nedenle de görüşme birbirlerine bir şeyleri tam olarak aktaramadıkları bir çerçevede dönüp dururdu. O görüşmenin aslında yapay olduğunu, annemin aslında başka şeyleri başka bir dile ait sözcüklerle ifade etmek istediğini çocuk zihnimle algılayabiliyordum. Annemle teyzem konuşurken eğer başımızda bekleyen memur uzaklaşır ya da başka bir şeyle uğraşmaya başlarsa annem hemen hızla Kürtçe bir şeyler söylerdi. Genelde özlem sözcükleri olurdu bunlar. Ama memur annemin Kürtçe konuştuğunu duyarsa sert bir biçimde "Teyze Kürtçe yok Kürtçe yok Türkçe konuşacaksın" diyerek ikaz ederdi. Kimi zaman memurlar hiç ikaz bile etmeden görüşmeyi keserlerdi. Annem elinde telefonla öylece kalakalırdı, bir yandan bir sinir harbi, bir yandan bir hüzün. Ayrımcılığı daha küçücük bir çocukken tecrübe ettiğim, ayrımcılığın ne demek olduğunu anlamamı sağlayan çok önemli bir örnektir bu anı benim için. Kürtçe konuşmak yapılmaması gereken ve ne kadar Türkleşebilir, ne kadar daha iyi Türkçe konuşur, ne kadar köydeki diğer çocuklardan farklı olabilirsen o kadar iyiydi o dönemlerde. Mesela iyi Türkçe konuşuyor olmam, diğer çocuklardan önce okumayı sökmem ailemin çok önemseydiği ve gurur duyduğu bir şeydi ama bunun bedeli anadilimi unutmam oldu. Tabi anlattığım birçok şeyi anlamlandırmam o zamana değil çok sonrasına denk düşüyor. Biraz büyüüp kendimi bir eşcinsel olarak başka bir ayrımcılık alanında bulduğum ve kendim olmaya, bir eşcinsel gibi yaşamaya dair her türlü çabamın başkaları tarafından bilinçli ya da bilinçsizce engellenmesiyle karşılaştığı zamanlara...

İşte tam da burada Kürt ve eşcinsel olmanın nasıl yan yana geldiğine değineceğim. O memurun annem Kürtçe konuşmaya başlar başlamaz annemi uyarması ya da görüşmeyi sonlandırmasıyla eşcinselliğimi keşfetmeye başladığım dönemlerde ne zaman eşcinselliğe dair bir şey düşünecek olsam toplumun ya da sistemin önüne koyduğu engellerle karşılaşmam, hayatın farklı alanlarında da olsa yaşanan ayrımcılığın bireyin kendini kendi dilinde, kendisi gibi ifade etme çabası karşısında birbirinden farksız olduğunu düşünmüyorum. Kürt ve eşcinsel olmak bu anlamda, bu toplumda zaten ciddi bir ayrımcılık alanında bulunan bir bireyin aynı ölçüde sert başka bir ayrımcılık alanını da

deneyimlemesi açısından önemli olduğu gibi, ayrımcılık dediğimiz şeyin sadece kendi bulunduğumuz alanlara ait olmadığını anlamak ve ayrımcılığa karşı daha kapsayıcı bir karşı duruş geliştirebilmek açısından da önemli. Bu nedenle Kürt ve Eşcinsel olmak üzerine konuşmalıyız çünkü Kürt ve Eşcinsel olmakla, sarışın ve eşcinsel olmak ya da kısa boylu ve Eşcinsel olmak aynı şeyler değil.

Şimdi kişisel öyküme dönecek olursak ergenlikle birlikte eşcinselliğimin ayırdına varmaya başlayınca bir Kürt olarak fazlasıyla deneyimlediğim ötekiliğe bir de eşcinsel olmam eklendi. Böylelikle öteki içinde öteki olmakla beraber hiçbir yere ait olmama durumunu daha sert yaşamaya başladım. Kendin gibi olamama, kendin gibi davrandığında engellenme durumunu bir kez daha ve çok daha şiddetli bir şekilde yaşıyorsun. Kürt olmaktan söz ederken en azından çevredeki diğer insanların da Kürt olması ayrımcılığın yaşattıklarının şiddetini düşürebiliyor ama çevresinde kendi gibi kimse yokken kısırılmışlığın içinde görüyor insan kendini. Ve geriye tek yolu kalıyor, oradan kaçmak. Benim için bunun yolu üniversiteden geçiyordu ve İzmir'e üniversiteye gittim.

Üniversitede kendimi daha iyi ifade edeceğimi, daha özgür bir ortama kavuşacağımı düşünürken bambaşka bir şeyle karşılaştım; yeni bir baskı alanıyla. Üniversitenin ilk birkaç yılını Kürt hareketine yakın öğrenciler arasında geçirdim. Kürt olmak üzerinden ötekiliği kavramlaştırıp bunun üzerine düşünmüş insanların eşcinsellik ya da ayrımcılığa uğranan başka alan konusunda da daha toleranslı olabileceklerini düşünüyordum ama böyle bir şeyle karşılaşmadım maalesef. Şimdi buradan oturup büyük büyük lâflar da etmek istemiyorum, dönemin koşulları, eşcinsel hareketin günümüzdeki kadar görünür olmayışı vs birçok etken vardı ama Kürt hareketinin ve genel olarak Türkiye'de solun içinde olan insanların en temel problemlerinden biri kendi söylemlerine hapsolmaları, kendi mücadele alanlarında körleşmeleri. Kendileri dışındaki varoluşların yaşadığı problemleri görememeleri, örneğin Kürt Hareketi'ndeki öğrenciler arasında eşcinsellikle ilgili bir cümle kurmayı denediğiniz anda bunun sırası olmadığına, daha geri plânda, daha ikincil olduğuna dair tepkiler alırdınız. Benzer birçok sebep bir dönem sonra Kürt Hareketi'nden uzaklaşmama neden oldu. Eşcinsel kimliğinizle eşcinsel mücadele dışında bir mücadele alanının içinde olamamak Türkiye'deki sosyal hareketlerin genel bir sorunu aslında. Son yıllara kadar hak kavramı bile oldukça hiyerarşi içerirdi. Birkaç yapı bunu kırmış olsa da büyük bir çoğunluğunda hâlâ insan haklarına hiyerarşik yaklaşıyor, ötekilik ya da ayrımcılık dediğimiz şey kavramsallaştırılmıyor. Örneğin Kürt olduğunuzu ve eşcinsel olduğunuzu söylediğinizde sizden ya mücadeleden yana ya da eşcinsellikten yana bir tercih yapmanız talep ediliyor. Bu açık açık söylenmeyebilir ama tercihin bir süre sonra kaçınılmaz olduğunu sezersiniz. Çünkü eşcinsellik bireysel hazza dönük, hak ihlâlinin çok da görünür olmadığı ve büyük sorun çözülürse kendiliğinden çözülecek küçük bir sorun alanı gibi algılanıyor ancak sorunlar böyle bir hiyerarşiyle ele alınınca ne büyük sorun çözülüyor ne küçük sorun. Hepsini birbirine dolanıp gidiyor işte...

Fırat: Kürtlerle ilgili bir eşcinsel pratik geliştirmeye çalışırken doğudaki ortama bir kez daha bakmamız gerekiyor. Doğuda değil eşcinsellik heteroseksüellik bile yaşanmıyor. Bu büyük bir sorunsal aslında eşcinsel pratiğin gelişmesinin önünü tıkıyor. Kaos GL dergisindeki "eşcinsellerin özgürleşmesi heteroseksüelleri de özgürleştirecektir" sloganıyla tersinir bir durum söz konusu. Misal ben Diyarbakır'da iki lezbiyen gördüm sadece. Lezbiyen yoktu ortalıkta, mutlaka vardı ama genelde olduğu gibi kapalı yaşıyorlardı. Bu ortamda kadınların lezbiyenliklerini keşfedebilmeleri çok güç çünkü. Misal kadın geliyor 20 yaşına, sosyal bir hayat yok, bir ilişki yaşamamış ve örneğin lezbiyen olarak düşünelim bu kadını, biriyle evleniyor ve koca dediği kişi ona yıllarca tecavüz ediyor ve bunun için yapabileceği hiçbir şey yok. Ya da eşcinsel bir erkek de bilinçsiz bir

şekilde eşcinselliğini keşfedebiliyor ve Türkiye'deki önemli eşcinsel örgütlenmelerden bihaber çaresiz kalabiliyor.

Salih: Benim Kürt arkadaşlarımın eşcinsellik konusunda sürekli savunduğu şey buna hazır olmadığımız, bunun tartışmasının Kürtler içerisinde zamanının gelmediğiydi. Heteroseksüellerin bile rahat yaşayamadıkları mutlaka önemli bir gerçek ama bu gerçek sadece Kürtlere özgü bir gerçek değil. Bugün Türkiye'yi ya da dünyada Türkiye'ye benzer ülkelere baktığımızda birçok yerde bu gerçeği görebiliriz. Örneğin benim Kürt arkadaşlarımın Kürt kültürüne uygun olmamasına rağmen kız arkadaşları vardı. Kendi kültürlerine uymayan birçok şeyi de yaşarlardı ama konu eşcinselliğe geldiğinde feodal bir kültürden geldiği, bu feodal kültürün buna hazır olmadığını söylerlerdi. Kültür burada biraz sorunu maskeliyor aslında, kendimizle yüzleşmekten kaçmamızı sağlıyor. Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde heteroseksüel ilişkilerin bile rahat yaşanmıyor oluşu eşcinsellerin önündeki sorunlardan biridir ama bunun Kürtlere özgü problemler olduğunu düşünmüyorum.

Fırat: Tabii ki eşcinsellerin sorunları birbirine çok benziyor. Fakat konuşmamın başında bir Kürt tasviri yaptım. Evet, Anadolu'nun taşralarında bir çok insan da aynı sorunla karşılaşabiliyor olabilir ama Kürt sorununun politik olmasının yanı sıra sosyal bir sorun da olması işi zorlaştırıyor. Batıdaki taşradan gelen bireyle doğudan gelen biri aynı sosyopolitik avantajlara sahip değil. Örneğin Karadeniz'den göç eden kaç insan kendini Laz ve azınlık olarak tanımlıyor ki... Bir dışlanmışlığın ertesinde verilen bir varoluş mücadelesi daha sert geçiyor. 1 - 0 yenik başlıyorsun bir kere hayata. Bunun yanı sıra heteroseksüel ilişkilere bakış açısı da biraz farklı yaptırım anlamında. İşte kadınlar intihar ediyordu bir ara Batman'da ve namus, kadın üzerindeki o kisve yüzünden birçok kadın töre cinayetine kurban gidiyordu. Yani burada söylemek istediğim doğudaki yaptırımlar daha sekter olabiliyor.

Buse: Bunu diğer batı şehirlerinde yaşanmadığı gibi değil de bunun nedeninin bir savaşa bağlı hayat yaşadıklarını söylesen buna katılınabilir ama toplumun genelinde, örgütlü insanların içerisinde bir de eşcinselliğini ya da heteroseksüelliğini rahat yaşayamayan insanlar var. Bir toplum içerisinde doğuda yaşanan sorunlar doğrudur ama bunun savaşa geldiğini, savaşın bir katkısı, yok sayılmanın bir nedeni olduğu için, Kürt politikasının farklı bir şekilde tecrübe edildiği için yaşadığını düşünüyorum.

Salih: Kürt doğmakla ya da Kürt kültürüyle ilgisi olmasının üzerinde şeyle ilgili. Bizim köy üzerinden gidersek, bir eşcinsel kendini köyde ne kadar var edebiliyor ya da bir heteroseksüel kendini ne kadar var edebiliyor. Aslında bu koşullar birçok yere özgü. Buse'nin dediği gibi savaşın açmazlarıyla birlikte düşünülünce elbette kendini var etmek güçleşir ama Kürtler olarak içine düştüğümüz hatalardan biri açıklama getiremediğimiz alanlarda tek açıklamamızın Kürt Kültürü'nün kapalılığı, baskılayıcılığı olması. Cinsel özgürlük ya da cinsel kimlik politikasıyla ilgili bir cümle karşısında, "Kürtler buna hazır değil, insanlar orada heteroseksüel olarak bile kendilerini var edemiyorlar" dediğimizde problemi maskeliyoruz. Kendimizin de inandığı ama doğru olmayan bir şeyle maskeliyoruz. Aynı şey başka yerlerde de yaşanıyor, Burdur'un bir köyünde de aynı baskı ortamı aynı kapalılık yaşanıyor. Orada da bir heteroseksüelin kendini kimliğiyle var etmesi güç ben bunun Kürtlere özgü bir durum olduğunu düşünmediğimi dile getirmeye çalışıyorum.

İsmail: Ben de bunun bölgesel bir durum olduğunu ya da bazı gruplara özel bir şeymiş gibi algılamıyorum. Ankara'da herkes rahat mı yaşıyor. Ege'deki bir şehrin, Karadeniz'deki bir ilin, orta Anadolu'daki bir ilin de doğudan farkı yok. Bu şekilde bölgelere bölünebilecek bir sorun olduğunu düşünmüyorum ben heteroseksüellerin

kendini ifade edememelerini ve eşcinsellerin kendilerini var edebilmek için önce bunun halledilmesi gerektiğini düşünmüyorum.

Fırat: Şimdi misal Diyarbakır'a bakıldığında pastoral kimliklerle modern kimliklerin iç içe geçtiğini görüyorsunuz. Heterojen bir yapısı var şehrin ve bölgenin. Ve hayat olağan akışının her an dışına çıkabiliyor , savaş koşulları birçok pratiği askıya alabiliyor ve öncelikler ister istemez kendini dayatıyor.Bu oldukça üzücü fakat bunun da zamanla yenileceğine inanıyorum ya da inanmak istiyorum.

İsmail: Aslında sen şu anda İstanbul'u tanımlıyorsun ya da İzmir'i tanımlıyorsun. Bu yaptığın tanım sadece Diyarbakır için geçerli değil. Her yerde bu var.

Buse: Şu kabul edilebilir. Az önce söylemek istediğimiz şey de buydu. Yıllardan beri o topraklarda bir savaş söz konusu. İnsanların yaşamlarını hangi olanaklarla yaşadığını biliyoruz. Ben size şöyle bir örnek vereyim. Bu savaş halinin olumlu bir getirisi de var misal 10. maddeye ek talebimizin Kürtlerce görülmesi. Mücadele anlamında her savaş insanı geliştirir. Kimlik mücadelesi noktasında eşcinsellik de bir kimliktir ve bir kimlik mücadelesidir. Tabii bunu sindirememeli hali olacak o erkek toplumda ama bunun sadece doğru üzerinden yaşanan şey olduğunu söylemek zor.

Fırat: Mesela İstanbul yaklaşık 3 Milyonluk Kürt nüfusuyla en büyük Kürt yerleşim birimlerinden biri belki bu yüzden izlenimlerimiz benzerlik gösteriyordur.

Salih: Bunun koşullarının kültürle ilgili değil savaşla ilgili olduğunu söylüyorum ben de ama hak kazanımıyla ilgili şeyden bahsetmiyoruz. Kürt kültürünün kendi içindeki bakış açısı, Kürt kültürünün özgürleşme üzerindeki etkisinden bahsettik.

Benim tartıştığım savaş koşulları değil. Savaşın devam ettiği bir yerde onun dışında bir mücadele oluşturmak zordur ama çıkış noktamız Kürt kültürünün eşcinsellik bir yana heteroseksüelliğe bile bakış açısında bir sürü problem varken eşcinselliğin nasıl ifade edileceğini belirtmenizdi. Diyarbakır'da savaş var yani bir sürü sorun temel sorunun dışında kaldığı için bu sorunlara dair mücadeleler geliştirmek elbet zor. Ama savaşın yarattığı olumsuz atmosferin sorumluluğunu kültüre yüklememek gerekir.

Buse: Doğunun herhangi bir yerindeki savaş Ankara'yı etkilemiyor gibi düşünmek de yanlış. Meselâ biz bir konuyla ilgili basın açıklaması yapmayı düşündüğümüzde oranın gündemini de takip ediyoruz. Sorunu aslında bu coğrafyada yaşıyoruz ve doğudaki yaşanan vahşet hepimizi bir şekilde sağından solundan köşesinden etkiliyor ama elbette doğuda yaşayan bir bireyin yaşadığı kadar bunu hissediyor muyuz bilmiyorum. Çünkü göz önünde olan bir şey sorgulanmaya daha açıktır ama bunu medya aracılığı ya da bir arkadaşından duyuyorsan ve bununla kendini içine katmaya çalışıyorsan daha zor. Savaş bu ülkenin bir gerçeği. O yüzden ikinci bir plânda değil aslında diğer bir kimliğimizden dolayı yaşadığımız sorun.

Salih: Savaşın yarattığı koşulların Kürt eşcinsellere dayattığı bir tercih etme zorunluluğu var. Ya Kürt sorunu için mücadele edeceksin ya da eşcinsel kimliğini seçeceksin. Ben böyle bir seçim yapmak zorunda kalmak istemiyorum. Kürt eşcinseller bir zamanlar bu iki kavramı yan yana koymaya çalıştılar ama yine seçim yaptılar. Bir araya geldiler ancak Kürt Hareketi'nin söylemini eşcinseller olarak dillendirmekten öteye gidecek bir şey yapamadılar. Kürt olmaya dair yaşadıkları ötekilikle eşcinsellikten kaynaklı ötekiliğin aslında çok benzer alanlar olduğunu ve öteki olmanın başlı başına bir sorun olduğunu dillendirebilselerdi eğer bambaşka bir şeye dönüşebilirdi. Belki de eşcinsel Kürtler olarak kendilerini daha güçlü var edebilirlerdi. Savaşın getirdikleriyle artan sorunlarıyla burada yani batıda yaşayan eşcinsellerden farklı sorunlarına da daha alternatif çözümler üretebilirlerdi diye düşünüyorum. Ve hem Kürt hem eşcinsel bireyler olarak bir seçim yapmak zorunda olduğumuzu düşünmüyorum. Yani ya mücadele ya eşcinsellik gibi bir şey sunulduğunda bizim üçüncü bir yol geliştirebileceğimiz aslında o

mücadeleden de yana olabileceğimiz ve eşcinsel kimliğimizi de inkâr etmeden, yok saymadan, ikinci plâna atmadan, hakların bizim için hiyerarşik olmadığını söyleyerek farklı bir mücadele biçimi ve yol aranabilir. Şimdi bunların hepsini söylerken çok uzaktan martaval okuyan tuzu kuru biri olarak algılanmak istemiyorum. Mutlaka savaşın koşulları bambaşka ve bu gerçeği yaşayan insanlar olarak Diyarbakır'daki ya da Van'daki eşcinseller yaratacak bu yolları. Biz buradan reçeteler yazıp sunamayız.

Fırat: Şimdi ben Doğuda heteroseksüellik yaşanmıyor, savaş koşulları var dedim fakat hiçbir şey yapmadan bekleyelim demedim. Kürt eşcinsellerin mücadelesi bölge koşulları gözetilmeksizin yürütülemez. Kürt eşcinsel hareketinin de Salih'in dediği 3. bir yol geliştirilerek yapılması gerekli hatta bu savaş koşullarında tek tipleşen bir alımlamayı kırmak da olacak aynı zamanda. Bu yapılırken Kürt eşcinsel hareketin profesyonelliği de gözden geçirilmeli. Savaş ortamının bir sürü götürüsü var. Bir kere eğitim seviyesi çok düşük. Çoğu eşcinsel arkadaşımızın değil haklardan kendilerinden bile haberleri yok. Bilinçsiz hormon kullanımı, kendini tanımlayamama, eşcinselliği sonradan kazanılmış bir alışkanlık sayma vs. gibi bilinçsizlik örnekleri var. Bu yüzden profesyonel yardıma ihtiyaç var. Şu an orada oluşan inisiyatif Kaos GL ile iletişimde bu önemli bir avantaj. Ve Kaos artık daha güçlü bunu biliyoruz bununla paralel beklentiler de artıyor. Ulusal ya da uluslararası etkinliklere merkeze daha uzak dezavantajlı bölgeler de dâhil edilmeli, atölye çalışmaları, seminerler düzenlenmeli. Örneğin Homofobi Karşıtı Buluşma'nın bir ayağı Diyarbakır'da yapılabilir ya da dezavantajlı başka bir şehirde. O insanlar içerisinde profesyonelleşen, bölgenin koşullarını da çok iyi değerlendirip ele alabilen insanlar çıkacaktır. Bence bu aşamada Kaos GL'nin Kürt eşcinsellerle iletişimini sıkı tutması gerekiyor. Kürtler homofobiktir dedim ama Piramid inisiyatifi bütün stk'lardan destek alabildi ve bu mücadelede yer edindi. Bence bu çok olumlu ve önemli bir adım; hiç destek alamayabilirdi de. Ayrıca Salih'e reçete yazma konusunda katılmıyorum. Mutlaka biz doğudaki arkadaşların o reçetelere ihtiyacımız olacak ve bu amaç için atılan her adım bizi daha bir ileriye götürecektir.

İsmail: Şimdi öyle bir noktaya geldik ki Türkiye'yi ikiye böldük doğusu batısı diye eşcinsellik konusunda. Batıda her şey çok güzel yaşanıyor, hiçbir sorun yok, eşcinseller çok rahat bir şekilde kendilerini ifade ediyorlar, aileleri tarafından dışlanmıyorlar, öldürülmüyorlar gibi. Benim söylemek istediğim şu; Kürtler sadece doğuda değil ama belki de Türkiye'nin batısında çok daha fazladırlar nüfus olarak. Burada önemli olan şu, o dediğiniz feodal kültür var ya o kültür doğudan çıkıp batıya gelince değişiyor mu, o sorun batıda olmakla çözülüyor mu?

Fırat: Şimdi Salih batıda yaşayan bir Kürt eşcinsel olarak katıldı söyleşiye. Ben de doğuda yaşayan bir Kürt eşcinsel olarak izlenimlerimi paylaşmak istedim sizinle. Sanırım o yüzden bir farklılık sezdimiz. Fakat birbirini tamamlayan iki yaşantıyı harmanladık ve daha açıcı olacak diye düşündük.

XX: Arkadaşlar, biz bu hareketin içinde olan insanlar olarak asıl çözmemiz gereken sorunu da çözemedik. Misal kavramları bilmiyoruz. Travesti ne demek, insan hayatının bir bölümünde travesti olabileceği gibi günün bir kısmında da travesti olabilir. Karşı cins gibi görünmeyi sevebilir ve bunu birkaç saatliğine de yapabilir. Bunu bu şekilde adlandırmamız lâzım ve bunu bir sorunmuş gibi göstermemiz lâzım. Ben İzmir'den geliyorum hani doğu batı tartışması bu kadar yapılırken İzmir'de yaşayan biri olarak da bir şeyler söylemek istiyorum. Birincisi yerle ilgili bir kimlik sorusu var. Doğuda mıyız batıda mıyız? Doğudaki nasıl algılıyor ve kuruyor, batıdaki nasıl. İkisinin de kendine dair güçlükleri var. İzmir bir cennet değil. Bunu kabul etmek gerekiyor. Burada benim aslında Kürtlükle eşcinsellik ilgili olarak bağdaştırabileceğim tek şey ayrımcılığın katmerleşmesi

olmalıydı. Bir insanın hem Kürt hem eşcinsel olması ayrımcılığın katmerlenmesinden başka bir şey değil. Biz eşcinsel hareket olarak bir söylem üreteceksek bunu üretmeliyiz. Tabii ki Kürt kimliğinin ayrı eşcinsel kimliğinin problemi ayrı.

Salih: Şimdi travestilik yapmak kavramı üzerinden tartışma bambaşka bir yere gitti. Benim Fırat'ın söylediğinden anladığım, bilinçli bir süreç olarak cinsiyet değiştirmenin içinde bulunmak başka bir durum, bilinçsiz bir şekilde bu süreçten geçmek başka bir durum oldu. Ben de travestiliğin yapılan değil olunan bir şey olduğunu düşünüyorum.

Buse: Şu çıkıyor buradan, travestilik yapmak kelimesi kullanılırken sanki her yaşayan travesti bu sürecin içine girmiş sonra vazgeçmiş gibi algılanıyor. Bunu bir eşcinsel de yapabilir. Bu herkes için geçerlidir. Eğer beynimizin bir kenarında travesti olma durumunu bir yanlışlık gibi düşünürsek böyle yanlış çıkarımlar çıkar ortaya. Bunu genele yaydığınızda eşcinsel olmak da sorunlu bir şeye tekabül ediyor.

Ali Erol: Transeksüel olmak söyleşisinde belki bu konu tam da bağlamında ele alınabilir ve katkılarla zenginleştirilebilir ama buradaki bu hassasiyetin bence yöntemsel bir yanlış anlamaktan kaynaklandığını düşünüyorum. Bunun altını çizmem gerekiyor. Bizde şöyle bir yöntem hatası var, bir kültürel hallere dair tasvir yaparken, deneyim aktarırken bir konunun masaya konmasıyla o kültürel pratiklerin politik olarak eleştirilmesi ya da çözümlenmesi aslında iki farklı kulvardır. Yani Diyarbakır'dan gelen Kürt ve eşcinsel bir konuşmacı Diyarbakır'daki eşcinsellerin, eşcinsel pratiklerine dair, eşcinselliklerini kurma süreçlerindeki gel gitleri ve dalgalanmaları hakkında bilgi verirken ben bunu bir tasvir, bir resim olarak alıyorum. Bu ayrı bir şeydir ama o resmin o tasvirin okunması, irdelenmesi, becerebilirsek çözümlenmesi mücadelemiz açısından yeniden ele alınması farklı bir şeydir diye düşünüyorum. Hadi konuyu kendi üzerimden bir örnekle anlatayım. Ben 86'da Ankara'ya geldim ve üniversite bir ve ikinci sınıfın ortalarına kadar kendim gibi bir kişiyle bile tanışmadım. Kendi başına bir üniversite kadar büyük olan Dil-Tarih'ten bahsediyorum ve tabii ki dışarıdan bahsediyorum. Daha sonra biz kendimiz gibi insanların takıldığı yerleri keşfettiğimizde, haliyle arkadaş aradığımızda, gerek muhabbet gerek seks için, her türlü partner aradığımızda farklı pratiklerle karşılaştık. O akşam birlikte olduğumuzda ne yapıyorduk, cinsellik paylaşıp herkes yoluna gidiyordu. Bazen sevgili oluyorduk falan. Şunu anlatmaya çalışıyorum orada diğer bazı eşcinsel arkadaşlarımız bize "nee akşam yattığın kişiden para almadın mı? Enayi misin?" diyordu. Yani Fırat'ın Diyarbakır'da o örnek için aktardığı bilgiyi dinlerken benim kafamda bu canlandı örneğin. Ben bu örneği aktarırken antropolojik bir not olarak, bizim tarihimizde yaşanmış ve hâlâ farklı bir şekilde yaşanan bir şey olarak algılıyorum. Ben eşcinselliğim içerisinde cinselliğimi yaşarken, bunu yaşadığım kişiyle yaşadığım ilişkiyi bir alışveriş olarak görmediğim bir şeyi, başka biri para almamamı enayilik olarak görüyor. Bunun politik olarak okunması, hangisinin neye göre tercih edileceği farklı bir olaydır. Benim en azından kendi adıma Fırat'ın Diyarbakır'dan aktardıklarına bir eşcinsel olarak artı bu söyleşi bağlamında ve de politik bir mücadele içinde olan bir birey olarak "sen ne diyorsun ya" diyeceğim bir durum yok. Ben en fazla şu soruyu sorabilirdim ama sormayacağım vakit kalmadığı için. Tamam, Diyarbakır'da eşcinseller birbirlerini buldu, siz onları onlar sizi ama siz artık o pratiğin içinden, bir eşcinsel inisiyatif geliştirme pratiği içerisinden ayrıldınız. Ayrılabilirsiniz tabii ki ama iki farklı kesim tanımlıyorsunuz aslında, iki farklı resim sunuyorsun. Biri o varoşların, göç etmek zorunda kalmış ailelerin savaş ortamının hengâmesi içinde eşcinselliğini yaşamaya çalışan ya da travestiliğini kurmaya çalışan birilerinden bahsediyorsun bir de kendinden bahsediyorsun. Yani sen kimsin, kim olarak acaba ayrı düşün sorusuna da örneğin kendi pratiği üzerinden üç beş cümle cevap verseydi sanki daha bir bütünlük olurmuş gibi geldi. Bana göre bu 1,5 saatin içerisinde

böyle bir alt başlık eksiği kaldı gibi geliyor. Onun dışında benim “aman tanırım bu ne diyor ya” diyeceğim bir şey olmadı.

Ali Baba: Ali'nin de dikkat çektiği gibi bir yöntem sorunu vardı. Gerçi bir sohbet havasında oldu ve herkes bir takım şeyleri tartıştı bu tartışmalar belki kırmızı bir çizgiye oturmadı ama önemli şeyler söylendi. Bazı şeyler havada kalmış olabilir ama o önemli değil bence önemli olan böyle bir konuda başlangıç yapmış olundu. Ben çok kısaca şunu söylemek istiyorum bu yöntem ve havada kalan şeyleri kendi adıma toparlayacağını düşündüğüm bir şey. Ayrımcılık kapitalizmin özünde olan bir şey. Kapitalist dünya sistemi var olduğu sürece bir şekilde farklı olan öteki olan insanlar ayrımcılığa uğrayacaklar. Gelişmiş kapitalist ülkelerde eşcinsellerin haklarının teslim edildiği yerlerde de öteki olarak gösterilerek o ayrımcılık bir şekilde gösteriliyor. Türkiye gibi baskıcı ülkelerde ise bu vahim bir hale geliyor. Kürt olmak, kadın olmak, sakat olmak gibi tüm kavramlar arasında hiyerarşi olmaması gerektiği söylendi. Bunun yanında ötekilerin aslında kendilerini mağdur durumda bırakan nedenleri görek buna karşı mücadele etmek için politik bir zihniyet oluşturmaları gerek. Bu yaşadığımız süreçte yavaş yavaş oluşmakta. Şimdi eskisi gibi solcular çok rahat bir şekilde eşcinsellere ayrımcılık, ötekileştirme yapamıyorlar. Bir nevi ayıp haline geldi artık bu. 5 sene önce böyle değildi bu. Misal bu konuda çalışma gösteren kadın örgütleri daha duyarlılar. Bu sürecin devam etmesi ve gelişmesi gerekiyor. Kürtlerin konumu tabii daha vahim durumda.

Fırat: Eşcinsel ve Kürt olmak dedik, ben Diyarbakır'daki Kürt eşcinsel arkadaşlarla yaşadığımız sorunları aktarmaya çalıştım. Aradaki farkları daha iyi algılayabilmek için konuşmamın başında Kürt olmanın neyi ifade ettiğini anlattım uzun bir süre.sanki bazı arkadaşlar kaçırıldılar bu bölümü. Bazı arkadaşların kafasında şöyle bir şey uyandı sanırım. Her şey farklı olmalı hiçbir şey benzer olmamalı gibi. Bence dikkat etmemiz gereken bahsettiğim sosyopolitik dezavantajların bölge koşullarınca keskinleştirildiğini ve kaçışın uzun vadede hiçbir getirisinin olmayacağı. 'Biz de aynı şeyi yaşıyoruz'u bunca anlatılardan sonra absürt buldum sanırım.

Salih: Ben öyle olduğunu düşünmüyorum. Tartışıldı ve bir sorun ortaya konulmaya çalışıldı. Bu biz de burada böyle bir şey yaşıyoruz tarzında sert bir çıkış değildi. Biz de batıda benzer şeyler yaşıyoruz demek istendi.

Buse: Ben sadece kısa bir örnek vermek istiyorum. Pembe Hayat'ın kurulma sürecinden kısaca bahsedeyim. Ben Kürdüm, bir transeksüelim, aynı zamanda ben bir aleviyim. Pembe Hayat'ın kurulma sürecinde insanlar 2 yıl boyunca benim insanları dağa çıkartacağını düşündüler ve iki yıl boyunca bana “sen Kürdüm diyemezsin” dediler. Ben iki yıl boyunca insanlara “ben Kürdüm, aleviyim Türkiye'de yaşayan bir bireyim” dedim. Ayrımcılıklara kendi grubumuz içinde uğradığımız bir gerçek ama şöyle bir şey değil. Bizim anlatmaya çalıştığımız şeydu, orada bir bir savaş gerçekliği var. Çok ciddi sorunlar var ama bu sorunlar, savaşla gelen sorunlar demeye çalıştık. Evet, Kürt ve eşcinsel olmak, Kürt ve transeksüel olmak zor bir şey ama anlaşılmadığımız nokta biz toplumun genelinde yayılmış eşcinselleriz. Toplumun genelinde bu sorunları yaşıyoruz. Aynı zamanda az önce arkadaşın söylediği gibi üzerinde durulması gereken durum belki de bu değildi. Ayrımcılık, çifte ayrımcılığa uğramanın altı biraz daha çizilmeliydi diye düşünüyorum.

İsmail: Bizim dediğimiz sadece Diyarbakır'a özgü olarak söylediğin bazı sorunların, insanların heteroseksüelliklerini bile yaşayamadıkları aslında oraya özgü değil tüm Türkiye'nin geneline yayılan bir sorun olduğuydu.

Salih: Bence anlaşılmadığımız nokta şeydu. Diyarbakır'a özgü kültürel engellerin her yerde yaşanabileceğinden bahsederken aslında kültürel engellerden değil savaşın

getirdiği engellerden bahsettiğimizi fark ettim. Bunda hemfikiriz ama yine arkadaşlarımın örneğine döneceğim. Ben eşcinsel olduğumu söylediğimde biz Kürt'üz, buna hazır değiliz, Kürt'ten eşcinsel olmaz gibi sözler duydum, bunlar sadece Diyarbakır'a özgü şeyler değil. Bu Türkiye'nin her yerinde yaşanıyor. Bunların üzerine binen çok daha katı ve sözcüklerle anlatamayacağımız bir savaş gerçeği var. Bunu tabii ki anlarım. Oradaki o yakıcı şeyi anlamamış ve ne diyorsunuz orada savaş varsa burada da bu var gibi bir cümle kurmuyorum. Kimsenin de kurduğunu düşünmüyorum. Kürt olmak, eşcinsel olmak, başka olmak, öteki olmak üzerinden bir mücadele yürütürken Kürt eşcinsellere düşen görev o hiyerarşinin oluşmasına izin vermemek. Birinden birini tercih etmek zorunluluğundan kurtulmak ve alternatif bir dil yaratabilmek olmalı. Ben birinden birini diğerinin önüne koymak istemiyorum. Bu da ancak bizim yaratabileceğimiz bir şey. Kürt eşcinsellere düşer bununla ilgili söz üretebilmek. Bizim her zaman düştüğümüz hata daha önemli olduğunu düşündüğümüz sorun alanının bizden istediği bir diyeti ödemek. Yani birlikte olabilmek amacıyla onun sözünü ondan daha çok sahiplenmek. Bu hataya düşmeden kendi sözümü de katarak mücadele etmenin önemini vurgulamaya çalıştım. Onun dışında benim söylediğim eşcinsel ve Kürt olmanın, Türk ve heteroseksüel toplumda başka olmak anlamına geldiğini ve bu başlıkların birçok alanda kesiştiği. Söyleşinin en başında anlatmaya çalıştığım memurun gelip annemin telefonunu kapatmasıyla, bugün bir travestinin sokakta çevrilip bu kıyafetle dolaşamazsın denmesi arasında hiçbir fark yok. Ben bir Kürt ve eşcinsel olarak Kürt ya da eşcinsel kimliklerimden herhangi birini diğerinin önüne koymamaya, birini diğerinden daha önemli kılmamaya çalışıyorum, ama becerebiliyor muyum bilmiyorum? Herkese çok teşekkür ediyorum.

Fırat: Sonuç yerine, diyebilirim ki iki azınlığın kesiştiği bir noktada mücadelenin yönelimini saptamak oldukça güç fakat ben şu aşamada Kürt eşcinsel hareketinin Türkiye'deki eşcinsel hareketin bir ayağı olarak algılanıp, bahsettiğim dezavantajlı var olma hallerinin de göz önünde bulundurularak sağlam bir sinerjiyle daha sağlıklı ve verimli bir seviyeye çıkartılacağı kanısındayım. Bunun için hepimize iş düşüyor.

Kadın&Eşcinsel Olmak

Kaos GL'den Burcu Ersoy ve Pazartesi dergisi yazarlarından Ayşe

Düzkan'ın konuşmacı olarak katıldığı "Türkiye'de Kadın ve Eşcinsel Olmak" başlıklı söyleşi 9 Mart 2008'de Ankara'da, Anarres Cafe'de yapıldı.

Ayşe Düzkan: Benim anlatacağım hem biraz daha Türkiye'den uzak, evrensel tartışmalar hem de biraz daha teorik olacak. Şöyle bir şey sormak istiyorum size önce. Mesela şöyle bir makine yapılırsa, beyninize etki edecek şekilde alnınıza bir şey bağlansa ve cinsel haz diye bildiğiniz her şeyi yaşayabilseniz, hala partner arar mıydınız, partneriniz olsun ister miydiniz?

Esra: Evet arardım. Çünkü sadece cinsel haz için birlikte olmuyorum, başka paylaşımlar var.

Atilla: Uzun süreli ilişkilerde cinsel haz odaklı yaşanmıyor, onu amaçlamıyor. Onun yerine tek gecelik ilişki türleri benimsenebiliyor. Çağımızda daha yaygın olan ilişki bu. Çünkü daha rahat ve daha kolay, bir sorumluluk almadan yaşanıyor. İnsanlar bir şeyleri paylaşmak istediğinde başka türlü ilişkiler kuruyorlar ve asıl partner arayışı ya da birliktelik denen şey o zaman başlıyor, o yüzden aranır.

Ayşe: Hemen buna yorum yapayım. Bir eşcinsel erkek ortamında olduğumuz nasıl da belli. Çünkü mesela heteroseksüel kadınların olduğu bir ortamda olsaydık, hiç kimse çıkıp çağımızda yaygın olarak tek gecelik ilişkiler yaşanıyor demezdi. Çünkü herkes evleniyor değil mi Türkiye'de yani, "gay life"ın dışında. Mesela orta yaşın üzerinde bir kadın, benzetmek gibi olmasın, partneri yok hafif şey duygusu olur mu: "Bulamamış"? Olabilir tabii.

Olabilir değil mi. Dolayısıyla birden fazla nedeni var bir partner sahibi olmanın. Bu anlamda dolayısıyla cinsel haz bizim bedenimizde olup biten tek başımıza engelsiz yaşadığımız bir şey. Fakat cinsel ilişkiye geçtiğimiz andan itibaren toplumsallık başlıyor. Dolayısıyla belki cinsel hazzın bedenimizde yaşadığımız bölümü naturel, sorgulanamayabilir, ama bir başka insanla yaşamaya başladığımız andan itibaren içine bir sürü toplumsal faktör giriyor. Cinsel hazzın dışında şeyler de istiyoruz. Mesela arkadaşımızla ömrümüzü geçirmiyoruz ama partnerimizle ömrümüzü geçirmeyi planlayabiliriz. Dolayısıyla cinsel hazzdan toplumsallaşmaya cinsel ilişkiye geçtiğimizde bir karmaşıklık meselesi var. Kadınlar için cinsel haz kolay elde edilebilir bir şey değil, bedende bunun potansiyeli vardır her beden cinsel haz alabilir ama kadınlar buna her zaman ulaşmazlar, farklı sebeplerle ulaşmazlar. Lezbiyenler, hazza ulaştıktan sonra yaşayacakları toplumsal baskıdan yüzünden zorlanırlar. Heteroseksüel ilişkide ise, hep duymuşsunuzdur vazife gibi yapılan cinsel ilişkileri. Heteroseksüel bir ilişkide bir kadının cinsel haz alması bu kadar, hani işte sende beden var bende beden var girdik yatağa sevişiyor ne var bunda denebilecek bir durum değildir. Kadınların önemli bir kısmı cinsel haz almanın dışında sebeplerle cinsel ilişkiye girerler. Nedir bu, hayatlarını idame ettirmek, nedir bu şefkat alabilmek, başka bir bedene dokunmanın hazzı için. Şimdi bunun sebebi herhalde onların bedenlerinde böyle bir potansiyelin olmaması değil.

Hemen hemen her bedende bunu sağlayacak mekanizmalar var ve kadınlarda birden fazla var duymuşsunuzdur büyük ihtimalle. Dolayısıyla imkânlar çeşitli. Bunu doğuran heteroseksüel ilişkinin toplumsal yapısıdır. Erkeklerin sadece erkeklerle haz vermek istediklerine inanmak isteyen çok vardır aramızda ama erkeklerin kadınlara da haz verme potansiyeli var. Ama olmuyor. Çok nadir olabiliyor. Olması için dergiler cayır cayır yazıyor, orayı tahrik edin, şurada da bir nokta var, önce yavaşlayın sonra şey yapın. Değil mi ama müthiş bir spor müsabakası gibi. Futbolun kurallarını öğrenmek bile zaman zaman daha kolay olabilir. Buna sebep olan şey bedenle ilişkili değil, toplumsal. Dolayısıyla bir problemle karşılaşyoruz. Bizim toplumsal hayatımızı heteroseksüelliğin belirlemesi, şu değil sadece. Heteroseksüellik diyor ki, herkes evlenmek zorunda hissediyor, evlenmek durumunda olmayan ya da işte geyler ya da lezbiyenler hor görülüyor falan gibi basit bir şey değil. Yatağa kadar kadının ve erkeğin baş başa kaldığı cinsel alana kadar belirleyen bir şey var.

Feminist hareket içinde 70'lerde Fransa'da yürüyen bir tartışma var. 70'lerde Fransa'da yapılan bir eylemde, Fransa'nın çok önemli bir sembolü olan "Meçhul asker Anıtı"na, "meçhul askerden de meçhülü var, o da karısı" yazan bir pankart bırakıyor kadınlar. İşte ondan sonra başlıyor hareket. Duymuşsunuzdur ilk olan şeylerden biri, kürtaj yasağına karşı kampanya. Bir sürü ünlü kadın imza veriyor kürtaj ben de yaptırdım diye kürtaj yasallaşılıyor. Sonra aile şiddet meselesi geliyor. Feminist hareket içinde bir sürü lezbiyen var ve bir aşamada bunlar diyorlar ki, bunların hiçbiri bizi ilgilendirmeyen meseleler, çünkü biz erkeklerle yatmadığımız için kürtaja ihtiyaç duymuyoruz, biz erkeklerle birlikte olmadığımız için dayak yemiyoruz, biz evlenmediğimiz için nafakaya ihtiyaç duymuyoruz. Feminist hareketin taleplerinin tamamı heteroseksüel ilişkilere ilişkin diyorlar. Bir başka grup, onların arasında da lezbiyenler var, diyorlar ki bütün bu talepler ve meseleler, hepimizin toplumsal hayatını ve hepimizin ilişkilerini, içinde yaşadığı düzeni etkiliyor, dolayısıyla bunlar aynı zamanda lezbiyenlerin de talepleridir. Bundan önemli bir ayrışma oluyor. İkinci bir tartışma var: Amerika'da Andrea Dworkin'in çok kuramsallaştırdığı bir şey, "Bir erkekle beraber olan her kadın işbirliktir, bir erkekle yaşanan her cinsel ilişki bir tecavüzdür" . Çok da akla yakın görünmüyor değil işbirlikçilik bölümü. Bir de şöyle bir şey var. Türkiye'de de bu yaşandı, kadın hareketi içine giriyorsunuz, kadınlarla sosyalleşmeye başlıyorsunuz, daha önce çocuk sahibi olan, daha önce kendini eşcinsel olarak tanımlamamış, kadınlara ilgi duyar mıyım duymaz mıyım diye hiçbir düşüncesi olmamış bir sürü kadın birbirlerine âşık olmaya başlıyor. O kadar çok hem birbirlerini seviyorlar hem sosyalleşiyorlar. Cinsel yönelimin doğal olduğuna dair, böyle doğdum böyle büyüdüm diye yapılan tartışmalar var. Ben bunun çok doğru olmadığını gözlerimle gördüm. Avrupa'da feminist kamp olur gidersin, bir sürü lezbiyen vardır ellerinde birer çocuk, demek ki daha önce erkeklerle ilişkileri olmuş ve artık kadınlarla yaşamaya başlamışlar. Bunun bir kısmı, bunu politik bir tercih olarak tanımlıyor. Bizim çok yaptığımız tercih mi cinsel yönelim mi tartışması var ya. Hayır diyorlar biz bu erkekle yaşanan bu işbirliğine bu tecavüz ilişkisine girmeyi reddediyoruz artık ve kadınlarla beraber olacağız. Bunu İngiltere'de ayrılıkçılık olarak, şeye kadar götürülenler oldu. Mesela hiçbir erkekle konuşmuyor, hiçbir erkeğin yazdığı kitabı okumuyor, o kadar ki otobüs şoförüyle bile konuşmuyor erkek diye. Şimdi bir yandan hafif böyle delimsi görünen bir hareket, fakat bir yandan da müthiş dönüştürücü bir şey. Mesela şöyle bir şey paylaşayım; ben 15 gün bir kadın kampında kaldım. Sadece kadınlar ve çocuklar vardı. Erkek çocuklar da vardı ama en fazla 11-12 yaşlarında; hani biz de hamam girme yaşı vardır ya o yaşa kadar. Kadınların bir kısmı lezbiyen; hatta çoğunluğu lezbiyen. İşte gündüz atölye yapıyoruz, arada yüzebileceğin bir ırmak var, oraya gidiyoruz, çok sıcaklayan soyunuyor falan. Erkeklerin varlığı ve onların baskıcı varlığı

olmadan nasıl yaşanabileceğini sadece 15 gün gördüm ve çok çarpıcı ve dönüştürücü bir deneyimdi diye düşündüm. Hayat bambaşkaymış yani, hakikaten erkekler, yani kırıcı olmak istemiyorum ama hakikaten çok zorlaştırıyorlar hayatı. Hakikaten, erkeksiz hayat yani bambaşka! Reklam gibi oldu bu. Tabi biz burada biyolojik erkekten bahsetmiyoruz. Ama heteroseksüel erkekten de bahsetmiyoruz. Erkeklerden bahsediyorum ama biyolojik erkekten değil, toplumsal erkekten, bu hale getirilmiş erkekten bahsediyorum. Erkeklerin, kadınların toplumsal hayatında bir zorluğa yol açtığı, çok basınç yarattığı açık. Dolayısıyla bu kadınlar diyorlar ki, biz bu işbirlikçiğe girmiyoruz. Bu tartışma bazen bölünmelerle sonuçlandı. Ben bunun doğru olmadığını düşünüyorum, bu tartışmada bu tarafta değilim, yani bir erkeklerle beraber olmanın işbirlikçilik ya da her ilişkinin tecavüz olduğunu düşünmüyorum. Çünkü buna inanırsak, heteroseksüelliğin, heteroseksüelliğin doğasına ilişkin olduğunu düşünmemiz gerekir; böyle bir şey yok. Heteroseksüel cinsel pratiğin doğasında böyle bir şey yok. Buna sebep olan, bunun toplumsallaşması, bunun yaşanış ve kuruluş biçimi. Çünkü bir erkekle yatağa girdiğiniz anda, birden onun bulaşığını da yıkamak gerekebiliyor, birden ağda yapmak gerekebiliyor, yani birden hayatınıza başka şeyler de girebiliyor. Bunlar fitrattan ya da kudretten değil, ama toplumsallaşmamıza ilişkin. Şimdi siz bunları zevkle dinliyorsunuz karşı cins ilginizi çekmiyor çoğunuzun. Fakat heteronormativite öyle bir şey ki hepimizin hayatını belirliyor. Yani siz karşı cinsle beraber olmuyorsunuz diye yırtmadınız. Eşcinsel, biseksüel her bireyin cinsel pratiğini ve toplumsal pratiğini heteroseksüel ilişki belirliyor. Çünkü heteroseksüel ilişki başlı başına erkek egemen bir şey ve bütün toplum olduğu için böyle yaşıyor, tam aksine değil. Yani kadınlar ve erkekler böyle seviştiği için toplum böyle değil. Dolayısıyla her şeyi belirliyor. Mesela, bir sürü "gay hareketi" ne istiyor, evlenme hakkı. Nedir bu? Katıldığım bir hak benim de, ama bizimki gibi bir şey işte. Çünkü bunun mülkiyeti var, nafakası var, ev emeği var; yani oraya girdiğiniz andan itibaren bu meseleler böyle oluyor. Şimdi bu tartışmalar Türkiye'ye yansımada. Türkiye'ye yansımamasının şöyle bir nedeni var. Türkiye'de kadın hareketi içinde, hem kadın hareketi içinde lezbiyenleşen kadınlar oldu, hem lezbiyenler içinde kadın hareketine katılmayı tercih edenler oldu, ama politik lezbiyenlik, yani bir politik tercih olarak lezbiyenliği, erkeklerden vazgeçmeyi tercih etmek güçlü olmadı. Başka Ortadoğu ülkelerinde de güçlü olmadığını okuyoruz. Benim bunla ilgili açıklamam şu. Türkiye o kadar çok kadınlarla erkeklerin ayrıştırılarak sosyalleştirildiği bir ülke ki. Çok sık verdiğimiz bir örnek vardır ama açıklayıcıdır, o yüzden tekrar edeceğim. Mesela 16 yaşında İngiltere'de yaşayan bir kızın sevgilisi yoksa çok küçümsenebilir, ama Türkiye'de 16 yaşında bir kız, sevgili var diye babasından dayak yiyebilir, öldürülebilir de. Yani erkeklerle beraber olmak Türkiye'de o kadar rahat ya da muhakkak yapılması gereken bir şey değil, çok fazla doğunun cinsel yasakları var. O yüzden belki de kadınlar, özgürlük diye erkeklerle beraber olmayı görerek büyütülmüş bir kuşak en azından ilk feministler. Belki bu yüzden böyle bir tercih olmadı. Artık hep bu erkekleri istemiyoruz kadınlarla beraber olacağız diye bir tercih olmadı. Aynı dönemde eşcinsel hareketin de örgütlenmesi söz konusu.

'80'lerin başında, 1985'te falan kadın hareketi başlıyor. Aynı yıllarda ilk küçük eşcinsel örgütlenmeler de başladı ve birçok lezbiyen eşcinsel hareket içinde olmayı tercih etti. Dolayısıyla bu tartışma Türkiye'deki kadın hareketine yansımış bir tartışma değil; yani erkeklerle işbirliği meselesi. Ama bizim kadınlar ve kadın hareketi olarak eşcinsel hareketten ve eşcinsellerin cinsel/ toplumsal pratiğinden öğreneceğimiz çok şey var. Aynı şeyin aksi şekilde de olduğunu düşünüyorum hem lezbiyenlerin hem geylerin kadınlardan ve kadın hareketinden hem de kadınların cinsel deneyiminden öğreneceği şeyler olduğunu düşünüyorum. Temel bir de teorik argümanımız var; hepimiz biliyoruz, hepimizi

baskı altına alan patriarka. Fakat işin devamı bu kadar kolay gelmiyor, birden fazla sebepten dolayı. Bir tanesi şu; ortalama bir kadının hayat deneyimiyle, yaşadığıyla hele eşcinsel bir erkeğin hayat tecrübesi tamamen farklı. İkincisi kadın hareketinin genel bir politik çerçevesi var. Biz ne diyoruz, kadınlar ve erkekler arasındaki fark mümkün olduğunda ortadan kalksın. İkincisi biz diyoruz ki kadınların hayatının merkezine aşk konuyor, bütün hayatınızı bunun etrafında kurgulamak zorundasınız. Heteroseksüel bir kadın için meslek falan, şimdi diyorlar kariyer çocuk falan ama değil, ilk önce çocuk ve evlilik. Yani herkes çünkü fizik mühendisi falan değil sekreterlik yapıyor, hemşirelik yapıyor dolayısıyla evlilik ve çocuk daha önemli oluyor hayatlarında belki çok yaratıcı meslekler için kadınlar bunlardan vazgeçiyor ama çoğumuz sıradan işlerde çalışıyoruz. Hep söylenir işte, adamın biri bir kadına kur yapar, adam sonra akşam onu unutabilir ama kadın için o günün meselesidir. Kadın için o gün o konu vardır kafasında. Ama eşcinsel erkekler de böyle olabiliyorlar değil mi. Şimdi bizim kendi hayatımızdan çıkartmaya çalıştığımız aşkın hayatın merkezine alınması meselesi, eşcinsel erkekler ve kadınlar için çok önemli bir mesele. Onlar hayatlarının merkezine aşkı koymak istiyorlar. Çünkü hakikaten hayatta belli bir alanda yasaklanıyorsanız, bütün hayatta yaşadığınız yasaklama ve baskı belli bir alan etrafındaysa, tabii ki en çok onu düşünmek istiyorsunuz, anlaşılabilir bir şey bu. Benim hayatımın dışına çıkarttığım şey üzerine siz sürekli düşünmek zorundasınız.

İkincisi şöyle bir klişe var hayatta. Bu klişe hangi cinsel yönelimden olursa olsun herkese yansıyor. Kadınlar şefkat, hoşluk tatlımsı durumlar yumuşak şeyler aşk uzun süreli ilişkiler bir devamlılık, erkekler vur-kaç şipşak, mümkün olduğu kadar fazla ilişki kuralım, mümkün olduğu kadar duygusal bağlanma olmasın, sert bir haz sert bir cinsel ilişki tarzı mesela... Böyle bir klişe var. Bu klişe nereden çıkarılmış; erkek egemen-heteroseksüel ilişkiden ortaya çıkarılmış. Şimdi lezbiyenlerle ilgili herkesin varsayımı ise cinselliğin her şey tüllerin arasında olup bitiyor, kurdeleler çiçekler, danteller, hep böyle şefkatli kucaklaşmalar falan. Erkek pornosuna bakıyoruz, tak fişi bitir işi tabir edebileceğimiz, son derece sert, sık sık sado-mazo temalara kayabilen bir şey cinsel ilişki biçimi, böyle bir klişe var. Böyle bir klişe etrafında biliyoruz ki biz cinselliği öğrenerek yaşıyoruz. Şöyle bir şey var erkekler arasındaki cinsel ilişki, erkeklerle kadınlar arasındaki ilişkinin kadınlar çıkarılmış hali gibi. Yani erkekler bizimle de onu yapmak istiyorlar da olmuyor. Yani kadın işte adet oluyor ona saygı duyuyorsan yapamazsın. Hep kadın dergileri yazıyor hafta sonu ekleri, hafta içi ekleri: "onu nikâha götürmenin manevraları", 10 senedir yeniden yazılmaya başladı bunlar, bir gericilik olarak. 10 sene önce bunlar azalmıştı oysa. Kızlar içinse danteller, kurdeleler, kır çiçekleri gibi böyle bir lezbiyen klişe var. Böyle kadınlar olmakla birlikte ve çok seksi olmalarına rağmen, deri pantolon, deri ceket, 30 tane küpeli kadınlardan bahsedilmiyor; oysa varlar. Yerleşik dünyamızın lezbiyen kalıbı bu değil. Çünkü bu istenmiyor; kızlar oğlanlaşmasın! Onlar da erkekleri istesin, hiç olmazsa birbirleriyle beraber olurken bunu gösterebilir. Ama ikinci bir gerilim noktası daha var eşcinsel hareketle kadın hareketi arasında. Haklı olarak eşcinsel hareketi diyor ki "Arzular sorgulanamaz, istiyoruz. Siz yasaklıyorsunuz, biz bunu istiyoruz." "Bu sorgulanabilecek bir şey değil, bunu böyle istiyorum". Ama biz diyoruz ki arzu sorgulanabilir bir şey. Çünkü bize arzulamamız öğretilen şeyleri ve erkeklerin bizden beklentilerini sorgulamazsak, hayatımızı ve cinsel hayatımızı değiştirmemiz mümkün değil. Mesela biz bunu sürekli sorgulamak istiyoruz, böyle olmayabilir, başka türlü olabilir, başka türlü yapabiliriz. Siz de diyorsunuz ki haklı olarak; bunu istiyorum ve insan istediğini yaşamalı. Burada bir teorik gerilim noktası var. Ayrıca lezbiyenler ve eşcinsel erkekler arasında da bir gerilim, bir açığı var. Zaten hiçbir tecrübenin birbirinin tıpatıp aynısı olması mümkün değil. Burada daha farklı bir şey var ve bunlar sonuç olarak bizim

erkek egemen toplum içinde tanımlanmamızla ilgili şeyler. Cinsel pratiğimizle ya da arzularımızla ilgili şeyler değil; bunların pek azı hani şu en başta anlattığım makineye bağlansak yaşayacağımız arzuların gerçekleşmesi, ondan kaynaklanan şeyler.

Bir noktaya daha değineyim; şimdi tabii ki bizim bu günden taleplerimiz var; dayağa karşı kadınlar güçlendirilsin, daha fazla kadın eğitim alsın, daha fazla kadın meslek sahibi olabilsin gibi. Ama sonuç olarak kadınlarla erkekler arasındaki farkın silikleştiği, gittikçe silindiği bir toplum hayali içindeyiz. Belli olmasın, roller böyle olmasın, sorumluluklar böyle dağılmasın, güçler bu şekilde dağılmasın. Buna karşılık eşcinsel hareket uzun zamandır farkın altının çizilmesi üzerine iş yapıyor. Mesela, ben bir kadın olarak kadınlık klişelerinden uzaklaşmaya çalışıyorum. Ama eşcinsel bir erkek benim uzaklaşmaya çalıştığım kadınlık klişelerini tercih ediyor olabilir. Yani mesela ben hiçbir erkeğe "kocacığım beni mutlu et." demek istemem, dersem bundan dolayı kendimi iyi hissetmeyebilirim. Çünkü bu rolü sorguladım, bir şekilde bu sorgulamayı içselleştirdim. Ama bir eşcinsel erkek için bu, erkekleri arzulamasının ve erkekler tarafından arzulandırılığının meşrulaşması, bunun tespit edilmesi. Dolayısıyla, bir eşcinsel erkek olarak, diğer erkeklerden farkının altının çizilmesi meselesi var; onu tercih ediyor. Yani biz bir tür cinsiyetsizleşmeyi hedeflerken eşcinseller belki de haklı sebeplerle bunu görünür kılmayı tercih ediyor. Şimdi bir görünürlük ve meşrulaşma meselesi var. Heteroseksüel kadın kimliği meşru bir şey demenin gereği yok, sadece sınırlanıyor, gayrimeşru değil. Burada bir meşruiyet meselesi olduğu için, bir görünürlük meselesi olduğu için bunun altı çiziliyor. Burada da bir açığı var. Ben bazen eşcinsel erkeklerin ağırlıklı olduğu partilere gidiyorum ve gördüğüm bazı şeyler beni çok irkiltiyor. Çünkü ben öyle yaşama yanlısı değilim, hem politik sebeplerle hem de böyle bir alışkanlığım yok. Ama bu homofobiyle ilgili bir şey değil. Aynı şekilde davranan heteroseksüel çiftler de beni rahatsız eder. Bu tür bir cinsel pratiğe, bu tür bir altı çizilmiş kalabalık içinde yaşanan, başkaları ile paylaşılan bir cinsel pratiğe alışık değilim ben. Çünkü ben işin bir aşamadan sonrasını evde yaparız diye düşünüyorum. Neden? Çünkü böyle bir görgüm var. Ama bunu kalabalık içinde yapmayı tercih etmenin sebeplerini de anlıyorum. Çünkü belki sen orda öpüşmeni bir bayrak gibi taşıyorsun. Benim için öpüşmek bayrak gibi taşınacak bir şey değil. Böyle bir deneyimim, böyle bir duygum ve pratiğim yok benim bir kadın olarak. Böyle açılar, böyle farklılıklar var diye düşünüyorum.

Eşit haklar için mücadele ettiğimizde, yani "insan hakları mücadelesi" verdiğimiz zaman çok ayrılacağız. Daha uzun vadeli, yeni bir toplum projesi kurarken birbirimize çok muhtacız. Yani kadınlar, lezbiyenlerin ve geylerin hem bugünkü pratiğinden hem de tekliflerinden, önerilerinden çok şeyler alacak, çok yararlanacak. Ve tam aksinin de mümkün olduğunu düşünüyorum. Ama işi "insan hakları" talepleri, insan hakları mücadelesinde bıraktığımızda, "kadın hakları insan haklarıdır", "eşcinsel hakları insan haklarıdır" dersek çok fazla açığı olacağını düşünüyorum. Mesela biz evlilik dışında var olabilmeyi istiyoruz, eşcinseller evlenmeyi istiyorlar.

Burcu Ersoy: Ayşe konuşmasına cinsel haz üzerinden başlamıştı. Aslında eşcinsel kadın olmak diye başladığımızda, bunun karşılığı lezbiyen kelimesi olduğunda başka bir şey de düşünülüyor. Yani lezbiyenlerin sadece kadın kadına sevişme pratiğinde bulunan kadınlar olarak görülmesinden bahsediyorum. Lezbiyen dendiğinde genel olarak herkesin aklına gelen iki kadının sevişme sahnesi ve bu, bir kadının erkeğe ihtiyacı olmadan cinselliğini yaşması demek değil. Sadece cinsel bir fantezi anlamında kadınla "da" birlikte olması demek. Çoğunlukla lezbiyenlik, erkekler ya da kadınlar tarafından –bu aslen heteroseksist düşünceden gelen bir şey- erkeklerle cinsel ilişkide bulunmamak anlamında düşünülüyor. Sadece cinselliğe indirgeniyor. Aslında eşcinsellik için genel olarak

düşünülen bir şey bu; sadece cinselliğe indirgeyerek eşcinsel var oluşu anlamaya çalışmak. Sadece bir taraftan baktığımızda ya da bir yere indirgediğimizde birbirimizi çok da iyi anlayamıyoruz. Yani daha temelden, heteroseksist dayatmanın ve erkek egemenliğin ne olduğunu anlamaya çalışmaktan baktığımızda birbirimizi daha iyi anlayabileceğimizi düşünüyorum. Aslında ben biraz burada hem eşcinsel hem de kadın bir birey olarak kendi yaşamımdan deneyimler anlatarak konuşmak istiyorum. Ben ilk kez lise ikinci sınıftayken bir kadına karşı arkadaşlıktan farklı duygularım olduğunu fark etmiştim. Dershanedeki bir kız arkadaşıma bakışlarım değişmeye başlamıştı, onu gördüğümde kalbim hızlı hızlı çarpmaya başlamıştı, artık dershaneye sadece onun için gidiyordum ve bu beni gittikçe daha fazla rahatsız ediyordu. Başta hayranlık olarak algıladığım şey, “sadece erkeklere karşı hissetmem gereken bir duygu bu nasıl olur da bir kadına karşı hissederim” diye tüylerimi diken diken etti ve gerçekten de yanlış bir şey var burada diye düşündüm ilk bunu hissettiğimde. O zaman 17 yaşındayım. Geceleri artık sadece bunu düşünür olmuştum, neden böyle bir şey hissediyorum, acaba farklılık mı istiyorum hayatımda, monotonluktan mı sıkıldım, yeni şeyler mi arıyorum... bunlarla sürekli kafamı yormuştum. Hatta o zaman “lezbiyen” kelimesini ağızma bile alamıyordum, günlüğüme bile yazamamıştım. Yıl 1997. etrafımda da hiç bu konu konuşulmamış, yani eşcinsellik denince aklıma ilk gelen “hop hop Tarkan top Tarkan” idi. Eşcinsel, televizyonlardan gördüğüm feminen erkekler anlamına geliyordu. Eşcinsel kadın olmak üzerine hiç düşünmemiştim, dolayısıyla bir kadının bir kadını sevebilmesi üzerine de daha önce hiç düşünmediğimi fark ettim ki bir kadına karşı bir şey hissettiğimde direkt diyorum ki “bunu benim erkeklere karşı hissetmem lazım”. Daha önce eşcinsellik konusunda bir önyargım var mıydı yok muydu, bunu sorgulamış mıydım, hiç sanmıyorum, öyle bir şey olsaydı, buna dair en azından bende de mi böyle şeyler var derdim ki bana çok yabancı bir şeydi bu. Ve işte geceleri ağlamaya başlamıştım, neden ortaya çıktı bu şekilde, nedenini bulmaya çalışıyordum. Sonunda da günlüğüme yazmaya karar verdim kimseyle konuşamadığım için ve günlüğüme bile “acaba lezbiyen miyim?” yazamıyorum da “acaba I... miyim?” şeklinde yazıyorum. Yani bir şekilde ağızma alırsam bu kelimeyi kabul ettim demek olacak, böylece hiçbir şekilde kesinlikle ağızımdan bile çıkmamalı, reddedebilirim ben bunu, böyle bir şey yok, uyduruyordum, şeklinde düşünüyorum. En sonunda dayanamadım, günlüğüm bana yanıt vermeyince bir arkadaşımı aradım ve günlüğümü ağlayarak okudum. Sonunda arkadaşım bana öyle bir bağırdı ki “sen delirdin mi? Benim ödümü koparttın, bu kadar ağlayınca ben de gerçekten problem var zannettim” dedi. “sen salak mısın, yani lezbiyensin ya da biseksüelsin, bu problem mi? Düşüne düşünce çözeceğini mi sanıyorsun, oluruna bırak, zaten lezbiyensen ya da biseksüelsen ortaya çıkacaktır bu.” dedi. Ben öyle bir rahatladım ki yani birinin bana bunu söylemesi gerekiyormuş. “tamam, evet, niye ben bunu düşünüyorum ki” diyip oluruna bıraktım. Bir-iki sene boyunca oluruna bıraktım ve iki sene boyunca hiçbir şekilde bunu artık düşünmedim ama şöyle rahatladım; evet bu problem değil, niye problem olsun ki, evet olabilir, kadınlardan da hoşlanıyor olabilirim; yani biseksüellik üzerinden gidiyorum ve etrafımdaki insanların da görüşlerini bu anlamda sorgulamaya başladım yani ağızlarını aramaya başladım. Önce ben hümanist bir insanım, erkek ya da kadın benim için önemli değil, aşk da cinsiyetsizdir zaten bir erkekten de bir kadından da hoşlanabilirsin, şeklinde söylemlerimle insanların ağızlarını aramaya başlamıştım. Ve bu çok da tepki duyulan bir görüş değildi, insanlar “tabi canım, niye ayıracaksın ki, aşk tabii ki cinsiyetsizdir, her şeye aşık olabilirsin” diyip destekliyordu herkes beni. Ben de daha çok rahatlıyordum, erkeklerden de hoşlanıyorum kadınlardan da hoşlanıyorum diye. Üniversitede sosyolojiyi kazandım –iyi ki de sosyolojiyi kazanmışım- ve bir sembolik saha çalışması yapmam söylendi öğretmenim tarafından. Konuyu kendiniz belirleyeceksiniz

dediği anda hemen eşcinsellik dedim. Araştırmayı yapmak için etrafta eşcinsellere nasıl ulaşabilirim diye herkese sormaya başladım. O sırada hocam da çok az zamanın var sen sadece lezbiyenleri araştır dedi. Ben de "tabi, niye olmasın" dedim, çok sevdim tabii ki. Bir buçuk ay insanlara sor sor sor, bana sadece gey barlar, travestilerin gittiği barlar söyleniyordu, işte buralarda bulabilirsin eşcinselleri diye. "Ama sohbet edeceğim, araştırma yapacağım, başka bir yer yok mu, hiçbir yerde toplanıyorlar mı?" sonunda ulaştım, Kaos GL'nin toplantıları olduğunu öğrendim. 1999, 2 Mayıs'ta, saat 8'de, Sakal Sahaf Kafe'de şeklinde bütün o tarih aklımdadır, çünkü hayatımın en önemli günlerinden biriydi diye düşünüyorum. O kadar büyük bir heyecanla bekliyorum ki; çünkü amaç orda ben üniversitede öğrenciyim ve araştırma yapıyorum değil tabii ki; ben kendi içimdeki bir şeyi araştırıyorum ve bununla ilgili benim gibi hisseden insanlarla ilk karşılaşmam olacak bu. Dolayısıyla saatine kadar her şeyini hatırlıyorum. Hatta ilk tanıştığım geyi de hatırlıyorum; Uğur. "İlk gördüğüm gey" şeklinde söylenir ya! onu da şunun için özellikle söyledim, üniversitedeyken bir hocamız bir derste konuşurken: "hayatınızda hiç eşcinsel gördünüz mü?" demişti. Ben de "benim eşcinsel arkadaşlarım var ama siz öyle bir sordunuz ki tropik bir hayvandan bahseder gibi" dedim. Yani "benim eşcinsel arkadaşlarım var, onlarla oturuyoruz, sohbet ediyoruz" şeklinde karşılık vermiştim. Ama o anda gerçekten benim duygularıma sahip erkek ya da kadın birini görmek önemliydi benim için. Sappho'nun kızları vardı Ankara'da o zamanlar, lezbiyen-feminist bir örgütlenmeydi. Sadece lezbiyenlerle yapacağım için araştırmamı, o gün onlarla tanıştım ve görüşmelerimi onlarla yaptım. Ve sonunda iki buçuk ay süren çalışmamın sonunda bu araştırmayı bitirdim ve sınıfta da sunumumu gerçekleştirdim. Hem hocam tarafından hem öğrenciler tarafından, yani herkesin desteklediği, "aa ne kadar cesursun, çok güzel bir araştırma yapmışsın" diyip benim sırtımı sıvazladığı bir araştırma oldu. Ama söylenen şey şu: "çok cesursun"! Ben de en sonunda dayanamadım, bir gün bunu diyen bir arkadaşıma neden cesur olduğumu düşünüyorsun dedim, eşcinsellikle, lezbiyenlikle ilgili bir şey yapmak için cesaret gerekir dedi. Ben de bunun cesaretle falan alakası yok, ayrıca da ben kendi içimde de bir şeyler hissettiğim için yaptım bu araştırmayı dedim. Orada beş-altı sınıf arkadaşım vardı, hepsi de kadın, bir anda böyle bir kaldılar; şaka mı yapıyorum ciddi miyim diye. Gözler farklı bakmaya başladı. Sadece aralarından biri "ben sana yardımcı olayım canım!" dedi kolunu boynuma dolayarak. Hangisi iyi hangisi kötü bilmiyorum tabi. Daha sonra bu araştırmanın sayesinde "sappho'nun kızları"yla tanışmamla birlikte lezbiyen arkadaşlarım oldu. Zaten ben en başında beri bu araştırmayı yanlı yapacağımı söylemiştim. Kesinlikle yanlı olacağım bu araştırmayı yaparken dedim ve bunun üzerine herkes önyargılarından arınman lazım ama derken ben de "hayır yanlı olacağım ama eşcinsel yanında olacağım, kendi duygularım da bu yönde olduğu için" dedim. Tabi bu araştırmayı yaparken bütün arkadaşlarıma, aileme, akrabalarıma bu araştırmayı yaptığımdan bahsetmiştim ve aynen sınıf arkadaşlarımla tepkisi gibi merakla ve ilgiyle karşılanmıştı bu araştırma. Bana "sen de mi lezbiyensin, sen de mi eşcinselsin, neden?" gibi şeyler sorulmadı. Sosyoloji okuyorum ve sosyal bir araştırma yapıyorum, gayet doğal, şeklinde yaklaşıldı. Bu araştırma da ilginç bir araştırmaydı, ilgi çekti sadece ve daha çok sorular soruldu ve ben de bunu fırsat bilerek eşcinsellik konusunda insanları bilinçlendirmeye başladım. Ama hiçbir şekilde bana direkt sorulmadı ve ben de "eşcinselim" demedim. O süreç benim cinsel yönelimimle barışma sürecimdi ve çok mutluydum. Bir kadına aşık oldum ve bir kadınla birlikte olmaya başladığımda da lezbiyen olduğuma karar verdim. Cinsel yönelimimle barıştım; yani ortadaydı her şey. O dönemimi "militan-lezbiyen" dönemim diye adlandırıyorum. Sappho'nun kızları'nın "lezbiyenler hakkında" isimli bir broşürü vardı, tanıdığım herkese, yeni tanıştıklarına bile o broşürü

vermeye başladım. "Bak lezbiyenlik bu demek, ben lezbiyenim" diye hemen konuşmaya başlıyordum, onların önyargılarını yeneceğim, eşcinsellik konusunda insanları bilinçlendireceğim misyonuyla. Tabi bu süreç benim eşcinsel bir kadın olmak ne demek yavaş yavaş anlamaya başladığım süreç. Gelen tepkiler arasında, erkek arkadaşlarımdan "vay koçum sen de bizdensin" oldu mesela, "bazıları kadın kadına nasıl oluyor?" diye sordular. Yeni tanıştıklarıma da biraz safça söylediğim için, bunu söylediğim erkeklerden "sevgilini de getir" gibi tepkiler aldım, benden hoşlandığını, benimle birlikte olmak istediğini söylüyor, ben "lezbiyenim" dediğinde de o zaman "üçlü yapalım" moduna giriyor. Yani dediğim gibi "kadınla da sevişen kadın"ım ben; lezbiyenim dediğim noktada. Eşcinselliğimle bir yandan barışmışım ama eşcinsel denildiği noktada sadece erkeklerin anlaşıldığını fark etmeye başladım. Şöyle deniyordu: eşcinseller ve kadınlar. Peki eşcinsel kadınlar nerde?! Yani bir insan ya eşcinsel ya kadın mı olabiliyor, onun kesişiminde bir şey yok mudur? diye düşünmeye başladım. Ve o zamanlar Kaos GL dergisine, "Eşcinselim varım, lezbiyenim yokum" diye bunu anlatan bir yazı yazmıştım. Lezbiyen olmanın, eşcinsel bir kadın olmanın bana anlattığı şeyler çok farklılaşmaya başlamıştı. Yani aslında benim Kaos GL ile tanışmamdan itibaren ve Sappho'nun Kızları'nın üyesi olarak toplantılarına da katılmamla birlikte feminizmle de daha çok yakınlaştım. "Feministim" diyordum ama çok yüzeysel, yani sözde feministtim belki. Feminizmi daha iyi anlamaya ve ne olduğunu fark etmeye başlamıştım. Eşcinsel ve de bir kadınsam zaten mutlaka feminist olmam gerekir gibi bir algı da yerleşmişti. Yavaş yavaş bunun da doğru olmadığını gördüm. Yani her şeyi ideal olarak düşündüğümüzde, teorikten baktığımızda pratiğe de yayılabilecek bir şey gibi algılıyoruz ama bu gerçekten böyle olmuyor. Kafamızda kurduğumu birçok şeyi pratik hayatta göremiyoruz belki.

Aileme lezbiyenlerle ilgili araştırma yaptığımı söylediğimde annemin söylediği söz "kızım araştırman bittikten sonra onlarla görüşme, tamam mı, artık bir araya gelmeyin bir daha" dedi. "neden anne, niye bir araya gelmeyelim" dedim, "kızım seni de lezbiyen yaparlar" diyince ben de "lezbiyensem lezbiyenimdir zaten, sonradan olunacak bir şey değil ki" dedim "sus, biz seni iyi yetiştirdik, hiç öyle bir şey olamaz, ağzına böyle sözler alma!" dedi annem. Ben tabi hemen bilinçlendirmeye başladım, "benim tanıştığım lezbiyenler de gayet iyi yetiştirilmişler, iyi aileleri var" diye anlattım. 4 sene boyunca, annemin de bana direkt sormayıp sadece şaka yollu, esprilerle, iğnelemelerle lezbiyenlik üzerine konuşması nedeniyle açıkça söylemedim. Ama 2003'te Kaos GL'nin sempozyumunda açılış konuşması yapacaktım ve hem işsiz hem okumuyor olduğum için bütün günlerimi Kaos GL'de gönüllü olarak çalışarak geçiriyordum. Artık yavaş yavaş Kaos GL'ye gittiğimi, eşcinsel hareket için bir şeyler yaptığımı daha fazla dile getirmeye başladım ve sonunda sordurttum, yani ben söylemedim, sordurttum onlara ve sonunda da "sen de lezbiyen misin? Onlardan mısınız?" sorusuna karşılık da "evet" yanıtını verdim. Mesela ağabeyimin orda tepkisi eşcinsel kadın olmak ve eşcinsel erkek olmak anlamında düşündüğümüzde bir ayrımı ortaya koyacak bir şey. "Sen beni maço zannediyorsun ama ben çok modern görüşlü bir insanım, eşcinsellik hakkında hiç kötü bir şey olduğunu düşünmüyorum, hastalık olduğunu düşünmüyorum." dedi. Sonra "tabi erkek olsaydın evden kovardım seni" dedi. O andaki duygum şu oldu; buna sevinemem ki ben, sen beni yok sayıyorsun, aman senin eşcinselliğinden ne olacak diyorsun. Babamın söylediği şey de gene aynı düşünce; yine erkeklik düşüncesi –yani toplumsal erkeklikten bahsediyorum burada- "Orospu olacağına lezbiyen olsun" demiş anneme.

Leyla: Benim babam da hep "oğlum olup ibne olacağına kızım olup orospu olsun" dermiş de annem bu lafı bana hep söyler -ben açıkladığım için söyler. Oğlum olup ibne olacağına ona bile karşı değilim diyor yani

Burcu: Kadının erkekle istediği gibi birlikte olmasına da karşı değil bu arada. Çünkü

ben babamın böyle söylemesinin alt yapısını şöyle kurmuştum: "Aman orospu olmasın, hamile kalma yok, namusumuza laf gelmeyecek, zararsız bir şey, kadın kadına ne yapacaklar ki zaten" düşüncesiyle yaklaşıyor.

Ayşe: Ama erkekler daha tehlikeli değil mi?

Burcu: Evet, tehlike olarak görülüyor. Yani bir erkekle kadın kıyaslandığında nasıl kadın zararsız bir şeyse, iki kadın iki erkek düşünülduğünde gene iki kadın iki erkeğe göre daha zararsız olarak algılanıyor. Yani bu, cinselliğin iktidar yapılarından baktığımızda öyle görülebilir. Biraz önce senin de anlattığın gibi heteroseksizmin yarattığı o erkeklik rolleri, kadınlık rollerini benimsemiş açımdan baktığımızda, erkek ve kadını bu şekilde düşündüğümüzde; yani bütün biyolojik erkekleri toplumsal erkeklik rolünde, bütün biyolojik kadınları da toplumsal kadınlığı üzerine almış şekilde düşünersek bu şekilde algılanabilir. Ama öyle değil, eşcinsel ilişkilerde de, iki erkek, iki kadın ilişkisinde de bu cinsiyet rolleri paylaşımını görüyoruz. Ve o anlamda o iktidar ilişkilerinin eşcinsel ilişkiler içinde de yaşanabildiğini görüyoruz. Kadınlarda daha az yaşanır deniliyor genelde, ben öyle görmüyorum mesela. Yani kendi ilişkilerimi böyle yaşamayabilirim, nasıl toplumdaki bütün kadınlar erkek egemenliğinin farkında, kadın bakış açısıyla bakıyor, feminist düşüncüyü benimsemiş değilse, eşcinsel kadınlar da aynı şekilde bu düşünceyle kadın bütün cinsiyet rollerini sorgulamış, kadınlık ve erkeklik arasındaki bütün iktidar yapılarını çözmüş falan değil. Yani bu şekilde cinsiyet rollerini yaşayan ilişkiler de var. Politik lezbiyenlik konusu aklıma geldi annemle ilişkiyi anlatırken. 2003 yılında anneme açıldıktan sonra "sen zaten bu konuda espriler yapıyordun, dolayısıyla senin beni bildiğini düşünüyordum ben, şüphe ediyordun değil mi?" dedim. "Hayır, ben senden hiç şüphelenmiyordum." demişti. Ama ben inanmamıştım. Geçen aylarda yine böyle bir konuşmamız oldu, "sen, niye benden şüphelendiğini reddediyorsun?" diye sordum. "benim eşcinsel olduğumdan şüphelendiğin için sürekli lezbiyenlik üzerine espriler yaptın" dedim. "Hayır, ben senin lezbiyenlerin arasında çok fazla bulundun, muhalif yapıda da bir insansın, haksızlığa da hiç gelemezsin, onları savunmak, onların yanında olmak için bir gün lezbiyenim diyip çıkacaksın diye korktum" dedi. Yani bu kavramı hiç bilmemesine rağmen politik lezbiyen olmamdan korkmuş. Yani gerçekten lezbiyen olabileceğim hiçbir şekilde aklıma gelmiyor; ama etrafta lezbiyenlerle çok fazla olduğum için, onların uğradığı haksızlıklara karşı gelmek adına ben de lezbiyenim diye çıkacağımı düşünüyormuş annem. Ama Ayşe'nin de dediği gibi ben Türkiye'de henüz rastlamadım politik lezbiyen anlamında ortaya çıkan bir insana.

Konuştüğüm her yeni insanda toplumda lezbiyenliğin algılanışını biraz daha fazla hissediyordum, "lezbiyenlik" algısının daha fazla farkına varıyordum. Üzerimdeki bütün yaftalamalar gittikçe ortaya çıkıyordu. Annemle konuşurken, sonuçta annem de bir kadın, onun nasıl baktığını da önemsiyordum ve onunla daha rahat konuşuyordum. Ama annemin de istediğin soruyu sorabilirsin dediğim ilk soruduğu soru "Nasıl sevişiyorsunuz?" oldu. Yani ilk akla gelen sorulardan biri bu oluyor. "nasıl sevişiyorsun?", "Bakire misin?" gibi sorular. O anda tabii ki namus, kadının zarı, kadın kadına ilişkide nasıl oluyor, erkeksiz nasıl yapıyorlar şeklinde bir düşünüş söz konusu. O noktada işte yine Ayşe'ye atıfta bulunacağım; aşk'ı ön plana çıkartmak konusunda. Sadece cinsellik değil; biz eşcinseller sadece birer makine gibi cinsel ilişkiye girmiyoruz. Çünkü annemin söylediği şeylerden biri de şuydu: "Siz lezbiyenler zaten daldan dala konarsınız hep", ben de "nerden biliyorsun anne? Nerden bu fikre vardın?" demiştim, "öyle işte, siz onla da sevişeyim, bunla da sevişeyim, diye düşünüyorsunuz" dedi. hatta bana bütün kadın arkadaşlarımın ismini sayıyordu annem, bunla da birlikte oldun mu, arkadaşın oldu mu diye kibarca soruyor tabi ama bunu kastederek soruyor. Yani etrafımdaki bütün kadınlarla

cinsel ilişkiye girmiş olduğumu, sevgili olduğumu düşünerek yaklaşıyor bana. O yüzden hep "hayır, nasıl hani heteroseksüel ilişkilerde aşık olunuyor, birlikte olunuyor, birlikte aynı sosyal ortamı paylaşıyorsun, sevgilim diye tanıtırıyorsun, hayatı paylaşıyorsun, aynı şeyler kadın kadına ya da erkek erkeğe ilişkilerde de var" konusunu özellikle vurgulama gereği duyuyordum mesela. Yani bu noktada hem eşcinsel hem kadın olmak iki taraflı bir baskıyı üzerinde hissettiriyor. Yani kadın olduğum için zaten toplumsal erkeklik algısıyla karşılaştırıldığında bir çok aşağılanma ve ayrımcılıkla karşı karşıyayken, bir kadınla birlikte olduğumu söylediğimde bir nokta daha yok sayılıyordu, bu sefer cinselliğimde yok sayılıyordu, bu sefer benim aşkım da yok sayılıyordu. O yüzden elbette bir insanın bir duygusu, yaşamının bir parçası yok sayılırsa onu özellikle "hayır, var!" diye telaffuz etme gereği duyar. Ben de kendi içimdeki duygularımı, cinsel yönelimimi keşfettiğimden beri bu yok sayılmayı, bu ayrımcılığı kabul etmiyorum ve buna karşı mücadele edeceğim diyorum. Ve o zamandan beri, başta Sappho'nun Kızları, daha sonra Kaos GL içinde bir şekilde bunu gerçekleştirmeye çalışıyorum diyebilirim. Ama bu politik mücadelenin içinde olurken de lezbiyen olmak konusunda farklı görüşlerle karşılaştım. Örneğin; lezbiyenlerin ya da biseksüel kadınların feminist harekettense eşcinsel hareket içinde bulunmayı tercih etmesi hala yaygın bir şey. Geçmişe göre daha farklı elbette ama birçok eşcinsel kadın feminist hareket içinde ya da kadın örgütlerinde kadın hareketi içinde bir şeyler yapmak yerine eşcinsel hareket içinde bir şeyler yapmayı tercih edebiliyor. Ama çoğunluk ne eşcinsel hareketi içinde ne de feminist hareket içinde bir şeyler yapmak istiyor. Yani iki taraftan; hem kadın hem eşcinsel olmak üzerinden nasıl ayrımcılığa, baskıya maruz kalıyoruz diyorsan, aslında o örgütlenmeler arasında da aynı ayrımcılığa maruz kalınıyor. Feminist harekette kadınların lezbiyenlerin sorununu görmemesi noktasında belki uzak tutuyor eşcinsel, biseksüel kadınları. Eşcinsel hareket içinde de eşcinsel erkeklerin çoğunlukta olması, baskın olması, erkeklikle karşılaşılması –belki eşcinsel erkek diyince erkeklik'le hiç karşılaşmayacağını düşünüyor kadınlar; ama bir bakıyorlar erkeklik burada da var- yine geri itiyor kadınları. Yani ben eşcinsel olan kadın veya erkeklerde, toplumsal rollerle, kalıplarla karşılaşmayacağımı hiç düşünmedim. Ve aslında onların içinde bununla mücadele etmenin daha gerekli olduğunu düşünüyorum. O yüzden hem eşcinsel hareket içinde hem feminist hareket içinde, bu iki hareketin kesişim noktasında gördüğüm eşcinsel ve biseksüel kadınların daha fazla olması gerektiğini düşünüyorum. Belki o zaman gündelik hayatımızdaki pratikler daha hızlı ya da daha anlamlı, daha alttan bir şekilde değişecek ve dönüşecek diye düşünüyorum. Ben mesela eşcinselliğimi keşfettiğim ilk dönemlerde sokakta kız arkadaşımın el ele yürürken ya da ona sarıldığımda, hiç kimse bir şey düşünmüyordu. Ama artık bugünlerde el ele yürüdüğümde direkt sözlü tacize uğruyorum, gözler direkt bana dönüyor. Demek ki lezbiyenliğin görünürlüğü yavaş yavaş artıyor diye düşünüyorum ve bu beni mutlu ediyor. Yani sözle ya da gözle tacize uğramak beni mutlu ediyor demiyorum; ama yok sayılmaktansa bunu tercih ederim; mücadele edebileceğim bir şeyler olsun diye.

Ayşe: Şöyle bir temel fark var; bunu anmayı unuttum. Biz kadınlar olarak kendi romantik ve cinsel pratiğimizi çok fazla sorguluyoruz feminist olduğumuz zaman. Hatta bazen hakikaten baydırır yani. İnsanın bir şeyi keşfettiği zaman suyunu çıkarma eğilimi vardır ya... Ama eşcinseller kendi romantik ve cinsel pratiklerini sorgulamıyorlar. Ve bunun sorgulanmasını kendi hareketlerinin gündemi ve parçası haline getirmediler. Bunun şöyle bir riski var: meşrulaşmak ve görünürlükle birlikte, eşcinsel klişeler de oluşuyor. Mesela dün arkadaş çevremizde bir sohbet oldu, bir transeksüel dansözlük yapacak, sahneye çıkacak.

Burcu: Transeksüel erkek mi kadın mı?

Ayşe: Transeksüel; yani erkek kadın kılığında sahneye çıkacak. O transeksüelim

diyor işte, teorik şeyler var tam vâkıf olamadığım. Ve bunun çok dönüştürücü ve özel bir şey olduğunu düşünüyorum. Şimdi bu ülkede zenne var yıllardır. İstanbul'da eşcinsel ilişkilerin çok meşhur olduğu bir gece hayatı var. O gece hayatına ancak belli bir yaştan sonra tanık olabiliyorsun. Orası kapalı, basından göremezsin. Şimdi mesela Türkiye'de – ben yaşlı olduğum için biliyorum- 20 senedir falan “drag queen” var, ondan önce de zenne varmış. Erkekler kadın kılığına girip dans eder bu ülkede. Ama 21-22 yaşında çocuk bunu bilmiyor. “performans”ı okumuş bir çocuk, çünkü o daha yeni o dünyaya adım attı. Niye o dünyada; eşcinsel olduğu için. Normal -yani çok steril bir hayatı olan- bir çocuk o dünyaya adım atmaz yani. Sanki eşcinsel olduğun zaman o tarafa geçiyorsun. Birden gece yaşanan, fahişelerin de olduğu bir tarafa geçiyorsun. Ya da mesela şöyle bir şeyi sorgulamıyorsun; benim için parayla cinsel ilişki –feministim- sorgulanır bir şey ve reddedilir bir şey. Politik bir eşcinsel erkek için bile reddedilir olmayabilir bu. Şakası yapılabilir. Orosputluk “tü-kaka” değil, ama ben asla –feminist olduğum için- çok orospuyum bugün demem. Ama bir eşcinsel erkek diyebilir, değil mi? Dolayısıyla kendi romantik ve cinsel pratiğini sorgulamak konusunda bir farklılık var. belki bu da altını çizme ve meşrulaştırma talebinin getirdiği bir şey.

Eşcinselliğin görünürlüğü meselesine değinmek istiyorum; aslında hep vardı. Benim annem Güner Kuban'ın –çok ünlüdür; büyük ihtimalle tanıyorsunuz?- liseden sınıf arkadaşımış, dolayısıyla hayatında eşcinsellik diye bir şey vardı. Güner Kuban da belli ki dışı vurumcu ve agresif bir kadınımış, hayatında böyle bir konu var annemin yani. Şimdi ben feminist olmuşum, evlenmeden çocuk doğurmuşum, hapse girmişim falan, dolayısıyla olabilecek her şey var hayatımda. Ben otuzlarımdayım, bana “Senden iki şey rica ediyorum; bir lezbiyen olma, bir de esrar içme.” dedi. “anne” dedim “esrar içtim, yapacak bir şey yok.” “Canım hepimiz denedik, bir şey olmaz.” dedi. Annem şimdi yetmiş küsur yaşında bir kadın, “o denenir bir şey olmaz” dedi. “Anne Müjde Ar'ı kim istemez ki?” dedim. “ya öyle ama, bilmiyorum ki” dedi, konu öyle kaldı. Biliyorum şimdi, o biraz daha farklı bir kadın, ama hayatının bir tarafında Türkiye'de eşcinselliğin görünürlüğü vardı. Gece hayatında hep vardı, herkes bilir eşcinsellerin olduğunu, küçüklükten beri bilinen bir şeydir diye düşünüyorum, şimdi en büyük kazanım bence, Zeki Müren olmak zorunda değiller ve Güner Kuban olmak zorunda değiller. Bunun değişmesi esas bence büyük devrim. Eşcinsel kadın “ne haber hocam?” gibi erkek klişeleri içinde olmak zorunda değil. Bir eşcinsel kadın klişesi vardı; birkaç kadınla meşhur olan. Takım elbise giyen falan... giymesin demiyorum, isteyen takım elbise giysin. Ben de çok erkeksi davranıyorum bazen, o anlamda demiyorum ama bu klişenin dışında da var olabilen, böyle Burcu gibi mesela, görüyorsunuz, temiz bir kız, cinsellik aklına lise iki'de gelmiş, insaf yani! Yani böyle işinde, gücünde araştırmasında... Hakikaten temiz bir kız yani, her oğlan annesinin gelin olarak isteyebileceği bir havası var.

Aynı şey geyler için de geçerli. Hafif komikleştirilebilecek, peruk takan falan başka bir estetik, baka bir giyim estetiği oluştu şimdi eşcinsel erkek için. Bir eşcinsel arkadaşım olmuştu iş yerinde, çocuk böyle 7 dil biliyor, tarihe veren kendisini, çok böyle ilim bilim dünyasında, çok zorlanıyorum dedi, biliyorum eşcinselim ama bir tek Zeki Müren ile Bülent Ersoy var. Şimdi onlar gibi olmak istemiyor, insan şarkı söylemek zorunda değil, erkekleri arzuluyor diye ya da süslenmek zorunda değil. Ben erkekleri arzuluyorum ama bunları yapmıyorum. Anlatabiliyor muyum bu klişelerin dışında var olabilmesi çok büyük devrim. Yoksa eşcinsel erkek olup sürme çekip saçını boyayıp aşırı efemine davranıp son derece meşhur olursunuz, bu binlerce senedir var bu toplumda. Farklı olan, akıllı, edebiyata ilgileniyor süslenmiyor ayol demeden konuşuyor ve eşcinsel; orda ezber bozuluyor. Yoksa öbürü alışılmış zaten. Onun görünürlüğüne; erkeklere, erkek

egemenliğe, bizzat erkeklerin kendisine hizmet edecek erkeklere toplumun kapısı açık, orada bir problem yok. Problem, farklı alanlarda, mesela, akademisyen, dış doktoru olmasında, yoksa şarkıcı falan olabilirsiniz; o görünürlükte başka bir mesele var.

Burcu: Ama yine de kıyasladığımızda, sen bile söyleyince hep erkeklerden genel olarak bahsediyorsun. Yani kadın akla gelmiyor. Yani, Bülent Ersoy var, Zeki Müren var, ama –

Ayşe: Çünkü örnek yok Güner Kuban dışında, o da çok bilinmiyor. Ama mesela bir model oluşturmadılar, bundan bahsedilmedi. Geyler oluşturdu bir model. Lezbiyenler için böyle bir şey yok -belki de avantaj bu lezbiyenler için- böyle bir lezbiyen klişe yok; var ama karikatür gibi. Ama erkekler çok fazla model oluşturuyor ve biraz da onlar hem daha dışavurumcu hem de –daha önce yine bunu Ankara’da söylediğimde çok tepki aldı; ama tekrar söylemekten çekinmeyeceğim- erkekler eşcinsel oldukları zaman erkeklik rolünden, erkeklik avantajlarından vazgeçmiyor. Aynısı, bildiğin aynı bizim erkekler işte. Sadece erkeklerle beraber oluyorlar. Başka bir büyük fark yok. Tabi ki daha rahat davranıyor, sokakta daha rahat geziyor, ev işi bilmiyor, annesine iş yaptırıyor. Homoloji’ye girenler vardır aranızda, ben de giriyorum, çok eğleniyorum. Anne sözcükleri var, annenin söyledikleri şeyler, anne talepleri var. Ben o değilim anne olarak ama çoğu yazar erkek ve kafasındaki anne ona sevdiği yemeği yapmak üzere evde bekleyen kadın. Hadi ya? Anne bu yani orada, eşcinsel olunca, politik eşcinsel olunca da kalıpların dışına çıkılmıyor. Aynı bildiğiniz erkekler yani, hatta kızlar bile bazen öyle.

Atila: Homoloji’deki her insan politik değil ama

Ayşe: Ama işte ben bazı nickleri tanıyorum. Anne diyince aklınıza ne geliyor mesela? Evde bekliyor, ona gittikçe sevdiğin yemeği yapıyor. Anne sözcükleri: dışarı çıkarken üşütürsün kazağını giy falan... o tür kalıplar aynı; anne-baba. “Cinsiyet rollerini sorgulama, politik eşcinsellerde vardır” demek çok iyimser bir yaklaşım olur.

Burcu: O zaman ne eşcinsel erkek ne eşcinsel kadında vardır diyorsun.

Umut: Ayşe konuşmasının başında cinsel özgürlük, haz ve farkın altını çizdi. Aslında tam da eşcinsel mücadele bunun üstünde yükseldiğini düşünüyorum. Mesela ben burada eşcinselim demediğim sürece beni herkes heteroseksüel olarak var sayıyorsa, benim eşcinselim demem tam da politik bir taleptir ki kadın hareketinin doğuşu da böyle değil mi? Fransız İhtilali sonrası bu ülkede sadece adamlar yaşamıyor, kadınlar da yaşıyor diyerek kadınlar farkın altını çizerek ortaya çıktı. Ama şöyle bir fark var diye düşünüyorum: kadın hareketinin kazanımları ve tarihi ile eşcinsel hareketin kazanımları ve tarih birbirine çok paralel ve yakın tarihler değiller. Ben ilk kez Kaos’a geldiğimde erkek olduğumu anladım. Kaos dışında herkes bana “ibne” diyordu. Kaos’a geldiğimde Kaos’taki kadınlar bana erkek olduğumu hatırlattı. Eşcinsel erkekler buraya sadece güçlenerek gelmiyorlar. Eşcinsel erkekler de eşcinsel kadınlar da toplumsal erkeklik ve kadınlığın mağduru olarak geliyorlar ve biz bir araya geliyoruz diye düşünüyorum. Senin aktardığın tartışmalar genelde uluslararası düzeyde. Türkiye’de kadın hareketinde heteroseksizmi ve homofobiyi çok dert etmediğini düşünüyorum; o yüzden eşcinsel kadınlar, kadın hareketi içerisinde de heteroseksizmin mağdurları olarak var olabiliyorlar.

Ayşe: 95 sonrası öyle evet. Çünkü 95 sonrası kadın hareketi içinde de radikal düşünce itibarını kaybetti.

Umut: Aslında Türkiye’de hem feministler hem eşcinseller cinsellik üzerine çok konuşmuyorlar. Yaşıyor olabilirler ama bunu gündemleştiremiyorlar. Gündemleştiremediğimiz için de birbirimizden uzak kalıyoruz belki de. Mesela o anlamda seks işçiliği de böyle bir mesele.

Pelin: Ben hem kadın mücadelesi içinde hem de eşcinsel mücadelesi içinde biriyim. İlk sorduğum cinsel hazla ilgili olan soruyu düşündüm, sanırım hepimiz için çok önemli bir

noktada cinsel haz. Evet hiçbir ilişkiye ihtiyaç duymazdım ama bir taraftan toplumsal bir varlık diyoruz ya insana, o yüzden toplumsallaşma isteğinden dolayı yine bir şekilde ilişkiye geçme ihtiyacı hissederdim, hepimiz hissederdik. Politik lezbiyen olan bir arkadaşım var benim, Eskişehir’de, ama evet sayısal anlamda çok değil. Ama zaten kendisi sosyalist bir kadın, bizimle tanışmasıyla birlikte lezbiyenliği irdeledikten sonra politik lezbiyenim dedi. Ben kadın hareketi içerisinde eşcinsel bireylerin özellikle eşcinsel ve biseksüel kadınların olması gerektiğini düşünüyorum. Çünkü ne zaman yan yana yürürsek o zaman çok daha iyi anlarız birbirimizi. Ayrışan noktaları var, evet, ben bazen dikkat ediyorum mesela, toplantılarda ya da feminist arkadaşlarla hep birlikte oturduğumuzda, içki muhabbetinde, herkes bir şey anlatıyor, biri erkek arkadaşıyla cinsel problemini anlatıyor ama ben buna dâhil oluyorum, çünkü ben de biliyorum, yani bunu bilmem gerekiyor da zaten. Bilmediğim bir şey üzerine hiçbir şey söyleyemem. Yani benim de bir kadınla erkek arasındaki ilişkiye dair hem cinsel hem toplumsal bilgi sahibi olmam gerekir ki konuşabileyim. Konuşabileyim ki bir şey değiştirebileyim. O yüzden ben onlarla kadın-erkek ilişkisini konuşabilirken, onlar da benimle kadın-kadına ilişkiyi konuşabiliyorlar. Benim de bazı sorularım oluyor; onların da bazı soruları oluyor, ben de öğreniyorum, onlar da öğreniyor. Biz eşcinsel kadınlar olarak bir adım geri kalıyoruz. Sanki özellikle adım atmıyormuşuz gibi geliyor, çok önyargılıymışız gibi geliyor. Politik anlamda, birçok anlamda çok farkındalığımızı yaşamıyormuşuz gibi geliyor. Sadece eşcinseliz demekle hiçbir şey olmuyor. Böyle diyerek devrim falan yapmadık yani. Bu bir başlangıç noktası hayatı sorgulamaya dair; ama çok çok daha irdelenesi bir şey. Evet kadın erkek arasındaki ilişki hepimizi ilgilendiriyor, ben şöyle bir şey olması gerektiğini düşünüyorum; daha bu evreye gelmedi Türkiye’deki kadın mücadelesi ama, dedik ya eşcinsel erkekler hala toplumsal erkeklikte, o yüzden de aslında yaşantılar birbirine benzer noktalarda. Bunun değişmesi için de biz şimdi ne yapıyoruz, ne karar veriyoruz; kadın toplantılarında ve kadın eylemlerinde sadece kadınlarla yürüyoruz, kadınlarla konuşuyoruz, kadınlarla yapıyoruz. Ne diyoruz, bir ezilmişliğin öznesi her kimse, o mücadelede söz söyleyebilecek o öznedir. Eşcinsel mücadelesi için de, Kürt hareketi için de bir taraftan böyle bir şey diyoruz. Ama şu var, evet, biz bir yerde kadın mücadelesini konuşup sözümüzü ürettiğimizde bu sözü erkeklere de söylememiz gerekiyor ki onlarla aynı noktada bir yerlerde konuşmamız gerekiyor ki bir şeyi gerçekten değiştirebilelim. Biz ha bire sen, ben, bizim oğlan konuşuyoruz aslında kadın mücadelesi içerisinde de. Tüm kadınlar on yıldır aynı şeyi zaten biliyor, söylüyor, üretiyor. Aslında kadın mücadelesinin de bir yandan kısır döngüye girdiğini düşünüyorum ben. O yüzden de bunun biraz açılım gerektirdiğini düşünüyorum. Mesela şöyle bir öneri işe yarayabilirmiş gibi geliyor bana; birçok kadın mücadelesi yürüten örgütün; liberal, Kemalist, sosyalist olabilir, tüm bunların katılımcılarının olduğu ve özellikle eşcinsel erkeklerin de katılacağı ve bu argüman üzerinden, toplumsal erkeklik üzerinden ve eşcinsel erkeklerin yaşadıklarıyla normalde –normalde demek de doğru değil ama- yaşanana bir tartışmak gerekiyor. Mesela bazı toplantılarda kadın-erkek eşcinseller oturuyoruz, yeni gelen arkadaşlar var, sizin bahsettiğiniz o stereotipler üzerinden hakikaten baktığımda hani 10 metre öteden görsem eşcinsel diyebileceğim bir adam. Bu algı da bence sorunlu. Evet bir taraftan serotipleri eleştirebiliriz, bir taraftan da bunun gerçekliğini ve bunu isteme halini de göz ardı edemeyiz. Yani hakikaten ben bunu giymek istiyorsam giymeliyim bir taraftan. Evet bunu irdelemeliyim, ama irdeledikten sonra yine ben bunu giymek istiyorsam bunu giymeliyim. O zaman karşı tarafın eleştirisi havada kalır ve gerçekçi de olmaz. Orda konuşurken ben toplumsal cinsiyetten bahsettim ve şunu sordum, sen hiç düşündün mü hakikaten, neden bu toplantıya gelirken böyle süslediğini. Ve belli bayağı bir

süslenmişti. Düşündü ve toplantı sonrasında dedi ki, pelin hakikaten hiç bunu düşünmemiştim, hayatımın şu noktasına kadar hiç bu soruyu kendime sormamıştım. Biz bazen pankart gibi elimizde, dolaşma haline. "Bak varız, valla varız, bak buradayız, gerçekten varız, görsenize bizi, biz de varız" hali. Bir taraftan anlaşılır bir şey, çok insani bir tarafı var. Çünkü birbirimizi bulmak istiyoruz, bir taraftan yalnızlaştırma hali var, bu sistem içerisinde tüketilen bir şey var, onun dışında kalan bir tarafı; ama sonrasında çok değişti mesela. Bence kadın hareketi kadının altını çiziyor, eşçinsel hareket de eşçinselin altını çiziyor. Yani bir mücadeleyi yürütürken, onun altını çizmeden yürütemezsiniz çünkü. O yüzden burada bunu eleştiremeyiz. Bence yine de çok ortak yanları var. Eskişehir'de demokratik kadın platformumuz var, orda -MorEl'i temsilen ben gidiyorum- çok fazla efor sarf etmem gerekiyor aslında hem eşçinsel hem kadın mücadelesinde olduğum için. Belki bu yüzden lezbiyenler kadın mücadelesi içinde eksik kalıyor. çünkü hayat içerisinde eşçinsel olarak hep mücadele etmek durumundasın. Okulda, evde, ilişkide uğraşıyorsun. Hep bir argüman üretme halin var. Feminist kadınlar için de aynısı geçerli. Biz 8 Mart eylemi için döviz hazırlarken orada eşçinsel bir oluşumun sözlerinin de yansımaları, o eyleme eşçinsel kadınların da eklenmesini sağladı. Yani kadın mücadelesi aslında biraz göz yumuyor bir şeylere. Yani şimdiye kadar öyle yaptığı için eşçinsel mücadelesi ile kadın mücadelesi ortaklaşmadı. Gerçekten ne kadar samimiydi kadın mücadelesi şimdiye kadar, eşçinsel mücadele ile ortaklaşmak için? Kadınlar ne kadar önyargılarını kırdılar ve ne kadar gerçekten birbirimizi anlamaya çalıştık? Buralar hep soru işaretli. Başka bir kadın topluluğuna gittiğimde, başka başka kadınlar olduğunda orada ben söz üretmediğimi fark ettim. Yani hakikaten karşısında söz üretmediğim bir kitle var. bana göre kadın mücadelesi kadınla erkek arasındaki ilişki üzerindedir, kadınla erkek de eşit olmalıdır, ben bu sözü üretiyorum başka da hiçbir şey beni ilgilendirmiyor, diyor. O noktada ben tıkanmış oluyorum. Beni görmüyor, görmediği için de ortaklaşmıyoruz. Aslında algının değişmesi lazım, bunun için de -eşçinsel mücadelenin savunduğu, kadın mücadelesi için de geçerli bir söylem- o da haliyle "cinsel devrim". Bir gün -öyle bir gün ki o gün- hakikaten o altını çizdiğimiz hiçbir şeyin artık altını çizmeyelim. Artık hakikaten herkes özgürce yaşasın istiyoruz. Ama şu an için bunun altını çizmemiz gerekiyor.

Ayşe: Mitingde, 1987'de, konuşmacılardan biri bir travestiydi, galiba da seks işçisiydi. O zaman için -87'de- bu çok radikal bir şeydi, şimdi bir geriye gidış var, 95 sonrası bir geriye gidış var. İkinci kimlik politikası moda oldu, kimlik politikası demek, şimdi ne diye anlaşılıyor; kadın kimliği, biz kadınız, evet herkes biliyor bunu, mesele o değil ki özgür değiliz. Mevzu orda. Ben ikinci dalgacıyım, demode feministim, bildiğin maddeci, devrimci feministim, sıkıcıyız biz yani. Kadın olarak, bizim içimizdeki şefkat ve saire gibi şeylere hiç inanmam, özsel hiçbir şey yok, annelik kavramının yüceltilmesini falan sevmem. Şimdi bunların hepsi böyle. Kürt kadınlar kendi ulusal kıyafetlerini giysinler, başını örtüyor, ne ulusal kıyafeti. Benim kafam böyle çalışıyor. Bugünün sorunlarına göz yumalım gibi bir pasifizm değil ama biz yeni bir dünya kuracağız. Benim aklıma gelmiyor öyle anneliği yüceltelim, kadınlığı yüceltelim, aşkı yüceltelim, hepsini yüceltiyorlar. Şu kadın kimliğinin parçası bunlar, hep klişe, öğretilmiş şeyler. Burada bir problem var. İkinci o kadar çok solculuk sızdı ki her şeye. Yani bir bildiri hazırlanıyor, içinde her şey var. Bir eylemin bir bildirinin tek bir talebi ve meselesi vardır. Şimdi şiddete karşı yürüyoruz, ondan bahsederiz. Şimdi eşçinsellerin bilmem nesi için yürüyoruz, ondan bahsederiz. Böyle bir talep ayrıştırma problemi var. Mesela ben cinsel pratiğin, yatakta yaptığım şeyin sorgulanabilir olduğunu düşünüyorum. Niye iki kişi, niye aktif-pasif var gibi benim ilk feminist olduğum dönemde bu şu noktadaydı: "penetrasyon istemiyoruz". O adamlar ne kadar çekti; penetrasyon olmayacak yatakta. Kadınlar erkeklerle birlikte oluyor ama "düzdüremeyeceğim kendimi" diyor. Biraz matrak bir yanı

var da bir yandan da devrimci, yaratıcı bir şeymiş, diye düşünüyorum. Böyle bir şey kalmadı bu pratik sorgulanmıyor artık, ne eşcinsellerinki ne heteroseksüel kadınlarınki. Ayrıca biseksüellikten bahsedilmez oldu. Benim büyüdüğüm ve seksüelize olduğum yıllarda en yaygın olay buydu. Herkes biseksüeldir yani. İmkân var mı, bunun dışında bir şey var mı? Bu kadar klişelerin bile bir yandan karıştığı bir dönemde, birinin bazen hangi cinsiyetten olduğunu bile fark edemiyorsun. Ve hangi cinsiyetten olduğunu fark edemediğin biri senin ilgini çektiği an, zaten biseksüelliğe adım atmışsın demektir. Bu tartışılan bir şey olmaktan çıktı. Tuhaf bir şekilde içe dönük, hep kendi iç meseleleriyle uğraşan bir hal aldı hareket. Bunların problem olduğunu düşünüyorum. Bir de şöyle bir şey var; sanki meslek gibi oldu aktivizm. Ne iş yapıyorsun? Eşcinsel aktivistim, gibi bir şey oldu. Eskiden, yine o eski moda zamanlarda insanın mesleği olurdu, tezgahlar, berber gibi, o arada eşcinsel aktivist de olurdu. O zaman işte politik olmayan insanlarla karşılaşılıyordu. Şimdi feminist aktivistlerin ve eşcinsel aktivistlerin çoğu politik olmayan hiç kimseyle konuşmuyor. Belki bardaki garson ya da bakkal. O zaman olmuyor, senin kendi görüşlerini sinayacağın bir ortama ihtiyacın var. ama sen sürekli sloganlarla konuşuyorsun. İş yerinde kimse slogandan anlamaz. Slogan miting alanında işe yarayacak bir şey. Onu gündelik hayatında kullanamazsın. O sinama içini o gündelik hayatta olmak lazım. Benim iki şeye ihtiyacım var, birincisi cinsel pratiğimizi sorgulayacağımız bir atölyeye önce, ikincisi ise kendi homofobimiz üzerine; ama mesela eşcinsellerin de homofobisi üzerine. Eşcinsellerde homofobi heteroseksüellerden daha derin bir yerden geliyor olabilir. Ben bazen eşcinsel erkeklerle çok zorlanıyorum sosyalleşirken. Çünkü dediğim gibi benim kenara ittiğim bütün mesele onların hayatında. Ben futbol konuşalım, siyaset konuşalım istiyorum, onlar hep aşk konuşmak istiyorlar, genç kız gibi geliyor bu bana. Bu gerilimde bir başkalık var ve üzerinde düşünülecek bir şey. İki tarafında öğrenileceği bir şeyler var. Son bir şey söyleyeceğim: İnsanın benliği bilinçten ve bilinçdışından oluşuyor. Bilinci kitap okuyarak dönüştürürüz; kolay! Yeni bilgi elde edersin, bilinç dönüşür. Fakat cinsel faaliyetimiz daha çok bilinçdışı faktörlerden oluşuyor. Yani herhangi birisi istediği kadar "ben eşcinselliği doğal buluyorum, hiçbir itirazım yok." Diyebilir, ama iki erkeğin öpüşmesini tahrik edici bulmamak başka bir şey; çünkü bu gördüğün pornolardan, gördüğün romantik filmlerden dolayı böyle. İki erkeğin ya da iki kadının aşkını romantik bulamamak diye bir şey var; çünkü Külkedisi okumuşsun, Pamuk Prenses okumuşsun, rol modeli yok... Senin bilinçdışını oluşturan şeyler bunlardır. İki erkeğin öpüşmesini erotik bulabiliyorsam bu benim benliğimin parçası haline gelir. Ve bu bilinçdışı bilgi makaleyle değişmez. Neyle değişir? Filmle, şiirle, romanla, masalla en çok; işte böyle değişebilir. Eşcinsel mücadelenin ya da feminist mücadelenin sosyalist mücadeleden farkı var; sosyalist mücadelede bildiri yazarsın, bilinci değiştir, yeter. Bilinçdışı bir şey yok. Ama bizim yaptığımız şey tamamen bilinçdışı üzerine. İki yaşlı kadının öpüşmesini tahrik edici bulmak mesela... Çok insan için zor bir şey. Çok önemli bir şey var burada; hem homofobi var hem yaşlılık fobisi var. Hem de bu yerleşik estetik kalıpların dışında bir şey var. Başka bir şey üretmek lazım, başka roman mesela. Burada da birlikte yapılabilecek şeyler var. Politik sanata da pek inanmam ama gerçekliği yansıtacak yeter.

Pelin: İşte bence sizin meseleniz bizim meselemiz lafını kullanmamak gerekiyor bence. Her şey hepimizin meselesi. O zaman bir şey yapılabilir bence. Bir kadının bir erkekten gördüğü şiddet de benim meselem, bir geyin sokak arasında öldürülmesi de benim meselem. Mücadele anlamında her konu hepimizin meselesi ve dönüştüreceksek hep beraber dönüştüreceğiz bence.

Atilla: Feminizm, kadınlar için bir çıkış noktası, bir dayanak. Mesela lezbiyenler,

lezbiyen feminist olabiliyor ama geyler-

Remzi: Pro-feminist olur.

Ayşe: Teorisi yok yani.

Atilla: Bir teoriye dayanamıyor yani. Ama toplumsal cinsiyete karşı çıkmak, eşcinsel politika içinde yer almak. Ben yarıştırmıyorum; yani lezbiyenler feminizmden güç alıyorlar, oradan da erkeklığe karşı çıkabiliyorlar, bu bir avantaj, kadınlar geylere en azından yardımcı olmak diyeceğim ama değil... Ben aktivizm içinde yıllarca yer aldım, arkadaşlarım oldu, bir şeyler yapmaya çalıştım ama hiçbir zaman lezbiyenleri çok tanıyamadım. Lezbiyenlerin cinselliği hakkında bilgi sahibi olamadım. Gördüğüm şey, üç film birden sinemalarındaki şeylerdi. Çok yakın, çok samimi lezbiyen arkadaşlarımla bile bunu konuşmadım. Biraz bir şey konuşmaya başladığımda hemen "fantezilerine alet mi olacağız?" şeklinde geçiştiriliyorum.

Pelin: Sana toplumsal erkeklik hatırlatılıyorsa bu bir yerlerde görülüyor demektir. Sen toplumsal erkeklikten sıyrıldığına emin misin?

Atilla: Hayır ben homofobiden de sıyrıldığımı düşünmüyorum. Ben her zaman için bunlardan sıyrılmaya, kendimi dönüştürmeye uğraşacağım. Ve ben 100 yaşında ölürsem bile hala homofobimden ya da toplumsal erkeklik rolünden sıyrılmış olduğumu düşünmeyeceğim. Bir kadının da feminist olarak, lezbiyen de oldum, politik lezbiyen oldum diyince her şeyden sıyrılmış olmayacağı gibi bir şey bu.

Ayşe: Biz kendimizi mükemmelleştirmek için politik olmuyoruz bir kere, dünyayı değiştirmek için politik oluyoruz. Bu deyişte yeni akım bir şey; "olabilir, bende de var" bir sürü şey... Herkeste var tabi. Dünya değişmeden bizim değişmemiz de mümkün değil. Ama kör kör parmağım gözüne de olmaz yani. Belki cidden kuşak farkı, mesela benim büyüdüğüm yıllarda kimse sokakta öpüşmezdi. Kadınlarla erkekler de öpüşmezdi, imkânsız bir şeydi bu. Ben 83 yılında yurtdışına gitmek zorunda kaldım, aa herkes öpüşüyor sokakta! Bazen bir bara giriyorum, heteroseksüeller çiftler de, herkes bir köşe de. Beni çok irkiltten bir şey bu; çünkü bana onu seyrediyorsam ben de o işin bir parçası oluyorum gibi geliyor. Bu bana uyan bir şey değil; ama bu eşcinseller yaptığında aynı rahatsızlığı duymakla birlikte bunu anlıyorum, çünkü hakikaten sana öpüşmeyeceksin diyorlarsa öpüşür insan yani.

Biz 23-24 yaşındaydık, 4-5 tane kadın arkadaşız, hepimizin cinsel deneyimi olmuş. Birisi tampon kullanıyor, öbürü kullanmıyor. "Çişini nasıl yapıyorsun?" dedi tampon kullanan. "ne alakası var" dedi, "aynı yerden gelmiyor mu?" dedi. Herkes gidip tuvalete denedi, baktılar ve aa aynı yerden gelmiyormuş. Yani çişin vajinadan gelmiyormuş! Şimdi bunu yapan kadınlar sevişmiş, bakire değil, kadınlar bedenlerine bu kadar yabancılar. Sen kadınlar kendi aralarında cinsellik konuşuyorlar mı zannediyorsun ya da "peki nasıl yaptın?" diye konuşuyorlar mı zannediyorsun? Heteroseksüel ve eşcinsel erkeklerin bu konudaki rahatlığı inanılmaz geliyor bana. Bir yandan çok irkiltici bir yandan da ferahlatıcı ve dönüştürücü geliyor. Bana anlatmıyorlar diyorsun ya, birbirlerine de anlatmıyorlar. Ama bunu konuşabileceğimiz bir ortama ihtiyacımız olduğunu düşünüyorum. G. Dicle: Peki, neyi değiştirecek? Ben bunu anlamıyorum. İki erkeğin ya da iki kadının nasıl seviştiğini öğrenmek bize ne katacak?

Ayşe: Bir şey değiştirmeyecek ama şunu katacak: Ancak başkasının pratiğini tanıdıktan sonra kendi pratiğini sorgulayabiliyorsun.

G. Dicle: Kadınların buna ihtiyacı olduğunu düşünmüyorum. Yalnızca kendi pratiğinizi sorguladığınız noktada -ki bunun için toplumsal erkeklik veya toplumsal kadınlığın iyi bir altyapı oluşturduğunu düşünüyorum- zaten değişip dönüşürsünüz. Yani benim kendi cinselliğimi tanımam için başkasının cinselliğine ihtiyacım yok. Heteroseksüel ve eşcinsellerin kendi pratiği üzerinden yol alabileceği şeyler zaten var. İki geyin nasıl

seviştiği benim heteroseksüel ya da eşcinsel kadın olarak nasıl seviştiğimin pratiğini sorgulamama neden değil. Bunu zaten kendi aranda yaparsın. Evet kadınlar için feminizm bunun için iyi bir çıkış noktası. Erkekler de bundan feyiz alabilirler. Toplumsal erkekliliği, aktif-pasif ya da başka türlü şeyleri sorgulayabilirler diye düşünüyorum. O açıdan "nasıl sevişiyorsunuz?" sorusunun yanıtını alınca ne olacak yani? Ne fark edecek, iki kadının ya da iki erkeğin nasıl orgazm olduğu benim neyimi dönüştürecek?

Ayşe: Bizim Pazartesi'de bir "ayıp köşe"miz vardı. Orda hep cinsel fanteziler yazılırdı. Çok da inanılmaz şeyler gelirdi, en ilgi gören köşelerden biriydi ve ben çok şey öğrendim oradan. Çoğu da heteroseksüeldi.

G. Dicle: Şu nokta yanlış anlaşılmasın; heteroseksüel ilişkide cinsel ilişkide babında direkt toplumsal cinsiyet rolleri de işin içine giriyor. Ve bundan politika üretebilirsiniz, evet, çeşitli heteroseksüel çiftlerin nasıl seviştiği bir deneyi aktarımımızdır, kadınlar arasında önemli bir alandır diye düşünüyorum; ama iki lezbiyenin sevişmesi, iki geyin sevişmesi diğer alanlara nasıl yansıyor. Zaten feminizmin bunun için yeterli bir yol açtığını düşünüyorum. İki kadının sevişmesi bir geyin beyninde nasıl bir açılım yaratacak? Ama kadınların cinselliği konuşmaya ihtiyacı var, sizin de dediğiniz gibi. Kadınlar kendi aralarında konuşuyor mu bakalım bu cinselliğini? Yani iki heteroseksüel kadın bir araya gelince "ya dün akşam da işte adamla nasıl seviştim? Bana şöyle yaptı, böyle yaptı..." diye konuşabiliyorlar mı? Sabahına nasıl davrandığını konuşuyorlar. Yani bu anlamda ben anlamsız buluyorum bunu.

Umut: Erkek eşcinseller cinselliği konuşuyor demek de çok doğru değil, erkek eşcinseller sadece heteroseksüel erkekler gibi cinselliğe övgü ve kendi cinselliklerine övgü yağdırarak cinsellik üzerine muhabbet ediyor. Yoksa cinsellik üzerine konuşmuyor. Bu anlamda belki eşcinsel erkekler de bunu konuşmaya hazır değildir.

Kadın eşcinseller ve erkek eşcinseller, Kaos'tan, Lambda'dan beri kaç senedir bir aradalar ama biz birbirimizin nerelerde zorlandığını, nerelerde birlikte hareket edebildiğimizi sadece dergiden çıkartabiliyoruz. Mesela ben Oya Burcu'nun annesiyle yaşadığı gerginliği dergiden okuyabiliyorum. Yani bu anlamda bizim de konuşmaya ihtiyacımız var. Hem feministlerle hem de birlikte örgütlü olduğumuz kadın ve erkek eşcinsellerle bir araya gelip cinsellik üzerine, ama fantezi üzerine değil, cinselliğimizi nasıl yaşadığımız ve yaşamak zorunda kaldığımız üzerine konuşmaya ihtiyacımız olduğunu düşünüyorum. Funda: Ben de eşcinsel ilişkilerde cinsellik konuşulacak diye bir şeyin çok fazla artı değer getireceğine inanmıyorum. Konuşan konuşsun tamam. Bir kadın sadece bir kadınla pratik yapmıyor hayatı boyunca ya da bir erkek bir erkekle pratik yapmıyor. Birçok insanla başka şeyleri deneyimleyebiliyor. Mesela bir kadın birkaç kadınla beraberliğinde sadece dokunarak cinselliğini yaşıyorken başka kadınlarla frekansları tutuyordur, istekleri tutuyordur, birtakım seks oyuncaklarına da ihtiyaç duyabiliyorlardır. Ya da başkaları hoşlanmıyordur, başka pratikler yapıyordur. Yani her pratik farklı yaşandığı için, sadece ben bir kadının bir kadınla birlikte oldum, böyle yaptım, bu hep böyledir, gibi bir şey yok. Zaten insanlarda her şey ihtiyaçtan doğuyor, bunu kendi pratiklerinde öğreniyorlar. İlla bunu bileceğiz demenin, Oya Burcu'nun nasıl seviştiğinin bana bir faydası yok diye düşünüyorum.

Atilla: Yıllar önce biz Yeşim Başaran'la bir çalışma yapacaktık bununla ilgili. Bir lezbiyen, bir gey ortak sorular çıkarttık. Lezbiyen ve geyler seksi nasıl yaşıyorlar sorularını hazırladık. Bayağı bir soru hazırladık, çok bir görüşme olacaktı sohbet gibi. Sorulara bir baktık ki aslında bu sorulara hem geylerin hem de lezbiyenlerin doğru cevap vermeyeceğini ya da veremeyeceğini düşündük. Buradaki konuşmalardan çıkan şey; aslında cinselliğin hala bir tabu olduğu. Ne kadınların arasında ne de erkeklerin arasında

çok rahat konuşulmadığının ortaklaşması çıkıyor buradan.

Burcu: Eşcinsel erkeklerin birçoğu, erkekliği reddetmeyi, kadınsılaşmayı olumsuz olarak görüyorlar. Bak işte ben erkekliğimi reddettim, kadınsılığımın da gayet memnunum, bu yüzden bir sürü baskı görüyorum, "ben de kadını" diyince bu erkek egemen toplumda nasıl baskılara uğruyorum ama bak işte ben senin destekçimim, üstündeki bütün erkekliği reddettim. Erkekliği reddetmek bu değil! Kadınlar için de makyaj yapmamak ya da süslenip püslenmemek, dekolte giyinmemek kadınlığı reddetmek demek değil. Yani bu kafa yapısıyla alakalı bir şey. Bu tümünden toplumsal cinsiyet rollerini sorgulamakla ilgili bir şey. Elbette hiçbirimizin içinden ne homofobi ne heteroseksizm bir anda yok olup gidecek diye bir şey yok. Hepimizin içinde var. Dediğin gibi öldüğümüz zaman da içimizde belki kırıntılarıyla en azından olacak. Yani biyolojik cinsiyeti erkek olan insanlar söz konusu olduğunda, o taraftan bakıldığında sorgulamaya, bence erkek egemen toplumu kabul ediyorsa, öncelikle kadınlardan bana destek ol, neden erkekleri eğitmiyorsunuz, bize niye destek olmuyorsunuz, erkek eşcinsellerle niye dayanışmıyorsunuz gibi şeyler yerine erkekler bir şekilde bir örgütlenmeye gidebilirler. Mesela erkek-feminist örgütlenmesi yapabilir, erkekliğini sorgulamak için atölye yapabilir belki... kendi aralarında bunları konuşurlar. Ama armut piş ağzıma düş! "Gel beni eğit, ben erkekliğimden sıyrılmak istiyorum, benimle dayanış, toplantılarına kabul et, e siz erkek-kadın hakları diyorsunuz, hepimiz aynı toplumda yaşıyoruz diyorsunuz ama daha toplantınıza almıyorsunuz bizi"... Kaos GL'de kadın buluşmaları yapıyoruz yıllardır, cumartesi günleri ve her cumartesi mutlaka bir erkek kapıya gelip "kadın buluşması mı var, gene bizi dışladınız" diyor. Yani onun haftanın 6 günü oraya gelebilmesi yetmiyor, bugün beni dışladınız diye hemen bir isyan edebiliyor. Orda neden kadınların bir arada, kadın kadına konuşma ihtiyacı olduğunu sorgulamayı daha gerekli görmezken; sen beni dışladın, asıl sen ayrımcılık yapıyorsun, diyor. Buradan bakan hiçbir erkeğin toplumsal erkeklikten tamamen sıyrılabildiğini düşünmüyorum. Aynı şekilde feministim diyen birçok kadının da kendi kadınlığını sorgulaması kolay olmayabilir. Ama erkek egemen toplumdayız. Erkeklerin çok daha fazla kendilerini sorgulamaları ve karşı taraftan beklememe duygusuna girmeleri gerekir. Zaten erkek egemen toplumda hep kadından bekleyip erkeğin hazırcı olması söz konusu. Ama kadın kadına ilişkilerde de, lezbiyenlerde ve biseksüel kadınlarda da, hatta bir noktada politik olarak eşcinsel hareket ya da kadın hareketi içine girmiş kadınlarda da aslında ister istemez hala bunlar var. Mesela Dicle'nin ve Funda'nın konuşmalarında da ben cinselliği tabu olarak düşündüklerini değil; cinsel politika konusunda farklı düşündüklerini anlıyorum. Ayşe "cinselliğin politikası yapılmalı, bu önemlidir" diyor ama Dicle ve Funda –tam emin değilim ama- buna karşı bir şey söylüyorlar. "Tabu, ay konuşmayalım, ayıp" değil. Mesela biz kadın kadına buluşmaların içinde, atölye yapalım dedik ve ilk atölyemiz cinsellik konusundaydı. Bence çok yararlı bir atölye oldu. Kimse orda nasıl seviştiğini, nasıl haz aldığını, kim üstteydi kim alttaydı diye anlatmadı, genel bir konuşma yapıldı. Ama pratikler açısından bu da anlatılabilir ayrıca bence. Yani bence anlatılmalıdır, ben de cinsel politikayı önemsiyorum o anlamda. Ayşe'nin dediği gibi çişini yaptığı delikle ilişkiye girdiği deliğin aynı olmadığını bilmeyen birçok kadın var hala. Klitoris ne olduğunu, kendisinde klitoris diye bir şey olduğunu bilmeyen kadınlar hala var. Lezbiyen olup da klitoris bilmeyen bile var! Cinselliği konuşmazsak, bunları kitaptan öğrenmek o kadar kolay değil bence. O yüzden ben cinselliğin konuşulmasının önemli olduğunu düşünüyorum, çünkü cinsellik üzerinden politika yapmanın önemli olduğunu düşünüyorum. Çünkü cinselliğin sadece orgazm olmak olmadığını düşünüyorum. Seviştim, bitti, cinsel haz aldım değil; bütün toplumsal anlamda, gündelik hayatta yaşadığımız o cinsiyet rolleri, erkeklik, kadınlık, konuştuğumuz her şey cinselliğimizde var. sen onu sorgulamadığın, onun üstüne

konuşmadığın sürece, o pratikleri tartışmadığın sürece, o düşünüşün bir yeri eksik kalıyor gibi geliyor. Mesela Funda'nın söylediği seks oyuncakları... Biri gelip sana seks oyuncakıyla bir şey yaptığını anlatmasa, sen nerden bileceksin? Bunları konuşuyoruz da oluyor.

Funda: Ben gereklilikten bahsettim ya zaten. Gerekli gören zaten anlatacaktır da sorgulayacaktır da. Çünkü herkes pratikte bir şeyler öğrenip kendisini dönüştürüyor. Farklı şeyler öğreniyor, başka pratikler geliştiriyor, bunu zaten öğreniyor ilişkilerinde. Gerek duysa tabii ki konuşur. Ama ben gerekli değil diye düşünüyorum.

G. Dicle: Ben bir noktayı açıklamak istiyorum: aslında Ayşe'nin söylediğinden farklı bir şey söylemedim. Demek istediğim, kadınların önce kendi aralarında, heteroseksüel veya eşcinsel, cinselliği konuşmaya ihtiyaçları var, dedim. Bunu size dışardan gey veya heteroseksüel bir erkeğin "cinselliğini nasıl yaşıyorsun?" şeklinde sormasını gereksiz görüyorum. Ya belli işte nasıl yaşadığı insanların. Belli şekiller var, yani bunun nesini sorguluyorsun? O anlamda biraz önce sizin de dediğiniz gibi gey olması erkek olmasını öteleyen bir şey değil. O anlamda heteroseksüel bir erkek, eşcinsel bir kadına sorduğunda nasıl tepki veriyorsa aynı şekilde aynı tepkiyi geye de verir. Demek istediğim buydu. Yoksa cinsellik tabii ki konuşulmasın değil; hayır, konuşulsun, çok fazla konuşulsun. Ama önce kadınlar konuşabilsin. Burada sabahtan beri konuşuyoruz, ama en çok konuşanlar ya da en çok konuşulan; erkeklik, erkekler, erkeklerin işin içinde olması. O açıdan kadınların birbiriyle bir şeyleri konuşabilmesi çok önemli. Onun için de önce güven olması gerekiyor. Güven ortamının oluşturulması lazım. Yani cinselliği de konuşalım, başka şeyleri de konuşalım.

Remzi: Solculuğun her yana sızması konusunda Ayşe'ye bir itirazım var. Doğrudur her yere sızıyor ama bundan belli ölçülerde olmamak gerekir. Ama bir ölçüde de rahatsız olabiliriz. Çünkü mesela şu tartışma da onu getiriyor. Sürekli olarak birbirimize şunu demeye başladık. Kendi kimliklerimize dair, kendi kurgularımıza dair algılarımız o kadar mutlak ki karşımızdakine işte "sen kadın olarak şöyle diyorsun ve beni anlamıyorsun", "sen gey olarak beni anlamıyorsun", "sen erkek olarak beni anlamıyorsun", "sen solcu olarak beni anlamıyorsun" "sen şusun, sen busun, sen beni anlamıyorsun" ... E ama anlamaya dair ortak bir dil de geliştirmiyorsun ki hep böyle bir öteleme. Tamam, anlıyor ama sürekli bir suçlama üzerinden gitmesin bu, ortak bir dil geliştirelim. Sıklıkla yaptığımız galiba bu, hani o solculuğun sızması anlamında, eğer olumsuz bir şeyse. Bunun ötesine geçelim derim. Konuşan arkadaşlar çok anlamlı şeyler söylediler, niye önce kadınlar arasında konuşulsun ki, yani kadınlık, erkeklik, eşcinsellik, heteroseksüellik; bunların müphem olduğuna dair bir şey geliştirelim artık. Cinsellikten bahsediyorsak; eşcinsellik mutlak, heteroseksüellik mutlak, kadınlık mutlak, erkeklik mutlak. Niye o derecede mutlak olsun ki, niye bir geçişkenlik olmasın ki? Yani şu anda düşünüyorum, yarın heteroseksüel olmaya karar verdim gibi bir şey değil tabii ki bu. Ama bunlar arasındaki geçişkenlikleri görmek gerekir. Bu biseksüaliteden de öte bir şey. Yani bu taksonimleri de bence reddedelim. Ve illa ki efendim, Türkiye toplumu farklıdır, Avrupa'da bunlar konuşuluyor, biz de daha yeni, çünkü eşcinsel mücadelesi olgun değil falan... yok ya, hani devrimci dönüşüm o kadar da aşamalı devam edecek bir şey değil. Birden sıçramalar da gerçekleşebilir. Bu da kimliklerimizi mutlak kılmanın ötesinde bir şey olmalı. Biyolojik olanın ötesinde herhangi bir cinsiyet ya da belirli bir cinsellik yok. Kadın ve erkek de yok. Eşcinsel de yok, heteroseksüel de yok. Çünkü sürekli olarak meleklerin cinsiyetini tartışmaya başladık.

Cinselliklerin konuşulması gerektiği fikrine de katılıyorum. Tabii ki aynı değildir ama farklı da olsa kadınlar da bir şekilde cinselliği konuşuyordur; gerçi bilgim yok ama.

Burcu: Bu geçişlilik konusunda senin düşüncelerine katılıyorum. Yani kimliklerin bu kadar mutlak sayılması, bir lezbiyen yarın bir erkeğe aşık olduğunda ihanet ettin sen lezbiyenliğe, gibi şeyler beni de eğreti eden şeyler. Bunların mutlaklığından yana değilim. Ama toplumsal gerçekler üzerinden bazı şeylerin tartışılması gerekiyor. Bunların mutlak kılınması ve üzerine giyip ben çıkartmam bunu demek anlamında söyleyemiyorum ama gerçeklikler üzerinden gidelim. Örneğin kadınların cinsellikleri konuşması hakkında bilgim yok diyorsun ama gerçekten konuşamıyoruz; yani bir cinsellik atölyesi yapıyoruz, biri kıs kıs gülüyor, öbürünün yüzü kızarıyor, diğeri üf bunları niye konuşuyoruz diyor... Yani konuşamıyoruz; çünkü böyle öğretilmiş. Ayıptır, cinsellik konuşulmaz, gerek yok zaten falan filan...

Atila: Bir transeksüel organından kurtulduğu anda kadınlardan gördüğü kabulü, toplumsal cinsiyetle mücadele eden ve üstünden bunu çıkarmaya çalışan bir gey aynı kabulü görmüyor. Bir geye "bir dakika, önce biz kadın kadına konuşalım, bir konsensusa varırsak, gerek görürsek seninle de konuşuruz" gibi bir noktaya geliniyor. Yani oradaki o mutlaklık bence doğuştan gelen cinsiyetin belirleyiciliği ile ilgili.

Burcu: Aslında doğuştan gelen, cinsiyetin belirleyiciliği değil. Toplumda, hangi toplumsal cinsiyette var olduğu ve hangi pratiği deneyimlediği ile alakalı bir şey. Örneğin penisi olabilir ama hiç kimse onun penisi olduğunu bilmez, bütün hayatını kadın kimliğiyle yaşar, herkes onu kadın sanmıştır –sanmıştır'ı tırnak içinde söylüyorum tabi ki. Ve bir kadın olmanın toplumsal anlamda ne olduğunu biliyordur ve o insanla kadın kadına bir şeyi konuşursun. Yani bu hangi cinsel organa sahip olduğu ile ilgili bir şey değil; hangi toplumsal var oluşu hayatında yaşadığı ve deneyimlediği ile alakalı bir şey diye düşünüyorum.

Ayşe: Kadınla erkeğin farkı doğuştan belirlenen bir şey; ama esas önemli olan ondan sonraki deneyim.

Atila: Elbette ki erkek olarak yetiştirildik; "oğlum, oğlum, oğlum" denilerek.

Ayşe: Ben de öyle tahmin ediyorum! Diyelim ki sen annene gittin eşcinselim dedin, "iyi hadi perdeleri beraber yıkayalım bundan sonra" demiyor annen sana. Ya da Oya Burcu annesine gittiği zaman "iyi kızım bundan sonra ev işlerine yardım etme, ağabeyin etsin" demiyor. Böyle bir şey yok yani. Cinsel yönelimle cinsel rol birbirinden çok bağımsız şeyler. İki çok çok farklı.

Burcu: Söyleşinin başlığı "Türkiye'de eşcinsel ve kadın olmak" ve bu söyleşiden bile anlaşılabilirliği gibi "Türkiye'de eşcinsel ve kadın olmak işte böyle bir şeydir" diye dip not düşmek istiyorum. Söyleşinin konusundan çok, başka şeyler konuşuldu. Her zamanki gibi eşcinsel kadınlar görünmez oldu.

Eşcinsel ve kadın olmak üzerine kendi yaşamından paylaşmak isteyen –bütün eşcinsel kadın görünmezliğine rağmen soruyorum- var mı? Yani şunu genel anlamda bile konuşmadık ama eşcinsel kadınların bu toplumda yaşadığı en can alıcı baskılardan biri zorla evlendirilme. Yani bir kadının eşcinsel olduğunu ailesi anladıktan sonra onu dönüştürmenin, tedavi etmenin, bu yoldan çekmenin en iyi yolunun evlendirmek olduğunu düşünüyor. Zorla evlendirilme Türkiye'de kadınlara yönelik genel olarak yaygın; ama eşcinsel kadınların eşcinselliği üzerinden dayatılan bir şey aynı zamanda. Bir kadının lezbiyen olduğu için cinsel tacizle, tecavüzle, iş yerinde, okulda karşılaşması çok yaygın bir şey. Neden bunları duymuyoruz? Çünkü kadınlar bunları anlatmıyor. Nasıl kadınlar aile içi tecavüzü anlatmıyorlarsa, eşcinsel kadınlar da eşcinsel olmaları üzerinden yaşadıkları şiddeti paylaşmıyorlar, dolayısıyla "lezbiyenler çok rahat, el ele de yürüyorlar sokakta, hiç de bir sorun yaşamıyorlar" değil!

Sivil Anayasa'da Eşcinsel Olmak

Sivil anayasa nedir? Eşcinseller bu anayasanın neresinde yer alır? "Herkesi kapsayacağı" söylenen bu anayasa eşcinselleri dışlıyor mu? "Türkiye'de Eşcinsel Olmak" söyleşi dizisinde sivil anayasa konuşuldu ve Hülya Gülbahar, Özlem Çolak ve Ali Erol yukarıdaki sorulara yanıtlar aradı.

Avukat ve Kadın Adayları Destekleme Derneği (Ka-Der) Genel Başkanı Hülya Gülbahar, Lambdaistanbul LGBTT Derneği üyesi Özlem Çolak ile Kaos GL Derneği üyesi Ali Erol ile Avukat Yasemin Öz'ün katıldıkları "Sivil Anayasa'da Eşcinsel Olmak" başlıklı söyleşi, 19 Mayıs 2008 tarihinde, Ankara'da Ekin Sanat Merkezi'nde yapıldı.

Ali Erol: Ben kısaca içinde bulunduğumuz sivil anayasa tartışmalarının ruh hali diyebileceğimiz bu atmosferi özetledikten ve andıktan sonra biraz geriye gitmek istiyorum. Sanırım salondaki afişleri herkes okuyabiliyordur: Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği ayrımcılığına karşı mücadelemez ve bunu sürekli dillendirmemiz uzunca bir sürecin ana hareket noktası. Sadece taleplerimizi sivil anayasa tartışmalarına da uyarladık.

Sivil anayasadan önce Avrupa Birliği (AB) sürecinde mevcut yasaların uyumlulaştırılması, haliyle AB müktesebatına uyumlulaştırılması döneminde ilk büyük tartışma ve ilk büyük açılım TCK'nin değiştirilmesi dönemiyle başlamıştır. TCK tartışmaları döneminde TCK Kadın Platformu oluşturulmuştu ve bu platform, kadınların eşitlik talepleri ile birlikte aynı zamanda LGBT örgütlerin, Kaos GL ve Lambdaistanbul'un da dâhil olduğu bu platform, cinsel yönelim ayrımcılığını da kapsayacak ve de takibini yapacak şekilde TCK değişiklik dönemine müdahil olmuştu. Hemen ardından gelen sivil anayasa tartışmalarında ise LGBT örgütler "Anayasa LGBT Komisyonu" adı altında ayrıca bir araya geldiler ve cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği ibarelerinin anayasaya dâhil olması taleplerini dillendirdiler ve bu taleplerin eylemli bir şekilde takibini yaptılar, yaptık.

Burada özellikle cinsel yönelim ibaresi, dolaşıma sokulması ve de kulakların biraz alışması anlamında, 2001 yılı diye hatırlıyorum, "Emeğin Küresel Eylem Günü" mitinginde ve ardında gelen 1 Mayıs mitinglerinde bizim tipik sloganlarımızdan biri olmuştu. "10. Maddeye ek, Cinsel Yönelim!" şeklinde atılan bir slogandı bu. Aslında bu slogan o dönem için ortamı yoklamaydı. Biz bir uyarın gönderiyoruz. Bu uyarın işte işçiler, memurlar, sendikalar ve diğer kesimler tarafından nasıl karşılanacaktı. Çünkü eşcinseller olarak ortaya çıkıyorduk. Mitinglerde ve başka alanlarda kendi sözümüzü, kendi taleplerimizi iletiyorduk. Fakat bu sözümüz ulaşıyor muydu? Taleplerimizin ne olduğuna dair somut bir şekilde karşı taraf bir idrak halinde miydi? Bunu ölçmekten uzaktık. Bütün bu taleplerimizi belki de bir üst güvenlik şemsiyesi olarak kayda geçirecek ve adını koyacak şekilde telaffuz etmek için daha basitleştirmek ve cinsel yönelim ayrımcılığının kulaklara ulaşması ve bu ayrımcılığa karşı düzenlemeyi hangi madde kapsamında talep ettiğimizi belirtmek için gösteriyorduk onuncu maddeyi.

Herkesin bildiğini sanıyorum. Onuncu madde malum, mevcut anayasanın eşitliği düzenleyen maddesi. Bu yeni sivil anayasa tartışmaları tekrar alevlenir ve başarı ile sonuçlanırsa büyük olasılıkla bu onuncu madde, dokuzuncu madde olarak kurulacak.

Aslında uluslararası ilginç çakışmaları da görüyoruz bu arada. Güney Afrika anayasasının cinsel yönelim ayrımcılığını eşitliği düzenleyen maddede doğrudan andığı ve kayda geçirdiği madde de dokuzuncu madde idi diye hatırlıyorum. Son dönemde önce bir suskunluk kumkuması ile karşılaştık ve ardından anayasa LGBT komisyonu oluşturan LGBT örgütlerin eylemli takibi ile bir karşılık vermek durumunda kaldığında hükümet temsilcileri "İyi de nerde var ki siz bizden istiyorsunuz?" gibi amiyane bir tepki ile karşılaşmıştık. Ve aslında var başka ülkelerin anayasalarında ve farklı yasal düzenlemelerinde. Biz özel bir şey talep etmiyoruz. Artı insan haklarının bir bütün olması noktasında ve eşitlik hiyerarşisi ile uyuşmayacağı noktasında zaten bir başka ülkede de olmaması bizim taleplerimizin geri çevrilmesi için rasyonel bir gerekçe olamaz diye düşünüyorum.

Burada biraz politik atmosfere dair de birkaç cümle söylemek istiyorum. Belki bunu tartışma, soru-cevap kısmında daha da açabiliriz. Sivil anayasa tartışması başlatan AKP hükümeti Türkiye'de adı konulmamış bir koalisyonu da beraberinde getirdi denebilir. En azından bunu tırnak içinde de kullanabilirim eğer fazla abartılı algılanırsa. AKP'nin de içinden çıktığı geleneksel İslami blok şimdiye kadar tipik bir nefret söylemi üretti eşcinsel varoluşa karşı ve bundan asla vazgeçmedi. Erbakan'dan alt birimlerine kadar bu nefret söylemini kararlı bir şekilde üretti. İflah olmaz bir şekilde üretti. Ama o süreçle birlikte geleneksel İslami bloktan AKP'nin çıkması ve yine İslami bir ana hattı olmakla birlikte artık farklı bir kulvardan ilerleyeceğinin doğrudan sinyalini vermenin ötesinde belirtmesi, deklare etmesi ile birlikte ilginç de bir süreç oldu. Kabul etmek gerekir ki bu anayasa tartışmalarına kadar AKP'den cinsel yönelim ayrımcı, homofobik bir söylem hatta içinden geldiği gelenek gibi nefret söylemi üreten bir söz, bir açıklama duymadık. Dolayısıyla bu sürecin hayra alamet bir durum mu olduğu yoksa bu suskunluğun aslında inkârın bir işareti mi olduğu, hani bizden uzak olsun da cehennemde direk olsun yaklaşımının sessizce kurulan bir hali mi olduğu, sessizce telaffuz edilen bir hali mi olduğunu doğrusu merak ediyorduk aslında. Bu merakımız ortadan kalktı nihayetinde ve çünkü tam da Anayasa LGBT Komisyonunu oluşturan bu ülkenin eşcinsel bireyleri, LGBT örgütlerinin eylemli takibi ile birlikte, ısrarı ile birlikte hükümet nitekim sivil anayasa sürecinde o kurduğu büyük cümlelerin toplumun bir parçası olan eşcinselleri, LGBT bireyleri kapsamadığını itiraf etmek durumunda kaldı. Buradan tabii ki AKP'nin yekpare bir yapı olarak değerlendirilmemesi de gerekiyor. Örneğin aynı AKP'den Mersin Milletvekili Zafer Üskül'ün Homofobi Karşıtı Buluşma'ya gelmesi ve insan hakları söz konusu olduğunda vatandaşlar arasında ayrımcılık yapmadıklarını söylemesi tabii ki tahmin edilir bu cümleyi kendi tekil öznesi üzerinden değil de "biz" üzerinden kurması olumlu bir gelişme. Biz de biliyoruz ki o "biz" in aslında tam da AKP'ye işaret eden bir dil olmadığını. Çünkü o sözün öncesinde hükümet sözcüsü Cemil Çiçek'in, Fırat'ın, Burhan Kuzu'nun TCK döneminde Alt Komisyonunda cinsel yönelim ayrımcılığının geçmesine rağmen, cinsel yönelim ayrımcılığının altını oyan, boşa çıkartan bir müstehcenlik düzenlemesi için talepte bulunan yine aynı AKP'nin milletvekilleri idi. Dolayısıyla bu sürecin sancılı geçeceğini, bu sürecin aslında mücadele için de hem tarafların birbirini tartması şeklinde hem de bu dönüşümün karşılıklı bir çatışma ile geçeceğinin işaretleri olarak anabiliriz bu başlıkları diye düşünüyorum.

"10. Maddeye ek Cinsel Yönelim" bizim bir şemsiye talebimizdi. Bu talep anayasal bir güvence olarak ne ala. Ama cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği ayrımcılığı, LGBT bireylerin hayatın her alanında karşılaştıkları bu ayrımcılığa karşı bir düzenleme, bir pratik ayağı olacağından, sivil anayasa tartışmalarının şu an pek çok şeyin gölgesinde kalmış olmasına rağmen buradaki talepten vazgeçmememiz ve talebi politik hatta her kanaldan sonuna kadar takip etmemiz gerektiğini düşünüyorum. Dolayısıyla şu anki tartışmaların

gölgelenmesi taleplerimizin de gölgeleneceği anlamına gelmez diye düşünüyorum.

Hülya Gülbahar: Herkeste vardır herhalde. Hukuk ve ayrımcılık raporu üzerinden hakların da olduğu çok güzel bir kitapçık hazırlamış Kaos GL. Meslektaşım Oya Aydın hazırlamış. İnceledim az önce. Gerçekten kapsamlı ve doyurucu bir kitap. Elinizin altında bulunmasında yarar var. Ben de birkaç tane götüreceğim. Benim bu konuyla ilgim hukukçu kimliğimle diyeyim aslında 80'li yıllarda Bülent Ersoy'a konan sahne yasağı konusunda ilk defa konu ile ilgilenmeye başladım. Ama o dönemler gerek örgütlülüğün zayıf olması vs. ülkenin kendi iç koşulları nedeniyle daha çok üzülmeyle, kendi küçük çevremizde anti demokratik bir yasak olduğunu ve bir an önce kaldırılması gerektiğini anlatmakla geçirdik zamanımızı. Ama yıllar sonra güzel hoş da bir şey oldu. Biz çok izlenen bir televizyon programında, ben ilk defa, 14 yıl evli olup olmadığımı sorguladığı zaman (biliyorsunuz klasik bir tarzdır bu) ilk defa kamuoyu önünde feminist kadınlar olarak sözcülük yapmaya başladığımız dönemdi bu dönem. Şiddete karşı yasaların çıkartılmasını istiyorduk. Her zaman "siz evli misiniz?", "siz eşcinsel misiniz?" diye sorgulanırız. Tecrübesiz olduğum, çok izlenen ilk siyaset meydanı programında, güm! diye bana evli olup olmadığımı sorduğunda "Hayır. Evli değilim ama 14 yıldır beraber yaşadığım bir partnerim var ve gayet de mutluyuz" demiştim canlı yayında. Epey izlenen bir program olmuştu o saatte. Sayın Işıl Saygın devlet bakanıydı o zaman. Çok sinirlendi. Birçok şeyin yanı sıra "aydınlar ve entelektüeller nikâhsız yaşamayı savunuyorlar. Buna kadın örgütleri de dâhil oldu galiba" diyerek nikâh kampanyası açtı. Sonra harika bir şey oldu ondan sonra. O haftanın içerisinde Bülent Ersoy İzmir'de, gitti gece saat 12.00'de evlendi. Nikâh ise medeni nikâh, dedi götürdü koydu kamuoyunun önüne. Gayet hoş bir davranış idi. Ben ondan sonra medeni kanun çalışmaları sırasında, biz medeni kanunda kadın örgütleri olarak ilk büyük 4320 sayılı şiddete ilişkin, yasaya ilişkin ilk örgütlenmemizi yapmıştık o zaman, ilk platformları oluşturmaya başlamıştık. O tecrübe ile medeni kanun kadın platformunu oluşturduk. Ama çok hızlı gelişen bir süreç oldu. Çok fazla müdahil olmadık. Sonuna yetiştik. Örgütlülüğümüzle, mücadele gücümüzle ama başında da çalışma hakkı dâhil olmak üzere diğer maddelerine müdahale etmeye çalıştık. Komisyon üzerine, hükümet üzerine baskı yapmaya çalıştık.

Benim o dönemde özellikle uğraştığım maddelerden bir tanesi medeni kanundaki bu 40. madde idi. Cinsiyet değişikliği ile ilgili maddeydi. Gerçekten çok korkunç bir düzenleme yapıldı. Herhalde buradaki herkes bu düzenlemenin ayrıntılarını biliyordur. Cinsiyet değiştirmek için 18 yaşını doldurmuş olmak, evli olmamak, transeksüel yapıda olduğunu, cinsiyet değişikliğinin ruh sağlığı açısından zorunlu olduğunu ve üreme yeteneğinden sürekli yoksun olduğunu ve bir eğitim araştırma hastanesinden verilecek bir resmi raporla belgelediği takdirde cinsiyet değişikliği ameliyatı yapılması öngörülen bir düzenleme idi. Gerçekten ben ve birkaç arkadaşım çok uğraştık bu maddenin geçmemesi için. Çok faşizan bir düzenlemeydi. Hepsi ağır koşullar zaten. Ama bu üreme yeteneğinden sürekli olarak yoksun olmak meselesi ciddi bir insan hakkı ve bedensel bütünlük ihlali oluşturan bir hukuksal düzenleme oldu. Kadın hareketi içinde de ilginç tartışmalara vesile oldu tabii bu madde. Birtakım arkadaşlar toplumun ahlaksal yapısının bozulmaması için bir takım insanların fuşşa sürüklenmek üzere kandırılıp bu operasyonlara zorlanmaması için çok yerinde bir düzenleme olduğunu savunmaya çalıştılar. Bizim için çok iyi bir iç bilinçlenme tartışma süreci oldu aynı zamanda bu 40. madde. Hem kabul edildiği süreçte hem de sonrasında. Ben ve birtakım feminist arkadaşlar da başından itibaren her koşulda getirilen bu şartların neredeyse hemen hepsine karşı çıktık. Ben tümüne karşı çıkıyorum zaten hani evlilik içerisinde de olabilmesi gerektiğine inanıyorum. Ama bizim için dediğim gibi gerçekten bir bilinçlenme sürecine

katkıda bulunan bir tartışma oldu bu madde.

Ondan sonra ben medeni yasadaki diğer maddeleri de yakından izlemeye çalıştım. Özellikle evlilik maddesi ki çok önemli bir madde idi. Biz kadın örgütleri olarak talep oluşturamadık bu konuda. LGBTT bireyler de henüz örgütlü ve kendi talepleri ile henüz kamuoyu önüne çıkabilecek durumda değillerdi. Ama güzel bir şey oldu en azından diye düşünüyorum. Kimler evlenmekten yasaklanacaklar gibi böyle ana, evliliğin içeriğini belirleyen ana hükümler de hiç öyle bir kadın ve bir erkek evlenir gibi eşcinsel evlilikleri kısıtlayan bir hüküm olmadı, geçmedi. Yok şu an medeni kanunda. Medeni kanundaki düzenleme sadece evliliğin şekil şartları ile ilgili bölümde. Biçimsel olarak evlilik için başvurma işlemi birbiri ile evlenecek bir kadın ve bir erkek yapar diyen maddede bir değişiklik var. Ama sonuçta tabii ki bu şekil şartı nedeniyle eşcinsel evliliklere izin vermeyen bir hukuk sistemimiz var. Keşke medeni kanunun tartışıldığı dönemde hem kadın hareketi olarak bizler yani hep beraber daha örgütlü olup en azından bunun makul, istenebilir, haklı bir talep olduğunu, başaramasak bile kamuoyuna aktarma fırsatı bulabilseydik çünkü hâlâ Türkiye için eşcinsel evlilikleri tartışması sanki henüz gündemleşemeyecek bir tartışma gibi görünüyor. Oysa bütün dünyaya baktığımız zaman İspanya ve birçok ülke Uruguay'a gitmişim ben iki sene önce gökkuşaağı yasası gibi bir yasa çıkartmışlardı ve eşcinsel evlilikler dâhil olmak üzere resmi nikâh yapılınsın ya da yapılmasın, bütün aile gibi birlikte yaşayan çiftlere eşit medeni haklar veren bir düzenleme yapmışlardı. O düzenleme sırasında tek tartışılan madde eşcinsellere evlilik hakkının verilip verilmeyeceği maddesi olmuştu ki sonuçta Uruguay da demokratik haklar açısından yüzlerce yıllık geçmişe sahip bir ülke değil neredeyse yüz yıllık bir muhafazakâr yönetimlerden çıkan bir ülkedydi. Sol cepheyle beraber bütün toplum böyle bir açılımı tartışmaya başladı orada. Medeni yasa dediğim gibi bu iki noktada handikaplı bir şekilde geçti. Evlat edinme konusunda medeni yasada işte bekârlar evlat edinebilir diyor. Genel hükümlerin getirdiği bu genel ahlak sınırlaması dışında aslında eşcinsellerin evlat edinmesine biraz esnek yorum yapıyorum farkındayım ama bence engel bir şey yok medeni yasada.

O süreci öyle geçtikten sonra Türk Ceza Kanunu meselesi ile karşı karşıya kaldık. Biz kadın hareketi olarak Türk Ceza Kanununda da bu konuyu biraz kendi içimizde de tartıştık. Çok doğal, hayattaki birçok eğilim, siyasal eğilim bizim kadın platformlarımızda da vardı. O dönemden ben hatırlıyorum. Bu biraz iç stratejimizi sizinle paylaşmak, biraz da çuvaldızı kendimize batırmak gerektiğine inandığım için paylaştığım bir süreç bu. TCK'nın bir bütün yapısını bu sefer medeni kanundan deneyimli olduğumuz için biz TCK gündeme gelmeden önceden hazırlandık. Tartıştık. İki yıla yakın bir hazırlık süreci geçirdik hukukçular, hukukçu olmayan arkadaşlarla tek tek bütün bu maddeleri elden geçirmeye çalıştık. Orda da iki ana eğilim oldu. TCK'nın genel yapısına, demokrasi, çağdaşlık, eşitlik vurgusu üzerinden götürmek duygusuyla, dolayısıyla da çok bariz tecavüz gibi cinsel suçlar ilişkin bariz, kamuoyunca da tepki gösterilen maddeler üzerine kabul edilmek üzere olgunlaştığını düşündüğümüz maddeler üzerinden gitmek görüşü ile TCK'nın bütünündeki o cinsiyetçi, muhafazakâr yapının açığa çıkartılması, dolayısıyla da genel ahlak ile ilgili, namus kavramı ile ilgili bütün iç kurgusunun deşifre edilerek ve tabii ki de homofobik yanının deşifre edilerek tartışılması gibi. Biz bu tartışmayı bu kadar net birbirimize anlatmamakla birlikte kendi içimizde aslında yaşadık. Kamuoyu önüne bu konu çıkıncaya kadar da yaşadık. Kamuoyu önüne çıktıktan sonra da yaşadık. Bir takım arkadaşlarımız daha eşitlikçi ve çağdaşlık vurgusu içinde anlatmaya çalıştılar. Sonuç olarak TCK yine hepimizin kadın hareketi olarak benim de çok şey öğrendiğin bir süreç oldu. Son tahlilde herhalde bütününe ilişkin bir deşifreyon sürecini kamuoyu önünde yaşatabildiğimizi, en azından belli, karşılanmayan, kabul ettiremediğimiz talepler

konusunda da kendimize etkili bir kamuoyu yaratabildiğimizi yani bundan sonraki süreci belirlemek açısından yaratabildiğimizi düşünüyorum TCK'daki müdahale sayesinde. Ne oldu burada? Yani nasıldı eski TCK hali. Bölüm başlığını hatırlamıyorum şu an. Hemen hemen %90'ı kadınlara karşı işlenen tecavüz, taciz, sarkıntılık vs. gibi isimler vardı orada. Bütün suçlar genel ahlak hatta yeni yapılması gereken TCK'ya önerilen edep töresine karşı suçlar gibi bir üst başlık altında değerlendiriliyordu. Yani genel ahlak aile toplum düzenine karşı genel ahlaka karşı suçlar diye bir başlık açılıyordu. Ve bu başlığın altında bütün cinsel suçlar ve bugün tartışmakta olduğumuz müstehcenlik ve hayâsızca hareketler falan, hepsi bu başlık altında değerlendiriliyordu ve bizim tabi ki temel itiraz konularından bir tanesi cinsel suçların, orda ufak bir görüş ayrılığımız olmuştur platformda. Ben cinsel hak ve özgürlüklere karşı suçlar olarak bölüm başlığı konmasını önermiştim mesela bazı hukukçu arkadaşlar ile beraber. Ama yine de idare eder bir bölüm başlığı oldu. Vücut dokunulmazlığına karşı suçlar başlığı altına alındı bu bölüm. Bütün bu cinsel suçların genel ahlak ve aile bağlantısı dışında birey üzerinden ele alınıyor olması çok ciddi bir büyük adımdı TCK açısından ve bütün yasal sistematipler açısından aslında. Hepimizi ilgilendiren önemli bir adım oldu bu. Bundan böyle Türkiye'de cinsel suçlar bireyin kendi vücut dokunulmazlığına karşı işlenen suçlar olarak algılanacak. Bir başka önemli şey bizim konumuzu yakından ilgilendiriyor bu değişim süreci. Irza tecavüz kavramı vardır. Irz, namus, sarkıntılık gibi yani daha çok iffete, namusa, ahlaka gönderme yapan kavramları da temizlemeye çalıştık TCK'dan. Ve bunların hepsi çıktı. Henüz ne yazık ki hâlâ adli süreçlerde biz irza tecavüz gibi hocalarımızın laflarında ve konuşmalarında, medyada falan durmadan irza tecavüz gibi laflar duyuyoruz ama bu bir süreç. Bu süreci mutlaka bizim kanundaki gibi ayıklamamız gerekiyor. İçeriğinde ahlaka gönderme yapan tecavüz gibi, sarkıntılık gibi, zina gibi kavramlardan dilimizi ve hukuku arındırmak hep beraber ortak yapmamız gereken işlerden bir tanesi ama TCK'nda bunu başardık.

Başardığımız şeylerden bir tanesi de mesela, adam kavramı üzerinden herkesin ifade edilmesi idi. Kaçırma suçlarının önemli bir bölümü cinsel içerikli kaçırma suçlarının %99'u kadınlara ve çocuklara karşı işlenen suçlar adam kaçırma suçu olarak değerlendiriliyordu. İşte, insanı öldürme suçu yok, adam öldürme suçu var. Hâlâ biz mahkemelerde öldürülen kadınların duruşmasına girdiğimiz zaman orada adam öldürme diye okuyoruz yine duruşma listelerinden. Ama TCK anlamında bu değişikliği de yaptık. Hâlâ emniyetin ve hukuk sisteminin dili değişmese bile en azından biz kanunu değiştirmiş olduk hepsi insan başlığı altında oldu. TCK'daki aslında en kritik, en yoğun tartışmalardan birini, tam da Ali'nin söylediği gibi bu ayrımcılık maddesinde yaşadık. İki büyük tartışma yaptık bu ayrımcılık maddesinde. Ayrımcılık yapılamayacaklar arasına cinsel yönelim ayrımcılığının da sokulması için mücadele ettik. Aslında çok kamuoyuna yansımamakla beraber 216. Maddede halkı kin ve düşmanlığa, tahrik ve aşışılama maddesine o konjonktürün dalgalanması içersinde ikinci fıkrasına cinsiyetin eklenmesini sağladık. Bu biraz kendiliğindenmiş gibi oldu. Üzerinde çok yaygara koparılmadı. Tekrar dönüp oraya cinsel kimliği ekleyemedik. Ama şöyle bir maddemiz var. Kamuoyu çok bilmiyor. Halkın bir kesimini, sosyal sınıf, ırk, din, mezhep, cinsiyet veya bölge farklılığına dayanarak alenen aşağılayan kişi, kadınlar olarak cinsiyet nedeni ile sürekli karşı karşıya kaldığımız bir durumdan bahsediyoruz tabi altı aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacak. Bu maddede daha önce cinsiyet yoktu. Oraya sokmayı başarmıştık o maddeyi. Ayrımcılık maddesine yüklenirken de alt komisyonda her iki parti tarafından kabul edildi bu. Fakat son dakika meclise yansıdığına alt komisyonda kabul edildiği halde adalet komisyonunun genişletilmiş haline yansıdığına bu cinsel yönelim oradan çıkartıldı ve korkunç bir mesajdı aslında kamuoyuna oradan çıkartılması. Yapabilirsiniz gibi bir mesaj. Orada

"....ve benzeri nedenlerle ayrımcılık yapılamaz" hükmünün içerisine bunu sokmak için çalışmak lazım. Şu an bu, bir ceza kanunu suçu. Net olarak tanımlamak zorunda ama bunu, kimlere karşı suç işlenmesini tanımlıyor. Suçu tanımlıyor. Bence çok elverişli bir hukuk yorumu var burada. Bence buraya sokulabilir aslında bu. Hazır Cemil Çiçek de böyle bir söz vermişti zaten cinsiyetin içinde cinsel yönelim de var gibi bir söz, söz demeyelim de neyse. "....ve benzeri sebep"lerin içine bence çok net bir şekilde girebilir. Hâlâ böyle yorumlayabiliriz bunu. Aynı şey Anayasa için de, Ceza Kanunundaki 122. Maddedeki ayrımcılık maddesi için de geçerli. Bence buraya da giriyor cinsel yönelim ayrımcılığının hâlâ yapılamaz olması ve suç olması. Bu konuda birkaç hukukçu hocadan bir mütalaa alarak işletebileceğimiz bir madde olduğunu düşünüyorum ben bu maddenin hâlâ.

Ayrımcılık maddesinin en büyük handikaplarından bir tanesi ayrımcılığı madde madde sayması oldu ki bu hukuk tarihi açısından, dünya hukuku açısından ayrımcılığı 1,2,3,4 konu diye sıralamak gibi saçma sapan komik bir hukuk düzenlemesi oldu. Cinsiyet ayrımcılığını ya da ırk, etnik ayrımcılığı, taşınır mal alıp satmak, devretmek, hizmet vermek-vermemek, besin maddesi, yiyecek vermek-vermemek, ekonomik faaliyette bulunmak-bulunmamak gibi 4-5 madde oldu. Asıl tehlikeli tarafı da bu oldu mesela. Geçenlerde bir imam için işte kadına çalışması konusunda laf eden, kadının dokuz nefsi olduğunu, hâkim olamayacakları için çalışmaması gerektiğini söyleyen bir imam hakkında bu maddeden suç duyurusunda bulunurken çok zorlandık mesela. Büyük olasılıkla buraya değil de az önce söylediğim 216. maddeye girecek. Bir de o din görevlilerinin yapamayacağı işler var. O maddeler girecek diye düşünüyorum. Ne oldu TCK'nin son halinde. Genel ahlaka karşı suçlar diye bir bölüm tabii ki kaldı. Biz bölümün kendisinin tamamen çıkartılmasını, içeriği tamam, cinsel suçların önemli bir bölümü ayrıca bireye karşı, bedensel dokunulmazlığına karşı suçlar diye ayırdık. Onu başardık. Aslında TCK içerisinde genel ahlak diye bir kavramın, bölümün olmaması gerekiyordu. Ama kaldı bu bölüm. Fakat hiç olmazsa içeriğini epey bir daraltmış olduk. Ne var o bölüme baktığımız zaman. Tabii o daraltma da sizler de izlemiştir. Hiç kolay olmadı. Çok ciddi tartışmalar yaşadık o bölümde de. Hayâsızca hareketler var 225. madde. Müstehcenlik var 226. madde. Fuhuş var 227. madde. Kumar oynamak... 5 tane. İyice daraltılmış oldu ama o duruyor orada. Her bir madde sizi, bizi ilgilendirmeyi devam edecek maddeler. Bu hayâsızca hareketler maddesi gerçekten çok feci uğraştığımız maddelerden bir tanesi oldu. Yani ilk hali, bir tek örnek veriyorum. Vücudunun herhangi bir bölgesinin görünmesi diyordu. Maddenin tanımı içerisinde vücudunun herhangi bölgesinin görünmesi diyordu. Diz kapağımız mı? Omuz başımız mı? Neresi görünürse hayâsız hareket sayılacak tartışmaların yaptık kamuoyu önünde. Başbakanın danışmanı, Adalet Bakanlığı baş danışmanı Doğan Soyaslan'ın kitaplarından örnekler vermiştik mesela. Çok tipik bir şey vardı. İnkâr etmedi ve savundu bunu. Rüzgârda eteği açılan kadın hayâsızca hareketlerden ceza alacak diyor. Yani suç oluşur. Kadının görevi, hava rüzgârlı ise ona uygun giyinmek ve rüzgârda eteğinin açılmamasını sağlamak. Yani bunu başaramıyorsa hayâsızca harekettir diyen... Zamanımız olsaydı çok güzel maddeler var. Sahnede dans ederken fermuarı bozulan kadının göğsünün ya da bir yerinin görünmesinin girip girmeyeceği gibi. Biz bunu gerçekten çok yorucu bir şeyden sonra, alenen cinsel ilişki ve teşhircilikle sınırlandırdık. Ama son dakika çok muhafazakâr hocalarımızdan bir tanesi tüm kitaplarına eski maddenin gerekçesini soktu. Onunla nasıl baş edeceğiz bilmiyorum. Onun içinde de "vücudun herhangi bir bölümü" var ama asıl olan yasanın kendisi. O gerekçenin de tekrar elden geçmesi lazım.

Müstehcenlik maddesini bilmiyorum anlatmaya gerek var mı? Gerçekten çok tartıştığımız maddelerden bir tanesi oldu. Yani burada hani akıllarımızda olsun. Müstehcen

sayılacak şeylerden bir tanesi benim en çok sinir olduğum düzenlemelerden bir tanesi “doğal olmayan yoldan yapılan cinsel davranış” diyor. Yani her şeyi sokabiliriz. Kime göre doğal bir şey. O zaman ayıp da bir şeyi de meclise göndermişim ama. Misyoner pozisyonu dışındaki her şeyi siz doğal olmayan yoldan diyebilirsiniz. Gerçekten denebilir. Çok ağır cezası var. Cezalar öyle ağır ki herhangi bir yayını kapatabilir vs. burada AB uyum reformundaki o bilim eserleri, sanat eserleri gibi kavramlar, kitaplar ve eserlerdeki istisnayı da çıkartmışlar. Bu da bizim zorumuz ve hatırlatmamızla. Uyum paketini de koydunuz AB istedi diye. Kanunun kendisini tekrar çıkartıyorsunuz yani. Bu nasıl bir şey. Nasıl anlatacaksınız diye. Son dakika biraz sınırlı bir şekilde tekrar koydurabildik bu maddeyi. Ve sanat da girmede tabii. Sanatı da koymadılar o arada. Burada tabii kamuoyu, medya, yazarlar, çizerler herkesin ayaklanması lazımdı. Kadın hareketi üzerine bırakılacak bir madde değildi. Bizim elimizden ancak bilimsel eserleri sokabilmek geldi o dönem. Sanatı falan sokamadık tabii bunun içerisinde. Fuhuş maddesini çok tartışmadık çünkü fuhuşa zorlanan kadınların cezalandırılması ile ilgili bir düzenleme yoktu. Biraz hızlı geçti orası. Kumar ve dilencilik konusunu hiç anlatmak istemiyorum. Ama genital bölge muayenesi hepimizi ilgilendiren bir kavram. Bunun orada konuş biçimi konusunda gerçekten çok büyük bir problem var. Biz hâlâ bunun üzerinde durmuyoruz. Bekâret kontrolünün suç olmasını istemiştik. Ve yapanın yaptırının ciddi cezalara çarptırılmasını istemiştik. Ama o namus takıntısını ille o alt bilinçlerinde ve ne yazık ki bu da AKP sorumlu değil bu süreçten. CHP de bizzat sorumlu. Sırf bekâret kelimesini TCK'ya hani bekâret kontrolü suçtur kelimesini sokmamak için genital organ muayenesi diye 287. maddede bir madde uydurdular ki bugün herhangi bir erkek, öğrenci, lisede bir erkek çocuk kanama nedeniyle genital organ muayenesi yaptırsa hâkim izni istenecek falan yani. O kadar saçma bir madde haline geldi. Epeyce de problem olacak bir madde Türkiye’de. Çünkü kadın erkek ayrımı yapmaksızın genital organ muayenesi diyor ve üstelik de yapan yaptırana ceza getiriyor. Normal olağan sağlık muayenesinde bile uygulanacak bir madde burada. Geçtiğimiz günlerde bir psikiyatrist ile karşılaştım. Ve gerçekten de, bu kadına yönelik şiddet vs. alanında kamuoyu önünde konuşan bir psikiyatrist, çıktığımız bir televizyon programı sonrasında bulunduğumuz ortamda, GATA’da askerliğe elverişsiz raporu alınması için bir dönem video kayıtları isteniyordu cinsel ilişki sırasında, piyasadaki hoca diye dolaşan bir tanesinin video kaydını izlediğini, yani ilişki halinde iken video kayıtlarını istiyordu GATA bir ara insanlardan, bu psikiyatristimiz bu hocanın video kaydını izlemiştir. İsrarla sorduğum halde “nasıl izlediniz?”, bir mahkemede size “bilirkişilik” mi geldi, yoksa siz GATA’da o raporu veren heyetin içinde miydiniz bunu izlediniz? İkisine de hayır dedi. O zaman izleme yetkiniz yok. Yani bu biriktirilen bantları her önüne gelen psikiyatrist ya da gazetecilere ya da bilmem kime izletebiliyorlar mı? Siz ne hakla izleyebildiniz bunu? Alamadım cevabı. Kaçtı cevap vermekten ama çok da can sıkıcı bir şeydi. Çünkü ulu orta herhangi birisinin her kim olursa olsun o, bu tür kayıtların hukuken ehliyeti olmayan mahkeme kararı olmadan bir takım insanların eline geçip izlenip ulu orta anlatılması epey can sıkıcı bir şeydi. Kendi başıma gelmiş gibi canım sıkıldı.

Özlem Çolak: Bana devredildi ama çok fazla anlatacak şeyim de kalmadı açıkçası. Ben belki biraz şeyden bahsedebilirim. Lambdaistanbul olarak anayasanın onuncu maddesine cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği eklensin sürecinde yaptıklarımızı anlatmak ve bunun üzerinden belki daha sonra da tartışmak için. Biz anayasa konusunda tek bir madde üzerinden götürdük çalışmayı. Dokuzuncu madde. Eşitlik maddesi. Aslında şöyle bir şey var. Bu çalışmalar anayasa ile birlikte başlamadı. Ali de bahsetti biraz. Zaten LGBTT örgütlerinin bu hak ihlalleri ve hukuk komisyonu dolayısıyla bir senedir yürüttüğü

çalışmalar için bir hedef olmuş oldu. Ve bunun üzerinden elimize bu fırsat geçince daha kapsamlı ve daha sıkı bir çalışma ile bu anayasa... Çünkü benim hatırladığım bu TCK sürecinde ben çok işin içinde değildim ama LGTT örgütlerin katılması biraz geç olmuştu bu sürece. O yüzden de son anda yapılan etkinliklerle çok az ses çıkarılabildi. Ama anayasa hazır böyle fırsat gelmişken bunu kaçırmamak en başından işi sıkı tutup iyi bir baskı kurmak, kampanya yürütmek üzerinden çalışmalar başladık. Bununla ilgili yaptığımız en gözle görünür etkinlik kartpostal eylemi idi. Bir kartpostal hazırlayıp işte önünde terazi tutan kadın, arkasında Burhan Kuzu'ya yönelik bizim şöyle şöyle taleplerimiz var. Anayasanın onuncu maddesine cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği ibaresinin eklenmesi istiyoruz şeklinde ve insanların adını soyadını yazıp imzasını atıp yolladığı bir kartpostal eylemi tasarladık ve bunu uyguladık. Ve bunu hem diğer illerdeki LGTT örgütlerine hem de LGTT örgütlerinin olmadığı ama bir şekilde bağlantımız olduğu illere gönderdik ve 16 Şubatta yanlış hatırlamıyorsam bir basın açıklaması ile bu kampanyayı başlatmış olduk ama anayasa süreci rafa kaldırılınca çünkü biz uzun bir süreç olmasını tasarlamıştık altı ay gibi belki daha uzun. Anayasa çalışması dediğim gibi rafa kaldırıldığı için bu da kendi kendine sönmüş oldu. Daha sonra raporu da çıkan bu hak ihlalleri çalışması dolayısıyla elimizde birikmiş olan hem yaşadığımız, hem gördüğümüz, raporladığımız olaylardan elimizde birikmiş olan vakalardan hem de diğer yaptığımız çalışmalardan kaynaklı elimizde bilgileri toparlayıp bir anayasa gerekçe dosyası hazırladık ki bence bu çalışmanın en önemli kısımlarından biri de oydu çünkü ben bir kere daha baktım buraya gelmeden önce ve baya ciddi, kapsamlı bir çalışma olmuş. Bu herkesin eline geçmedi. Bu anayasa gerekçe dosyası anayasayı hazırlayacak olan milletvekillerine gönderilmek üzere hazırlanmıştı. Sebebi de şuydu. Biz bu talebimizi ilettik. Bununla ilgili basın açıklamaları yaptık, eylemler düzenledik ama şöyle tepkilerle karşılaştık. Hepiniz görmüşsünüzdür, okumuşsunuzdur. İşte "Bu 22. Yüzyılın meselesidir. Daha bu çağda ne bu? Nasıl böyle bir şey talep edebilirsiniz" gibi böyle hani neresinden tutsanız elinizde kalacak saçma sapan açıklamalarla karşılaştık. O yüzden bizim çok sağlam gitmemiz gerekiyordu. Biz bunu istiyoruz, talep ediyoruz. Çünkü sebeplerimiz bunlar gibi hiçbir yerinden açık bırakmayacak bir şekilde. Bize karşı yürüttükleri bütün o saçma argümanları çürütecek bir şekilde sağlam bir dosya hazırlamamız gerekiyordu. Onu hazırladık. Belki genel olarak şunu söylemek daha iyi olur. O dosyaya bakarken de benim gördüğüm şöyle bir şey var. Bazı kanunlar var. Direk LGTT bireylerini mağdur konumunda bıkmabilecek ama ne TCK'de ne Anayasada birebir eşcinsel bireyler yönelik veya travesti transeksüel bireylere yönelik birebir ayrımcılık uygulayacak bir şey yok gibi görünüyor, görünür de hani. Mesela anayasanın onuncu maddesinde de işte sayıyor, sayıyor, sayıyor ve diğer sebepler diyor. Bu aslında iyi bir açıklık bırakıyor ama sorun burada. Hem ceza kanununda, hem anayasada, hem medeni kanunda bu açıklıklar olmasına rağmen bizim lehimize kullanabileceğimiz ahlak kavramı bütün bu lehte kullanılabilecek her şeyi aleyhe çeviren bir durum yaratıyor. Burada gösterebileceğimiz en önemli örnek de Lambdaistanbul'a açılmış olan kapatılma davası. Örgütlenme özgürlüğü gibi en temel haklardan olan gerek anayasada garanti altında alınmış gerek Türkiye'nin imzalamış olduğu uluslararası sözleşmelerde kesinlikle garanti altına alınmış bir hak ki anayasada böyle bir madde var ulusal yasalar çeliştiğinde uluslararası yasalar geçerli olur. Bütün bunlara lehimizde birçok şey olmasına rağmen bu ahlak kavramı çerçevesinde dava açıldı ve sürüyor halen. Bitmek bilmeyen bir dava haline geldi. İşte tam da bu yüzden her şeyin çok net ve kesin bir biçimde kanunda belirtiliyor olması gerekiyor. Çünkü her ne kadar lehte de olsun bunlar bizim aleyhimize çok çabuk çevrilebiliyor. O yüzden cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği ibarelerinin kesinlikle anayasada olması gerekiyor üzerinden yürüttük politikamızı. Bu tabii ki bunu yürütürken de yüzde yüz

başarıya ulaşacağız, mutlaka yapacağız bizim amacımız bu ama belki yine buna bir aralık bırakarak olma ihtimaline. Belki olmayabilir ama bizim için diğer önemli bir nokta da aslında bunu biraz gün yüzüne çıkarmaktı bu meseleyi. Görünür kılmak, konuşulur kılmak ve bunun var olduğunu insanlar anlatmak. Bununla da ilgili milletvekilleri ile görüştük. Bize yakın olan. Bizim sözümüzü meclise taşıyabilecek olan milletvekilleri ile görüşmeler yaptık. Zaten öyle veya böyle bunun sonucu değil Sebahat Tuncel bununla ilgili yakın bir zamanda soru önergesi verdi. LGBTT bireylerin hak ihlallerine yönelik bir sürü çalışma yapılıyor diye. Belki çok tatmin edici bir cevap alamayabiliriz ama önemli olan mecliste bu konunun konuşuluyor olması. Bütün o süreçte bize yürütülen o argümanlara karşı bunun meclis tutanaklarına geçiyor olması önemli bir şey. Benim anlatacağım bu kadar.

Yasemin: Elbette anayasanın eşitlik maddesine cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği ibaresinin girilmesi bizim açımızdan üst bir garanti madde olacak. Yani bu madde eğer düzenlenirse bu şekilde kalmayacak. Bununla ilgili uyumsuz olan bütün kanunların değişmesi gerekecek. Ben stratejik olarak bunu yapmamızın önemli olduğunu, hem konuyu kamuoyunda gündeme gelmesi hem de eşit haklarımızın tanınması gerekliliğine ilişkin böyle bir maddenin bu şekilde düzenlenmesinin önemli olduğunu düşünüyorum. Ama başka bir strateji daha yürütebileceğimizi düşünüyorum. Hukuk açısından anayasanın onuncu maddesinde işte ırk, dil, din, cinsiyet diye saydığı ibarelerin yanı sıra “ve benzeri” diye bir ifade kullanılıyor. Yani bunlarla sınırlı tutmuyor, başka bir nedenle de olsa toplumun çoğunluğundan daha farklı olanın haklarını eşit bir şekilde garanti altına alındığını söylüyor. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde de ayrımcılığa karşı 14. madde var. Bu maddede de cinsel yönelim ayrımcılığı yasaklanmış. Orada da ırk, din, dil, cinsiyet, yaş, engellilik gibi vb. diyor. AİHM bu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini yorumlarken LGBTT bireyler yönelik ayrımcılık davalarında orada geçen “other status” yani benzeri nedenler bizim kanunumuzda ve benzeri nedenler olarak çevrilen durumu LGBTT bireyler lehine yorumladı ve mahkeme kararlarında o maddeye gönderme yaparak LGBTT bireyler lehine karar verdi. Aynı şeyin Türk hukukunda mevcut olacağını düşünüyorum. Hukuk teorisi açısından uygundur diye düşünüyorum. Mesela iş kanununun eşitliği düzenleyen beşinci maddesinde de vardır bu ırk, din, dil vb. diye sayar. İş yerinden cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği nedeniyle atılan bir bireyin hakkının da bu madde kapsamında korunduğunu, korunması gerektiğini düşünüyorum. Sorun şuradan kaynaklanıyor. Tek sorun bu cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği kelimelerinin kanun maddelerinde geçmemesi değil. Pratikte bu davaları açan bu durumda mahkemelere başvuran, bu maddelerin uygulanmasını talep eden bireylerin çıkmaması bana göre sorunun bir başka boyutu. Stratejik olarak aslında böyle bir ayrımcılığa maruz kaldığımızda bu maddelerin uygulanmasını isteyip mahkemenin nasıl bir karar vereceğini beklemek. Eğer mahkeme aleyhte bir karar veriyorsa bunun uluslararası mekanizmalarına başvurmak da stratejik anlamda önemli. Mesela bu TCK'nin 216. maddesi halkı kin ve düşmanlığa sevk etmek maddesi. Bu maddede de sayıyor. Bölgeden dolayı, cinsiyetten dolayı halk arasında bir farklılık ayrımcılık yaratan halkın bir bölümünü bir bölümüne karşı kışkırtan insanların cezalandırılacağını söylüyor ki Fevzi Nur Dünder'a karşı açılan dava hukuk teorisi açısından çok çok önemli bir dava. Çünkü orada cinsel yönelim, cinsiyet kimliği ibaresini halkı düşmanlığa teşvik için alenen yazmadığı halde savcılık cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine karşı halkı düşmanlığa sevk etmeyi de bir ayrımcılık, bir gruplar arası çatışma yaratma olarak algılayıp bu davayı açtı. Bu Türkiye'deki hukuk teorisi açısından eşcinsellerin en önemli, izlenmesi gereken en önemli dava bu. Çünkü burada bu benzeri nedenler ile denilen şeyin pratik uygulamasını burada gördük. Pratikte bunu kabul etti. “Evet, eşcinsellere yönelik sen halkı düşmanlığa teşvik

edersen sen bu madde kapsamındasın açıkça yazmasa da” dedi mahkeme. Bu çok önemli. Bu işte benim bahsetmeye çalıştığım o stratejinin pratikteki yansıması. Eğer biz işyerlerinden cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği yüzünden atıldığımızda mahkemeler başvuracak cesarete sahip olup bu davaları izlersek “ve benzeri nedenler” ibaresinin bize uygulanmasını istersek bu anayasaya cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği ibaresinin eklenmesi gibi önemli bir sonuca vardıracağız bizi. Hukukun fiilen içinde bunu başarmak yani mahkeme kararları ile bunu emsal nitelikte yüksek yargı kararlarına dönüştürmek en az anayasaya yazdırmak kadar güçlü bir etki yaratacaktır bizim lehimize. Aslında pratikte pek bu davalara başvuramıyor olmamız, açığa çıkmamak için mahkemeye gitmiyor olmamız veya haklarımız kazanacağımıza inanmıyor olmamız da bizim önümüzü tıkayan bir şey diye düşünüyorum ki anayasaya cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği kelimelerini eklenmesi kadar anayasadan genel ahlak ibaresinin temizlenmesi bizim için bu kadar stratejik ve önemli bir şey. Çünkü genel ahlakın Türk hukukunda pek çok yerde, basın kanunundan medeni kanuna, ceza kanununa, anayasaya kadar genel ahlak ibaresinin geçtiği çeşitli kanunlar ve bu genel ahlakın hiçbir kesin tanımı yok. Yani genel ahlak dediğinde neyi kastediyor? Neler o kavramın kapsamı içindedir? Neler dışarıda kalır? Neler ahlaksızlık fiilini oluşturur? Kesin tanımlama olmadığı için belirsiz bir yaptırımla belirsiz bir fiilin yaptırımla karşılaşması riski ile yaşıyoruz. Bu anayasada kadın platformunda özellikle çalıştığımız ve tartıştığımız bir şey oldu. Anayasada genel ahlakın geçtiği maddeleri tespit edip bunların temizlenmesini istemektir. Bunun eşcinseller açısından çok önemli bir sonucu var.

Ali Erol: Çok güzel bir özetleme yaptın. Ben buradan somut bir şeyi ele almak istiyorum izinle. Tartışma dün de bir oturumda gündeme gelmişti. Biz eşitlik, özgürlük istiyoruz. Bunun insan hakları bağlamında tanımlanması ve somutlanması nerede karşılığını bulacak? İşte Avrupa Birliği üzerine mi gibi tartışmada da dönmüştü. Şimdi bunu nasıl şu anki güncel yürüttüğümüz pratiğe uyarlayabiliriz? Senin bu yaptığın özet benim işimi kolaylaştıracak diye düşünüyorum vereceğim örnekte. Anayasanın onuncu maddesine cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği ekensin diyoruz. Niye bunu diyoruz? Aslında daha en baştan yasal bir güvenlik şemsiyesi istiyoruz. Ama diğer taraftan de ne olduğu belirsiz o dönemki dengelere, koşullara hatta bireysel yargılara göre içini doldurduğu bir genel ahlak kısıkağı var. Başka bir yerde bizi ablukaya alan başka bir sınırlama da var. Burada özellikle dönem dönem andığımız bir durum. Ben bir cümle okumak istiyorum izinle. Gazeteci Baki Koşar'ın öldürülmesi ile bir kez daha gündeme gelen bir durum bu. Nedir bu? Diyoruz ki “ve diğer başka sebeplerle” kısmını aslında biz istersek cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği ayrımcılığını da kapsayacak şekilde yorumlayabiliriz diyoruz. Yorumlanması için zorlayabiliriz. Biz yorumlamayacağız bunu. Mahkeme yorumlayacak. Ama mahkemeler nasıl yorumluyor? İşte bir nefret cinayetinde ceza indirimine yol açacak bir yorumu nerden harekete geçiriyor. Aslında tam da içinde bulunduğumuz sosyal, zihni şeylerle. Yani bir durumdan hareketle getiriyor. Yani diyor ki işte mevcut yasalarda, o dönemde altını çizdiğimiz bir nokta, mevcut yasalarda eşcinsellere yönelik açık ayrımcılık yaratan maddeler yalnızca askeri mevzuatta (doğal olmayan yollardan ilişkiyi kastediyor) bulunmakla birlikte sivil yasaların yorumlanması anlamına gelen mahkeme kararları ile yasalarda olmayan ayrımcılık mahkeme kararları iç hukuk haline getirilmektedir. Bu durumda yasaların yaratmadığı ayrımcılık mahkeme kararları ile yaratılmakta ve anayasanın onuncu maddesinden düzenlenen eşitlik mahkeme kararları ile ihlal edilmektedir. Bu durum mahkemenin tarafsızlık ilkesine gölge düşürmektedir. Ama tarafsız olmamaktan hiç gocunmuyor mahkeme. Aslında nasıl ki bizim dışımızdaki bu yasal süreç iç içe geçmiş katmanlardan oluşuyor, ayrımcılığı düzenleyen maddeye cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğinin de eklenmesini istedik TCK'de ama diğer tarafta bize

kaşıkla verilen bir hak, bir güvence pekâlâ müstehcenlik ile muzır kurul yarası ile ve diğer alt ya da paralel yasalarla kepçeyle geri alınabiliyor. Ya da alınabilecek potansiyeli taşıyor. Bu durumda bu potansiyele müdahale de bizim mücadelemizin de çok katmanlı olmasını gerektiriyor. Şu an biraz politik sezgi ile biraz koşullarımızdan dolayı ben doğru yolda olduğumuzu düşünüyorum. Fiilen çok katmanlı bir mücadele sürdürüyoruz biz aslında. Bir tarafta onuncu maddeye cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği ayrımcılığının eklenmesini istiyoruz. Diğer taraftan da aslında tam da bu ayrımcılığa karşı mahkeme organları ve diğer ilgili organların zihin dünyasını dönüştürecek kendi hayat alanlarımızı genişletiyoruz. Bu nasıl oluyor? Hâkimlere ya da savcılara verilen kapalı bir salon seminerinden doğrudan bu topraklarda yaşayan LGBTT bireylerin canlı kanlı hayatın içinde görünür olmaya başlamasıyla ve başka katmanlarla iç içe geçmiş bir mücadele ile dönüşüyor bu diye düşünüyorum..

Eşcinsel&Gazeteci Olmak

“Ben hem gazeteci hem bir gey olarak konuşuyorum. Gey gazeteci yok mu başka. Dolu. Herkes biliyor. Magazinlerde falan yazıyor, ciddi yazarları da var. Ama onlar da hep 3. tekil şahıstan yazıyorlar. Ben bir akademisyenim, geçmişime bakarsan sendikacıyım ama buraya getirecek ve sizinle konuşacak başka bir “gey gazeteci” yok.

“Türkiye’de Eşcinsel Olmak!” söyleşi dizisinin konuklarından biri de BirGün gazetesi yazarı Kürşad Kahramanoğlu’du. “Eşcinsel ve Gazeteci Olmak” başlıklı söyleşi, 4 Mayıs 2008’de Ankara’da, Cafe Orta Dünya’da yapıldı.

Arkadaşlar merhaba. Bir kısmınızı zaten tanıyorum. İsmim Kürşad. Bu konuda çağırdığınız için çok teşekkür ediyorum. Türkiye’de bula bula benim bulunmam ve buraya çağrılmam her şeyi gösteriyor çünkü ben profesyonel gazeteci değilim. Zorla gazeteci oldum. Bu da Türkiye’de medyanın cinsellik konusundaki tutumlarını ortaya koyuyor. Buna döneceğim. Ama buna dönmeden önce bence bugünkü konular konuşulurken, dün de ben buna benzer bir konuşma yapmak durumunda kaldım Bilgi Üniversitesinde. Türkiye’deki medyanın cinsiyet ayrımcılığının tartışıldığı bir konuşmaydı.

Şimdi, biliyorsunuz başlarken benim burada gazeteci olarak konuşmam bile durumu çok iyi anlatıyor. Neden? Türk medyası eşcinsellik ve özellikle cinsellik konularına biraz uzak duruyor. Benim bunları örnekle vermeme gerek yok. Sizin biraz duyarlılığınız varsa bu konuyu benden daha iyi biliyorsunuzdur. Bir kere eşcinsellik hakkındaki haberlerin hepsi magazin haberleri. Gazeteyi alırsınız elinize, nadiren ilk sayfasında politik bir haber olarak yer alır haberler. Mesela son zamanlarda eşcinsel örgütler bu anayasa değişikliği sürecinde fevkalade bir komisyon kurdular ve çok güzel bir istekte bulundular. Anayasanın 10. Maddesinin değiştirilmesini ve değiştirilirken cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği ayrımcılığına karşı da düzenlenme isteniyor. Bu benim Türkiye’de gördüğüm en açık politik istekti, dile getirilmiş politik istek. Bunun medyaya nasıl yansıdığına bakarsak. Bu bile genellikle Cumartesi ya da Pazar ekinde, yine magazinsel bir şekilde ve hiçbir ciddi tartışmaya girmeden verildi haberler. Diğer bir haberde aynı kadınlarla ilgili haberlerde olduğu gibi çarpıtılır. Bundan birkaç ay önce Hürriyet’te şöyle bir haber vardı. Şöyle bir manşet: Gay mafya! Dikkatimi çekti şöyle bir baktım. Geylere şantaj yapmak için kurulmuş bir çete ama bunu en sonuna kadar okursanız anlıyorsunuz. Baştan okuduğunuzda aldığınız mesaj şu: Geyle çete kurmuşlar ve mafyanın yaptığı işleri yapmamaya başlamışlar! Bu bütün medyada oluyor.

Ben hem gazeteci hem bir gey olarak konuşuyorum. Gey gazeteci yok mu başka. Dolu. Herkes biliyor. Magazinlerde falan yazıyor, ciddi yazarları da var. Ama onlar da hep 3. tekil şahıstan yazıyorlar. Ben bir akademisyenim, geçmişime bakarsan sendikacıyım ama buraya getirecek ve sizinle konuşacak başka bir “gey gazeteci” yok. Gey gazeteci mi yok, Var da yok. Ama hiçbiri bunu 1. tekil şahıstan konuşacak durumda değil.

Ben bunun için gazeteci oldum, gazetecilikten anlamam, bilmem. Yıllarca gazetelere

röportaj verdim, konuştum ama profesyonel değilim. Ama Türkiye’de yok, bunun çok büyük sorunları var. Zaten Türkiye’nin genel sorunu olan cinsellikle konusunda mücadele veriyorsan pozitif rol modeli yok. Eşcinsel mücadele için yapılması gereken şeyleri de ikinci sınıfa düşürüyor. Gazetelerde benim çok sevdiğim saydığım ve birlikte vakit geçirdiğim gazeteci arkadaşlarım var. Onlar cinselliklerini nerdeyse özür dileyerek yaşıyorlar. Ben BirGün’de yazıyorum. Türkiye’nin yegâne patronsuz gazetesi BirGün. Beş kuruluş verecek hali yok yazarlara ve ben de dâhil olmak üzere herkes bedava yazıyor. Ama bunun faydası, ben istediğim gibi yazabiliyorum. Sansür yok. Yok bilmem patronun bilmem nesine dokunma, cinsellik konularına dokunma. Patronun oğlu geysel yazma falan yok. Ama başka gazetelerde bunu yapmak çok zor. Hâlbuki dünyanın birçok ülkesinde, yani demokrasi ve insan haklarının olduğu ülkelerde bir sürü gey gazeteci var. Bunlar rahatlıkla yazabiliyorlar. Eşcinselliğin politik bir kimlik olması önemli ancak o zaman insan hakları mücadelesi verilebilir. Bu birinci kısmı.

İkinci kısmı medyanın eşcinsellikle ilgili haberleri ciddiye almaması. Medya o kadar alışmış ki bunu magazinsel vermeye ciddi yazamıyorlar. Mesela bir iki gazete her sene beni yeni baştan keşfederler. Bunlar 1 yıllık periyotlarla eşcinsellerin başkanı Türkmüş diye manşet atarlar. Bıkmadılar beni keşfetmekten. Ben bir ara Türkiye’deki gazetecilerle konuşmayı bırakmıştım. Çünkü geliyorlar röportaj yapmaya ve bana en çok sordukları soru: Partnerinizin milliyeti ne? Aslında ben tahmin ediyorum neden sorduklarını çünkü sansasyon olabilecek bir konu. Onlarla politik bir konuyu konuşamayacağımı anladığım için vazgeçtim. Eşcinsellerin durumu kadınlarla çok büyük paralellik gösteriyor. Tıpkı kadınların belli rolleri olduğu gibi eşcinsellerin de rolleri var. Benim gazetede en iyi anlaştığım arkadaşlarım bile şunu diyorlar: Yahu sen nasıl oluyor her konuyu eşcinsellikle ilişkilendiriyorsun. Nasıl yapıyorsun bunu diyorlar. Bu şekilde yorumlar alıyorum ve gazetecilik Türkiye’de zaten zor bir meslek. Neden zor: Biliyorsunuz Türkiye dünyada baya önlerde geliyor gazeteci öldürülmesinde, mahkemeye verilmesinde. Gazetecilik zaten zor ve insan haklarına duyarlı yazmaya başladığınızda daha zorlaşıyor. Birçok eşcinsel arkadaşım da ciddiye alınmama korkusu var. Mesela Türkiye’de nefret suçları hakkında bir şey yazarsan, uzaylı gibi algılanıyorsun. Bu da gazetede yazılır mı yorumları geliyor. Mesela birkaç kez intersex konusunda yazdım. İnsanlar bunu çok değişik karşıladılar. Farklı bir dünya anlatıyormuşum gibi algılandı. Böyle olunca da konular gazetenin ve gazetecinin gündeminden düşüyor. Mesela İslam konusunda dersin, yüzlerce gazeteci, onu da geçtim birkaç tane gazete var her gün çıkan. Ama görüyorsunuz koskoca Türkiye’de Kaos GL’den başka yayınıımız yok, medyada sesimiz yok. Ve ses çıkarmaya kalkınca da bir sürü tepkiyle karşılaşıyor.

Eşcinsel gazetecilerin açık olmaması da büyük bir sorun. Ben de her konuda yazıyorum ama eşcinsellik konularının medyada bir tanınma boşluğu için ben en çok onu yapıyorum. Medyanın gayet homofobik bir medya olduğunu biliyoruz. Ben biraz ne yapılabilir üzerinde konuşmak istiyorum hazır fırsat bulmuşken. Tabi ki şey yapamayız, yarın 5 tane gey, travesti, transeksüel gazeteci çıkarıp, büyük gazetelere dağıtıp haber yaptırabilirsek ama böyle bir gücümüz yok. Ben örnek olarak İngiltere’deki tecrübelerimden bahsetmek istiyorum. 1970’li yıllarda ve ortalarına kadar İngiliz medyası hemen hemen hepsi homofobik yayın politikası içindeydi. Aynen bizim burada bildiğimiz gibi bir politika içindeydi. Ve 30 senelik bir zamanda eşcinsel hareketin yükselmesi ve politik bir harekete dönüşmesiyle ve İngiltere’de olan diğer politik ve sosyal konuların değişmesi dolayısıyla bu medya tamamen döndü. Bir iki örnek vereyim. Mesela İngiltere’de medyanın taktığı insanların başında Elton John gelir. Onun her yaptığı her şey genellikle negatif haber oldu. Ta ki en son Elton John bir erkekle evlendi, ilk defa

İngiltere’de onun hakkında homofobik olmayan, iğnelemeyen bir haber yapıldı tüm medyada. Bu 30 yıl sürdü ama bu 30 yıl içinde eşcinsel örgütler bunun mücadelesini verdiler. Burada şeye geliyoruz, organize olmuş eşcinseller olarak gücümüz ve yapacağımız mücadeleye bağlı. Tabii ümit ediyoruz Türkiye’nin demokrasisi, hukuka saygınlığı, insan haklarına verdiği önem daha bir yerleşirse işimiz kolaylaşacak. Aksi takdirde Türkiye’nin yegâne eşcinselliğini saklamadan magazinleştirmeden yazan zoraki gazetecisi ben devam edeceğim yazmaya. Aslında benim hayatta yapmak istediğim başka şeyler var, bunu yapmak istemiyorum gerçekten. 70’li yıllarda İngiltere nasıldıysa ben Türkiye’yi 2007’lerde öyle buldum. Ama bunun bir vakit, süreç meselesi olduğunu düşünüyorum. Ben çok daha eğlenceli şeyler yazabilirim ama benden başka yazacak kimse yok. Medyada bu konuda ciddi bir boşluk olduğunu düşünüyorum.

Özellikle cinsellikleri yüzünden kendilerine karşı suç işlenmiş insanların medyadaki durumu çok kötü. Adam cinayete kurban gidiyor ama bir bakıyorsunuz adam suçlu gibi. Bunu değiştirmek için eğitim gerekiyor. Bunu yapabilmek için de kuvvetli eşcinsel organizasyonlar lazım. Bir 30 sene de burası sürerse sürsün bekleyeceğim. O zaman benim yazdığım yazıları yazmaya gerek kalmayacak. Ama Kaos gibi örgütlere düşen görev bu konuyu yüreklendirmek. Nasıl yapacağız. Eşcinselliğin politik bir konu olarak gazetelerde bir taraf tutmadan verilmesini sağlamak. Bunu söylemek kolay da yapılmasının ne kadar güç olduğunu biliyorum.

İkinci yapılacak şey de bu konuya en benim kadar bu işe gönül vermiş insanlar değil de bundan hiç anlamayan hatta karşı çıkan insanlarla da toplantı yapacağız ve ikna edeceğiz onları. Ama bunun için bir 15 tane daha Kaos GL’ye ihtiyaç var. Bu işi ciddi ve bilinçli olarak yapan organizasyon lazım. Ama bunu yaparken en büyük destekçimiz kadınlar olacak. Çünkü kendilerine biçilen rolü güçlendirmek için medyada gayet ideolojik bir yayın anlayışıyla haber olarak yer alıyorlar. Mesela Zeki Müren ya da Bülent Ersoy gibi olursan her gün çıkabilirsin gazeteye. Evlendim, boşandım, şu şarkıyı beğenmedim, şu kadarlık elmasım var gibi. Ama yarın Kaos çok güzel işler yapıyor dese biri ciddiye alınmaz.

Benim gibi yazan 3-5 kişi daha olduğunda her şey biraz daha iyi olacak. Ama bunun kolay olacağını düşünmüyorum. Geçenlerde iki arkadaşımın yemek yerken bu konu açıldı. Biri bir gazetenin genel yayın müdürü diğeri ise yine büyük bir gazetenin ekler müdürü. Ve şunu söylediler: Senin BirGün dışında herhangi bir gazetede yazmanı sağlayacak bir editör yok. Kötümser gelebilir size ama ümit yok şu an için. Büyük gazeteler röportaj yaparlar ama magazin haberi gibi verirler. Eşcinselliği 1. tekil şahıstan yazacak bir insanın mümkün olmadığını düşünüyorlar.

Eğer spesifik sorular sorarsanız cevap vermeye çalışırım. Sizin de gözlemlerinizi paylaşalım, tecrübelerinizi.

Ali Erol: Türkiye’de ki eşcinsel hareketlenme ve hareket yaratma sürecinin, bu 15 yıllık sürecin mütemediyen en baştaki problemlerinden ola geldi aslında medya. Medyada benim kişisel yaklaşımım kararlı bir takip ama hâkim bir takip. Medyanın o kadar çok farklı organları ve kanalları var ki buradan bize gelen haber ve diğer uyarılar bu 15 yıllık süreçte tekil olarak eşcinsel bireylerin ya da grup ve örgütlerin çok fevri ya da reaksiyonel yaklaşımlarına, tepkilere yol açabildi. Kişisel olarak benim de sınırlendiğim, hiç mi bir şey değişmeyecek dediğim oldu ama ben yine de genelde iyimserim. Ve bütün bu süreç acaba farklı nasıl okunabilir sorusunu da akılda tutma taraftarıyım. İyimserliğimin şöyle bir yanı var: kabul etmek gerekir ki 80’lerin ilk yarısı hatta doksanların başına kadarki bu büyük medyadaki eşcinselliğe yaklaşım akıllara ziyan bir yaklaşımdı, insanı dehşete düşüren bir yaklaşımdı. Ama son 15 yılda bu yavaş yavaş terk edildi. Ortadan kalkmadı ama farklı organlara havale edildi. Yani medyadaki farklı

kanallara havale edildi. Bu insanlarda bir hak mücadelesi içinde, yavaş yavaş geliyor gibi düşünüyorum. Bugünkü konumuz eşcinsel ve gazeteci olmakla birlikte cinsiyetçi ve homofobik haber sunularına karşı kendi dilimizi, cinsiyetçilikten homofobiden arındırılmış kendi haberlerimizi oluşturma sürecinde kendi muhabir ağzımızı oluşturma gayretlerimiz olmakla birlikte doğrudan heteroseksüel ya da hetero olduğunu sandığımız gazetecilerle de bir bağ kurma ve onları bir dönüştürme kaygısını hep güttük. Hatta bu süreçte tamamen profesyonel gazetecilerden oluşan, ayrımcılığa karşı duyarlı doğrudan kendi alanıyla ilgili bir eşcinsellikle bağlantılı haber yapma konusunda şimdiye kadar çalışan ve haber yapan gazetecilerin bir araya geldiği bir e-grup da oluşturduk. Medyada cinsiyetçiliğe ve homofobiye karşı bir gazeteci ağı kurma sürecinde de gidebilir. Bu konuda iyimserim mesela. Ama bir de şu var. Bunun farklı irdelemesi yapılabilir. Ama şöyle bir şey var. Medyaya karşı her gün tetikte olmak gerekiyor. Bir gün bir günü tutmayabiliyor. Hayatın farklı alanlarında bir değişim dönüşüm sürecine giren bir topluluk yavaş da olsa yol alıyor. Ama medya öyle değil. Medyada tanışıklığın dostluğun olsa da medyanın kendi iç dinamiklerinden dolayı medyaya karşı sürekli tetikte olma zorunluluğunu fark ediyoruz. Hürriyet gazetesi bazen Kaos'tan bile daha duyarlı haberler yapabiliyor ama bir de bakıyorsunuz ki 15 yıl önceki o iflah olmaz homofobik yaklaşımın tezahür ettiği bir haberle de karşılaşabiliyorsunuz. Bunun görünmeyen yönü nedir ben bilemiyorum haliyle. Hürriyet gazetesi Lambda'nın olsun Kaos'un olsun haberlerine nispeten duyarlıdır ve haberini yapar. Ama bir de şu var medyaya karşı tetikte olma ihtiyacının sadece medyanın homofobisine karşı değil şöyle bir yönü var. Diyelim ki Hürriyet'te şöyle bir haber vardı. Taksim herkese açık işçilere kapalı ve onur yürüyüşünden de bir fotoğrafı öne çıkartmış. Gazetenin homofobik bir düşüncesi olmayabilir ama bu uyarılar farklı yerlere de itebilir. Bir ay önce işçilere izin vermezken şimdi eşcinsellere izin veriyorsun diyecek birilerini besleyen bir haber de olabiliyor bu. O yüzden haberleri birden çok açıdan okumalıyız, değerlendirmeliyiz ve takip etmeliyiz.

Kürşad: Gazetelerin bütün dünyada olduğu gibi kendi duruşlarına göre bir yayın politikaları var. Politikalarının yazılı bir şekilde olması ve onları takip etmemiz lazım. İnsanların çoğu birkaç dil konuşuyor, dünyayı takip ediyorlar. Mesela Guardian'dan, Washington Post'tan aldıkları tercüme ettikleri yazıları yazan insanlar belli bir politika yaparlar. Politikadan kastım demokratlar, cumhuriyetçilerden bahsetmiyorum. Mesela şöyle, kadın düşmanlığı yapmayacaksın, ırkçılık yapmayacaksın gibi. Ülkedeki kanunlar ne olursa olsun, kanun olsun olmasın. Gelişmiş ülkelerdeki demokrasinin ve insan haklarının gelişmiş olduğu ülkelerden bahsediyoruz. Eşcinsellere karşı da ayrımcılık yapmayacaksın, aşağılamayacaksın. Ben biliyorum bizim gazeteciler bunları koymuşlar. Ama bunlar teoride. Pratikte yapılması gereken şu; bize o yüzden güç gerekli, bize düşen gün be gün bunları takip etmek ve hemen reaksiyon vermek. Mesela gazete homofobik bir yazı yazdığında ama bilinçli ama bilinçsiz hemen Türkiye'deki örgütlerden toplu bir itiraz gelse. İngiltere'de bir ara şöyle bir kampanya vardı. Bir haksızlık vardı. Rüştünü ispat etme yaşı eşcinsellerle heteroseksüeller için farklıydı. Heterolar için ilişkiye girme yaşı 16, gey erkekler için 21 idi, lezbiyenler için yoktu. Ama tabi çok açık bir fark var. 16 yaşında olunca bir gey erkek askere gidip millet vatan için ölebiliyor. Ama iki tane 16-17 yaşında çocuk sevişirken yakalanıyorlar ve okuldan atılıyorlardı. Bunun için bir kampanyamız vardı. Fakat o sırada o kampanyanın başarılı olabilmesi için bu kampanyaya destek veren ciddi bir medya çalışması yapmamız gerekti. Çünkü hassas bir konu. Medyayı takip ettik, şikayet ettik. Önce editöre, sonra bilmem ne medyanın gözlemci kurumuna. Gazeteciler sendikasının disiplin kuruluna ama bunların hepsi zaman ve para meselesi. Bu işleri bugün yapamıyorsak yarın yapmamız gerekli. Kendilerini insan

hakkı taraftarı olduğunu söyleyen gazetecilerin ne kadar ikiyüzlülük yaptıklarını göstermemiz de gerekli.

Türkiye’de sol demokrat olduğunu bildiğim ve bir kısmını da tanıdığım insanlar hakkında yazı yazmak zorunda kaldım. Mesela Ahmet Altan için yazdım. Aşk konusuna gelince aşktan en iyi anlayan adam olduğun söyleniyor ama niye bir tane eşcinsel aşkı yazmıyorsun diye. Tabi bu biraz kıskırtıcı bir soru. Ama bizim bunu sıkıştırmamız lazım. Ahmet Altan gibi geniş görüşlü bir insan anlayamıyor mu aynı cinsten iki insanın âşık olabileceğini. Çünkü o aşk hikâyelerinin çoğu hayal gücü. Demek ki eşcinsel aşk hikâyesi de yazabilir pekâlâ. Mesela insan hakları konusunda 3-5 kere yazdım, hatta aramız bozuldu. Murat Belge, yıllardır bu ülkenin en iyi bilinen edebiyat profesörü, ateist, sosyal demokrat, insan hakları savunucusu, akademisyenlerinden biri. Siz korkuyor musunuz bir tane de eşcinsellikle ilgili yazın. Bunu yazmak için eşcinsel mi olmak lazım. Irkçılıkla ilgili yazmak için siyah mı olmak lazım. Tabi ki değil. Yaz o zaman.

Aydın Doğan mesela. Biz onu insan hakları konusunda ikna edebilirsek. Dolayısıyla bütün Aydın Doğan gazetelerinin havası değişir. Aydın Doğan, homofobi olmayacak benim gazetelerimde dese bak nasıl değişir havası medyanın. Bunun için çok yönlü uğraşmak lazım. Gazete patronları üzerinde uğraşmamız lazım, entelektüel yazarlar üzerinde, gey olduğu halde köşelere sıkışmış korkup yazamayan gazeteciler üzerinde çalışmamız lazım. Ben Türkiye’ye geldiğimden ve çalışmaya başladığımdan beri birkaç arkadaşımı kaybettim. Yolda yürümekte sıkıntı çekenler var benimle. Hem de Türkiye’nin büyük gazetelerinden birinde çalışan. Ama ben de onun gey olduğunu biliyorum. O, onu dünyanın en büyük sırrı gibi saklıyor ben ne yapabilirim ancak yüreklendirebilirim onu. Yani biz Aydın Doğan’dan kapıda duran korumasına kadar çalışmamız lazım ama bunun için ciddi bir güç gerekli. İnsan kaynağı da para da gerekli. O kadar çok yapılacak iş var ki medya bunlardan bir tanesi. O yüzden daha çok örgüte ihtiyaç var.

Remzi: Gelmeden önce Milliyet’in internet sayfasına baktım bir haber vardı. Haber şu: erkekti kadın oldu, çok sansasyonel bir haber. Sıklıkla bir gazetenin ya da tv’nin, şu barda gördüğümüz haber sunucusunun travestiler dehşet saçtı haberlerini sunduğunu görüyoruz. Şu var: Aydın Doğan’dan bahsettik. Bu aslında medyadaki mülkiyet yapısının sahiplik ilişkisinin değişmesi ile alakalı bir şey. Bu sahiplik yapısı değişmeden bu homofobinin kalkacağını düşünmek de zor. Batıda şu ya da bu biçimde liberal ya da sol liberal gazetelerin eşcinselliğe ya da başka bir şeye çok müsemmalı davranması sanırım cinsiyetçiliğin, homofobinin, transfobinin veyahut başka ayrımcılık biçimlerinin sona erdiği anlamına gelmez. Bu başka bir şeydir. Bu onların liberal, hümanist gelenekleriyle alakalı ama toptan bir dönüşüm değil. Ki zaten bu tersine de çevrilebilecek bir şey. Çünkü her türlü iktidar örüntüsünün içinde yer alıyor homofobi. Diğer yandan dedik ki Türkiye’deki demokrasi mücadelesi yükselirse eşcinseller de rahatlayacak ama şu var. Türkiye’de ki demokrasi mücadelesinin yükselebilmesi için eşcinsellerin, transeksüellerinde bu mücadelenin bir bileşeni olmalı. O alanı da dönüştürmek gerekir. Çünkü biliyoruz ki Bianet’te, ki farklı bir medya Bianet, Ertuğrul Kürkçü emek mücadelesi ile eşcinsel mücadelesi bir tutulabilir mi dedi ve bizi ikinci plana attı. Demek orayı da dönüştürmek gerekir.

Demek ki bu mücadeleyi bir biçimde yükseltmek lazım ama bir yandan da ne yapabileceğimiz konusunda çok iyimser, umutlu değilim. Belli ölçülerde Ali’nin tersine. Çünkü diğer güçlerin, muhalif güçlerin durumu ortada. Oradan bir sıçrama olmadığı sürece eşcinsellerin bir sıçrama yapması da mümkün görünmüyor. Hani olsa olsa Türkiye’nin AB’ye katılımı gibi bir mesele dolayısıyla görece bir kapitalizmin kendi içerisinde bir demokratik tırnak içinde homofobik olmayan tırnak içinde cinsiyetçi olmayan tırnak içinde. Ama bu onu dönüştürmeyecektir. Bu mücadele aynı zamanda

kapitalizmi de dönüştürecek bir mücadele.

Kürşad: Ben şimdi senin biraz önce söylediğini anlıyorum da. Şöyle de bir şey var. En başta konuşmama nasıl başladığıma dikkat ederseniz: Diğer mücadele edenlerle bir güç birliğine gitmemiz gerek. Çünkü ben inanıyorum tek başına bir grubun liberasyonu mümkün olmaz. Ben Kürt değilim ama Kürtlükle ilgili yazıyorum, kadınlarla ilgili yazıyorum. Çünkü söylediğim gibi ben buna inanıyorum. Ama bu insanları tamamen başıboş bırakamayız. Çünkü onlar gazetede yazarken güç aldıkları yer demokrasi ve insan haklarına saygılı bir ülke.

Ertuğrul konusunda ben çok sinirlendim. Eşcinselliğe şey yaptığı için sinirlenmedim. Ben 17 sene profesyonel sendikacılık yaptım hayatımda. Nasıl böyle çarpık, ideolojik olarak çarpık olunur. Ben bir yazı yazdım, çok üzülmüş bana bir yazı yazmış. Geçenlerde bizim gazetenin 5. Yıl kutlaması vardı orda Nadire Mater ile karşılaştım. Onunla karşılaşım kim olduğum anlaşılınca sitem etti. Ertuğrul'a haksızlık yaptın dedi. Dedim böyle bir şey yok ben onu tanımıyorum, arkadaşım falan değil ve bir reaksiyon gösterdim bu yazıyı yazdım. Dedi ama o Bianet'i kurdu. O yazıdaki doğru olmayan şeyler vardı onu tenkit ettim. Ertuğrul Bianet'i kurdu iyi adamdır bunu koruyalım diye bir şey olmaz. Bir gazeteci son yazısının tutarlılığı ile değerlendirilir. Mesela ben bir gün gelse homofobik bir şey yazsam bana bir şey demeyecek misiniz? Ama bunu niye söylüyorsunuz. Bu, Türkiye'deki başka bir kültürü gösteriyor. Biz de demokrasi ve insan hakları bir araya gelemiyor.

İnsanın başka türlü özellikleri ve daha önce yaptığı şeylere güvenerek hiçbir zaman yanlış yapamaz diye bir şey yok. Hele hele gazete yazarı en son yazdığı tutarlılığı ile ölçülür. Ama bizim bunları ifşa etmemiz lazım. Yine aynı noktaya geliyorum bunun için insan kaynağına ihtiyacımız var. Bir medya merkezimiz yok, olsa çok güzel olur. Her basılan şeyi okuyup biriktirip ondan sonra onu çıkartıp negatif pozitif olarak ayırmak gerekiyor. Bizim 10 bin kişiye bir anda bir gazeteyi ya da tv kanalını protesto ettirme gücümüz var mı? Yok. Ama ben umutsuz değilim. Bunların nasıl yapılacağını icat etmeye gerek yok, yıllardır yapılan şeyler alıp uygulayacağız. Biz elimizi böle koyup oturamayız, o zamana kadar insanların medyanın çarpıklıklarını, tutarsızlıklarını, demokrasiyi müdafaa ediyormuş gibi gösterip geylelere saldıranları, insan haklarını müdafaa edip travestilere fuhuş yapan diyen adamları ifşa edip böyle bir dünyada yaşayamayacaklarını göstermemiz lazım.

İsmail: Ben Kürşad'ın dediğine katılıyorum kesinlikle. Eşcinsellerin medyadaki temsilini değiştirmek için hem bize bireyler olarak hem de LGBT örgütlere çok rol düşüyor aslında. Bunu yapabilmemiz için de medyayı izlemek çok önemli. Çünkü önce bizim analiz etmemiz gerekiyor. İşte haberin dili nasıl, insan haklarına saygılı mı, homofobik mi değil mi? Bunun için tabii ki kesinlikle medya izleme önemli. Yıllardır Lambda ve Kaos ellerinden geldiğince bir medya izleme yapmaya çalıştı ama bunlar tabii çok yetersizdi. Ama şimdi Ocaktan bu yana biz Kaos GL olarak bir proje dâhilinde medya izleme yapıyoruz, çok kapsamlı bir inceleme yapıyoruz. Ajanspress'le bir anlaşma yaptık ve bu ajans bize günlük internet ve yazılı basın haberlerini tarayıp bize günlük olarak gönderiyor. 4 ay doldu bunun için. Şimdi bunun analizlerini yapıyoruz. Haberi nasıl verdiğine, diline bakıyoruz. Bununla ilgili yılsonunda bir izleme raporu yapılacak. LGBT haberleri ilk kez böylesine kapsamlı bir izleme yapılıyor. Bu bize bir şeyleri gösterecek. Bizim hangi konuya daha çok odaklanmamız gerektiğini gösterecek. Bizim elimizde bu veriler olursa hangi adımları atmamız gerektiğini göstermesi için de önemli.

Remzi: Ben bir ekleme yapmak istiyorum. Hep ayrımcılıktan bahsettik. Bunlar görünür, en azından bizim için. Ama başka bir şey daha var. Bu global medyada da böyle. Medyada bir gey stereotipi var ve imal ediliyor. Eşcinsel ve işçi olmak söyleşi de yapıldı

biliyorsunuz, medyada bir eşcinsel işçi yok. Bu görünmez kılınmış bir eşcinsel için. Orada bir gey var, çok müsemma gösterilebilecek, şirin tipler. Bir yandan da bununla da mücadele etmemiz gerekir. Hani gey dediğiniz eğlenceli, etliye sütlüye karışmayan vesaire.

Kürşad: Tabii Zeki Müren mesela. Etliye sütlüye karışmayacak, politik fikri olmayacak, sahneye çıkacak, insanlar "aa Türkçeyi çok güzel kullanıyor" diyecekler. Aynen bu.

Remzi: Yani şunu yapar, fotoğraf çeker, resim yapar, İstanbul'da ya da Ankara'da belli mekânlarda yaşar belli mekânlara takılır. Bu imal edilmiş gey prototipi ile de mücadele etmek gerekir. Çünkü egemen medya bunu da üretecektir. Böyle bir sıkıntıyla da karşı karşıyayız. Bunu da takip etmek gerekir bence.

Ali Erol: Ben de bir katkıda bulunayım. Bu medyanın yaklaşımı konusunda. Şu benim kişisel olarak doğru bulmadığım bir şey. Yani biz varız, bizim dışımızda bir dünya var. Bu dünyayı konumumuz itibari ile özelleştirdiğimizde işte bizim ulaşamadığımız bir medya var biz buna bazen yaygın medya, bazen burjuva medyası deriz şimdilerde ise egemen ya da hâkim medya deniyor. Bunların alt kanalları da var. Ama şöyle de bir şey var. Bir şeyi toptan değiştirmek bir yol olabilir ama bu mümkün olmadığında parça parça değiştirmek dönüştürmek de yol olabilir. 2003 yılında biz çok çalıştığımız için gerçekten çok güzel ve büyük bir sempozyum yaptık, medyanın ilgisinden katılımcılara kadar. Evrensel gazetesinin elemanın fazla olmadığını bildiğimiz için onların yapması gereken her şeyi biz yaptık ve götürdük ama bir satır bile haber çıkmadı sempozyumla ilgili. Hani biz reaksiyonel ve fevri bir dil tutturmadığımız için küsmedik. Başta gittiğimiz gibi sonra da gittik. Dedik bak herhangi bir sendikadan işçi ile ilgili bir haber faks ile bile gelse bunu haber yapan bir gazetesiniz. Ama bu sempozyuma 3 tane büyük sendikanın yönetim kurulu üyeleri ve başkanları geldi. En azından bundan hareketle küçük bir haber yapabiliydiniz. O zaman bize verdikleri tepki şuydu: İşte halkımız henüz buna hazır değil! Sağlık olsun dedik biz küsmedik ama ne oldu. 2003'te böyle bir reaksiyon aldığımız Evrensel gazetesi, 1 Mayıs'a eşcinseller de katıldı cümlesiyle bile 1 Mayıs'ın şanına leke düşürdüğü yorumunu yapan bir gazete şu an eşcinsellerle ilgili haberlere yer verebiliyor. Yetiştirdiği oranda kendi takip etmeye çalışıyor. Yetiştirdiği oranın altını şundan çiziyorum. Bunlar aslında Kaos GL web sitesinden çok farklı gazeteler değil. 2-3 tane muhabirleri var hangi birine yetişsinler. 2003 yılında böyle düşünen bir gazete bugün bu duruma gelebiliyor.

Mesela Hürriyet gazetesinde insan kaynakları ekinde çalışma hayatında cinsel yönelimden dolayı çalışanların maruz kaldıkları ayrımcılıktan hareketle tam bir sayfa röportaj haber verildi. Bu sorunsuz ve hatta kusursuz bir dosyaydı. Dolayısıyla Hürriyet gazetesinin başka alanlardaki yaklaşımlarından hareketle, Aydın Doğandı, mülkiyetti şuydu buydu aklında tutacaksın, sorgulayacaksın ama bir de Hürriyet içinde de bu bir mevziydi belki de. Bunları da düşündüğümüzde medyanın da değişebilen, dönüşebilen, bizim de nüfuz edebileceğimiz kanalları, sayfaları olabiliyor.

Kürşad: Hürriyet'ten örnek verdin. O gazetede bir sürü gey olduğunu hepimiz biliyoruz. Bu sorumluluğu eşcinsellere yüklemenin doğru olmadığını düşünmüyorum. Bizim söylememiz gereken şu: Hürriyet gazetesi bu insanların eşcinsellikle ilgili haberleri 1. tekil şahıstan yazabilecek atmosferi yaratmakla sorumlu. Benim eşit haklardan anladığım, insan haklarına saygıdan anladığım gazetenin yapabileceği bu. Ama ben Hürriyet gazetesinden böyle bir durum olduğunu sanmıyorum. Bu gazeteler insanların birbirleriyle çektiği yarıştığı yerler. Bizim sormamız lazım politik bir ses olarak: Kaç tane açık gey birinci tekil şahıstan yazabilen muhabirin, gazetecin, köşe yazarın var. Yoksa niye yok? Demek ki sen onların çalışabileceği ortamı yaratmıyorsun. Mesela başka türlü

izleme yolları var. Mesela Hürriyet gazetesi kaç tane lezbiyen haber, vermiş bunlardan hangileri pozitif hangileri negatif. Bunların yapılması gerek. Bu olmadığı sürece bir kaç tane insan ve sempozyumlarda Kaos olacak sadece. Ama bunun bir ideal, gazetenin bir politikası haline gelmesi gerekiyor. Hürriyet gazetesi şöyle demeli: Ne kadar sansasyonel olursa olsun bir kimsenin cinselliği, cinsiyeti, fiziki durumları konularında onları aşağılayıcı haberi basmam. Bitti. O zaman iş bitmiştir. Tek tek gazetecilerle uğraşmaya gerek yok o zaman. Gazeteci sansasyonel bir haber bile getirirse içinde bir aşağılama varsa basmayacak. Bu politikasıyla ilgilidir gazetenin.

Dediğim gibi Türkiye’de solda çok ciddi kadın örgütleri olsa mesela, BirGün gazetesinin Fransız kadın cumhurbaşkanı adayı hakkında yaptığı habere tepki gösterebilirdi. BirGün gazetesine mi kalmış hem kadın, hem solcu olan bir adayı alaya almak. Sordum nedir bu diye, dediler The Gaurdian gazetesinden çevrilmiş. İyi de Gaurdian kusursuz, kadın düşmanlığı yapmayan bir gazete mi? Bunları takip etmenin yolu izlemedir. Bu bir duyarsızlık.

Çok ağır ve zor konular da var. Mesela şu sıralar, özellikle basından takip etiğim, çok hoşuma da giden bir Hüseyin Üzmez meselesi var. Türkiye aslında bu konuda birçok Avrupa ülkesinden iyi bir yerde. Bir Üzmez olayı, yaşlı bir adamın 14 yaşında bir kızla ilişkiye girseydi İngiltere’nin basını onu eşcinselliğe çekerti. Orada çok çektik bu haberlerden. Bir erkek bir kızla birlikte, heteroseksüel bir durum var orda ama öyle yazılmıyordu. Eşcinsellik eşittir çocuk tacizcileri idi bir süre. Bunun mücadelesini çok verdik orada. Ama şükür korktuğum başıma gelmedi ve böyle bir şey olmadı. Ben kafamda hazırlamıştım bile eğer böyle bir şey olsaydı. Bir yazı yazacaktım. İşte bu yüzden ben o kadar da umutsuz değilim. Tabi Türkiye’nin farklılıkları var, kendine göre bazı şeyleri var. Bizim biraz daha organize olmamız lazım. Sizi bilmiyorum ama benim tanıdığım 20’nin üzerinde ciddi gazeteci var, orda burada yazan. Şimdi saysam hepsini, çoğunu tanıyorsunuzdur. Ben oturuyorum onlarla arkadaşlık yapıyorum, onlar benim gey arkadaşlarım, lezbiyen arkadaşlarım. Birçoğu benden rahatsız, hatta benimle dalga geçiyorlar. Sen geldiğinden beri kürşadizm çıktı diyorlar. Bak ben açık bir şekilde yaşıyorum bir şey olmuyor, sonra size ihtiyacımız var, biliyorum o gazetelerde açıklanamaz ama saklanmak değil çözüm diye cesaretlendiriyorum ama olacak gibi değil. Bunun için sizin çok önemli rolünüz var. Sizden kastım organize olmuş gey-lezbiyen hareketine ihtiyaç var. O insanlar kendilerini deklare ederler ve sonrasında herhangi bir saldırıya uğrarlarsa kendilerine sahip ve destek olacak organizasyonel gücümüz olması lazım. Misal Hürriyet gazetesinden atılan Emin Çölaşan var. Konunun cinsellekle ilgisi yok ama misal onun başına gelen bir gey-lezbiyen gazetecinin başına gelse biz ne yapabiliriz, nasıl destek verebiliriz, nasıl o insanın yanında durabiliriz, bunu düşünmemiz lazım.

Cinsellekle ilgili olan bu durumlar çok açık bir şekilde olmuyor. Başka bir neden buluyorlar. Ama yine ben aynı noktaya dönüyorum. Sırf Kaos’a destek için geldim buraya. Ben bireyselliğe inanmıyorum. Ben Türkiye’de hiç yazılmamış, okunmamış yazıları yazabilirim. Ama ben organize olmuş gücün hayatımızı değiştireceğini düşünüyorum. O yüzden Türkiye’deki eşcinsel hareketin organize olması lazım. Belki 30 tane daha Kaos GL lazım. Travesti, transeksüellerin kendi sesleri olması lazım. Türkiye’de herhangi bir eşcinsel yazara çizere karşı bir şey yapıldığında ona karşı durabilecek güçte olmamız ve bir ağırlığımız olması lazım. Ama tabi oralara gelmedik daha. Epey yol kat ettik ama çok yol var daha oralara gelemedik. Öyle olduğu zaman gazetelerde bir sürü eşcinsel yazarlar olacak. Eşcinsel yazar olmaz zaten, yazar aynı zamanda eşcinseldir. Kendini saklamadan yazacak.

Alibaba: Kürşad sen yazılı medyadan bahsettin ama asıl ayrımcılık görsel medyada

oluyor. Yani televizyonda. Bunun kontrolü ve düzeltilmesi daha da güç. Bence birkaç tane açık açık söyleyen köşe yazarının ortaya çıkması toplumun dönüşmesine çok katkısı olmaz. Çünkü yazılı medyanın etkisi sınırlı. Ama bunların demokrat ve aydın kesime etkisi olabilir dönüştürme açısından. Bu da gerekiyor. Çünkü 5-10 sene öncesinde baktığımızda sol, sosyalist ya da aydın demokrat kesimin eşçinselliğe bakışında önemli bir değişim var. Hepimiz de biliyoruz zaten, insan hakları derneğinden sol örgütlere kadar nasıl zorluklarla karşılaştığımızı. Ama büyük bir dönüşüm var. Ayrımcılığa uğrayan kesimler, kimlikler, gruplar arasında dayanışma ve toptan bir özgürleşmeye yönelme konusunda, mesela Hrant Dink'in öldürülmesi sonrasında ortaya çıkan dayanışma grupları, bunların İstanbul'daki genel seçimlerde Ufuk Uras ve Baskın Oral'ı destekleme kampanyaları gibi, eşçinsellere destek vermeleri gibi. Böyle bir oluşum ve gelişim var. Sol örgütler, solcular sosyalistler devrim yapacaklar gibi bir düşünce karikatürü gibi geliyor bana. Mesela sol denilen Halkın Kurtuluş Partisi, TKP, İşçi Partisi gibi örgütlerde alenen homofobi yapılıyor. Bununla ilgili yapılan bir video çalışması var, Homofobi Karşıtı Buluşma'da, "Devrim Beni Aramadı", orada net bir şekilde söyleniyor. Bu işi solculara, sosyalistlere şu ya da bu örgütten beklemek yerine biz, diğerleri, diğerleri derken kadınlar en başta, Kürtler, Ermeniler yani ayrımcılığa uğrayan her kimse bir araya gelip ki bu artık gerçekleşiyor. Ben Kaos'a bir yazı yazmıştım 2001'de, ezilenler dayanışmalı diye. O zamanlar mümkün değildi bu şimdi aradan 7 sene geçti ve pratiğe geçmeye başladı. Kamuoyunu dönüştürmek aydınların dışında kalan sıradan insanları, yani toplum gittikçe muhafazakarlaşıyor deniyor, hani Kürşad dedi ya 78'lerde İngiltere Türkiye gibiydi, ben ona inanmıyorum. Türkiye'de durum daha farklı paradigmalara dayanıyor. İngiltere'de hiçbir zaman darbe tehdidi yoktu. Darbe tehdidi olması bir ülkede daha taşların yerine oturmadığını, demokrasinin en basit ilkeleriyle olmadığını gösterir. Darbe olabiliyorsa bir ülkede zaten her şey olur ve hiçbir hakkınızın garantisi yoktur. O olmadığı sürece siz istediğiniz kadar kazıyı tırnaklarınızla hakkınızı almak için. Şimdi bir sürü şey geliyor, Kaos'un ve Lambda'nın kazanımları var. Medyaya baktığımızda işte bir 10 sene önce götverenler diye başlık yazanlar ya da Güzin ablanın yazıları. Şimdi Güzin ablanın kızı eşçinsellerden özür mahiyetinde yazı yazabiliyor.

Şimdi bir iki değinme yapacağım. Mesela 87-88 de "Sokak" diye bir dergi çıkıyordu, alternatif güzel bir dergi çıkıyordu. Tuğrul Eryılmaz başındaydı. Bir yazı vardı, çok sevdiğim, hâlâ sakladığım. Bir anne oğlunun eşçinsel olduğunu öğreniyor, dünya başına yıkılıyor, sonra kitaplar karıştırıyor falan. Ve "o değişmedi biz geliştik", yazının başlığı buydu. Oğlunu olduğu gibi benimseyip kabullenme aşamasına geliyor. İşte geçen yıl aynı yazı yeniymiş gibi Radikal İki'de çıktı, başka birinin imzasıyla. Ve hatta başka bir yerde bir daha rastladım. Yine benim Kaos'ta yazdığım bir yazının başlığını kullanmışlar "Şarkı söylemeyen eşçinselle ne olacak" diye. Bir de böyle, medya olmuşsun da eşçinsel olarak yazı yazmışsın. Bunlar bana tuhaf geliyor eski bir gazeteci olarak. Ben Tempo dergisinde çalıştım, 88-90 arasında. Ben orada böyle şeyleri yazmak istediğimde ki o zaman ben de dışındaydım olayların ama ilgi duyuyordum. Yeşiller, çevreciler, eşçinseller neyse marjinal şeylere yer yoktu. Aradan birkaç yıl geçti Tempo muhabirlerini travesti kılıfına soktu ve sokakta röportaj yaptılar travestiler neler yaşıyor diye. Böyle bir şey oldu.

Kürşad: Basında homofobi konusunda İngiltere'deki gazetelerde, kaliteli gazetelerde bile homofobi vardı. Mesela şimdi bir Gaurdian gazetesinde Independant gazetesinde homofobi olmaz, yok. Ama dediğim gibi bu 30 sene içinde oldu. Gazetenin genel yayın anlayışında bir değişiklik oldu da oldu. Yoksa geyleyler, yazarlar bizi kurtardı demiyorum. Dediğim gibi birincisi o, İngiltere'de inanılmaz bir demokrasi geleneği var ve bunun getirdiği rahatlıklar var. Yani yapacağınız yapabileceğiniz şeyler daha kısıtlı burada. O yüzden maalesef sadece eşçinsel olamıyorsun, onun yanında demokrat olman lazım,

başka insanlarla da uğraşman lazım, ermeni meselesini yazman lazım yoksa olmaz. Ayrıca Türkiye'nin dinle olan ilişkisi ile İngiltere'nin dinle olan ilişkisi arasında korkunç bir fark var bu işleri etkileyen. İkinci söylemek istediğim şey, haklısın ben gazeteci olarak geldiğim için sadece yazılı basından bahsettim. Benim hatam. Tabii ki önemli olan şeylerden bir tanesi de senin söylediğin gibi görsel basın. Çünkü görsel basın çok daha kolaylıkla kullanılıyor ve takip ediliyor. Çok enteresan şeyler. Yani ülkenin politik durumu tabii ki oralara yansıyor. Mesela benim AKP ile en büyük derdim, RTÜK. Bu kurum gittikçe bir sansür aracı oluyor. Mesela Huysuz Virjin hadisesi vardır. Ben görüyorum, takip ettiğim için devamlı bir sansür kurulu gibi çalışıyor. Bir toplantıda bir adam vardı RTÜK kurulu üyesi. Gayet efendi, güzel giyinmiş falan filan anlatıyor Türkiye'yi nasıl koruyacaklarını, kurtaracaklarını. Resmen sansürü anlatıyor. İngiltere'de 18 sene süren Teacher hükümetinden sonra gelen İşçi Partisi ki o kadar radikal bir şey değil İşçi Partisi ama ülkenin havası değişti. Birçok azınlık kendilerini daha iyi ifade etmeye başlayabildiler. Benim bizim hükümetten hiçbir beklentim yok. Bazı arkadaşlarla en ters düşüğüm yerlerden biri. Onlar demokrasi bunlara da lazım diye düşünüyorlar ki doğru, o yüzden herkese biraz nefes alma imkânı sağlayabileceğine dair AKP'den beklentileri var. Bu yüzden mesela diğer sol demokrat geçinen gruplarla bir görüş farklılığımız var. Ben buna inanmıyorum çünkü AKP karakteri itibari ile tutucu bir parti, ondan kurtuluş gelmesinin imkânı yok. Değil ki toplumun itilmiş dışlanmış gruplarına bir yarar gelsin.

Özellikle görsel medyada bir şeyler yapmak lazım. Birçoğunuz görmüşsünüzdür ben Hülya Avşar'la program yaptım. Ama çok enteresan reaksiyonlar aldım. Özellikle politik olarak anlaştığım arkadaşlarımdan tepki geldi. "Kala kala Hülya'nın programına mı çıkıyorsun. O kadın da hiçbir politik duruş yok." Ama senin dediğine çok katılıyorum. Görsel medya fazla etkili, yok sayamayız. Ama 100 tane de pozitif reaksiyon aldım çünkü görünmezlik sorunumuz da var bizim. Benim çok sinirlendiğim anlar da oldu, kalkıp gidebilirdim. Çünkü kadın transeksüelle gey arasındaki farktan habersiz. Üç defa anlattım program sırasında. Bunlar birlikte mücadele ediyorlarsa bu aynı olduklarından değil ama ortak çalışma alanları olduğundan dolayı. Ama kadın hâlâ "ama transeksüel, ama Bülent Ersoy" diyor. Tabii bu bir sabır meselesi. Ama bu sayede birçok kesime ulaşıyorsun, hiçbir zaman eşcinsellikle ilgili düşünmemiş kesimlere ulaşmış oldu. Hülya Avşar seyreden milyonlarca insandan en az %40'ı eşcinselliğin bir politika, bir hak olabileceğini düşünmemiş. O seviyeden bakmak lazım. Görsel medyaya da çok önem vermek lazım. Mesela televizyona davet edilebilecek, eşcinsellik hakkında konuşabilecek 100 kişi olsa her şey daha farklı olur. Ama yok maalesef. Ama onları da çıkmıyorlar diye sıkıştırıyorum, yine aynı noktaya geliyoruz. Çünkü insanların hayatları değişiyor. Misal bir lisenin müdürü geyse nasıl ATV'ye çıksın, öğrencilere eşcinselliği anlatmamız lazım diyebilir mi? Yani böyle bir şey yok. Zaten programa çıkanlar baştan pazarlık yapıyorlarmış, eşcinsellik konusunda fazla sormayacaksın, sorarsan şunu soracaksın gibi.

Ben en başta da dediğim gibi bunun bireysel bir mücadeleden çok organize olmuş bir mücadele ile aşılabileceğine inanıyorum.

Eşcinsel&Sanatçı Olmak

Erinç Seymen'in konuşmacı olarak katıldığı "Türkiye'de Eşcinsel ve Sanatçı Olmak" başlıklı söyleşi, 22 Mart 2008'de Ankara'da, Atölye Kulübü'nde yapıldı.

Erinç Seymen: Ben aslında söyleşinin başlığına sadık kalmamayı planlıyorum. Çünkü eşcinsel ve sanatçı olmak başlığının bir yandan çok geniş bir kapsamı olduğunu düşünüyorum; diyelim ki, Hindistan'da feminist bir kadının eşcinsel bir sanatçı olmasıyla, Türkiye'de eşcinsel, erkek bir sanatçı olmak arasında, gerek siyasal, gerekse sosyal bağlamlarda paralellik kurmak çok zor. Bir yandan da, mikro ölçekte eşcinsel bir sanatçı olmanın yeterince tanımlayıcı olmadığını düşünüyorum. O yüzden kendi hikâyemden bahsedeceğim, ama gayem size kendi hikâyemin söylemini dayatmak ya da şahsi detaylarıyla sizi sıkmak değil; benim hikâyemden belli kitlesel sıkıntılara dair semptomları nasıl okuyabiliriz, onu bulmak. Benim hikâyemden sıkıldığınızda müdahale edin.

Kendi hikâyem açısından belirleyici olan; birincisi, ben Türkiyeliyim, ikincisi, erkeğim –en azından biyolojik olarak erkeğim-, üçüncüsü, queer'im diyeceğim. Burada neden eşcinsel ya da biseksüel yerine queer sıfatını kabul ettiğime dair uzun bir açıklama yapmayacağım ama eşcinselliğin bir cinsel yönelim olarak cinsiyet kimliğine veya cinsiyet politikasına dair çok fazla şey söylemediğini düşünüyorum. Özellikle gey, lezbiyen gibi ön sıfatların cinsiyet politikaları açısından -en azından Türkiye'de- henüz çok fazla etkili olmadığını, o yüzden başka bazı ikame kavramlar kullanabileceğimizi düşünüyorum. Bunun dışında sınıfsal kimlik de çok belirleyici. Bir orta sınıf ailenin çocuğuyum, babam emekçi, annem öğretmen. O zaman Türkiyeli erkek, orta sınıf, queer bir sanatçı olarak beni belirleyen unsurlar ne oldu ve ben o eşcinsel "kuaför", "modacı" ve "sanatçı" erkek stereotipleriyle nasıl mücadele etmek zorunda kaldım veya belki ne kadar o stereotipe dönüştüm, biraz onu açıklamaya çalışacağım. Erkek olmanın bir sanatçı açısından en büyük dezavantajı, toplumsal cinsiyet kodlarıyla çocukluktan itibaren mücadele etmektir. Ben cinsel yönelimimi keşfetmeden çok çok önce sanatla haşır neşir olmaya başladım ve çocukluğumdan itibaren –tek çocuk oluşumun getirdiği bir izolasyon sonucunda- sanat benim hem içe dönüş hem de iz bırakma yöntemim olarak hayati bir önem kazandı. Belki erkek olmamın iki uzantısı olarak; kapitalizmden ve toplumsal cinsiyetten bahsedilebilir. Çok asap bozucu bir reklam vardı, belki hatırlayanlarınız vardır; haftanın yedi gününü sembolize eden yedi tane maskot vardı. Pazartesiden cumaya kadar olan maskotların hepsi erkekler tarafından canlandırılıyordu yanlış hatırlamıyorsam. Hepsi düzcinsel bir erkeğin jest repertuarına sahipken, hafta sonunu canlandıran maskotlar, biraz hafif meşrep, biraz feminen erkekler tarafından ve çok alışıldık, homofobik stereotipler üzerinden canlandırılıyordu. Şimdi buradan varabileceğimiz can alıcı sonuç herhalde sanatın bir 'iş'e tekabül etmemesi. En azından reel ekonomi içinde ya da kitlesel ekonomi içinde bir işe tekabül etmemesi. 19. yy'da üretilmiş Marksist terminolojinin işçi sıfatını ya da işçi sınıfı denen sosyal kompartımanın tanımlanmış şeklinin bugün yetersiz kalacağını çünkü çok sayıda ara mercinin oluştuğunu, bununla beraber yönetici sınıf ve yönetici sınıfa hizmet eden sınıf gibi katı bir ikiliğin artık söz konusu olmadığını söyleyebiliriz. Şimdi belki sanat üretmek bir emek biçimidir, ancak bir sosyal statü olarak belirsizliğe

sahiptir. Çünkü siz de bir emek veriyorsunuz; sanatçı da en nihayetinde bir emekçidir. Fakat, birincisi emeğinin karşılığını alıp almayacağı belli değildir; tamam tabii ki şu söylenebilir; fabrikadaki emekçi acaba emeğinin ne kadar karşılığını alabiliyor? Bu, sendikal bir mesele ve sosyal bir kriz. Ama en nihayetinde önüne az ya da çok –hak ettiği kadar ya da hak etmediği kadar- bir para konacaktır. Fakat sanatçının emeğinin sonucunda ortaya çıkan yapıta böyle bir değer biçilip biçilmeyeceği veya o ürünü satıp satamayacağı ve bu sayede hayatını idame ettirip ettiremeyeceği belli değildir.

İkincisi de spekülasyon değeri; siz, diyelim ki, bir terziyseniz, ürettiğiniz gömleğe biçilecek belli bir fiyat aralığı vardır. Oysa ki, bir sanatçının kariyeri boyunca yapıtının spekülasyon değerinin ne kadar artacağı ya da ne kadar azalacağı hiç belli olmaz. Bir anda zirveye çıkıp, bir anda dibe vurabilirsiniz. Dün bütün yapıtlarınız on binlerce dolara satılırken, bugün belki bir tek yapıtınız bile satılmayabilir. Dolayısıyla sanatçının o reel politika içindeki emekçi statüsünün belirsizliği bana kalırsa toplumsal cinsiyetle doğrudan ilişkili. Çünkü toplumsal cinsiyet donanımına göre erkek para kazandır ve evin direğidir, eve ekmek getirir- kadını, çocuğunu doyurandır. E, sanatçının bir emekçi olarak iktisadi hayatı bu kadar belirsizse, periyodik bir geliri yoksa veya o periyodik gelir tehlikedeysse, erkekliği de tartışmaya açıktır. Dolayısıyla da, mesela eşcinsel erkek bir sanatçının aile babası olması biraz tartışmalı bir alandır. Acaba çocuklarına nasıl bakacak, acaba evine ekmek getirebilecek mi? Bu iki değişken üzerinden erkek queer bir sanatçının zaten toplumsal cinsiyet kodlarını ne denli taşıyabileceğinin tartışmalı olduğunu gösterebildiğimi düşünüyorum. Sanatın reel politika ve reel ekonomi içindeki işlevinin belirsizliğinin yanında, mesela Türkiye’de bir sanatçının, diyelim ki, köyün delisinden ya da “mezcup”tan ne kadar ayırt edilebileceğini tahmin etmek biraz zor. Yani sanatın daha çok bir eğlence biçimi olarak algılandığı saptamasını yaparsak herhalde çok ileri gitmiş olmayız. Dolayısıyla da, eğlence sektöründe yer alan bir erkeğin toplumsal cinsiyeti ve dolayısıyla da cinsel yönelimi de son derece şaibelidir. Bunun dışında, sanatın sadece bir estetik üretim biçimi olduğuna dair genel yargı ve “estet” olmanın da yine kadınlığa atfedilmiş bir uğraş olması itibarıyla de yine bir erkek sanatçının cinsel yönelimine dair şüpheler oluşabilir. Eşcinselliğe dair en önemli stereotiplerden biri şayet karşı cinse özenmekse, yine bir “estet” olarak bir erkek sanatçının kadınlığa özenmesi gerektiği ve dolayısıyla da eşcinsel olmasının beklenebilir olduğu gibi bir ön yargıyla karşı karşıya kaldığımızı söyleyebiliriz. Erkeklik meselesini bir yana koyalım.

Türkiye’de zaten bütün söz alma biçimlerinin sansürlenme riski ile karşı karşıya olduğunu biliyoruz. Ama, örneğin cumhuriyet sonrası özellikle 1923-1950 arasında cumhuriyetçilik projesinde sanatın, özellikle şiirin, resmin ve müziğin militarizmin ve ulusçuluğun hizmetine sunuldu ve batılılaşma projesi dâhilinde kültürel sıçramanın, kültürel eğilimin batıya doğru evrilmesi için sanatın önemli bir unsur olduğu fark edildiğinde, sanat belki de Osmanlı sarayına hizmet eden statüsünden ayrılarak daha ziyade halkı kalkındırmaya yönelik bir devlet aygıtına dönüştü. Ki, devlet aygıtına dönüştüğü noktada da heteroseksist olduğunu söyleyebiliriz. Yani tutup da, örneğin bir şair olarak ya da bir ressam olarak kurtuluş mücadelesinden, taşra yaşamından ya da ulusun kurulma efsanesinden bahsederseniz, zaten bunu bir “ideal” vatandaşın merceğinden yapabilirsiniz: ideal vatandaş da heteroseksüeldir. Türkiyeli olmanın yurt dışına açılırken getirdiği dezavantaj, Türkiyeli queer bir sanatçı olarak, özellikle batılı ülkelerde egzotize edilmekten kaçamamanız. Yani sizin üretiminizin içeriğinden ziyade, ülkede bir queer olarak yaşamının ne gibi zorluklara neden olduğu; sanatçının, queer kimliği nedeniyle daha fazla mı sansüre tabi tutulacağı, yoksa belki daha ayrık ve daha çok ilgi

görebilecek egzotik bir nesne olarak mı değerlendirileceği sorularıyla karşılaşsınız. Türkiyeli olmanızın batı ülkelerine açılırken getirdiği birinci darbe, şehadet getirme meselesidir. Yani batı düşmanı olup olmadığınızı “batı” fikirlerini ne kadar benimsediğinizle ölçen oryantalist gözün karşısında şehadet getirmanız gerekir. Bir de üstüne şayet queer’sanız, bu sefer de, homofobinin sizin üretiminizi ne kadar şekillendirdiğine dair şehadet getirmek zorunda kalırsınız.

Şimdi Türkiyeliliği de bir yana koyuyorum, orta sınıf bir ailede büyümüş olmamın ve bundan sonra da queer kimliğimi geliştirmiş olmamın sonuçlarına biraz göz atmak gerekebilir. Türkiye’de orta sınıfın burjuvaziyle çatışmaktan ziyade burjuvaziye evrilmek gibi bir ego ideali dinamiği olduğunu düşünürsek, çocukken sanatçı olmayı isteyişim benim ailemde de büyük bir sevinçle karşılandı. Çünkü bunun geçici bir heves olduğu düşünülüyordu ve sanatla uğraşan çocuk, resim yapan, piyano çalan çocuk uslu çocuk olur, uslu çocuk da bir aile için tercih edilir çocuk tipolojisidir. Mesela bu, çocukken benim ayağıma çok fazla takılmadı, fakat büyüdükçe ve bütün o erkeklik ritüellerini neden gerçekleştirmediğime dair şüpheler herkesin gözüne batmaya başladıkça sanatla uğraşıyor olmam bir suç gibi algılanır oldu. Çünkü “acaba, bize neyi söyleyemiyor da, sanatla kendini ifade etme ihtiyacı hissediyor” gibi dedektiflikler başladı: üretimimde “yanlış” cinsel yönelimime dair işaretleri izlemeye başladı herkes. Büyük ihtimalle orta sınıf aileler tarafından büyütülmüş queer erkek sanatçıların kaderidir bu. Türkiyelilik, erkeklik ve orta sınıf olma hallerinin, queer ve sanatçı olmakla bağlantısını biraz kurdum, herhalde bazı ipuçları verebildim.

Şimdi birkaç tane iş göstermeyi düşünüyorum size, çünkü konuşan kafa olmaksızın benim queer kimliğim yapıtlarımda nasıl tezahür ediyor, biraz buna bakmayı tercih ederim.

Çok net görünmemekle beraber, bilmiyorum ne kadar anlaşılıyor ama bu puantivist bir resim gibi görünüyor. Geçtiğimiz sene Hollanda’da, Van Abbe müzesinde kişisel sergi yapmak için davet aldım ve bu sergide kendi yapıtımla beraber müze koleksiyonundan bazı işleri kombine etmem istendi. Uzun bir süredir ulusçuluk ve militarizm üzerine çokça çalışıyorum ve tabii ki, militarizmden ile milliyetçilikten bahsederken toplumsal cinsiyetten bahsetmek kaçınılmaz. Örneğin Ania Loomba’nın, kadın bedenini milliyetçiliğin çatışma alanı olarak belirlemiş olması saptamasını çok önemsiyorum. Diyelim ki, Fransız emperyalistleri Cezayir’deki kadının peçesini indirmeye çalışırken, kocası da onun peçesini kapamaya çalışıyor. Dolayısıyla kadın bedeni hem emperyalist iktidarın, hem de emperyalizme direnmeye çalışan ulusçuluğun bir tür nesnesiydi. Kadın bedeninin çatışma alanı olmasının ötesinde tabii ki, militarizmin ideal erkek öznesi üzerinden beslendiğini de düşünürsek, militarizmden ve ulusçuluktan dem vurduğunuz zaman toplumsal cinsiyete de neden ilgi göstermek zorunda kaldığımı biraz daha net görebilirsiniz.

Bu IV. Murat’ın ünlü bir portresinin silüeti. IV. Murat’ın erkeklerle maceraları ayyuka çıkmıştır ama IV. Murat asla çıkıp “ben eşcinselim” dememiştir. Bununla beraber, çok zalim bir hükümdar olduğunu biliyoruz, tahta çıkabilmek için kardeşlerinden birini öldürttüğünü, kamusal yaşamı dönüştürmek üzere çok sert önlemler aldığını, örneğin kamusal alanda alkol tüketimini yasakladığını ve bu yasağa karşı gelenlerin kafalarının kesilip ağaçlara asılarak ifşa edildiğini tarih kitaplarından okuyoruz. Dolayısıyla ben queer kimlik ve militarizmin üzerine tarihsel bir figür seçmek istediğimde IV. Murat’ın kullanışlı bir ikon olduğuna kanaat getirdim. Bu 3.60’a 4.80 boyunda 6 parçalı bir ahşap plaka. Plakanın üzerine IV. Murat’ın portresi 2200 tane kurşun deliği ile çıkarıldı. Önce desen çizildi plakanın üzerine. Dünya silüet atış şampiyonu tesadüfen Hollanda’da yaşıyordu ve o da gönüllü oldu bu proje için. Ve 2200 kez o desenin lekesini belirleyecek kritik bölgelere ateş etti. Yapıtın ismini de “Gays can shoot straight too” (geyler de düzgün ateş

edebilir) koydum. Bristol'de etkinlik gösteren bir queer örgütün benimsediği bir slogan bu, çünkü İngiliz ordusunun da çok homofobik uygulamaları var ve Amerika'daki gibi "don't ask, don't tell" politikası uygulanıyor. Yani bir askerın cinsel hayatı TSK'da olduğu gibi gözlem altında tutulmuyor veya didiklenmiyor. Fakat bununla beraber askerın cinsel kimliğine dair politika yapmamasına dair bir yasak var. Bu örgütün itiraz noktası da "hayır, efendim, biz de düzcinsel erkekler kadar iyi askerler olabiliriz". Tabii ki, burada atladıkları nokta militarizm maalesef. Yani egemen ideolojiyle ve İngiliz ordusu'nun politikalarıyla uzlaşıyor, fakat İngiliz ordusu'nun eşcinsel erkeklere dair politikasıyla uzlaşılamıyor. Bu sloganın son derece eksik ve bir yandan da aslında heteroseksist söyleme sırtını dayayan bir tınısı olduğunu düşündüm. Çünkü "shoot" İngilizcede hem "ateş etmek", hem de argoda "boşalmak" anlamına geliyor ve slogan o eril çağırışımı da malzemeleştiriyor. Dolayısıyla bu ismi seçtim ve bu yapıtı bazı 20. yy sanat yapıtlarıyla kombine etmeyi tercih ettim. Sol tarafta iki tane Picasso, şu an bizim göremediğimiz duvarda bir Braque, sağ tarafta bir Mondrian ve köşede de bir Armando üçlemesi vardı. Saatin ters yönünde turlamak makbuldür müze odalarını. Yine saatin ters yönünde bu odayı dolaştığınız zaman, kübizm, soyutlama, minimalizm, kavramsal sanat ve benim işimi görerek düz bir sanat tarihsel çizgi izlenebiliyordu. Odaya girildiğinde son derece zarif, puantivist, ince işlenmiş gibi görünen bir portre görülüyor ama bir önceki fotoğrafta da gördüğünüz gibi portrenin arkasına geçtiğinizde, kurşun şiddetiyle karşılaşılıyorsunuz. Bu aslında, sanatın, politikadan, cinsiyet politikasından, kişinin ulusçuluğa ya da kapitalizme karşı aldığı pozisyondan bağımsız olarak ve sanatçının da bir deha sahibi, toplum aşırı bir birey olarak değerlendirilmesi ve yapıtının da yaşadığı coğrafyanın politikasından damıtılarak ele alınmasına karşı tepkimden beslenen bir yapıt. Dali örneğini alırsak, evet, büyük bir resim dehasıdır, ama Franco yanlısıdır, diktatörün kızının portresini yapmıştır. Franco'nun İspanya Cumhuriyeti'nin canına okuduğu, insanları katlettiği dönemde diktatörün siyasi iktidarından ciddi pay çıkarmıştır kendisine. Bu nedenle ben Dali'nin resimsel dehasını siyasi var oluşundan bağımsız değerlendiremem. O nedenle de hiç sevmem Dali'yi. Bu yapıtın belirleyici referanslarından biri buydu.

Bu, son dönemde ürettiğim bir yapıt. Belki bazılarının rastladığı ve internette dolaşıma girmiş olan bir fotoğraftan hareketle ürettim. Sanırım Malatya'da çekilmiş bir fotoğraf. İki TSK mensubu asker bir fotoğraf stüdyosuna gidiyorlar, son derece romantik bir poz veriyorlar. Biri diğerine arkadan sarılıyor ve yerde duran bir silaha bakıyorlar, arkada da bir bahar teması. Neredeyse bir Pierre ve Gilles fotoğrafı kadar homo-erotik bir fotoğraf. Fotoğrafın sahip olduğu o homo-erotik hususiyete pek de dikkat gösterilmemiş. Ama işte aniden şehrli ve zeki bir arkadaşımız bunu keşfetmiş, hemen internette dolaşıma sokmuş. Bunun üzerine de gazetede bir makale yayınlanmıştı. "Ne demek efendim? Bir kere bu askerler doğu kökenliymiş, doğuda iki erkeğin el ele dolaşması artık içselleşmiş bir âdetmiş. Bunun arkasında neden "kötü" niyetler aranıyormuş?" gibi bir savunuya geçmişti köşe yazarı da. Tam da o makalenin üzerine bu fotoğrafla daha fazla haşır neşir olmaya başladım. Bu işi, Irak'a yapılacak olan kara harekâtından hemen önce, hareketin meşruiyeti tartışılırken ve kazan kaynarken, televizyon kanallarının politikasının reklamcılık diline ne kadar kaydığını ve bütün ana haberlerde kullanılan dilin ve ikongrafının nasıl da Rambo'lar, Rocky'ler ya da Vietnam Savaşı'na dair çekilmiş filmleri çağırıştırdığını, reklam dilinden ne kadar çok şey ödünç aldığını gördüğümde payetlerle üretmeye karar verdim. Bu oldukça büyük bir iş yapıt, 167ye 230 büyüklüğünde ve tabii ki, bunu tek başıma kotarmam mümkün değildi. Dolayısıyla da payet dikiminin ne şekilde gerçekleştirildiğini araştırmaya başladım. Fark ettim ki, kocaları tarafından dışarıda

çalışmasına izin verilmeyen kadınların evde gerçekleştirdikleri bir uğraş; en azından İstanbul'da öyle. Atölyelerde çalışmasına izin verilmeyen kadınların evde sürdürebildikleri bir meşguliyet ve bu sayede 3 kuruş para girebiliyor ceplerine. Onlarla çalışmak daha cazip geldi doğrusu; çünkü bütün o şehit anası olma ve erkek evlat yetiştirme ve ondan sonra da evde onu bekleme ya da işte onun cenazesine gitme veya gerilla annesi olma durumunu düşünüyordum. Evde bir kahraman yetiştirme ve onu dış dünyaya gönderme ve ondan sonra dış dünyadan onunla ilgili kahramanlık hikayesini bekleme halini işte bu kadın emekçilerin evde çalışıp, emeklerinin görünür olmayıp yine erkeğin cebine girmesiyle az çok bir benzeşim gösterdiğini düşündüm. Ve bu nedenle payet dikiminde uzmanlaşmış dört kadınla çalıştık. Yaklaşık iki hafta boyunca bu payetleri diktiler, bayağı büyük bir alan, ne kadar payet kullanıldığını hatırlayamıyorum, ama 50000 civarında olması gerekir. Bu iş benim imzam ve onların imzalarıyla beraber sergileniyor, bunun da altını çizmeliyim.

Bu, Pera Müzesi'nde düzenlenen bir sergide yaptığım iş. Pera Müzesi'nin ilk katında "İmparatorluktan Portreler" diye sabit bir koleksiyon gösteriliyor ve burada padişahların portreleri var, hareme ait tasvirleri gösteren resimler var. Sarayda kadın ve Osmanlı'da kadın irdelenirken örneğin Osmanlı'da erkek imgesini irdeleyen bir bölüm olmadığını fark ettim. Ve bizim sergimiz de bu koleksiyonun sergilendiği katın üst katında açılacaktı. Yavuz Sultan Selim'in ünlü portresini almak istedim. Yavuz Sultan Selim'in küpe takıyor oluşu, Osmanlı tarihinde toplumsal cinsiyet araştırması yapanlar için herhalde bir çeşit milattır. Her yerde ulusçuluğu görmeye alışmış gözün, inek lekесinin içinde ulusal tarihine dair bir imgeyle, ama tahmininin dışında bir bağlamda karşılaşmasını amaçlayarak böyle bir duvar resmi yapmaya karar verdim.

Bu da geçtiğimiz ekimde Helsinki'de açtığım kişisel sergi. Finlandiya Fotoğraf Müzesi'nde kişisel sergi yapmak için davet aldım. Bu serginin erkeklik üzerine olmasına karar verdim. Dört yapıt ürettim: iki tane duvar resmi, iki tane de video işi. Bu duvar resmini yine aynı fotoğraftan yola çıkarak yaptım. Soldaki de alışlageldik formun dışında bir porno filminden ödünç aldığı bir sahne. Çift taraflı dildoyla iki tarafın da aynı anda hem aktif hem pasif olabildiği ve böylece o aktif-pasif söyleminin son derece muğlaklaştığı atipik bir pornografik örnekti. Büyük projeksiyonda Irak'taki kadın kıyafetleri giydirilerek fotoğrafları çekilmiş tutsağın hikâyesini yeniden canlandırdığımız bir video gösteriliyor. Solda alt köşede küçük videoda da bir rock grubu 10.yıl Marşı'nı icra ediyorlar. Bu dört işle erkekliğin mutlak temsil yetlerinin en sert biçimde kurulduğu, eril ikonografinin en tacizkâr bir şekilde bize sunulduğu dört alana gönderme yapmak istedim. Bunlardan birincisi "pornografi" –birinci duvar resmi, ikincisi "militarizm" –diğer duvar resmi, üçüncüsü "emperyalizm" –Irak'ın işgalinde tutsak alınan erkeğin hikâyesinden yola çıkılarak çekilen video, dördüncüsü de "milliyetçilik" –o da 10. yıl Marşı'nı icra eden grubun provasını çektiğimiz iş. Tabii ki, bütün bu bağlamların mümkün olduğunca dekonstrükte edilmiş, mümkün olduğunca alışlagelmedik bir biçimde ele alınmış ikonlarını kullanmak istedim. Mesela pornografide erillğe dair bir söz söylemek istiyorsanız tahakküm kurmaktan bahsedersiniz. Ben onun yerine pornografidaki o kesin aktif-pasif rollerini biraz muğlaklaştıran bir örnek seçtim. Büyük videoda, tutsağa bir kadın kıyafeti giydirilmiş olmasının neden onun açısından aşağılayıcı bir hususiyet olduğuna dair kafam karışık hâlâ. Yani o tutsağın tabii ki çok trajik bir hikâyesi var ama acaba trajedinin dip noktası bu muydu? Mesela, Türk basınında o fotoğraflar kafaya geçirilmiş çuvaldan daha da büyük bir etki yarattı. "Ne yani, Iraklı erkeklerin şerefleri mi ellerinden alınıyor?" gibi bir takım çığırkanlıklarla karşılaşmıştık. 10. yıl marşının rock grubu tarafından icra edildiği videoyu Anadolu rock ve ulusçuluğun hizmetine girmiş olan rock kültüründen etkilendiğim için çekmeyi düşündüm. Çünkü rock tarihine baktığımızda,

savaş karşıtı, ulusçuluk karşıtı, en azından çiçek çocuklar neslini düşünürsek, cinsiyetçilik ve homofobi karşıtı bir çizgiye sahipken bugün örneğin Amerika'da Hıristiyan rock büyük bir yükselişe geçti. Anadolu rock sanki biraz bunun metodolojisini kullanıyor gibi hissediyorum: bugün MHP Erciyes zirvesinde Haluk Levent konser verebildi. Bu dört işin bağlamları erkeklığe dairdi, bu sebeple serginin ismini şu sıralar çok popüler olmuş bir tanışma sitesinden hareketle "Man Jam" koydum.

Daha fazla iş göstermek yerine bundan sonra sizin katılımınızla tartışmayı genişletmek daha verimli olur.

Oktay: Sergilerinde, devlet, izleyici, diğer sanatçılardan maruz kaldığın bir ayrımcılık var mı bu alanda?

Erinç: Maruz kaldığım pozitif bir ayrımcılıktan söz edebiliriz. En azından pozitif ayrımcılığı üretenler açısından "pozitif". Çünkü sanatçıların zaten potansiyel eşcinseller olarak damgalanmasından dolayı benim sanatçı olmam cinsel yönelimim açısından bir çeşit hafifletici neden. Ama gelin görün ki, bu, bir çeşit homofobik stereotipi de doğuruyor. Çünkü estetik üretimle meşgul olan bir erkeğin kadınlığa özenmesi ve kadına özenmesi itibarıyla de eşcinsel olmasının beklenebilirliği zaten bana kalırsa homofobiyi doğrulayan, homofobik bir stereotipi tescilleyen bir bakış açısı. O yüzden bana yöneltilen sözde pozitif ayrımcılığın işte o büyük tablodaki ayrımcılığı beslediğini düşünüyorum. Mesela Uğur Işılak diye bir şarkıcı-türkücü var, kendine halk devrimcisi süsü veren, ama aslında Türk-İslam sentezinden başka bir şey olmayan. Uğur Işılak'ın yeni albüm promosyonunda "sanat adam işidir" diye bir slogan kullanılmıştır. Yıllardır tersi slogan yaygınken, "sanat kadın işidir" denmişken, adamın böyle bir savunuya geçmesi mesela queer sanatçılar açısından herhangi bir kazanım mıdır? Hayır, değildir. Yine o heteroseksist klişelere sırtını dayayan başka bir önyargıyı besler. Michelangelo – ki Michelangelo'nun da queer olduğuna dair rivayetler vardır- "resim kadın işidir" demiştir. Kendi cinsel yönelimine dair bir skandal sürerken, "gerçek erkek sanatçı heykelle uğraşır" buyurmuştur, çünkü heykelle uğraşırken kas gücü söz konusu. Ama resim, evde oturup dikiz diken kadınların kotaracağı bir iştir. O yüzden "heykeltıraş gerçek erkektir" gibi bir söylemi var mesela Michelange'in. Dolayısıyla bir sanatçının eşcinsel olmasının beklenebilirliğini bir pozitif ayrımcılık olarak kabul etmek istemiyorum. Ve ben özellikle mümkün olduğunca erkeklik üzerinden tarif etmeyi istedim kendi pozisyonumu; çünkü Uğur Işılak'ın berbat sloganının orijinal versiyonunu düşünürsek, gerçekten sanatın bir kadın işi olduğuna dair bir görüş yaygın, çünkü reel ekonomi içinde bir karşılığı olmayacağına veya pratik bir yararı olmadığına dair kanılar nedeniyle de, daha ziyade işsiz kadınlara özgü bir uğraş gibi resmediliyor sanat. Dolayısıyla da eşcinsel kadın bir sanatçı olmakla eşcinsel erkek bir sanatçı olmak arasında derin bir fark olduğunu düşünüyorum, o nedenle de mümkün olduğunca erkeklik üzerinden tarif etmek istedim pozisyonumu.

Oktay: Avrupa'ya Müslüman bir ülkeden eşcinsel sanatçı olarak gitmen orada sana karşı pozitif bir ilgiye yol açıyor mu kendi sanatın dışında? Talep edilmen, davet edilmen açısından. Ne kadar ilginç, "Müslüman ülkeden eşcinsel bir sanatçı geliyor, burada sergi açsın" filan gibi bir şey...

Erinç: Ama zaten Türkiye'den geliyor olmak yeterince egzotik. Hani onu belki bir miktar daha perçinler queer kimlik ama "Türkiye'de sanat yapmak mümkün mü?" gibi sorularla karşılaştığım da oldu. Üstüne de işte siyasi açıdan angaje yapıtlar üretiyorsanız ve onları da batı ülkelerine, Avrupa ülkelerine taşıyorsanız, bu yeterince egzotik. Bir yandan da sanatın post-yapısalcılık sonrasında ötekilik durumlarına gösterdiği aşırı ilgi içinde de etnisiteler çok öne çıkıyor. Türkiye, Avrupa sanat çevreleri içinde Balkanlar'ın en

doğu ucu olarak kabul edildiği için, yani bir İslam ülkesi olmaktan ziyade bir Balkan ülkesi gibi okunduğu için -bu tabii ki, biraz da Osmanlı Tarihi ile alakalı- ve Balkanlar da aslında Avrupa'daki kıta içi oryantalizmin ötekisi olduğu için, daha ziyade etnisite bir ötekilik unsuru olarak ilgi görüyor. O nedenle de benim batı ülkelerinde sanatçı olarak mevcudiyetimde daha çok dikkat edilen ulusçulukla ilgili aldığım pozisyon oldu, queer kimliğimden ziyade.

Cenk: Kendinize seçtiğiniz konular çok büyük şeyler; ulusçuluk, militarizm türü şeyler. Bunları yapıbozuma uğratmak gibi bir niyetiniz olduğunu söylüyorsunuz. Mikro alanlarda yaşadığınız mesela baskı, otorite... Bunlara yönelik hiçbir şeyiniz var mı? Mikro alanlardaki sorunlar neler olabilir? Bu konudaki düşünceniz nedir?

Erinç: Benim büyük başlıklarla ilgilenme sebebim bu büyük başlıkların ülke gündemini oluşturuyor olmasından ziyade zaten benim hayatımı doğrudan etkiliyor oluşu. Örneğin ben asker olmak istemiyorum. Ve asker olmak istemememin sebebi sadece anti-militarist olmam değil, aynı zamanda TSK'nin alabildiğine homofobik bir müessese olması. Bu arada şöyle örneklerden de bahsetmek mümkün; aslında ordunun ideolojisiyle ve pratikleriyle bir sorunu olmadığı halde sadece ordunun homofobisinden çekindiği için asker olmayan eşcinsel erkekler de var. Bütün orduların lağvedilmesi benim ütopyam. Birincil nedeni budur benim asker olmak istemememin. İkincil nedeni de ordunun hâlâ homofobiyi en çok destekleyen ve tekrar tekrar palazlatan müesseselerden biri olması. Sanırım birkaç sene önce bir binbaşının verdiği bir röportajda "En büyük suçun ne olduğunu düşünüyorsunuz?" sorusu sorulduğunda, ne firar, ne dağa çıkmak, ne şu, ne bundan bahsetmeyip "Pasif eşcinsellik" cevabını vermişti. Böyle bir müessese ile zaten yakından uzaktan ilişki kurmak istemiyorum. Ve bu nedenle de militarizmle uğraşma ihtiyacı hissediyorum. Bir de tabii ki, orduya tapınılan bir coğrafyada yaşadığım için... Örneğin benim dedem Kore Savaşı gazisi, neyse ki hiç karşılaşmadık, büyük bir utanç kaynağı olurdu herhalde onun için, ben doğmadan önce ölmüş. Ve Kenan Evren'in arkadaşıydı. Az önce gördüğümüz kurşun delikleriyle üretilmiş portrenin ikinci bir varyantını ürettik; Kenan Evren portresini de yaptık. İstanbul'da Karşı Sanat Galerisi'nde sergilendi. E şimdi zaten ülke gündeminden ne kadar kopabilirim? Mesela ulusçulukla uğraşma ihtiyacı hissediyorum; çünkü benim çocukluğumun geçtiği apartmanda kendine tek Türk diyen adam benim babamdı ki, o da Türk değil; babam Yunanistanlı ama Müslüman olduğu için Türk milliyetçiliğiyle özdeşleşim kuran bir adam, ısrarla "Türküm, Türküm" diyen otantik bir örnek. Ama o apartmanın geri kalanını oluşturan nüfus ya Tatar'dı ya Kürt'tü ya da Çingene'ydi ve 86'da bütün Kürt aileler Diyarbakır'a göç etmeyi tercih ettiler, çünkü mahallede çok ciddi travmalar geçirdiler; evleri taşlandı, bir ailenin evi yağmalandı ve Diyarbakır'a taşınmaya karar verdiler. Düşünün ki, 86'da sıcak savaşın sürdüğü bir dönemde İstanbul'da daha az güvende hissediyorlardı kendilerini. Bu benim hafızamda yer etti. Ulusçulukla en basitinden, hani ülke gündeminden ne kadar kopuk olursam olayım, kişisel belleğim nedeniyle ilgilenme sorumluluğu hissediyorum. Makro ölçekte gerçekleşenlerle mikro ölçekte gerçekleşenler arasında aslında çok güçlü kordonlar var.

Salon: Genel olarak, maalesef ki, Türkiye'de yaygın bir homofobi var. Sanatçı kimliğinizle, batı ülkelerinde bir takım şeyleri daha içselleştirebildiklerinden dolayı batıda kendinizi daha rahat ifade edebildiğinizi düşünüyor musunuz? Yani Türkiye ile batı ülkeleri arasında böyle bir farklılık var mı?

Erinç: Var mutlaka ama böyle bir homojen batı da yok aslında. Diyelim ki, Sırbistan Türkiye'nin batısında olmakla beraber Onur Yürüyüşü'nün faşist bir blokajla durdurulduğu bir ülke. Biz haziranda yaklaşık 1500 kişi toplanabildik Taksim'de ve bir sorun yaşanmadı, en azından o kadarını gerçekleştirebildik ve 1500 kişi geldi diye de sevindik.

Amsterdam'daki Onur Yürüyüşü'ne bir milyon kişi katılırken biz 1500 kişi geldi diye sevindik. Bebek adımlarıyla ilerletmeye çalışıyoruz mücadeleyi. Türkiye'de batı dendiğinde akla gelenler, kıta avrupalısının kuzeyi ve batısı ile Amerika'dır. Sansürün daha farklı dinamiklere sahip olduğu ülkeler bunlar. Fransa'da katıldığımız bir sergide bir işimiz Müslümanları yaralayabileceği gerekçesiyle sansürlendi. Çünkü İslam'ın cinsiyetçi söylemlerine dair bir iş gösteriliyordu ve % 10'u Müslüman olan bir ülkede resmi ideoloji her saniye islamofobik olmakla suçlanabiliyor. Biz zaten İslam ülkesinden geldiğimiz için içeriden konuşma hakkına sahibiz, o nedenle de böyle bir kaygıyla gitmemiştik oraya. "Niye İslam'ın cinsiyetçiliğinden bahsetmeyelim ki?" diye düşünmüştük ve öyle bir iş taşımıştık oradaki sergiye. O işin sansürlenmesinin sebebi "Müslümanları zedeleyebilir" gerekçesiyle, Türkiye'de belki de "çıplaklık" nedeniyle sansürlenecekti. Sansür mekanizmalarının çok farklı dinamikleri var Türkiye'de ve Avrupa'da. O nedenle bir yerde daha rahat hissettiğimi söyleyemem söz almak açısından. Ama söz aldığımızda karşılaşacağım sonuçlara dair burada daha kaygılıyım. Mesela geçen sene Antenna'nın bir ihbar kampanyasına katıldık 22 kişi, Hrant Dink'in hüküm giydiği metni üstlendiğimize dair basın açıklamasında bulunup savcılığa kendi hakkımızda suç duyurusunda bulunduk ve bu 22 sanatçının da 5-6'sı açık queer'di- ben ve beş arkadaşım daha. Ondan sonra hepimiz kişisel olarak ve kolektif olarak tehditler aldık. Mesela hemen "zaten siz ibnesiniz, tabii ki sizden vatan haini çıkar" dendi. Zaten o tehdit mektuplarında hâkim böyle bir dil vardı. O yüzden burada daha sert sonuçlarla karşılaşabileceğimin farkındayım ama söz alma noktasında Avrupa'da daha rahat hissettiğimi söyleyemem ki, bu arada Türk Hükümeti'nin de bütün dünyada iyi çalıştığını da söylemek zorundayım. Helsinki'de açtığımız sergiden önce beni büyük bir sevinçle karşıladı Türkiye Başkonsolosluğu. "Sonunda Finlandiya'da bir sergi yapacak olan Türk sanatçı geliyor!", "Ben Türk değilim, yanlış anlamışsınız, Türkiye vatandaşıyım ama Türk değilim ve hani pek de sizi sevindirecek bir sergi yapmıyor olabilirim, hazırlıklı olun" gibi bir cevap verdim ben de onlara. Sergi açıldıktan sonra da ulusal bir televizyon bir röportaj yapmak istedi benimle. Verdiğim röportajda "Kürdistan" sözcüğünü kullandığım için büyük bir kargaşa çıktı Türkiye Başkonsolosluğu'nda. Bir haftalığına Finlandiya'dan ayrıldığım sırada atölyeme sürpriz ziyaret düzenlemiş Türkiye Başkonsolosluğu. Ve ondan sonra da müze direktörüne gidip "biz bu sergiyi protesto ediyoruz, olmaz böyle şey, bu sergiden hemen sonra Türkiye'yi başka türlü temsil edebilecek -ki benim temsil etmek gibi zaten bir iddiam yoktu- örneğin Şakir Eczacıbaşı gibi değerli bir sanatçımızın da sergi açmasını talep ediyoruz" şeklinde bir teklifte bulundular. O yüzden yurtdışındaki hamlelerinizle de ilgili dikkatli olun, hiç belli olmuyor. Aynı şey Slovenya'da da başıma geldi. Slovenya'da Maribor Çağdaş Sanat Müzesi'nde yaptığımız bir performans sonrasında Türkiye Büyükelçisi'nin annesi tarafından terörize edildik. Yani zaten Türk Ulusçuluğunun küresel ölçekte çok iyi örgütlendiğini söylemek zorundayım. Mesela Taner Akçam'ın Kanada'ya girerken terörist olduğuna dair ihbarda bulunulduğu için ülkeye sokulmadığını duymuşsunuzdur belki siz de. MİT iyi çalışıyor.

Burcu: Konuşmanızda bir yerde eşcinsel kadın sanatçı olmak ile eşcinsel erkek sanatçı olmanın erkeklik üzerinden sanırım farklı olduğunu söylediniz. Bunu biraz daha açabilir misiniz? Daha iyi anlamak için soruyorum.

Erinç: Bu argümanların başında dediğim gibi, sanat yapıtının reel ekonomi içindeki değeri geliyor. Farzedelim ki, fabrika emekçisinin kazanımının ev ekonomisinde, çocukları, kadını doyurmak -çünkü evin para kazanan mercisi erkektir- gibi doğrudan bir faydası var. Ama sanat yapıyor olmanın ne böyle bir iktisadi güvencesi var, ne de sanat bir emek biçimi olarak erkek toplumsal cinsiyeti ile rahat ilişkilendirilebilecek bir

meşguliyet. O nedenle daha ziyade sanatın kadına atfedilen bir meşguliyet olması nedeniyle, erkek sanatçının eşcinsel olabilme ihtimalinin daha yüksek olduğunun düşünüldüğünü saptamıştım. Bu sebeple de bir kadın sanatçının cinsel yönelimi ile ilgili çok fazla şaibe oluşmayabilirken, bir erkek sanatçının cinsel yönelimi ile ilgili daha fazla şaibe oluşabileceğini göstermeye çalıştım.

Atilla: Sanatın kadın işi olarak algılanmasına dair söyledikleriniz üzerine konuşacağım. Her alanda olduğu gibi sanatta da erkek egemen; yazarlar, şairler, ressam, mimarlar... hep büyük eserlerin sahibi, hep tarihte adı geçenler hep erkeklerden oluşuyor. Kadınlar burada daha ayırık ve azınlıkta. Günümüzde de kadın yazarların sayısı erkek yazarlara göre daha az, yani görünen anlamında. Ve yine görünen anlamında Türkiye’de kendini açık etmiş eşcinsel erkek sanatçılara bakarsak, kadın eşcinsel sanatçı ben neredeyse bilmiyorum diyebilirim. Kendilerine yöneltilen “Eşcinsel ve sanatçı olmak nasıl bir şey?” diye sorulduğunda çeşitli engellerden bahsediyorlar. Kadın sanatçılara sorulan soru ise şu oluyor: “Türkiye’de kadın bir sanatçı olmak nasıl bir şey?” Kendini açık eden biri olmadığı için kadınlara daha “lezbiyen bir kadın olarak sanatçı olmak nasıl bir şey?” sorusu yöneltilenmiş değil. O yüzden sanatın kadın işi gibi düşünülmüyor olması bana havada kalan bir şey gibi geliyor.

Erinç: Ben senin argümanına karşı çıkacağım. Büyük sanatçıların çoğunluğunun erkek olması senin tezini doğrulamıyor. Yemek yapmak da kadınlara atfedilen bir şey, ama tanınmış aşçıların çoğu da erkektir. Moda da daha ziyade kadınların ilgileneceği bir alan gibi ama tanımlanır, ünlü modacıların çoğu yine erkektir. Dolayısıyla bu bence toplumun cinsiyetçi örgütlenmesinin bir sonucu. Ben bunun sanata özgü bir durum olduğunu düşünmüyorum. Sanatın örneğin, yağlı güreşe ya da boksa kıyasla daha ziyade kadına yönelik bir uğraş olarak resmedilmesinden bahsetmiştim. Ama sanat alanında, düzcinsel olsun ya da eşcinsel olsun, trans olsun ya da biseksüel olsun daha ziyade erkeklerin görünür olması zaten dünyanın muzdarip olduğu cinsiyetçiliğin bir sonucu. O yüzden görünürlük meselesinin toplumsal cinsiyetçilikle ilgili olduğunu düşünüyorum. Ben sadece toplumsal cinsiyetçiliğin sanat alanı içinde, meslek grubu içinde nasıl işlediğini göstermek istedim.

Remzi: Sen diyorsun ki, geçimi sağlamak ya da askerlik yapmak erkek işiyse, hane içerisindeki emeği üretmek de kadına ait bir şey. Niye kadın özel olarak sanat üretsin ki? Eğer bir üst insan varsa, Eski Yunan’dan, Roma’dan bu yana, onu da yapacak olan –ki bu üst insan da erkekte tecessüm ediyorsa o zaman erkektir zaten- sanatın da faili erkektir. Dolayısıyla sanat, kadınsılığa yönelik ona atfedilen bir şey olamaz diye düşünüyorum.

Erinç: Ama emeğin görünürlüğünden bahsediyoruz işte; mesela benim bu payetli iş için çalıştığım kadınların kazandığı para gene erkeğin cebine giriyordu ve erkek, harcamaları düzenliyordu. Hâlbuki o adamın işe gidip geliyor olması, iş sözleşmesi yapmış ve kayıt içi ekonominin bir faili olması onun emeğini daha görünür kılıyor. Zaten ev içi emeğin ikincileştiğini herhalde kabul edersiniz. Emekler arasında da görünürlük olduğunu ve bu görünürlüğü de yine cinsiyet üzerinden belirlendiğini düşünüyorum.

Salon: Ben genel olarak sanatçı olmayı insanı diğer insanlardan ayıran en büyük nitelik olduğunu düşünüyorum. Çünkü herkes sanatçı olamaz, çünkü herkes bir takım şeylere sanatçı gözüyle bakamaz ve onları yansıtamaz. Dolayısıyla sanatçıların hisleri olsun, cinsel tercihleri olsun toplumdaki diğer insanlardan farklı olabileceğinin çok doğal olduğunu düşünüyorum. Sanatçının bu davranışlarını, hislerini bir cinsiyet ayrımcılığına dönüştürmek ne kadar doğru? Yani hani dediğiniz gibi bu Uğur Işılak’ın “sanatçı olmak adam işidir” demesinin bir cinsiyete bağlanmasını ya da biraz önce sanatçılığın bir bayan işi olduğunun söylenmesini; yani erkek ya da bayan olarak etiketlenmesini doğru bulmuyorum.

Erinç: İşte ben de bunu doğru bulmadığımı düşünüyorum. Yani bütün konuşmamı bunun üzerine kurdum. Bir kere şuna katılmıyorum: “herkes sanatçı olamaz” gibi, sanatı bir seçkinler grubuna layık gören perspektifi zaten kesinlikle reddediyorum. Joseph Beuys’un “her insan bir sanatçıdır” şiarını benimsiyorum. Bununla beraber Martin Kippenberger’in bu şiarı tersine çevirir, “her sanatçı bir insandır” der, dolayısıyla sanatçıyı üst bir varlık olmaktan çıkarıp herkesle aynı göz hizasına indirgeyen bu şiarını da benimsiyorum. Ama benim zaten söylemeye çalıştığım, her yere sızmış olan cinsiyetçilik, mesela bir şeyi “adam gibi yapmak” söylemi. Bir şeyi “adam gibi” yapmak -hani bizim ağızımız alışmıştır ama- bir nesnenin, bir fiilin “adam gibi” olması, bir Allah’ın cezası bilgisayarın “adam gibi” çalışması zaten doğrudan cinsiyetçi bir ifadedir. Benim göstermeye çalıştığım, o cinsiyetçiliğin sanat pratiği içinde veya sanatçı kimliğinde nasıl tezahür ettiği idi. Yoksa hiçbir mesleğin ya da fiilin kadınla/erkekle ya da kadın toplumsal cinsiyeti veya erkek toplumsal cinsiyeti ile bağdaştırılmaması gerekir; zaten benim queer’ı üstlenmemin sebebi de bu. Yani gey veya lezbiyenin her halükarda bir cinsiyet vurgusu vardır; hâlbuki benim cinsiyet kimliği politikam mümkün olduğunca cinsiyet aşırı olmakla ilgilidir. En azından biyolojik cinsiyeti mümkün olduğunca sollowayabilmek ve o biyolojik cinsiyetle beraber insana zorla apliedilen unsurlardan kaçmak üzerine kurulu siyasetim. Queer’ı tercih etmemin sebeplerinden biridir bu; cinsiyet vurgusu olmaması.

Atilla: Futbol çok erkek bir spordur. İzleyicisinin yoğun bir şekilde erkeklerden oluştuğu bir spordur. Eşcinsel futbolcuların bir kaçının ortaya çıkışıyla birlikte “aaa” olunmuştur. Sanatta da, diğer alanlarda da belki eşcinsellerin kendini açıklaması ile belki de o kırılma yaşanacaktır. Ve o “kadınsı” olma ve kadına ait olma şeyi de ortadan kalkacaktır.

Erinç: Ha, bu arada bunu da bir çeşit günah gibi de tarif etmeyelim tabi. Eşcinsel erkek sanatçı bal gibi de feminen olabilir tabii ki. Sadece bunun bir çeşit zorunluluğa tekabül etmesi veya değişmez bir kimlik bileşenine dönüştürülmesiyle ilgili benim sıkıntım. Yoksa “hayır efendim, bütün erkek eşcinsel sanatçılar kadınsı değildir” gibi bir savunuya çok da sarılmamak gerekir, sadece, o tablodaki homofobiye hazırlayan ön yargılara sanat alanında da muhalefet etmek benim derdim.

Atilla: Sanatçıların belki de o bilinen erkek klişelerinden biraz daha arınmış olması, feminist demeyelim de, kadınlarla ilişkilerini daha eşitlikçi bir düzlemde kurmaya çalışmaları, kullandıkları dilin erkek egemen toplumun dilinin hükümlerinden kurtulmuş olması belki de yine bir etken.

Erinç: Aslında ondan emin değilim, çünkü örneğin, çıplak yani nü dendiğinde akla gelen hâlâ kadın. O yüzden mesela erkek bedenine gösterdiği ilgisizlik erkek ressamların bir çeşit savunması olabilir- cinsel yönelimine dair de aslında bir çeşit sigorta gibi işliyor. “Nü”nün tarihi kökeni şudur: Burjuva erkeklerin farklı çıplak kadınları görmesi için ressamların sunduğu bir hizmettir. Yani bu, insan anatomisini çözmek gibi “masumane” kökenlere dayanmıyor. Bal gibi de Avrupa burjuvazisinin, prensinin, derebeyinin farklı kadın bedenlerine de bakabilmesini sağlamak gibi bir lüks; çıplak resmin ortaya çıkışı bu. E şimdi o geleneğin hâlâ bugün devam ediyor olması saçma. Çünkü artık öyle bir hizmet olmaktan çıktı. Erkekler hala sadece çıplak kadın bedeniyle ilgileniyorlarsa -cinsel yönelimlerinden bağımız olarak söylüyorum- çıplak denince akla daha ziyade çıplak kadın geliyorsa, ben orada sanatçıların cinsiyetçilikten arınabildiklerinden çok da emin değilim.

Atilla: Sanatçıların arınması değil toplumun sanatçıyı konuşturduğu yerde gördüğü imgeden bahsetmeye çalıştım. Bildiğin sokakta kasılan, erkeklerin kalın kontrollerinden biraz daha kurtulmuş olması. Yoksa ortaya koyduğu eserlerden falan söz etmiyorum.

Erinç: Erkek sanatçıların maçolukla arasının biraz daha mesafeli olduğundan belki bahsedebiliriz, üslup itibarıyla. Ama iş fikriyata veya cinsiyet siyasetine geldiğinde yine aynı hastalıkların ortaya çıktığını görüyorum ben.

Burcu: Kendini queer olarak... "tanımlıyorsun" dememek gerekiyor aslında tanımlamıyorsun.. Yani queer kavramını kullanıyorsun ve bu, tanımları reddetmek anlamına geliyor. Ama biz burada bahsederken, tabi ki ister istemez, bir şeyler anlatmak için, erkek, kadın, erkeksi, kadınsı kavramlarını kullanmamız gerekiyor, anlaşabilmek için. Bir yandan, ben de queer kavramını savunan bir insanım, kendime lezbiyen diyorum ama bakış açısı olarak ve ütopyam olarak baktığımda, kesinlikle cinsiyetsiz bir dünyayı hayal ediyorum. Senin, ordunun olmadığı bir dünyayı hayal etmen gibi. Onu da içeriyor tabii ki; ordunun olmadığı cinsiyetsiz bir dünya. Öyle baktığım zaman, queer kavramı üzerinden tanımlanan sanat, bu cinsiyetsizliğe vurgu anlamında nasıl olabilir diye kafamı yorduğumda şu aklıma geliyor: Mesela ben insanlarla konuşurken, bir hareketime kadınsı, bir hareketime erkeksi dediklerinde, "hayır bu benim hareketim, niye erkeksi ya da kadınsı diye tanımlıyorsun" diyorum. Yani ben bacağımı şöyle koyduğumda erkeksi davranmış oluyorum, şöyle yaptığımda kadınsı davranmış oluyorum; bunlar yapay şekilde şu ana kadar bize öğretilenler. Ama ben bunlardan sıyrılmak istiyorsam, konuştuğum insanlarla da bu sözü üreterek anlaşıyorum. Sanatçı da sanatını konuşturuyor belki. O anlamda düşündüğünde, bu cinsiyetten arınmışlığına, -toplumsal cinsiyetten bahsediyoruz tabii ki- onların iç içe girmişliğine, erkek ve kadın, erkeklik ve kadınlık tanımlamalarını silikleştirmeye yönelik nasıl bir düşüncüyü ortaya koyabiliriz. Çünkü ister istemez queer konuşurken, "queer erkek bir sanatçiyim" da diyebiliyorsun, diline yansıyan bir şey, bunu silmek elbette çok zor. Ben sanatla daha büyük kitlelere seslenilebildiğini ve bazen daha iyi anlatılabildiğini düşünüyorum.

Erinç: Şunu söylemeliyim ki, bağlamsal direnişe inanıyorum. Queer benim üstlendiğim bir kavramdır, ama yeri geldiğinde "susma haykır eşcinseller vardır" sloganını bağırarak avazım çıktığı kadar söylerim sokakta. Şu an devletin türbanı zorla çıkarmaya çalıştığı noktada, o türbanın orda kalmasına ben de çalışırım. Ama türbana bir kavram olarak, bir sansür nesnesi olarak da muhalefet ederim. O yüzden tek yönlü, tek potası olan bir direnişten ziyade, bağlamsal direnişe inanıyorum. Mesela burnuma piercing takıyor oluşumun sebebi de, hızmanın daha ziyade kadınlar tarafından kullanılmasıdır. Ben bunu kendimde feminen bir unsur olarak değerlendirmiyorum, ama bunun feminen bir unsur olarak değerlendirilebileceğini bildiğim için de burnuma piercing takmayı tercih ediyorum.

Burcu: Bunu reddetmenin bir yoludur aslında bu da. "Hayır, bu kadınlara ait bir şey değil."

Erinç: Yani evet, o ön yargıyı temellük edip kendi üstünde başka şekilde öğütme mümkün. Cinsiyetsiz sanat diye bir şeyden ne kadar bahsedilebilir, o yüzden pek emin değilim. Yani erkek doğmuş olmamın mutlaka benim sanatımda bir etkisi vardır ama onu da kavramsal yapısıyla biraz çözümlenmeye çalışıyorum. Mesela gerçekten de 5 metrelik bir heykel yapmaya kalkıştığım, bunun bir erkek sanatçı tarafından yapılmış olması belki tahmin edilecek veya sorsanız, çoğu insan, bir erkek tarafından yapılmıştır diyecektir. O yüzden tam da mümkün olduğunda ağır fiziksel efordan kaçındığım işler yapmaya çalışıyorum, daha ziyade erkekliğe atfedilen bir pratik olduğu için, ondan mümkün olduğunca kaçınmaya çalışıyorum. İkinci tercih ettiğim bir metodoloji, yüzleri silmek. Yani "yüzsüz portreler" yapmaya çalışıyorum, ya da portresiz figüratif işler yapmaya çalışıyorum. Çünkü benim için önemli olan figürün toplumsal pozisyonudur. Kim olduğundan, bireyselliğinden ziyade tekilliğidir, ya da çoğulluk içinde tekil olarak nasıl konumlandırıldığı ya da kendini konumlandırıdığıdır, dolayısıyla portresiz işler yapmaya

çalışırım. Ama bunun dışında, cinsiyetsiz yapıt gibi bir ideayı karşılayacak olan yapıt hangi özelliklere sahip olmalıdır, ben de pek emin değilim doğrusu.

Burcu: Yani aslında belki ben bunu şaşırtmak anlamında düşünüyorum. Bakılınca tamamen bu kadın bu erkek, ya da bu kadınlığı anlatıyor, bu erkekliği anlatıyor denildiğinde, -tabii ki mesela burada sen nasıl sonuçta bir şekilde sanatını anlatıyorsan bize, nasıl var ettiğini, neleri düşünerek yaptığını-, belki bunları anlatırken, "hayır orda gördüğün, senin kadınlık dediğin şey aslında insana dair bir şey, kadınlık veya erkeklik değil, insana dair, hepsinin bir karışımı" şeklinde bir anlatım aslında aklımdaki..

Erinç: Yani mesela benim okuldaki hocalarımdan biri, bana kadın gibi resim yapıyorsun demişti. Çünkü Mimar Sinan'ın fırça geleneğinde güçlü fırça darbeleri atmak vardır ve bu kol kuvvetiyle doğrudan ilişkilidir. Benim tuval üzerine yaptığım işlerde, çok düz alanlar vardır ve onları çok temiz boyarım. Kol gücünü kullanmaktan ziyade, temiz çalışma ve titizliğin de yine kadına atfedildiğini görmüş oldum hocanın cinsiyetçi bakışıyla. Bana öyle bir hitapta bulunmuştu, ben de bundan memnun oldum, dedim "tutturmuşum bir şey, bundan sonra da kadın gibi resim yapmaya devam edebilirim."

Atilla: Eşcinsel sanatçıların, cinsel yönelim olarak "queer" sanatçıların, söyleyeceği çok söz olduğunu, bir yandan da yeterince söz alamadıklarını düşünüyorum. Bu söyleyecekleri şeylerin, yapacakları işlerin, o cinsiyetsizleşme aşamasına adım kalacağını düşünüyorum.

Erinç: Şayet sanat daha geniş kitleler tarafından ciddiye alınan bir pratik olursa evet, tabii ki cinsiyet çalışmalarına çok ciddi katkılarda bulunabilir. Ama ben, mesela diyelim kimi Avrupa ülkelerinde sosyologlar, siyaset bilimciler ve sanatçılarla kurulmuş o güçlü ittifakın Türkiye'de henüz yeterince kurulmadığını düşünüyorum. Bu iki taraflı bir sorun: bir, sosyoloji ve siyaset bilimin disiplinleri sanatı yeterince ciddiye almıyor, ikincisi de sanatçıların çoğu oldukça apolitik Türkiye'de. Bunlar tabii ki sert genellemeler, ama yine de bunların, söz konusu ittifakın bazı ülkelerde olduğu kadar üretken bir biçimde kurulamayışıyla ilişkili olduğu kanısındayım.

Eşcinsel&Öğrenci Olmak

Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nde (ODTÜ) okuyan Matur, öğrenci ve eşcinsel olmanın zorluklarını anlattı.

"Eşcinsel ve Öğrenci Olmak" başlıklı söyleşide Erdal Matur, 5 Nisan 2008'de Ankara'da, Anarres Cafe'de konuştu.

İlkokul, ortaokul ve lise

Biz ODTÜ'de topluluk başvurusu yapıyoruz. Ben bu süreci anlatacağım. Ondan sonra herkes kendi tanıklığından yola çıkıp güzel bir şey çıkar umarım ortaya. Konuşma yapacağımı öğrendikten sonra kendi kendime düşünmeye başladım ilkokul dönemi nasıldı. Üniversite ortamı belli zaten. O eşcinsel olma süreci zaten her zaman yaşadığım için. Sonradan fark ettim ki o okul döneminin aslında daha dikte edilmiş daha hatları çizilmiş bir sosyalizasyon, ideolojik bir araç olduğunu gördüm. Aileye oranlar, aile sonuçta biraz daha dinamik. Aileden sonraki sokak ortamı daha da dinamik daha özgür bir ortam olduğunu gördüm. İlkokul sürecinde zaten ortaokul sürecinde aileyle olan ilişkilerin bozulmasıyla aslında sebebin kendi cinsel kimliğinin kabul edilmemesi, onların baskı yöntemleri uygulayarak, senin kimliğin üzerinden değil de başka yollar bu baskıya girmesi benim dışarıya gitmeme sebep oldu. Yani oturup çalıştım Mersin'de liseyi kazandım, oraya gittim ailemden uzaklaştım. Mardinliyim ben bu arada. Ondan sonraki süreç yani çok da farklı değilmiş zaten. Yatılı okulda erkeklerle bir arada bulunmak, onların zorunlu heteroseksüelliğe yol açacak bir sürü eylem yapması.

Üniversite

En sonunda üniversiteye geldim. Bunun kırılması gerektiğini görüyorsun üniversitenin sağladığı özgürlük ortamıyla. Ama bu da kolay olmuyor. Genelde son sınıfa yakın bir açılma süreci oluyor. Son sınıfa yaklaşıyorsun yani açık kimlikte olduğunda. Geçen kasım ayında ben açıldım. Şimdi hocalarım da biliyor, bütün bölüm arkadaşlarım biliyor. Açıldıktan sonra zaten ben bir örgütlenme ihtiyacı hissettim. Kaos'a gelip gidiyordum zaten açılmadan önce. Sonra birkaç arkadaşla bir araya gelmeye başladık. Ondan sonra bu örgütlenme ateşi tekrar doğdu içimizde daha önce bu Legato süreci ve Legato'nun tekrar diriltilmeye çalışılmasıydı. Şimdi başka bir formül deneyip kadınları da bir araya alıp ataerkil sisteme karşı bir duruş sergilemekten bahsettik. Çünkü sadece bir eşcinsel örgütün olması hem insanları uzak tutacak dedik, insanlar içine girmek istemeyecek açık kimlikli değilse ancak kadın gibi başlık da olursa hem kadın sorununa da değinmiş olacağımızı hem de işte bir topluk olursa bir eşcinsel topluluğu olmadığı için etkinliklerimizi daha rahat yapacağımızı gördük. Eşcinseller de kadın sorununa duyarlıyım deyip aramıza gelir diye düşündük. Düzenli toplantılara başladık çeşitli fikirler çıktı bu toplantıda. İlk başta her yere stickerlar yapıştırıp eşcinsellik ve kadın soruna yönelik bir şeyler çıkardık ortaya. Bir sürü fikir atılmıştı ama maddi imkânlardan dolayı basacağımız şeyler işte eşcinselim aranızdayım temalı eşcinselliğe vurgu yapan şeyler. Kadınla ilgili, namus, taciz konuları irdelendi. Onları yapıştırmak bile zaman aldı çünkü çok fazla, 16 bin adet bastırdık. Bunun 4 bin tanesini okulun her yerine yapıştırdık. Yerlere yapıştırdık özellikle daha çok ilgi çekmesi için. Çünkü kenarda duranlara artık o kadar alışmış ki insanlar, o kadar çok etkinlik yapılıyor ki. Yerde olunca insan bakma ihtiyacı hissediyor

ayağının altında renkli bir şeyler. Ondan önce Esmeray'ın 22 Aralık'ta gösterisini gerçekleştirdik. Onun duyurusunu yapmıştık, bildiri dağıtmıştık öncesinde, biletinin basılmasıydı, o gündemin yaratılmasıydı, okulun yerel gazetesinde haberin çıkmasıydı. Zaten ODTÜ'de uzun süredir konuşulmayan eşcinsellik konusu tekrar konuşulmaya başlandı. Sonra 1. Kadın ve LGBT Film Günleri diye bir izinli filmlerle film günleri yaptık. Okuldan sinema topluluğu ile beraber. Adına sadece film günleri diyerek kendi kendimizi sansürledik kabul edilmesi için. Ama duyurusunu yaparken "Kadın ve LGBT Film Günleri" diye duyurusunu yaptık. O stickerlardan sonra okulda artık konuşuluyor. Kantinde otururken yan masada "eşcinsellik doğuştanmış biliyor musun?" gibi şeyler konuşuluyor çok sıradan insanlar arasında. Artık o kadar hani üniversiteli olmanın getirdiği zorunlu entelektüellik bunu kabul görmeye yöneltiyor insanları. Şimdi topluluk başvurusunu yapacağız pazartesi. İşte bütün resmi gereklilikler hazır. Ondan sonra da işleme konulduktan sonra da bir ay kadar bir süremiz olacak onun kabul edilme aşamasında. Ondan sonra homofobi karşıtı buluşmanın ODTÜ ayağı 15 Mayıs'ta. Onun çalışmalarına başlayacağız. Yer ayarlama, duyurularının yapılması gibi. Bir de Boğaziçi kadın araştırmaları kulübünün daha önce yapmış olduğu kadınlara taciz diye bir anket vardı. Onu ODTÜ'ye uyarlayıp veri olarak sunacağız. Yani biraz öğrenci olmaya dönecek olursak, şu an erkek görünümünde kalan biri olarak odamdaki arkadaşların eşcinsel olduğumu bilmesinden dolayı nasıl değişti ilişkilerim. Tabii eskisi gibi samimi değiliz, ister istemez bir şeyler kopuyor. Bölüm arkadaşlarımla da yine aynı şekilde. Ama direkt birebir tepki almadım ne hocalarımdan ne bölüm arkadaşlarımdan. Hani anlattığım hocalarımdan da almadım. Tehdit gibi bir şeyler de olmadı zaten. Ama başka bölümlerde başka durumlarda özellikle ödevlerin projelerinin grup şeklinde olması hani insanların başka arkadaşlarla çalışma zorunda kaldığı durumlarda ister istemez zorluk çekiyoruz. Ben gruplarımı kurduğumuzda açılmamıştım daha. Ama şimdi görüyorum ki açıldıktan sonra şu an bir grup kurmaya çalışsam zorlanacaktım. İnsanlar istemeyecek benimle çalışmayı çok fazla. Herhangi bir olumsuz birebir tepki vermeseler de. Şimdilik bu kadar diyeyim ben. Yine bir şeyler çıkar konuşacak birazdan. Söz almak isteyen?

Beden Eğitimi Dersini kim severdi?

Barış: Ben ilk başa öğrenciliğin ilk yıllarına dönerek de tanıklıklar üzerinden ilkokuldan başlayıp, üniversiteye kadar gidebiliriz diyorum. Çünkü öğrenci olmanın bir sürü halleri var. Mesela ilkokulda beden eğitimi derslerini kim severdi?

Okul öncesi eğitimde başlıyor homofobi...

Umut: Ben beden eğitimi dersinde ağladığımı biliyorum. Ağladım ki hoca benim annemin en yakın arkadaşının kocasıydı. Adam beni soyunma odası nöbetçisi yaptı. İki sene boyunca nöbetçi oldum ve salonda oturdum. Ankara'da ünlü bir kreşte bir tane küçük çocuk eşcinsel eğilimler sergiliyormuş. 4 yaşında bir çocuk nasıl eşcinsel eğilimler sergiler o da ayrı bir konu. Ebeveynlerden bazıları "çocuğumun sınıfında ibne var" diye okuldan alacaklarını söylemişler. Düşünsene çocuk "ibne olmayı" 4 yaşında öğreniyor. Belki çocuk erkeklerden hoşlandığının farkında bile değildir.

Yurttan ayrılmak zorunda kaldım

Evren: Ben ilkokulda hiç sorun yaşamadım. 3 sene anaokulunda okudum. Annem beni başlarından atmak için verdiler erkenden. 5 yaşında da ilkokula başladım. O yüzden de 16 yaşında üniversiteye geldim. İkokulda hiç sıkıntı çekmedim çünkü benim okuduğum okul akrabalarından oluşan bir okuldu. Öğrenciler öğretmenler hep akrabalarından oluşuyordu bir mahalle okuluydu. Kimse beni dışlamadı çünkü ben onlardan biriydim. Ben eşcinselliğimi yine bir baskı olarak okulda hissetmesem de ilkokulda eşcinselliğimi anlamam daha doğrusu "ibne görünümü" olsam da ortaokulda da aynı ama lise de dedim ki erkek arkadaşlar edinmeye çalıştım. Futbol izlemeye zorladım kendimi. Sıkılsam da izliyordum. Çok da güzel gizledim kendimi şimdi kimse inanmıyor eşcinsel olduğumu söylediğimde. Nasıl olur senin kız arkadaşların da oldu diyorlar. Beden eğitimi dersleri de

benim için sıkıntılıydı ama ben bütün devamsızlıklarımı beden eğitimi derslerinde kullandım ve çözdüm sorunu. Üniversiteye gelince de zaten kırsaldan gelen biri olmanın şeyiyle üniversite de biraz tuhaf karşılandım. Ama eşcinselliğimden dolayı olmadı bu. Ben yurda ilk geldiğimde dedim ki kendime ya oda arkadaşım eşcinsel olsun n'olur yalvarıyorum. Ve ilk gün oda arkadaşım ile karşılaştım ve kapı açıldığında "ay bu oda yine kokuyor" deyince ben sevinçten ağlayacaktım nerdeyse. Merhaba dedim ben, merhaba dedi. O da kendini şifrelemeye o kadar adapte olmuş ki yarım saat içinde bana eşcinsel olmadığını kanıtladı, konuşarak, hiç bu konuyu açmayarak. Yurtta açıklama içerisine girdiğimde, yakın arkadaşlarıma söylemeye başladığında teker teker onlar da eşcinsel olduğunu açıklamaya başladılar. Çok güzeldi, hep beraber eğleniyorduk. Hani ilk defa o zaman yaşadım sokakta "aa şu yakışıklıya bak" diyebilmeyi. Yanımdaki insana söyleyebildim. İlk kez. Ben yurttan mecburi bir şekilde ayrılınca. Yurttan ayrılmanın sebebi de, bir gün dışarıdayım ve çok geç bir saatte geldim. 3. kez geç geldim ama parmak basma sistemi yeni gelmişti. Bekçi benim parmağımı bastırmamak için 2 paket marlbora istedi. Bende de para yoktu sigara da yoktu. O da teminat bırak dedi. Tamam dedim ben de çantamı döktüm önüne. Yünler, şişler, göz kalemi ne varsa döktüm ortaya. Bir süre sonra bu adam beni rahatsız etmeye başladı. Ben hiç mutlu değilim yurttan. Ben özgürlüğüme düşkün bir insanım. Bu yüzden yurttan ayrılmaya karar verdim.

Eşcinsel olduğun saklayabiliyorsun ama Kürt olduğun, Ermeni olduğun saklayamazsın

Erdal: Eşcinsellik diğer asimilasyon türleri gibi değil, bir ırk olayı gibi değil sanki bir şekilde tekrar üniversite de kendini özgür hissediyorsun, lisede kendini baskılıyorsun kız arkadaşın falan oluyor. Eşcinselliğini saklayabiliyorsun ama Kürt olduğun, Ermeni olduğun saklayamazsın bence.

Hem etnik kökenini hem de cinsel yönelimini saklayabilirsin!

Remzi: Yoo bence saklarsın, niye saklanmasın ki. Kürt ve Alevi kökeninden gelen bir sürü arkadaş var ama kendilerini gayet iyi saklayabiliyorlar. Kürt olmasına rağmen bun söylememiş arkadaşlar da var. Dolayısıyla bastırma biçimleri eşcinsellerde farklı. Dışarıda bırakılma. Kimi noktalarda da içselleştiriyor. Dolayısıyla yanlı bir yere götürüyor. Hem Ermeni hem eşcinsel olan arkadaşlar var. Hem ermeni olduğun saklıyor hem eşcinsel olduğun da söylemek istemiyor kimseye. Ben hem Ermeni olduğun hem eşcinsel olduğun için ötelenmiyor musun diyorum. Yok, böyle bir şey diyor. Hani bunu gündeme dahi getirmiyor. Kendi kendine bir otosansür uygulama durumu var.

Eşcinsellik unutulmaya meyilli...

Umut: Evren'in verdiği örnek üzerinden gidersek şöyle birşey var: Ben üniversite birinci sınıfta birine aşıkım ve aşık olduğumu herkese söylüyordum. Ama üniversite 2. sınıfta tırnak içinde kötü bir şey olduğun fark ettiğim an eşcinselliğimi bile söylemekten çekindim. Uğur'la tanıştığımız ve birbirimizi tanıdığımız halde bile kendimi saklamaya karar verdim. Üniversite 1. sınıfta gidip "ben Kürdüm" dedikten sonra Kürt kimliğini saklayamaz. Eşcinsellik o noktada unutulmaya meyilli. Senin yüzüne demiyorlar arkandan "ibne" demeye başlıyorlar. Eşcinsellik istenildiği zaman kamuflle edilebiliyor.

Eşcinsel olduğun zaman zaman tek başına ayrımcılığa uğruyorsun!

Erdal: Bir de ikircikli bir durum var diğer asimilasyonlardan. Eğer annen baban uğramışsa senden önce ve diğer egemen kültürle büyütülüyorsan bir şey hissetmiyorsun. Kültür gibi hissediyorsundur. Ama eşcinsellikte böyle değil. Bir yataylık söz konusu değil. Anneden babaya geçen bir şey değil.

Evren: Bir de insan bir kere kalıba oturmuşsa onu değiştirmek için bir çabası olmuyor. Çünkü içinden gelen bir baskı yok. Ama eşcinsellik öyle değil. Bir kere kendini heteroseksüel kalıba oturtmuşsan zaten içinden eşcinsel olmamaya yönelik bir baskı var. Bir noktada da bu patlıyor.

Yalnız kalıyoruz!

Umut: Diğerleri de kendileriyle de barışabiliyor sonuçta. Bir Kürt çocuğunun Kürt

arkadaşları olabilir. Aleviler Alevilerle birlikte olabilir. Yani Aleviler Müslüman bir ülkede soyutlanabilirler. Ama eşcinsel çocuklar diğer eşcinsel çocuklardan da soyutlar. Burada tamamen bir tek başınlık söz konusu. Ben ilkokula başladığımda ilk günden beri samimi olduğum bir erkek bir de kız arkadaşım vardı. Sürekli üçümüz birlikte vakit geçirirdik. Ve 10 sene sonra diğer arkadaşımın gey, kız arkadaşımın da lezbiyen olduğunu öğrendim. Biz on yıl bunu birbirimize ifade etmeden gezdik dolaştık. Tüm okuldan soyutladık kendimizi. Bu beden dersleri ile ilgili en net hatırladığım şey şu. Kızlar yine diğer kız arkadaşımı almaya meyilliydi ama bizim üzerimizden onu acıtıyorlardı. Neden onlar öyle diye. Bizim efemine taklidimizi yapıyorlardı. Daha sonra kız arkadaş da onlarla görüşmek istemedi. Beden dersi başlayacağı zaman ilk 5 dakika kızlar girer soyunur çıkar, sonraki 5 dakika erkekler girer soyunur çıkar hepsinden sonra da biz üçümüz girer soyunur çıkardık. Her beden dersine biz hep geç kalırdık bu yüzden. Çünkü ikimizin erkeklerle birlikte soyunup giyinmemiz mümkün değil. Çünkü alay ediyorlardı. O yaşta çocuklar daha acımasız oluyorlar. Böyle bir şey üniversite olmazdı. Çok net hatırlıyorum flütle kafamıza falan vururlardı. Kız arkadaşım da kızlarla soyunma odasına giremiyordu. Kızlar bizim gibi direkt bir ayrımcılığa uğramıyor ama. Sürekli bizim taklidimiz yapıldığı için inciniyordu. Ama bir yandan da o kadar çok şey paylaşıyoruz çünkü konuşabildiğimiz 4. Bbir insan yok. Bu 8 yıl böyle devam etti. Ama biz birbirimize bu kadar önemli bir şeyi söylemedik. Demem o ki birbirimizden de soyutluyoruz kendimizi.

Remzi: Ben bir şeyi merak ediyorum. Yani sen farklı bir zamanda soyunmuş giyinmişsin. Bu diğerlerinden farklı olduğunun farkında olduğunu gösterilir. Eşcinsel olduğunu söylemek ya da saklamak çok daha kodları değiştirilmiş bir şey diyelim. Ama söylemeye de bilir. Muktedirlerin yanında görmek ve görülmek önemli olabilir. Dolayısıyla kendini, annesini ve babasını inkâr ederek Kürt ve Alevi kimliğini inkâr edebilir. Camiye de gidebilir. Bu örnekler de var. Dolayısıyla bunu irdelemeyelim. Çünkü başka şeyleri görmemizi engeller bu. Eşcinsellik boyutunda bu çok daha güçlü bir şekilde işliyor. Herkesin bildiği bir sırrı kendine bile söyleyememe.

Peki, ben bir şey soracağım. Temelde benzer sorunlardan bahsettik beden dersleri ile ilgili. Ya da efeminen hareketler dışında dışlanma. Ama bunun dışında hiç beden derslerinde böyle bir sorunla karşılaşmayan ya da herhangi bir efeminen davranış içerisinde ya da toplum tarafından böyle adlandırılan bir tutum içerisinde davranmayıp da daha farklı bir deneyim yaşayan arkadaşlar var mı? Bunlarla karşılaşmayıp da ama yine de erkeklerden hoşlandığının ayırıtına varan biri var mı onu merak ediyorum.

Barış: Yok genelde her gey beden eğitimi dersindeki zorluklardan bahseder ya. Hani böyle bir anısı olmayan, futbol oynayan biri var mı diye soruyorsun.

Ben futbol oynayan bir eşcinseldim

İsmail: Ben aslında küçük bir şehirde yaşadım, çok kapalı bir ortamda ve dolayısıyla kendimi çok iyi kamufle etmem gerekiyordu. Ben de öyle yaptım üniversite de dahil olmak üzere. Tamamen heteroseksüel gibi yaşadım. İlkokul ortaokul. İlkokul dönemlerinde ilkokulun sonuna doğru diğer erkek arkadaşlarımla küçük oyunlar başlamıştı. Ama biz bunları eşcinsellikle ilgili bir noktaya koymuyorduk. Ortaokul lise döneminde de kendimi hep kamufle ettim. Mesela ben birçoğunuzun yaşadığı sıkıntıları hiç yaşamadım beden eğitimi dersiyle ilgili. Çünkü sevdiğim bir dersti. Çünkü futbol oynayacaktık, basketbol oynayacaktık. Ben sanırım futbol oynayan nadir geylerden biriyim çok seyretmeyi sevmesem de. Ama ben erkeklerden hoşlandığının da bilincindeydim. Yani lise döneminde de devam ediyordu sınıf ya da mahalle arkadaşlarımla küçük oyunlarımız. Cinsel ilişki değildi ama devam ediyordu. Üniversiteyi de küçük bir şehirde okudum. Ve tabi ki şimdiki durumdan çok farklıydı. Üniversite 94 yılında girdim bundan 15 yıl önce. O zaman eşcinsellikle ilgili bilgiye ulaşmak da zordu. Bu kadar bilgimiz yoktu eşcinsellik hakkında. İnternet de yoktu, nerden bulacaksınız. Üniversite de saklamaya gerek duydum kendimi. Kız arkadaşlarım oldu. Birileri girdi

hayatıma çıktı. İlişkide iş yatak boyutuna geldiğine kendimi geri çekip bir şekilde bitiriyordum. Hep kendimi kamufle ederek geçti. 3 yıldır üniversite arkadaşlarıma açılmaya başladım. İnanmakta zorlanıyorlar demek iyi kamufle etmişim kendimi. Sanırım Remzi'nin istediğine dair iyi bir örnek olabilirim beden eğitimi derslerinde özellikle.

Umut: Beden eğitimi dersinin sorun olması son derece normal. Çünkü o da tamamen heteronormatif bir alanda sen de doğal olarak öğretmenin kızların yanında yaşamayacağı ayrımcılığı orada net bir şekilde yaşıyorsun. Sen iyi futbol oynayamadığın için sen o biçim misin alayını sadece eşcinseller değil heteroseksüel çocuklar da yaşıyor. Beden eğitimi dışında da çok net bir şekilde edebiyat öğretmenim babamım farklı bir görüşte olmasından dolayı komünizmle ibneliği özdeşleştirebiliyordu. Beden eğitimi dersinde ağıladığımı biliyorum. Girmedim, giremiyordum. Benim için hep sorundu. Ayrımcılığa uğradığım nokta, Yozgat Lisesinde değil de Bilkent İlköğretim'de okuyor olsaydım eşcinsel olduğumun sorun olmayacağını düşünüyordum. İşin içinde sosyoekonomik ve bulunduğu şehirle ve sınıfla ilgisi olduğunu da düşünüyorum. Özel bir okula gittiğinde senin ağlama ihtimalin daha fazla eşcinsel olduğun için. En azından arkadaşlarım dalga geçiyor diyebilirsin. Dolayısıyla gidip de Yozgat diye bir yerde okuduğunda sen de çok daha farklı bir şekilde hareket ediyorsun.

Barış: Beden eğitiminde iki bölüm var. Bir soyunma odası kısmı bir de oynanması gereken oyunlar kısmı var.

Remzi: Mesela erkekler arasında yapılan muhabbetlere bir türlü dâhil olamama da var. Kadınlar, kızlar, kızların bacağına bakıldığında sen bakmıyorsan neden bakmıyorsun muhabbeti. Ya da toplu halde mastürbasyon yapılması durumu ya da bir filme gitme olayı. Ben gitmem. Neden? Çünkü çok farklı bir şey. Buna dâhil olmazsın bu da var bir de.

İsmail: Çocukken 10-11 yaşından itibaren bizim arkadaş çevresinde o kadar doğal bir şeydi ki herkesin birbirleriyle bir şeyler yapması ama bu hiçbir zaman okula döndüğümüzde konuşulmazdı. Tamamıyla normal denilen hayata dönerdik. Ama 14-15 yaşına kadar sürdü bu dönem. Herkes bir şeyler yapıyordu ama kimse dillendirmiyordu bunu. Benim sanırım bulunduğu ortamdan kaynaklansa gerek o kadar doğaldı ki kızların ve erkeklerin beden eğitiminde ayrılması ben onun ayrımcılık olduğunun farkında bile olmadım hiçbir zaman. O an için çok normal bir şey yapıyorduk, tabi ki ben bir erkeğim ve diğer erkek çocuklarıyla futbol oynamak zorundaydım, tabi ki kızların eteğini kaldırmak zorundayım gibi birşey vardı. Ve ben her türlü şeye uyuyordum yapılması gereken ritüellerde.

Umut: Beden eğitimi dersinde pipilerini gösteriyorlar ölçüyorlardı. Ben birininkine bakarken yakalanmaktan korkuyordum. Oysa onlar birbirlerinin pipisini bakıyorlardı sürekli. Görmedikleri tek pipi benimkiydi. Bir yandan da ortaokulda ciddi anlamda beni taciz eden insanların çoğunun benim ine olduğumu nasıl anlıyorlar diye düşünüyordum. Ansiklopediye bakıyordum "aa homoseksüelmişim" ben diyordum. Annemle teyzem gidince sözlüğü açıyordum. Homoseksüeli okuyup kapatıyordum. Ben düşünüyordum ki "ibne olduğumu" anlıyorsa eğer "homoseksüel olduğumu" anlıyorsa bunda da bir şey var. Çünkü hepsi anlamıyordu erkeklerin. Ben de onları arzuluyordum çünkü beni anlıyor diye düşünüyordum. Bir yandan onlara yaklaşmaya çalışıyorum bir yandan da uzaklaşmaya çalışıyorum. Onlar tabi en maskülen olan insanlar. Çünkü birinin erkekliliği ile dalga geçebilmek için erkekliliğinin çok net bir şekilde görünür olması gerekiyor. Mesela ortaokulda tıraş olmaya başlıyorlardı sakalı çıksın diye. Ben de yaptım bir an önce sakalım çıksın diye. Birbirlerinin pipisini baktıkları oyunlarda bakıyor olmaktan rahatsız oluyordum ve böylece oyunun dışında kalıyorsun ister istemez. Mesela üniversite de çok ilginç. Ben rezil oldum herkes dalga geçti. 99'a kadar. Ben 2001'de tekrar Kaos'a gelmeye başladım ve bundan bahsetmeye başladığımda bizim okulun bölüm başkanı eğitim programında "eşcinseller örgütleniyor dikkat edin" demişti. Çünkü ben dergimizden bahsediyordum. Bunu diyen sosyal hizmet uzmanı. Üniversite de öyle büyük

bir üniversite değil Keçiören'de lise görünümlü bir yer. Bölümden bölüme de değişebilen bir ayrımcılık da var tabii ki. Peki, başvurunuzun kabul edileceğini düşünüyor musunuz?

Erdal: Kabul edilecek gibi. Danışman Yıldız Ecevit, kadın çalışmaları başkanı.

Umut: Peki hocalardan da imza şey toplandı mı?

Erdal: Topluluklardan da imza topladık. Öğrencilerden de yaklaşık 300 tane dilekçe topladık. Bir tüzük hazırladık. Ve bir kimlikler projesi çıkardık. Başka birkaç tane daha resmi evrak vardı hazırladık. En geç bir ay içinde belli olacak. Kültür işlerindeki ilgili danışmanla şu konuda anlaştık. Dedi ki biz okul olarak kimseye ayrımcılık yapmıyoruz. O yüzden tüzüğünüzde ayrımcılığa yönelik bir şey olmayacak diye anlaştık. Yani hani şöyle şöyle ayrımcılığa uğruyor eşcinsel bireyler o yüzden böyle bir topluluğa ihtiyaç var gibi değil de bireylerin cinsel yönelimi, cinsiyetleri ve cinsel kimliklerinden dolayı yaşadıkları sorunlara ilişkin bilinç yükseltme gibi kelimeler kullanarak çözdük.

Umut: Türkiye'deki ayrımcılık yasal uygulanıyor ya. Mesela 2004'ten önce örgütlenme önünde bir engel vardı. Aleviler bir araya gelip örgüt kuramıyordu. Alevi örgütü kurmanın ayrımcılık olduğuna dair bir kanı vardı.

Erdal: İşte bu noktaları halledersek olacak gibi. Bir de rektöre okulunuzda gey kulübü var mı dediklerinde evet demek istemiyormuş.

Umut: Ama burada şöyle bir şey var. Siz bu grubu kamuoyuyla paylaşamayacaksınız.

Erdal: Yok o paylaşılır sorun değil. Çünkü toplumsal cinsiyet üzerinden olduğu için.

Umut: Mesela Bilgi Üniversitesi direkt sansürlendi içerden. Rektörlük tarafından. Çok meydana çıkmayın artık, yeter dendi. Siz de kurulmadan önce böyle bir anlaşma yapmış oluyorsunuz. Tüzükte ayrımcılığı çıkartınca niye örgütlendiğiniz boşa kalıyor.

Erdal: Ama tam öyle değil. Kelimelerle oynayarak cinsel yönelim diyoruz, bireyin cinsel yönelimi diyoruz. Eşcinsellik kelimesi birebir geçmiyor tüzükte. Ama bir noktada da onu şöyle düşündük. Kabul edilirse etkinliklerimizde sansürlenmez diye düşündük.

Mesela okulun kütüphanesine Kaos GL Dergisi koymak mümkün mü?

Umut: Aslında üniversitelerde mastır öğrencileri, öğretim görevlileri ve asistanlar okuma listesi yapıyorlar ve diyor ki ben kütüphanede şu yayınları okumak istiyorum diyorlar. Şu ana kadar bir sürü üniversiten bölüm başkanları, asistanlar, öğretim görevlileri bu isteği yaptıkları halde hiçbir zaman bizimle iletişime geçen olmadı. Bilkent'te mesela mastır öğrencileri başvurdu. Daha sonra bir öğretim görevlisi kütüphaneye abonelik hediye etti o zaman kabul ettiler.

Erdal: Emre sen lise sonda da açtın değil mi?

Emre: Ben lise sonda açılmaya başladım. İşte orta 2 yi bitirdikten sonra sosyalleşmeye başladım. En yakın arkadaşım kızdı. Tek kız ve erkek oturan bizdik ama sosyalleştikten sonra onunla da küstüm ve 2 yıl o şekilde geçti. Ve bunu keşfettikten sonra artık benimle top, kara top diye dalga geçtiler. Eğlence olarak kullanıyorlardı. Ben teneffüse çıkacağız diye korkuyordum. Akşam olsa da eve gitsem diye düşünüyordum. Akşam olunca da niye ben bunlara karşı birşey yapamıyorum diye kendi kendimi yemeye başlıyordum. Bu süreç bununla geçti, kendimden nefret etmek ve bunu değiştirmeye çalışmakla. Ve önümde bir rol model falan da yoktu. Çevremdeki herkes çocukluğunda hep bir şeyler yapmışlar ben böyle birşey de yapmadım. Kendimi tek hissediyordum hiç kimseyi tanıımıyordum. Ve dünyada benim gibi birilerinin olduğunu gördüğümde internet sayesinde artık ben Türkiye'den gideyim, kendime göre birilerini bulmalıyım diye düşünmeye başladım ve yavaş yavaş kabullenmeye başladım. Lise sonda Özgür beni Kaos GL'ye getirdi. Ondan sonra kendimle barışıp bunu politik bir kimlik haline getirdim. Ve ondan sonraki 2 yıl içinde tamamen açıldım. Bu sefer de arkamdan dalga geçiyorlarmış. Hemen hemen aynı şeyler benim de başıma geldi. 4. sınıfta proje yaparken grup kurmak gerekiyor. Benim grup da 4 kişiydi. Orda direkt eşcinsel olduğun için zaten onlarla sosyalleşemiyorsun. Bu yüzden de proje benim üzerime yıkıldı ve sözlü şiddete de

uğradım proje arkadaşlarım tarafından. Bunlar başıma geldi. Üniversitede insanlar sana ne yaparsan yap umurumuzda değil, kişisel hakkın bu senin deseler de içlerine giremiyorsun, sosyalleşemiyorsun. Ama şimdi sosyalleşebiliyorum belki tamamen kendimle barıştığım için. Sosyal bölümlerde sanki durum biraz daha iyi gibi.

Erdal: Ya çok çalışkan olmalısın kabullenilmek için bütün görevi sana yıkmaya çalışıyorlar çünkü veya onlar kadar olmaya çalışırsan dışlanıyorsun bir şekilde.

Umut: Mesela sen dedin ya sosyal bölüm diye. Üniversite de böyle bir ayırım yapmak çok mümkün değil. Sözel bölüme giden heteroseksüel varsaydığımız öğrencilerin kafası daha çok çalışıyor ve daha duyarlı olacaklar, daha iyi anlayacaklar diye bir bilgi yok. Hani sayısal bölümlerde de daha rahat yaşayabiliyorsun.

Emre: Normalde şiddetin ne kadar cinsel yönelimle, kadınlıkla, erkeklikle iç içe olduğunu görüyorsun. Çünkü bir şeyi dayatmak için sana şiddet uygulamaya başlıyorlar. Psikolojik şiddetten fiziksel şiddete kadar. Eşcinsellerin, kadınların erkeklerin toplumda nasıl rol aldıklarını görüyorsun.

Umut: Peki sana bu şiddeti ödevi yaptırmak için mi gösteriyordu?

Emre: Tabii yapmamız gereken şeyler var, biz yapmayalım sen yap gibi. Ya da sen daha fazla yap gibi.

Diğer bölümlerde insanlar rol de olsa entelektüel duruşu kapmaya çalışıyorlar ama mühendislikte öyle değil. Milliyetçilik de var, dindarlık da var, erkeklik kadınlık ayrımları daha net. Biraz da daha farklı yani en azından bizim okulda öyle sosyal bilimler biraz daha politik.

Remzi: Ama sosyal bilimler dediğinde nerde işlediğine de bağlı olarak değişir. Baktığınızda Ankara'daki en radikal sol öğrencilerin olduğu yerdir Cebeci. Hatırlıyorum, onların arasında hiçbir zaman eşcinsellikle ilgili bir şey söyleyemezsiniz. Kendinizi açıkça ifade edemezsiniz. Onların sosyal bilinci olmalarına rağmen, bütün o entelektüel bakışlarına rağmen kendinizi ifade edemezsiniz. Dolayısıyla durum farklı. Sağcı ya da sosyalist olması da herhangi bir şeyi değiştirmiyor. Çevremizde görüyoruz artık LGBT daha görünür olmaya başladığından beri çevrenizde kendini heteroseksüel gibi adlandıran bir sürü arkadaşımız da var. Benim bölümünde gerçekten şunun farkındayım, homofobilerini büyük ölçüde yenmişler. Bir de böyle görünme çabasında olanlar var ki bu her halükarda tezahür edebiliyor. Hani bir yerde oturduğunuzda o çok sevdiğiniz arkadaşınız sizin çok canınızı acıtacak biçimde sizin eşcinselliğinizi o ayıbınızı yüzünüze vurmasıyla karşılaşabiliyorsunuz. Bu benim başıma gelmemiş olabilir ama gelenleri de biliyorum. Yok, hatırlıyorum bu yılbaşında mesela. Felsefe bölümünde yüksek lisans yapan çok da entelektüel bir arkadaşım böyle bir şeyi yapmıştı.

Ama şuna da bakalım, kendi aramızda da fazlasıyla homofobik davranabiliyoruz eşcinseller olarak. Bu da var. Bunun bölümle, sosyo ekonomik durumla yahut entelektüellikle alakası yok. Bu daha vicdani bir şey.

Erdal: Bu örgütlenme sürecinde sosyoloji, psikoloji bölümünde okuyan insanlar en çok destek verenler. Onlar arasında o kadar rahat konuşabiliyoruz ki onun da sarhoşluğu var bizde. Kendi bölüm arkadaşları arasında bu yapılmıyor, kimliğini açıklıyorsun bitiyor orda.

Umut: Bir de şu var, mesela sayısal bölümlerde daha natürel bir homofobi var. İdeolojik olarak beslenmemiş bir homofobi. Mesela DTCF'de homofobi sadece Türkiye'nin natürelliğinden değil, bağlı oldukları siyasi ideolojilerden de besleniyor. Eğer soldan sesleniyorsa bunu kapitalizmin bir hastalığı olarak görebiliyor. Bunun tam tersinde işte sağcı bir muhafazakâr biriye bu Avrupa'nın hastalığı diyebiliyor. Mesela sosyalist öğrenciler oturup biz nasıl bir sosyalizm arzuluyoruz diye tartışmıyorlar, okuyorlar ve okuduğunu buraya taşıdığı, tartışmadığı için onunla hiçbir şekilde iletişim kuramıyorsun. Biz TOG ile birlikte bir insan hakları eğitimi yapıyoruz öğrencilere, bir kız geldi, gönüllü bir psikolog. Tüm ötekilerle çalışmaya hevesli biri. Bakıyor ama şöyle bakıyor. Eşcinsel yok mu dedi 20 kişi oturuyor orda. Daha sonra psikolog Mahmut'un yaşanmışlık atölyesinden

çıktı, kız oradan çıktıktan sonra rahatlamıştı, eşcinsel aramıyordu artık. Muhtemelen kendini bulmuş. Sosyal bölümlerde öyle bir tehlike var. Ben sosyal hizmetlerde okuyordum mesela. Eşcinsel gördüğü zaman sosyal hizmet uzmanları onu kendinin bir hastası olarak görüyor. Sosyologsa araştırma yapacağı bir denek olarak görüyor. Onu bir insan olarak değil de bir örnek olarak algılıyor. Bahsettiğin sarhoşluğu biz de yaşıyoruz beraber olduğumuzda.

Remzi: Orada şöyle bir durum içerisindeyiz. Tabii ki heteroseksüeller ve eşcinseller diye ayırım yapmak problemlidir. Ama belli ölçülerde belli bazı insanların, hani entelektüel olmanın gereği gibi düşünen insanlardan bahsettin ya, hani ben ne kadar hoşgörülü bir insanım, elbette benim eşcinsel arkadaşlarım olmadı. Şu an ki modalardan biri de gey friendly olmak. Dolayısıyla gey friendly mekânlar açmak, o mekânlarda geylekle oturup kalkmak. Onlarla konuşmak. Konuşmasın değil. Söylemek istediğim bu değil. Ama bu gerçekten anlama ve yaklaşma çabası mı? Yoksa acaba belli bazı zorunlulukları, marjinal olduğunu farklı olduğunu göstermenin bir sonucu mu?

Evren: Yaklaşmanın da farklı boyutları var. Her yaklaşan homofobisini kırmış değil. Bazıları hasta olarak da yaklaşabiliyor ya da dediğin gibi marjinal tiplerle beraberim demek için de yaklaşabiliyor. Bazen de gerçekten anladığı için de yaklaşabiliyor. Geçen biz Cebeci'de söyleşideyken en önde oturan bir çocuk vardı. Devamlı soru soruyor ve him diyerek not alıyor. Bizi önüne oturmuş 4 hasta olarak görüyor ve analizi yapıyor. Bu da bir yaklaşım. Bir de şunu söylemek istiyorum sosyal bilim alanlarında daha çok ilgi var bunu da ben sol ağırlıklı politik görüşe hâkim olmasına bağlıyorum. Bana göre bir insan solcuyum diyebilmek için herkese eşit ölçüde yakınlık gösterme zorunluluğu olduğunu düşünüyorum. Olumlu yaklaşım ve olumsuz yaklaşımın da farklı boyutları var bence.

Erdal: Bir de açıldıktan sonra o heteroseksüellerin çok da açıkça belirtmediği dışlama olayı var. Açık olmayan eşcinsel arkadaşlarda bu daha çok oluyor. Bizi gördüklerinde yüzlerini çeviriyorlar. Selam vermiyorlar. Çünkü bizimle konuştuğunda kendisinin de anlaşılacağını düşünüyor.

Umut: Mesela sosyoloji bölümünde bir çocuk vardı. Çocuk hiç bir zaman gey olduğunu söylemedi. Ama bütün bölüm, bana bizim okulda bir tane daha gey var diyordu. Biz Barış'la karşılaşılıyor. Selamlıyoruz ama ikimiz de out değiliz birbirimize. Barış masama gelmiyordu benim. Ben üniversitede hocalarla çok sorun yaşıyordum. Ben sosyal hizmet okuduğum için iyi meslek erbabı biri olması gerekiyor. Bir hocamın eşi, kısa boylu ve maskülen bir tip değil, oldukça efemine. Ama kadın sürekli efemine üzerinden bana vurmaya çalışıyor. Sen nasıl sosyal hizmet uzmanı olacaksın, masada sert bir şekilde oturup karşıdakini ikna edebilecek misin diye. Bir gün ben dedim ki kapıdaki güvenliğe soralım, senin kocan mı ben mi maskülenim diye. Benim maskülen olduğumu söyleyecektir. Senin kocan nasıl sosyal hizmet uzmanlığı yapıyorsa ben de yapabilirim dedim.

Bir de hani Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi var ya. Onun üzerinde çalışıyoruz ama bu kadın orada da yanlış yapıyor. Çünkü kızlara ayrı soruyor, erkeklere ayrı soruyor. İkinci olarak herkes sevgili diyor ama erkek sevgili ile kadın sevgiliyi ayrı ayrı belirliyor. Sıra bana geldi, ne söyleyeceksin dedi. Dedim sen bu kategoriye yanlış belirliyorsun. Bundan bir sonuç çıkmayacak. Çünkü sınıfa 50 tane kız var, doğal olarak bir taraf ağır basacak. Ama sevgilinin cinsiyetini belirtmeden sorsan doğru olabilir dedim ama illa bir cevap istiyorsan ben erkek sevgili istiyorum.

Bir keresinde de Uğur gelmişti bizim okula. Bir derse gelmişti. Bütün okul eşcinsel geliyor diye konuşulmuştu. Zaten uğur haftada iki gün gelip giderdi okula ama eşcinsellik konuşmak için gelince olay olmuştu.

Erdal: Bilkentli arkadaşlar ne diyor?

Arkadaşlarımdan daha çok baskı gördüm ya da dışlandım diye bir şey mi diyorsunuz, yani açıldıktan sonra daha mı uzak olmaya başladın.

Biraz öyle oluyor zaten. Açılmadan önce zaten her ne kadar onlarla hetero muhabbet yapmıyorsan da başka yollardan da bir iletişim kurabilirdin ama eşselliğini girince devreye daha zorlaşıyor.

Ben de asıl açıldıktan sonra önceden benimle dalga geçenler falan açıldıktan sonra beni anlamaya çalıştılar, o zaman yakınlık kurabildik ve konuşmaya başlayabildik. Daha rahat oldu yani söylediklerinde daha samimi olmaya başladılar.

Erdal: Bize anlatılan Bilkent'te daha rahat bir ortam olduğuna yönelik.

Emre: Bende direkt kadınların ve erkeklerin davranışı değişti. Daha bir geymiş gibi davranmaya başladılar. Erkekler kapı falan açmaya başladı bana. Ama yine de çoğu erkek bir eşcinselle birlikte dolaşmayı istemiyor.

Remzi: Bu kişiden kişiye farklılaşıyor. Buradan şöyle bir sonuca ulaşmak mümkün değil. Yani bir eşcinsel açıldığında şöyle olur, şöyle olmaz diye sonuçlara ulaşmak yanlış. Sen diyorsun ya şimdi dolaşmak istemiyorlar diye dolaşmak isteyenler de çıkabilir.

Erdal: Ama bu o kadar kompleks bir durum ki. Her sosyo ekonomik gruptan insanlar var, dünyanın her yerinde var ve ortak bir noktada kaniya varmak çok zor.

Umut: Ama dolaşmak isteyenler şöyle dolaşiyor. Erkek olduğunu daha çok hissettirmek için yanında daha az erkek olan birine ihtiyaç duyuyor. Kötü örnek iyi örnek gibi. Yani bir eşcinseli korumak bir kadını korumaktan daha güçlü bir şey. Mesela bizim okulda bir çocuk vardı sevimli, çocuk okulda reisti ve Umut'a dokunmayın falan demeye başlamıştı.

Remzi: Ama şu da olabilir. Bizim bazı arkadaşlarımız var ve onların heteroseksüel olduklarını biliyoruz. Ama hiçbir yerde eşcinsellere görülmekten çekinmezler. Kendilerini eşcinsel olarak adlandırmıyorlar ama adlandırsalar da çekinmezlerdi.

Umut (ODTÜ): Ben Remzi'ye katılıyorum. Hakikaten bizzat o kişinin vicdanı ve bakış açısıyla ilgili. Çünkü bunun genellemesi yapılamıyor. Hani Yozgat'ta okuyan biriyle Bilkent'te okuyan birini kıyaslıyorduk. Hani Yozgat'ta okuyan öğrencinin daha zor şartlarda okuduğu gibi. Aslında o da çok doğru geliyor bana. Benim bahsettiğim ayrımcılığa uğradığım, 3 kişiyi kimsenin arasına almadığı diye anlattığım olay mesela. Ben büyük bir şehirde yaşadım. Bulduğum şehrin en iyi okullarından biriydi. Arkadaşlarım şehrin hep isim sahibi insanların çocuklarıydı. Zengin aileden gelen üst orta sınıf ailelerden gelen çocuklardı. Hafta sonları çocuklarını tenis kursuna gönderen ailelerdi. Ve ciddi anlamda çok daha şiddetle onların homofobisini dayatmaları vardı. Yani beşeri bilimler şöyle mühendislikler böyle diyemeyeceğimiz gibi daha zengin kesimde daha az vardır da diyemeyiz. Bilakis daha eğitimli kesimde daha şiddetle oluyormuş gibi geliyor bana. Mesela Erdal'la şunu konuşmuştuk. Erdal daha küçük bir şehrin daha küçük bir kasabasından. Daha köy gibi bir yerden. Erdal'ın anlattıklarında mesela erkekler birbirleriyle büyüene kadarki süreçte seks de yapıyorlar. Her ne kadar ayrımcılığa uğrasa da kişi o yerlerde yine de bir sosyalleşme süreci de yaşıyorlar. Ben hep dediğim gibi üst orta sınıf ailelerin çocuklarıyla birlikte yetiştim ve 20 yaşına kadar hiçbir erkekle şu an Emre'den bulunduğumdan daha yakın bir fiziksel konumda bulunmadım.

Umut: Ama orada gündüz bir şey yapmıyorlar. Mesela Erdal'la oynasırken onu sosyal alanlarına sokmuyorlar. Yani sadece sen o erkekle bireysel bir şey yaşıyorsun. Mesela seninle birlikte olan erkek diğer arkadaşlarıyla beraberken yine "ibne, top" diyorlar. Sadece seks anlamında sorun yaşamıyorsun ama ayrımcılığa uğruyorsun.

Erdal: İlkel yerlerde o kadar özgürdür ki düşününce hakikaten şaşırıyorum nasıl bu kadar rahattı her şey diye. Şimdi düşününce.

Umut: Mesela ben eşcinselliğimi lise sonda bile dert etmedim. Çünkü çok rahat partner buluyordum. Bana top diyorlardı ama bir yandan da benimle yatıyorlardı. Top diyen herkesin benimle yatma potansiyeli vardı.

Remzi: Şimdi bir sürü eşcinsel birey var ve bu eşcinsel bireyler o sizin bahsettiğiniz adamlarla yatıyorlar. Şimdi bu da çok garip. Hani muhafazakâr, milliyetçi, ananelerine, örflerine bağlı adamların hayatlarında yaşamadıkları hiçbir şey yok. Ama onlar için

eşcinsel, top herneseye yok edilmesi gereken bir şey söylem üzerinde. Toplu olarak da saldıracak bir LGBT bireye. Ona şiddet uygulayabilir.

Umut: Yaşadığımız sıkıntılar, ikilemler çaresizlik ve yalnızlık sonucu erkeklere cinsel obje gibi yaklaşabiliyoruz. Sanki onunla beraber olmak istiyormuşuz gibi bakabiliyoruz onlar da bizi tehdit olarak görebiliyor olabilirler.

Remzi: Ama o da yanlış bir düşünce. Heteroseksüel bir kişi obje olarak görebiliriz.

Umut: Evet. Mesela bir kadın heteroseksüel bir erkekten hoşlandığında bir şiddet uygulamıyor. Kadın sen nasıl benden hoşlanırsın demiyor. Ben bunun homofobiyi ortaya çıkaran bir şey olabileceğini düşünüyorum ama homofobiyi üreten bir şey olduğunu düşünmüyorum. Yani medeni bir şekilde ben heteroseksüelim seninle ilişim olmaz diye çok kibar bir şekilde reddedebilir. Çok kibar bir şekilde reddetmek varken o kişiyi dövüyor olmak onun içselleştirilmiş homofobisinin nasıl hortladığını gösteriyor bir de kendi eşcinselliğinden nasıl korktuğunu gözler önüne seren bir şey.

Umut (ODTÜ): Ama mesela benim de hoşlanmadığım bir erkek bana ilgi gösterdiğinde ondan uzaklaşabilirsin ve ona karşı negatif duygular besleyebilirsin diye düşünüyorum.

Erdal: Ama o kadar kolay değil yani, ben rahatsız olabilirim. Ondan sonraki ilişkim değişecektir muhakkak.

Barış: Ama dövmezsin böyle bir şey yüzünden.

Remzi: Bence de homofobiyi üreten şey bu olamaz. Tamam, uzaklaşırsın, hoşlanmazsın, sevmezsin o ayrı bir şey. Ama homofobiyi üreten şey o olamaz. Benim de bir eşcinsel olarak karşıdaki adamı beğeniyorum, tabiri caizse gidip asılıyorum. Ben mi üretmiş oluyorum şimdi homofobiyi. Yoo, onda var olan bir şey tezahür ediyor.

Erdal: Ama sonuçta onun heteroseksüel olduğunu biliyorsun.

Umut: Ama senin tarihinde de kendini heteroseksüel olduğunu sandığın bir dönem var. Mesela heteroseksüeller de heteroseksüel olduklarını bilmiyorlar. Barışla ben de birbirimizi heteroseksüel sanıyorduk. Neden böyle bir şey varken karşıdakini heteroseksüel var sayayım ki. Ama kesinlikle bu hareketin bir şiddete yol açacak bir şey olduğunu düşünmüyorum.

Remzi: Şöyle bir yanılgıya düşüyoruz bazen. Toplumda homofobi var, bizim belli davranışlarımız bu homofobiye neden oluyor gibi. Davranışlarımız, yaşam tarzlarımızdan dolayı yaratılmış gibi. Sanki biz homojen bir grupmuşuz o biçimde yaşıyormuşuz. Öyle değil ki farklı farklı eşcinseller. Nasıl heteroseksüelleri tanımlayacak belli bir grup yok. Dolayısıyla biz üretmiş olamayız bunu. Dönüp de kendimizi aaa bakın biz bunu üretiyoruz, homofobiye neden olan biziz, ayrımcılık biz istiyoruz diye oluyor. Peki, karşı taraf başka biçimde o ayrımcılık pratiklerini başka türlü ilişkilene biçimlerinde belli etmiyor. Demek istediğim kendimize tamam iğneyi biraz batıralım ama bu bir günah çıkarmaya dönmesin. Biz bunu yaptık bundan dolayı ayrımcılığa uğradık gibi.

Umut: Ben iğneyi batırma konusuna da katılmıyorum. İğne de batırmamak gerek. Mesela ben Kaos'a gidip gelmeye başladığımda Kaos'un kafesi vardı. Orda sürekli cinsellik konuşulurdu. Ama o da çok önemli, çünkü cinselliği yüksek sesle konuşabileceğin başka bir alan yok dışarıda. Orada cinsellik konuşuyor olmak tırnak içerisinde homofobiyi beslese de aslında oradaki eşcinselleri güçlendiren bir şeydi. Benim arkadaşlarım bizi Kaos'a götürsene diyorlardı. Ben istemiyordum. Sonra düşündüm ki şöyle bir gerekçem var götürmemek için. "ya kusura bakma bizim eşcinseller de böyle" ondan sonra düşündüm bir sürü mekânda kadınlar erkekleri, erkekler kadınları taciz ediyor, kavga ediyorlar gözümün önünde ama hiçbir heteroseksüel arkadaşım ya kusura bakma bizim heteroseksüeller de böyle, taciz ederler demiyor. Ondan sonra düşündüm niye ben böyle bir eşcinselliği mazur gösterme çabasında olayım. Toplum öyle besliyor ki homofobiyi her davranış ofsayt bir davranışmış gibi algılanıyor. O yüzden de düşünceni ifade edemiyorsun. Sen bizim eşcinseller de böyle dediğinde kendi kendine bir sansür

geliştiriyorsun. Ve o sansür hayatı zaten sana zehir ediyor. Mesela ben sevgilimle birlikte yaşıyorum ve ailemiz gidip geliyor bize. Abimle eşi resmen önümüzde ön sevişmeyi tamamlıyor, ben sevgilimin yanına bile oturmuyordum yanlış anlamasınlar diye. Babam yazlıktayken, biz onun yanına gideceğimiz zaman, babam bize “hareketlerinize dikkat edin” dedi. Ama abimle eşine öyle bir şey deme ihtiyacı duymuyor. Ben o ana kadar muhafazakâr davranıyordum ama artık davranmıyorum.

Yani her eşcinselin iyi olması gerekmiyor. Herkesin kötü davranışları, kötü alışkanlıkları olabilir sürekli biz iyiyiz modunda dolaşmamak lazım.

Yalnız yine eşcinsel erkek öğrencilerin sorunları üzerine konuştuk yine. Bence kadınların düşüncelerini de almak lazım.

Erdal: Bir de üniversitelerde güç sahipleri, eşcinsel akademisyenler, eşcinsel olup da eşcinsel olduğunu gizleyen akademisyenler. Mesela bizim okulda sadece yabancı akademisyenler var birkaç tane açık.

Remzi: Ama siz ODTÜ’deki akademisyenlerden bahsediyorsunuz. Ankara Üniversitesinde, Siyasal Bilimler Fakültesinde bir profesör asistanına takıyor. Onun asistanı zehir gibiydi sonra ortaya çıktı bir şekilde onun eşcinsel olduğu. Kendisini çok gözler önüne seren bir adam da değildi. Sonra özgürlükçü Siyasal Bilimler Fakültesinin özgürlükçü hocası Coşkun San onu istifa etmeye zorladı.

Benim başıma gelen olay ise daha da feci. Sosyal demokrat bir dekan ve siz onun asistanısınız. Anabilim dalı başkanınız öyle. Diğer üniversitelerden farklı bir şeyler yaptıklarını söylüyorlar. Birden asistanlarının eşcinsel örgütlerle ilişkili olduğu öğreniliyor ve birden size selam sabah kesiliyor ve dekanın önüne çağrılıp istifa etmeniz istemiyor ve siz kamu üniversitesindesiniz. Şimdi kamu üniversitelerinde devlet memurları kanunu da eşcinsel olmak suç diye bir madde yok ama siz de biliyorsunuz başka hükümlerle “ahlaka aykırı davranış” dolayısıyla sizin araştırma görevlisi olarak sözleşmeniz fes edilebilir. Dolayısıyla eşcinsel akademisyenler de kendilerini çok güvende hissetmiyorlar. Çok güvensizlik bir şey, rektörün iki dudağının arasında olan bir şey. Gönderilebilirsiniz. Mesela sizin aileniz bilmiyorsa eşcinsel olduğunuzu, düşünsenize dava konusu yapıldığınızı nasıl geçineceksiniz.

Umut: Ben Bülent Ersoy mevzuu üzerinden düşünüyordum. Hocaların açık olabileceği ortamın oluşmuş olması gerekiyor. Mesela ODTÜ’de öğretim üyeleri de var bildiğimiz ama onların açık olabileceği bir alan yok. Üniversite öğrencisi için geçerli olan şeyler hocalar için de geçerli. Belki rektörlük biliyordur onun eşcinsel olduğunu ama onun eşcinsel olduğunu konuşmaması ya da öyle davranmaması için baskıyı da hissettiriyordur. O baskıyla gizlenme gereği duyuluyordur.

Remzi: Bir çok üniversitede var eşcinsel akademisyen arkadaşlarımız. Şimdi onlar kendilerini hiçbir biçimde ortaya çıkarmadılar.

Umut: Türkiye gibi bir ortamda akademisyenlerin açılmalarını istemek ağır bir yük. Mesela Bülent Ersoy içinde diyoruz ya transeksüel olduğunu unuttu diye ama kadın unutmak istiyorsa unutmaya hakkı da var. Hani tersinden sürekli sen şu busun, olduğun gibi davranman gerekiyor acıların bedelini ödemiş bir transeksüelsin ama şimdi mücadele etmen gerekiyor gibi bir baskı da tersinden o insanlar için yeni bir baskıya dönüşüyor. Belki Üniversitelerin değiştirebileceği alanların öğrenciler üzerinden belirleyip o koşulları değiştirmesi gerekiyor. Hani kendi bölümümde düşünüyorum, bizim okulda bir hocanın eşcinsel olduğunu söylemesi bir felaket. Ben okuldan mezun olurum ama o orda kalmaya devam edecek. Ama nesil değiştikçe bir 10 sene sonra insanlar cinsel yönelimlerini söyleyebilecek aşamaya gelirler, hocalar da.

Remzi: Mesela şunu düşünelim, Türkiye’de her zaman muhalif hocalar oldu ama onlar sosyalist oldukları bilinmesine rağmen kimse, onlar da açıkça sosyalist olduklarını söyleyemiyorlardı. Ama ne oldu, öğrenci mücadelesini aşama kaydetmesine paralel olarak onlar da daha açık bir şekilde sosyalist olduklarını söylemeye, imza koymaya, eylemlere katılmaya başladılar. Hani eşcinsel öğrencilerin daha görünür olması ve bu mücadelenin

yükselmesine paralel olarak eşcinsel akademisyenler de daha fazla dâhil olacaklardır.

Umut: Onlar kendi aralarında örgütlenemiyorlar da.

Erdal: Bu örgütlenme sürecinde hocalardan, akademisyenlerden imza toplamada o çok etkili oldu. Annesi babası hoca olanlar gitti anne babalarından imza aldılar ayrıca diğer heteroseksüel hocalar da bu rahatlıktan dolayı rahatça imzalayabildiler. Şimdi sunacağız, rektörlüğe gidecek bu imzalar. Bir şekilde öğrenci hareketi akademisyenlere de sığıyor.

Erdal: Genç-Sen kuruldu ya bir de onun altında LGBT bireylere yönelik çalışmalar yapılacak. Eğer üniversitelerde insanlar kendi örgütlerini kuramıyorsa onun altında toplanabilirler.

Umut: Belki eşcinsel hocaların açılmalarını beklemek yerine homofobik hocaların homofobilerini deşifre edebiliriz. İşte şu derste şunu dedi, yaptı gibi. Böylece bir sürü insan homofobik olduğu görülecek ve geriye kalan 3-5 hoca olduğunu görmek de eğlenceli olabilir. İnsanlara homofobilerini bu kadar rahat kusamayacaklarını öğrenmeleri gerekir. Bunun için bu tarz eylemler geliştirmek daha iyi olabilir.

Erdal: Türkiye’de hiç yok değil mi LGBT üzerinde mastır yapan, çalışan akademisyenler. Kadın çalışmalarının altında.

Remzi: Var aslında mesela Selin Berghan transeksüellerle ilgili bir mastır tezi yazdı onu da kitaplaştırdı. Ben yapmayı planlıyorum. Bir tez yazacağım eşcinsellikle ilgili danışmanın kabul etti bunu.

Umut: ODTÜ Psikolojide yapıldı. İçselleştirilmiş homofobi üzerine Murat’ın güzel bir çalışması var. Melek Göregenli var, Ege Üniversitesinde ayrımcılık dersi var. O ders içerisinde LGBT bireylere yönelik ayrımcılık da işleniyor.

Remzi: Ankara Üniversitesinde Figen Çok var. Yine aynı üniversite de Kerem Altıparmak var. Aslında çeşitli bölümlerde, çeşitli yerlerde, çeşitli hocalar bu konu üzerinde çalışıyor.

Umut: Kadın çalışmaları dünyada daha çok toplumsal cinsiyet çalışması olarak geçiyor ve içinde LGBT geçiyor ama Türkiye’de çok muhafazakar bir tutum var. Eşcinsel çalışmaları destekleyici bir tutumu yok kadın çalışmalarına ağırlık veriyor.

Remzi: Ben Ankara Üniversitesinde sunum yapmıştım Dünya’da ve Türkiye’de eşcinsellikle ilgili. Ana bilim dalı başkanı Serpil hoca geldi falan. Dediler biz bunları bilmiyormuşuz daha fazla dâhil olalım dediler. Dolayısıyla bu çalışmalar çok anlamlı.

Transeksüel Olmak!

“Türkiye’de travesti ve transeksüellerin sorunları diye bir toplantı yapıldı mı hep aynı sorunların konuşulduğunu görüyorum. Doğal olarak çok yoğun bir şiddet uygulanıyor ve o şiddet ön plana çıkıyor. Ama bu arada biz cinsel kimlikler üzerine konuşmayı ve bunlar üzerinden politika oluşturmayı hep erteliyoruz. Biraz da lüks geliyor burada yaşanan onca sorun varken bunların lafı mı olur!”

“Türkiye’de Eşcinsel Olma” hallerini ele aldığımız söyleşi dizimizin konuklarından Serap Akçura, 26 Ekim 2008’de Ankara’da Kaos Kültür Merkezi’ndeki söyleşide “Transeksüel Olma” hallerini anlattı.

Merhaba ben Serap, Lambdaistanbul gönüllüsüyüm. Konuşmak için ta oralardan benim çağrılmış olmam ve biraz da tereciye tere satmak gibi bir durum söz konusu ama ben konuya biraz farklı demeyeceğim de sürekli ertelediğimiz bir noktadan bakayım istedim. Konuşma konusunda da çok beceriksizimdir. Belli bir hat üzerinde gideyim çok fazla dağıtmayayım diye ara başlıklar hazırladım. Şimdi 2000’li yılların başında gene Lambdaistanbul’un ilk yıllarında düzenlenen bir toplantıyı haber almıştım ben. Türkiye’de travesti ve transeksüellerin sorunları diye bir toplantıydı. Ben daha öncesinde internet üzerinden böyle gruplarla bağlantılı olarak konu üzerine düşünmeye ve bilgi birikimi yapmaya başlamıştım o yüzden çok heyecanlandım. Bu toplantıya gittim; ilk toplantıydı Lambda’da katıldığım. Fakat kısa süre sonra toplantıda fark ettim ki benim kafamda olanlarla toplantıda konuşulanlar bambaşka şeyler. Türkiye’de yaşayan travesti ve transeksüellerin sorunları parantez içinde tt seks işçisi arkadaşların yaşadığı şiddet üzerine bir toplantı oldu ve benim de yabancı olduğum bir konuydu. Neyse bir süre sonra bu şaşkınlığı atlattım. Lambda’ya daha sık gider gelir oldum. Şimdi yıl 2008 ama Türkiye’de travesti ve transeksüellerin sorunları diye bir toplantı yapıldı mı yine aynı sorunların konuşulduğunu görüyorum. Doğal olarak çok yoğun bir şiddet uygulanıyor ve o şiddet ön plana çıkıyor. Ama bu arada biz cinsel kimlikler üzerine konuşmayı ve bunlar üzerinden politika oluşturmayı hep erteliyoruz. Biraz da şey gibi geliyor burada yaşanan onca sorun varken bunların lafı mı olur. İsim değiştirme hakkı, kimlik belgelerinde ameliyat şartı aranmadan değişiklikler yapabilme hakkı gibi talepler biraz lüks kalıyor gibi. Ama yine de bunları zaman zaman konuşmalıyız ve politikalar üretmeliyiz diye düşünüyorum. O yüzden bugün daha çok bu konular üzerinde ağırlıklı olarak duracağım ama konuşmanın daha ilerilerinde seks işçiliğiyle yaşamını kazanan travesti ve transeksüellerin sorunlarını da konuşuruz.

Önce transeksüellik nasıl bir şey, ben **transeks** ile **transgender** kavramlarının ayrımı üzerinde biraz duracağım. Bu kavramları nasıl gördüğüm üzerinde duracağım. Transeks olgusu daha çok cinsiyet geçişinin bedende gerçekleştirilmesi ya da gerçekleştirilme arzusunu ifade ediyor. Beden cinsel kimliğe uygun hale getirilmeye çalışılıyor. Yani transeksten bugüne kadar okuduklarımdan anladığım bu. Bu nedenle

bedenle sürekli didişip duruyorsunuz ve tüylerle uğraşılıyor, göğüsler, adem elması, kaşlar, kirpikler vs. bedeninizi tasarlıyor ve deyim yerindeyse yeniden inşa ediyorsunuz. Tabii bu inşaat sürecinin zaman zaman çok abartıldığı yerler de olmuyor değil. Çok gerekli şeylerin dışında mesela küçük numara ayakkabı giyebilmek için küçük serçe parmağını kestiren arkadaşlarımızı bile duymuştum. Buraya kadar varan bir bedenle didişme söz konusu. Cinsiyet geçişi süreci aslında çok sancılı bir dönem ve süreç. Bazen gazetelerde tuhaf haberler çıkıyor, özellikle vergi vs konularında uzman yazarların yazıları oluyor, babasının emekli aylığını alabilmek için cinsiyet değiştirdi gibi haberler. Bu tür haberlere gülüp geçin, öyle pat diye olan bir şey yok, korkunç sancılı, acılı bir süreç yaşanıyor sonuçta. Ölmek istediğiniz anlar çok oluyor, kezbanlık dönemi dediğimiz dönem mesela çok zor bir dönem çünkü o dönemde ne tam istediğiniz beden inşa edilmiş durumda o yüzden çoğunlukla hep tanımlanamaz pozisyonda kalıyorsunuz. İnsanlar “bu ne ya” diyerek yanınızdan geçiyor. Sonuçta bu süreç aileyle, çevreyle ilişkiler yavaş yavaş azalmaya, daralmaya başlıyor ve yalnızlaşma söz konusu oluyor. Açılma süreci de aynı zamanda çünkü mesela en yakın dostlarınız sizinle yan yana görünmekten çekinmeye başlayabiliyor ya da herhangi bir açıklama yapmadan pat diye sizinle ilişkisini kesebiliyor. Benim çok yaşadığım bir şey bu, tabii bunu yapmayan dostlar da olabiliyor ama çevre giderek daralıyor ve giderek yalnızlaşıyorsunuz sonuçta. Bunlara ben gemileri yakma durumu da diyorum. O arzu o kadar şiddetli ki çevreyi, dostları, aileyi bir anda silebiliyorsunuz, zor bir şey evet ama zaten sürecin kendisi zor. Daha fazla dramatikleştirmeyeyim. Şimdi beden o tasarladığınız biçime ulaşmaya başladığında giderek kendinizle barışıp bütün o çektiğiniz acıları unutabiliyorsunuz. Her şey geride kalmış oluyor ve yeni bir yaşam başlıyor. Aynı ömre sığdırılmış ikinci bir yaşam gibi bir şey bu. Bu yeni yaşam, değişim boşuna değil. Bu arada bu geçiş sürecinde kadınlık ve erkekliği öğreniyorsunuz.

Şimdi tt deyince aklımıza hemen erkekten kadına transeksüellik geliyor, tersi de tabii ki mümkün. Kadınlık ve erkekliği yeniden öğreniyorsunuz, bu noktada yavaş yavaş o toplumsal cinsiyet geçişi de gerçekleşiyor. Transgender kavramı transeksüel kavramından bu noktada farklılaşıyor. Transgender çok daha geniş bir kavram, o artık toplumsal yaşam içinde hangi cinsiyetle yaşadığınızı ifade eden bir kavram. Bu kavram çok geniş doğal olarak çünkü anlık geçişleri de kapsıyor ya da sürekli geçişleri de kapsıyor. Anlık geçişler derken işte örneğin yatak odasında fantezi olarak yaşanan geçişlerden tutun da yaşamını ikinci yaşam biçiminde yeniden inşa etmeye kadar varan çok geniş bir çerçeve. Tabii yani bu ikinci yaşamın dışında kendinizi daha çok seviyorsunuz, kendinizle daha çok barışık oluyorsunuz tamam ama bu hayatın ondan sonraki bölümünün çok kolay geçeceği anlamına hiçbir zaman gelmez. Çünkü bu sefer bu cinsiyet geçişine toplumun verdiği tepkiler devreye giriyor. Bu tepkiler size hayatı zehir edebilecek tepkiler. Aslında dünyanın her tarafında benzer şeyler yaşanıyor. Ben bunu gördüğümde çok şaşırılmışım. Mesela Transgender Konseyi raporları gelmişti Avrupa Birliği çerçevesinde bütün transgender örgütlenmelerinin yaptığı bir rapordur bu. Avrupa Birliğine dâhil ülkelerdeki bütün örgütlerin ortak taleplerini derleyip toparlama amacıyla yapılan bir konseydi. Rapora bir baktım yani bizim taleplerimizden yaşadıklarımızdan hiç de farklı değil, aynı sorunlar oralarda da yaşanıyor. Bu beni şaşırtmıştı, sonra geçenlerde de Lambdaistanbul'un bir aile grubu var LGBTT bireylerin ailelerine yönelik bir çalışma grubu, bu gruptan üç annemiz gene Avrupa çapındaki aileler toplantısına katılmıştı, onlara sordum ne tür paralellikler var ne tür farklılıklar var diye. Yaşanan şeyler hep aynı dedi. Yani çatışılan kurumlar değişiyor, mesela burada Müslümanlık orada Hıristiyanlık, devlet kurumları üç aşağı beş yukarı gene aynı, hukuki düzenlemeler aşağı yukarı aynı, yani mutlaka ülkeden ülkeye değişen ufak sorunlar vardır ama bu yaşanan sorunlar

bakınca cidden aynı.

Konumuz Türkiye’de transeksüel olmak tabii. Ben Türkiye’de transeksüel olmanın işte ufak tefek farklılıklarını derleyeyim dedim. İlk aklıma gelenler, kimi komik kimi trajik. Onları iletmek istedim. Mesela en ilginç farklılıklardan biri Türkiye’de transeksüel olmak travesti olmak. Yani travesti tanımı geçmişten bu yana öyle bir yerleşmiş ki dilimize transeksüellerin büyük bölümü de kendine travesti diyor. Bambaşka bir cinsel kimlik tanımı ama toplumda yerleşmiş, bizde baya bir yerleşmiş. Ayrıca mesela bir meslek adı olarak bile kullanılıyor; “ben16 yıldır travestilik yapıyorum” diyor bir arkadaş kendisi transeksüel. Ama o hayatını kazandığı işi söylemek istiyor bir yandan da bu tanımı nasıl yerine oturturuz ben bir türlü çözemedim. Zamanla olur belki. Sonra Türkiye’de transeksüel olmak, sahte olmak, çakma olmak, gibi olmak demek. Asıl olamıyorsunuz hiçbir şekilde. Bu söylediklerim toplumun verdiği tepkiler yanlış anlaşılmasın. Ben öyle olduğunu söylemiyorum. Ama toplum ve toplumun çeşitli kurumları öyle bakıyor duruma. Bizde de var tabii, yani LGBTT örgütlerinde de içselleşmiş bir biçimde transfobi yok diyemeyiz. Giderek törpüleniyor elbette ama zaman zaman da çıkıyor ortaya. Feminist örgütlerle ilişkilendirmelerimizde mesela bu nedenle sorunlar yaşayabiliyoruz. Hatta Avrupa’dan gelen bir Lezbiyen feminist örgütle çok ağır bir sorun yaşamıştık geçenlerde. Bir sirk gösterisi yapmak için gelmişlerdi. Gösteriye İstanbul’dan katılacak Lambda ve Amargi gibi destekçi gruplardan kadınlar arasında transeksüel kadınların olmasını istemediler mesela, biz Lambda olarak biraz tepkide bulunduk. Tamam, madem öyle gelsinler gibi bir yanıt gelince gitmedik tabii ama bakışlarındaki şey çok açık ve netti, transeksüel kadınlar onlar için çakma kadınlar veya gibi kadınlardı. Türkiye’de feminist örgütler içinde de bunu yaşıyoruz zaman zaman, hani onlar bu konuları aşmış gibi görünse de konuşmalar arasında küçücük laflardan hemen aşılamayacağını görüyoruz ama genelde ilişkiler de giderek gelişiyor tabii.

Bir diğer yandan mesela biz transeksüel travesti kadınlar olarak da zaman zaman bu şeyi destekliyor gibiyiz, bizde de “has gacı” diye bir terim var. “Gacıvarı” var. Sonra mesela gene Lambda’da çok sık kullanılan bir terim “biyolojik kadın” var, o zaman biz herhalde cyborg kadın mı oluyoruz, organik inorganik kadın mı? Bunları biz de çok sık yapıyoruz, bunları nasıl aşarız bilemiyorum, zamanla aşılacak ama. Sonra transeksüel olmak bozuk olmak demek. Biz hani cinsiyet düzeltme sürecinde bir psikiyatri aşaması yaşıyoruz o yaşadığımız aşamanın gerçekleştiği psikiyatri odasının kapısında cinsel kimlik bozukluğu gibi bir şey yazıyor. Tıbbın bakışı bu. DSM-4 gibi kitaplarda da benzer tanımlamalar geçiyor, gerçi İstanbul’da da bu konuda çalışan uzmanlaşmış grup bu terimlere çok da sıcak bakmıyor ama değiştirebilecek kadar müdahale de yapmıyorlar, güçleri yetmiyor. O kapıda cinsel kimlik bozukluğu lafı yer alıyor. Sürekli o lafla karşılaşıyorsunuz.

Barış: Bir de engelli diye geçiyor, %10 engelli.

Serap: İşte bir bozukluk olarak tanımlandığı için.

Sonra Türkiye’de transeksüel olmak elbette toplumun genel ahlakını ve aile yapısını bozan, sapık, ahlaksız vs olmak demek. Bu genel ahlak ve aile yapısı konusu anayasadaki eşitlikler, özgürlükler bölümünün yegâne engellenebileceği bölüm. Bir sürü özgürlük alt alta sıralanıyor en altında şöyle bir paragraf geçiyor: ama bütün bu özgürlükler toplumun genel ahlakını ve aile yapısını korumak adına kısıtlanabilir. Bizlerin başına çok sık geliyor bu. Burada toplumsal cinsiyet konusunda ezber bozma anlamında herhalde bir tehdit olarak görülüyor. Toplumda ezber bozan bir yapı onlar açısından normal denilebilecek o toplumsal yapıyı farklı mecralara akıtabilecek bir tehdit olarak görülüyor herhalde.

Sonra gene gelen tepkilerden biri dinle ilgili, dinden imandan çıkmış gibi bir şey transeksüel olmak. Burada belki tanrının yarattığı beden üzerinde değişiklikler yapıyor olmak yani onu bozmak belki onun etkisi de olabilir ama ameliyat şartını yerine

getirirseniz, yani toplumsal cinsiyet rollerine tümüyle uyarsanız gene kabul görebiliyorsunuz ilginç bir nokta olarak. Burada gene ameliyata zorlama var alttan alta. Burası başlı başına konuşulması gereken bir şey. Transeks olgusunda bedende düzeltmeler yapma arzusu demiştik ama yeni yeni ben böyle düzeltmeler yapma ihtiyacı duymuyorum bedenimle barışığım ben toplumsal cinsiyet normlarına uyarak yaşamak istemiyorum diyen yeni yeni arkadaşlarımızı da görüyoruz. Belki transeksüellik olgusuna yeniden bakmaya ve daha derinden bakmayı da sağlayacak bir şey aslında. Ama sonuçta tabii toplumsal cinsiyet normlarına sonuna kadar uyma yönünde ameliyat bir şart olarak gelip konuyor önümüze. Sonra toplumsal yaşamın tümüyle dışında olmak demek transeksüel olmak. Dışına itilmek demek. Yine toplumsal cinsiyet normlarına uyarsanız kabul ediliyorsunuz yoksa apayrı bir varlık olarak – batılılar freak diyorlar – ucube düzeyinde bir varlık olarak kabul ediliyorsunuz.

Medya için transeksüel olmak Türkiye’de sansasyon malzemesi olmak. Bir çeşit tiraj kurtarıcı bir malzeme olmak demek. Dergilerde tirajlar düşmeye başladığında hemen bir iki travesti transeksüel yazısı sıkıştırılıveriyor ya da gazetelerde işte bir bakıyorsunuz “travesti terörü”, “fuhuş rezaleti” gibi haberler hemen boy göstermeye başlıyor. Şu ana kadar benim gördüğüm medyanın en yaratıcı manşetleri bunlar. Sonra Sağlık Bakanlığımız ve toplumda da genel bir yargı var, cinsel yolla bulaşan hastalıklar için risk grubu olmak demek transeksüel olmak. CYBH’ı bulaştıran hatta AİDS’in başlıca sorunu olarak kabul edilmekte transeksüel olmak bu konuda tabii çok daha dikkatli çalışmaya başladı artık LGBTT örgütleri toplumdaki bu önyargıyı yıkabilmek çok da kolay bir şey değil. Daha çok çalışmak gerekiyor.

Sonra ilginç bir nokta daha olarak şunu görüyorum, Türkiye’de transeksüel olmak demek heteroseksüel olmak demek, yani hangi cinsiyete geçiş yaptığınız mutlaka onun karşıtı olan cinsiyetten birisiyle olmanız gerekirmiş gibi kabul ediliyor. Algı hep böyle, cinsel bir yönelim mecburi istikamet gibi bir durum söz konusu oluyor. Bir de genelde erekten kadına dönmek olarak da algılanıyor. Trans erkekler bu konuda çok görünür değil. Genel algı anlamında travesti transeksüel denilince kadın kılıfına girmiş erkek gibi bir algı söz konusu. Benim ana hatlarıyla gördüğüm şeyler bunlar. Bunlara hep beraber ilaveler yapalım şimdi.

Barış: Çerçeveyi sen gayet iyi çizmişsin zaten. Yeterince kapsamlı bir şekilde tek tek incelemişsin.

Serap: Atladığım noktalar mutlaka vardır.

Onur: Son konuya ek olarak belki cinsiyet değiştirdiği zaman karşı cinsten hoşlanacak illa dedik ya. Ben hemcinsimden hoşlanıyorum onla birlikte olabilmek için cinsiyetimi değiştiriyorum diye de algılanabiliyor. Yani içimde o kadar homofobi var, illa karşı cinse geçerek yaşamalıyım bunu. Bunu sadece cinsellik yaşama amaçlı değil, pek çok yönü var. Cinsiyet değiştirmenin amacının sadece cinsellik yaşamak olmadığının bence önemle vurgulanması gerekiyor. İçten içe kızdığım bir şey bu çünkü.

Serap: Çok önemli bir noktayı evet bu. Amerika’daki bildiğim kadarıyla LGBTT örgütleri içinde de transeksüellerin böylesi bir yolla toplumsal cinsiyet normlarını yeniden ürettiklerine dair bir tartışma olmuştu.

Evren: Homofobi Karşıtı Buluşmada Sinan yanıt vermişti, sizin ürettiğiniz kadar toplumsal cinsiyet rollerini başkalarının ürettiği kadar biz de üretiyoruz demişti. Yani en fazla o kadar üretiyoruz, heteroseksüellerin ürettiği kadar. Feminist gruplar ve LGBTT camianın da en büyük sorunlarından biri toplumsal cinsiyet rollerini tekrar tekrar yaratıyormuş gibi gösterilme durumu. Bunu da söylemekte fayda var.

Umut: Trans kimliğine yükleniyormuş gibi geliyor. Bir zeminde bunu tartışmadığımızı düşünüyorum. Trans kimliğine sahip birisinin hemen bu soruya yanıt

vermesi gerekiyormuş gibi. Sen toplumsal cinsiyet rollerini üretiyor musun üretmiyor musun hemen yanıt ver gibi bir cümle. Sarışın ya da mavi gözlülerden ya da yaşlılardan, gençlerden mi hoşlanıyorsun sorusu sorarmış gibi soruyoruz. Feministlerin algısı toplumsal kadınlık ve erkeklik onu da heteroseksüel düzleminden kurulu düzen olduğu için kendisinin de bunu bir reaksiyon üzerine bize dayatıyor diye düşünüyorum, özellikle trans kimlik üzerinden.

Evren: Dış görünüşüyle her transeksüel kendisini belli edecekmiş gibi. Kendisini dış görünüş olarak göstermeyen transeksüeller de görünmez kalıyorlar.

Serap: Son günlerde böyle bir şey yaşadım. Bir anket çalışması yapıyoruz. Travesti ve transeksüellerin sorunları adı altında. Anketörlerimiz genelde trans kadınlar, trans erkeklere çok ulaşamayacağımızı ya da belli bir anlam yaratabilecek sayıya ulaşamayacağımızı görüp onlara yapmaktan vazgeçtik. Ama soruların bir bölümü de açık olmayan transeksüellere yönelikti. Yani öyle bir arkadaşımız geldi bir gün, ben sana yapayım anket dedim. Yanımda transeksüel bir anketör arkadaş “aaa bi dakika geylere de yapıyor muyduk” dedi. Yok, o gey değil bir transeksüel dedim. Nasıl yani dedi. Kadın görünümünde değil ama kendini transeksüel olarak tanımlıyor sonuçta. Bu tür sorunları sık sık yaşıyoruz.

Barış: Çok fazla yapıyoruz bunu, kapıdan bir kadın girdiği zaman otomatikman lezbiyen diyoruz. O kişi belki trans erkek. Bir erkek geldiği zaman ona da otomatikman gey diyoruz. Kafamızdan atamadığımız öğretilerle ilgili bunlar.

Evren: Ona bu şekilde yaklaşmamızdan dolayı belki de onun kendi iç sürecini daha geç atlatmasına da sebep oluyoruz.

Umut: Ama tersinden belki şunu da düşünmekte fayda var. Onurun biraz önce çizdiği çerçeve var. Kadından hoşlanıyorsan erkek olman gerekiyor. Erkekten hoşlanıyorsan kadın olman gerekiyor. Ben 1996'da Kaos GL'ye geldiğim zaman belki de ben trans olacaktım. Ama ben trans mıydım?

O noktada hani her gelen kişi ne kadar benim kimliğimin bir parçası, bana ilk geldiğimde trans muamelesi yapılıysaydı ben ne kadar ben olacaktım. İdeal olan buraya ya da başka bir yere birisi geldiğinde cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği üzerinden kategori yapmadan iletişim kurmak. Biz çok fazla insanların cinsel yönelimlerini, cinsiyet kimliğini sormadan iletişim kurun diyoruz ama inatla buraya gelen birine sormaya devam ediyoruz, sen lezbiyen misin, biseksüel misin, gey misin. Heteroseksüel biri gelse bile işte kendini kabul etmemiş bir lezbiyen zamanla kendini kabul edecek diyoruz. Biz toplumsal bilgiyi ve kendi ürettiğimiz bilgiyi harmanlayarak çorba yapıyoruz ve insanlar bunu süreç içerisinde kendini sorguluyor. Lambdaistanbul da, Kaos GL de, Pembe Hayat da heteroseksüellerle özgürleşeceğini savunan örgütler ama biri geldiğinde, “hadi sen rengini belli et, nesin sen söyle” baskısıyla sadece transeksüellere değil diğer gruba da ayrımcılık yapabiliyoruz.

Onur: Önyargı olarak bahsettiniz. Seks işçiliği yapan transeksüellerin hastalık yaydığı önyargısı var dediniz. Cinsel sağlık açısından düşündüğümüzde transeksüellerde gerçekten yüksek hastalık oranı var mı?

Serap: Hayır. Hatta biz Gacı dergisinde Sağlık Bakanlığının o yıl yayınladığı istatistikleri de vermiştik. Bu risk grubunu zaten Sağlık Bakanlığı söylüyor. Görülen istatistiklerde heteroseksüel ilişkilerde risk oranı yüksek aslında, özellikle AİDS'te de öyle, Sağlık Bakanlığının verilerinde de bu açıkça görülüyor zaten. Ama tabii yine de bir risk grubu olarak kabul ediliyor.

Umut: Riskli bir grup olmaz, riskli bir davranış sergileyen grup olabilir. Anal ilişki, vajinal ilişkiye oranla daha riskli bir davranış ama bu riskli davranışı sadece transeksüeller ya da eşcinsel erkekler değil, heteroseksüel kadın ve erkekler de bu pratiği yaşıyorlar. Daha yüksek oranlarda. Savunmasız grup tabiri politik olarak doğru. Devlet kurumları bu insanlara hizmetlerden faydalanmasına engel oluyor. Transeksüel istediği

halde sağlık hizmetlerinden faydalanmıyor değil, transeksüelin sağlık hizmetlerinden faydalanabileceği mekanizmalar olmadığı için risk faktörü artıyor. Bu noktada transeksüelin değil sağlık politikalarına atıfta bulunmak, sağlık politikaları riskli demek daha doğru. Kavramsal olarak da eleştirilmesi gerekir. Sadece transeksüeller için değil, damar içi madde kullananlar, erkeklerle seks yapan erkekler için de riskli davranış demek doğru.

Onur: Pek çok olumsuzluk içinde nasıl transeksüeller kendini bilinçlendiriyor. Cinsel sağlık çok önemli bir konu çünkü.

Serap: Yaşamını bulduğu işi yaparak sürdürüyorlarsa da buna dikkat etmek zorundalar yani. Hasta olduğun zaman giderek yapamamaya başlıyorsun. O yüzden aslında travesti ve transeksüeller arasında korunma yöntemleri konusunda bilinçlenme baya yüksek düzeyde.

Transeksüeller cinsel sağlık alanında değil yaşadıkları şiddete karşı da böyle örgütlenirler. Aslında transeksüeller içerisinde görünmeyen bir örgütlülük tarzı vardır. Bir zamanlar anne kız ilişkisi ile yumaklanan, sonra birisinin başına bir şey geldiği, diğerlerine kulaktan kulağa yayılan anlatımlarla işte şöyle olmuş buna karşı ne yapılabilir diyen, arkadaşımızın başına şöyle bir şey gelmiş, doktora gitmiş şöyle olmuş denilen kulaktan kulağa örgütlenme sistemi vardır. Birbirlerini bulmak ve birbirleriyle çok çabuk bağlantıya geçmek noktasında diğer gruplara göre pratikleri daha gelişmiştir. Gözden kaçırdığımız bir nokta var, bütün transeksüellerin zorunlu bir seks işçiliği alanı var, genel bir algı travesti ve transeksüelsen seks işçisisindir algısıyla yaklaşım tarzı da rahatsız etmekte. Dışarıya çıktığında bir insanın senin yanına yaklaşıp “kaç para” deme hakkı vardır.

Umut: Seks işçiliği bence insan hakları ihlallerinin bir sonucu. Eğitim hakkı, barınma hakkı, çalışma hakkı gibi bir dizi hakların ihlal edilmesi sonucunda tek bir seçenek seks işçiliği kalıyor. Sinan Aygün üzerinden de gündeme gelmişti. Onlara ne iş bulacağız gibi bir soru. Sanki travesti ve transseksüeller için özel bir iş kolu yaratılması gerekiyormuş gibi. Hani sanki onlar ne kadın ne erkek onlar için bir iş kolu da yaratmak gerek çünkü onlar kadınların yaptığı işi de yapamazlar erkeklerin yaptığı işi de yapamazlar. İnşaatta mı çalıştıracam, güvenlik mi olsunlar gibi alay etme boyutuna da varan açıklamalar yapmıştı Sinan Aygün.

Serap: Anket çalışmamızda buna yönelik bir soru da var. Seks işçiliği yapan arkadaşlara sorduğumuz bir soruydu, başka hiçbir işi yapamayacağınızı düşündüğünüz için seks işçiliği yapmayı düşündünüz mü diye bir soru. Çok büyük oranda evet bunu düşündüğüm için bu işi yapıyorum sonucu çıktı. Bu bizde de var aslında ben şimdi gitsem kimse bana iş vermeyecek, ben mecburum bu işi yapmaya düşüncesi.

Barış: Baştan bir mağduriyeti kabul etme gibi bir durum da var. Yani zaten bana iş vermezler, transeksüelim deniliyor.

Buse: Ama örnekleri de var, yaşamının içinde sürekli olarak bu sana empoze ediliyorsa, sürekli bunun mağduru halindeysen bir kere daha denemekten ne olacak algısı çıkıyor, aman böyleyse böyle, kadercı bir yaklaşım içerisindeyiz. Seçenekse bunları sadece bizler değil toplumun her alanındaki insanlar yapıyor. Bu dayatılıyor, sistemin bir dayatması haline geliyor ve zorunlu olarak artık ikinci kez düşünmek, zamanını başka bir yerde geçirmek yaşadığımız ülkede çok büyük dezavantaj da getiriyor, ne yaparsam bir an önce kurgulayayım noktasına getiriyor seni hayat. Bu bizim seçimimizden çıkıp yaşadığımız sistemdeki, ülkedeki, fakirlik olsun, toplum baskısı olsun, aile baskısı olsun biran önce kendini kurtarma aşamasına geçiyor. .

Umut: Evden kaçıyor geliyor, ben fuhuş yapmak istemiyorum, ailemin yanına dönmek istemiyorum, doğru düzgün bir iş bulmak istiyorum, çalışmak istiyorum diyor ve yapacak hiçbir iş yok ortada. Trans bireylere seks işçiliğine alternatif iş imkânlarının

yaratılması gerekiyor. Seks işçiliği yapan mevcut insanlar var, bu insanlar için de ne yapabiliriz. Bunları düşünmeliyiz. Mesela her birimiz gey ve lezbiyenler internet canavarları, her birimizin nerdeyse blogları var, internet üzerinden seks işçiliği nasıl yapılırsa da öğretmemiz gerekiyor bir yandan. Daha korunaklı bir şekilde bu işi nasıl yapabilir ve daha iyi bir aşamaya nasıl gelebilir, bir yandan da seks işçiliği yapmak istemeyen insanlara nasıl alanlar yaratabiliriz.

Evren: Alternatifini bulalım tamam da bu iş bir öcü mü? İsteyen de yapmalı mı? Bunu tartışmak gerekiyor. Kendi isteğiyle bence bir birey bunu seçebilmeli.

Serap: Lambdaistanbul'da son zamanlarda bir çalışma var. Trans-Koop diye. Kooperatif kurmaya çalışılıyor. Şu an atölye çalışmalarlarıyla devam ediyor. Çalışmak istemeyenlere alanlar yaratmaya çalışıyor. Yurtdışında var mesela ilan bırakılıyor. İşte 3 geye ihtiyacım var, 2 transeksüele gibi, böylece kişi işi daha kolay bulabiliyor. Bir de çalışmak isteyip de güvenli, sağlıklı alanlarda seks işçiliği yapmak isteyenler olabilir onlara da sağlıklı ve güvenli alanlar yaratılabilir.

Buse: Evet, kooperatif tamam umutlandırıcı bir şey. Belki travesti ve transeksüellerin evlerinde koli beklerken de yapabilecekleri bir iş olabilir. Koli beklerken zamanı boş geçirmek yerine. LGBTT örgütlerde de, diğer sivil toplum örgütlerinde de bir görünememe hali var, biz de mesela görünmeye görünmeye kendimizi unutuyoruz. Bu iş konusunda bir şeyler oldu mu kendimizi cesaretlendirip bir adım atmaya da geçireceğiz. Daha önce de elbette LGBTT politika içerisinde TT'lere yönelik politika da üretiliyordu ama son 2-3 yıldan beri biraz daha tartışılır bir mekanizma haline geldi. Bizlerin nerde durmamız gerektiği ve nasıl adım atacağımız noktasında yardımcı oluyor.

Zeynep: Bir içe kapanma söz konusu değil mi sizce? Bireyler olarak da LGBTT örgütler olarak da içe kapanıklık var. Daha fazla mücadele etmek, topluma açılmak gerekiyor. Maksat toplumsal önyargıları yıkmak olmamalı bence, biz şimdi toplumun önyargılarını yıkıp kendimizi onlara kabul ettirmeye çalışırsak onlara benzeme gibi bir durum söz konusu. Kendi kimliğimizi kendi içimizde oluşturup ondan sonra da kendi kimliğimizi dışarıda da yaşayabilmek gerek.

Umut: Zorunlu olarak toplumsal yapı trans bireyleri kapatıyormuş gibi geliyor bana. Seks işçisi düşünsene en erken işe kaçta çıkıyor, 10'da çıkıyor, kaçta kadar çalışacak gece 4'e kadar çalışacak, gece 4'te ne yapacak, yatacak, uyuyacak, ne zaman kalkacak, öğleden sonra saat 4'te, kahvaltı yapacak, kuaföre gidecek akşam yine işe gidecek. Aslında tamamen ayrı dünyaların insanlarıymış gibi görünüyor değil mi? Bizim onların hayatını değiştirmek için ne yapabiliriz gündemleştirmemiz gerekiyor. Ona göre politikalar üretmemizde daha fayda var diye düşünüyorum. O kapalılık bizden kaynaklanıyor, piknikti, söyleşiydi, sosyalleşmeyi çok yapmıyoruz.

Serap: Toplumdaki önyargıların oluşma nedenlerinden biri de bu aslında. Kimliğe dair doğru bilgi topluma ulaşmıyor ki. Hep önyargılar dolaşiyor ortalıkta. Dolayısıyla cehalet sürekli besleniyor ve geriye transfobi olarak dönüyor.

Zeynep: Bence eşcinsel hareket Türkiye'de çok elit durumda. Toplumun içinde çok sıradan bir kenar mahalleye giderseniz oradaki bir eşcinsel henüz kendisini ifade edemiyor, o sancılı süreci yapayalnız atlatmaya çalışıyor.

Buse: İçine kapalı olma hali de şöyle aslında. 3 gün önce şöyle bir şey oldu, neler yaşadığımıza dair bir deneyim aktarımı istedi bir arkadaş barda içiyorduk. Ben de sizinle birlikte şu anda burada içiyorum, tek başıma gelmiş olsaydım bu bara belki de alınmama durumuyla karşılaşabilirdim, her yer rezerve kusura bakmayın denilip kapıdan geri çevrilebilirdim. Veya içeriye girdim diyelim, içeride garsonun alaycı tavrı veya karşı masadaki insanların askıntılı haliyle karşılaşabilirdim. Veyahut dışarıya çıktığımda sadece transeksüel olduğum için birisinin şiddetine maruz kalabilirdim. Veya balyoz gelip beni gözaltına alabilir ve kabahatler kanununa göre 125 YTL para cezası kesebilirdi. Veya

evimden günde 3 kere çıkıyorum diye komşularım tarafından "bak görüyor musun yine nereye gidiyor" önyargısıyla karşılaşabilir daha da ilerisi, komşularımın imza toplamasiyla evden de atılabilirdim. Bizler paramız olsa o evi de alamayabilecek durumdayız ya da daha yüksek bir rakama satılabilir bize o ev. Belki seks işçiliğinden yüksek meblağlar kazanan insanlar var ama bu geldiği kadar da gitme haline dönüşebiliyor. Belki sen toplumun bakışına göre çok yüksek rakamlarla hizmet veriyorsun ama o hizmeti o toplum bir şekilde geri alıyor, 350 ise kira sana 550 diyor; kazak 20 ise 25 gibi senden bir şekilde alır. Serap'ın dediği gibi "oldu da bitti maşallah" gibi bir şey değil bu. Ameliyatlarda serumlarla gezen arkadaşlarımız var, hatalı ameliyatlar var. Zor bir süreç. Yani doğal olarak her hareketimizi kontrol etmek zorundayız. Bir barda gey, lezbiyen, travesti, transeksüel arkadaşlarıyla eğlenmeye gidersen, iki tane eşcinselin, lezbiyenin öpüşmesi sorun olmayabilir ama senin yaptığın bir hareket hem arkadaş çevren tarafından hem de başka insanlar tarafından sürekli kontrol edilir hale gelebilir. Bir ortamda günah keçisi olma durumu var.

Umut: Travesti kimliğinin bir performans boyutu var, onu da inkar etmemek gerekiyor. Kötü bir şey söylemiyorum. Toplum ona ibne muamelesi yapıyor, o da diyor ki ben ibne değilim, kadını; o zaman da toplum diyor ki kadınsan kadın olduğunu bana göster, daha fazla kadın olayımı daha fazla makyaj yapayım, göğsümün dekoltesi daha fazla olsun, bazen kendi aramızda konuşuyoruz ya, kadın olduğunu belirleyen başka bir erkeğin sana bakması değil, aslında çok hetero merkezli düşünüyoruz. Bir erkek bir kadına bakıyorsa bu kadın eğer transsa o zaman kadındır. O transa bir lezbiyen bakıyorsa o beğeni göz önüne alınmıyor mesela. O kadın benden hoşlanıyor diye görmüyor, illa beğenin erkek tarafından gelmesi gerekiyor algısı var. Diğer taraftan transları destekleyeceğimiz bir şey diye düşünüyorum. Senin kadın olman kendi iç tatminle ilgili. Erkeklerin beğenmesiyle ilgili değil. Ben Kaos'a ilk geldiğim zamanlarda kafesi işte çok koli merkezli sohbetlere ev sahipliği yapıyordu. Heteroseksüel arkadaşlarımı getirirken "kusura bakmayın işte eşcinseller de böyledir" diyordum ama sonra düşündüm, onlar beni Akman bozacasına götürünce "kusura bakma Umutcum bizim heterolar da böyledir" demiyorlardı. Ben niye bütün eşcinselleri genelleyerek konuşuyorum ki dedim. Benim tarz olarak beğenmediğim eşcinseller de olabilir, beğendiğim eşcinseller de olabilir, heterolar da olabilir, translar da olabilir. Transeksüellerin politik olamayacağını düşünüyoruz mesela, büyük bir önyargı. Transeksüellerin Kürt sorunu ile ilgili cümleleri olmaz, kapitalizmi irdelleyemezler, Kemalizm'le dertleri olmaz, türban sorununa apolitik yaklaşırlar, okumayı sevmezler, bir sürü önyargımız var. Önyargılarla örgütleniyoruz gibi geliyor. Önyargılarımızla yüzleşmeden translarla örgütlenmemizin çok mümkün olduğunu düşünüyorum bu noktada.

Eşcinsel&Mülteci Olmak

İran'dan eşcinsel oldukları için kaçan altı konuğumuz "Eşcinsel ve Mülteci Olmak" söyleşisi için Kayseri'den geldiler. Üç konuğumuz konuştu. Türkçe bilen sadece Sasan aynı zamanda tercümanlık da yaptı.

Sasan & Maryam & Roodabeh'in katıldıkları söyleşi 11 Ekim 2008'de Ankara'da, Cafe Orta Dünya'da yapıldı.

Sasan: Ben Türkçeyi az biliyorum, 27 aydır buradayım, Türkiye'de. İran'da her şeyi bıraktım ve geldim. Sadece canımı elime aldım ve geldim. Mülteci ve eşcinsel olarak Türkiye'deyim. Vatani bırakmak herkes için çok zor bilirsiniz. Aileyi, akrabayı bırakmak çok kötü. Her şeyi göze alıp onları arkada bıraktım. Başka bir ülkeye gitmeyi umut ediyorum. Para kazanacağım, zorlanmadan yaşayacağım, nefes alacağım bir ülkede yaşamak istiyorum. İran böyle değil, yaşamak çok zor, şeriat var orada. Her şey problemlili yani.

Maryam: İran'da insan eşcinsel olarak yaşayamıyor. Oradayken hep Türkiye için çok güzel bir ülke diye düşünüyordum. Türkiye daha rahat, daha özgür bir ülke, hem şeriatla da yönetilmiyor diyordum. Ama Türkiye'ye geldim ve düşündüklerimden çok farklı bir yer ile karşılaştım. Aynı İran gibi. İran'da polis, emniyet güçleri baskıcı ama burada halk, insanlar baskıcı. Hiçbir farkı yok.

Sasan: Bekâr olduğumuz için, ev vermediler burada, yabancı olduğumuz anlaşılınca daha fazla fiyatlar söylediler. Gey olduğumuzu anlayınca da başka gözle bakıyorlar. "Kadın mısın erkek misin" diye yolda laf atıyorlar, kavga etmeye çalışıyorlar bizimle, şiddet, küfür, her an karşılaştığımız şeyler burada. Mesela alışveriş için çıkıyoruz dışarı; "toplara gelmiş, ibneler gelmiş" diye laf atıyorlar, rahat ettirmiyorlar. Mağazalara giriyoruz. Fiyatları çok fazla söylüyorlar ya da bizimle dalga geçiyorlar alışveriş yapmaya gittiğimizde. En kötüsü de bazen hiç konuşmuyorlar, paramızla almaya çalıştığımız şeyleri biz eşcinseliz, İran'dan geldik diye satmıyorlar. Ben geyim ama insanım. Çok güveniyorum.

Burada bir bara gittim. Oturuyoruz. Eleman geldi "burası dolu" dedi. Sonra "şu masa dolu mu" dedik, "evet orası da dolu" dedi. Kalkmak zorunda kaldık biz de. Yani bizi resmen kibarca dışarı attılar. Çünkü geydik.

Küçümseme, küfür, şiddet her şeyle karşılaştık. Arkadaşlarımız Ankara'ya görüşmeye gelmek için otobüs bekliyorlardı. Bir arabadan 7 kişi inmiş ve burada bu saatte ne yapıyorsunuz diye sormuşlar. Sonra o 7 kişi arkadaşlara saldırmış. Polis çağırmışlar en sonunda. Mahkemeye vermişler. Ama mahkeme zamanında kimse gelmemiş. Kimse takip etmemiş davayı. Bu arkadaşlar sadece insan. Can güvenliğimiz yok ve hukuk da yanımızda değil.

İş vermiyorlar bir de. Hetero gibi giyinsek de bu nasıl kıyafet diyorlar. Sakal traş ol, küpeni çıkart, doğru dürüst giyin diyorlar. İş vermiyorlar. Birleşmiş Milletler ayda 81 YTL veriyor düşünün artık. Helsinki Yurttaşlar Derneği her hafta arıyor, "senin problemin ne, nasılsın" diyor ben de "fena değil yaşıyorum hâlâ" diyorum. Ne diyeyim, dernekler hiçbir şey yapmıyorlar.

Maryam: Psikolojik doktor yardımı diye söz verdi Kaos GL ama hâlâ tarih vermedi.

En fazla Kayseri'de yaşıyor mülteci eşcinseller. Kendi kendine yardımcı olmaya çalışıyor eşcinseller yardım gelmeyince. Artık Kayseri'ye almıyorlar mesela mültecileri. Yeni gelen eşcinsel ne yapacak? Niğde, Nevşehir, Van, Afyon'da bir eşcinsel mülteci nasıl yaşar? Türkiye emniyeti bizim derdimizi hiç anlamıyor.

Barış: Türkiye 1951'de Cenevre Sözleşmesine coğrafi çekince koydu ve Türkiye'nin doğusundan gelen kişilere mültecilik vermiyor. Batıdan gelenlere mültecilik statüsü veriyor. Bu yüzden İran'dan ve diğer şehirlerden gelen arkadaşlar Türkiye'yi geçiş ülkesi olarak kullanıyorlar. Yani Türkiye arada bir ülke, köprü görevini görüyor. Bu arkadaşların kaldığı şehirler genelde küçük şehirler oluyor. Büyük şehirlerde güvenliklerini sağlayamayacakları gerekçesiyle ikamet etmelerine izin vermiyorlar. Belli pilot bölgeler var, sığınmacılar oralarda kalabiliyorlar ve haftada 3 kez de imza atmaları gerekiyor "ben bu il sınırları içindeyim" diye.

Maryam: Biz üçüncü ülkeye gittiğimiz zaman kolay yaşayacağız deniyor ama burada yaşadığımız psikolojik sorunlarla başka ülkeye gidince rahat yaşayabileceğimizi de düşünmüyorum.

Sasan: Burada hayatta kalmak için çalışmamız lazım lezbiyen arkadaşlarımız mesela burada iş bulma konusunda neler yapacaklar. Tamam, biz erkeğiz ama onlar kadın ve daha zor bir durum, yaşamlarını sürdürmek için. Hasta olduğumuzda ne yapacağımızı bilmiyoruz. Bir grip olduğumuzda bile ilaçları nasıl alacağız diye düşünüyoruz. İşlemler çok uzun. Emniyete git, valiye git, faturayı ödemezsen evlere uyarı yazıları geliyor. Kimse de bize yardım etmiyor. Normalde valiliğe bağlı sosyal yardımlaşmanın görevleri arasında bize de bakmak var ama bize yardım etmiyorlar. Kendimizi öldürüp her şeyden kurtulalım mı artık? Anlamıyorum. Ben bu ülkeye gelmek zorunda kaldım, doğduğum toprakları bırakıp neden gelmek isteyeyim ki buralara.

Bir de kültür ile ilgili problemler var. Çok yakın iki ülke ama kültürleri çok farklı. İlk geldiğimizde Türkçe bilmiyorduk mesela. Dil bilmiyorsun. Çok büyük bir problem dil ve kültür. Hakkımızı savunamıyoruz yani bunlardan dolayı. Çalışıyorsun ayda 200 YTL veriyorlar, hamal gibi sabahtan akşama kadar çalışıyorsun. Derdimi anlatamıyorum. Ben kiramı mı ödeyeyim, aç mı kalayım?

Cansu: İşte çalışma hakkı vermiyorlar, sağlık hakkı vermiyorlar, ne halin varsa gör diyorlar. Birleşmiş Milletler çağırarak görüşme için diye bekleyecekler aylarca.

Maryam: Aybaşı geliyor para vermiyorlar bazen de. Nereye şikâyet edeceksin. Hiçbir yere.

Roodabeh: Çalıştığı yerde kadın arkadaşların bayramda mesela çalışmadılar diye paraları kesildi. Mesela ben dışçıyım. İran'da dışçıydım. Birleşmiş Milletler'den malzeme istedim. Ben sığınmacı arkadaşların bakımlarını yapayım Kayseri'de dedim. Ama hiçbir geri dönüş olmadı. Diş hekimiyim ben ve arkadaşlarıma yardım etmek istiyorum. Özellikle kullandığımız suyla ilgili kadın arkadaşlar idrar yollarından sorunları çok yüksek Kayseri'de. Ama sağlıkla ilgili bir şey yapamıyoruz. Birleşmiş Milletler'de yardım gibi bir maaş var, 140 YTL gibi bir para. Arkadaşlar buna hak kazanmışlardı ama aradıklarından sonra kazanmadınız dediler. Görüşmeleri yapıldıktan sonra mesela bu paraya hak kazandıkları ortaya çıktı ama bu para uçup gitmişti.

Sasan: Birleşmiş Milletler ne yaptığını bilmiyor bence, benim de başıma geldi bu durum çünkü. İnternete bak dediler bana görüşme tarihleri için, bakıyorum yok girilmemiş, arıyorsun yanıt vermiyorlar. Sonra öğrendim ki görüşme tarihim nerdeyse geçecekmiş, 3 ay 4 ay sonra. Bir hafta sonra tekrar aradılar. 1 ay sonra para gelecek dediler. 27 aydır ben buradayım ve hâlâ maaş alamadım.

Birleşmiş Milletler'de kafalarına göre hareket etme var, aman bunlar da diyorlar. İnsanların tipine göre seçiyorlar.

Mesela bir arkadaşımız Kanada'ya gidecekti bir hafta sonra uçak tarihi almıştı. Ama hâlâ Birleşmiş Milletler bir ay sonra gel görüşmeye diye arıyor. Haberleri yok yani arkadaş uçak biletini almış gidecek artık. Düşünün ne kadar ilginç.

Roodabeh: En ufak seste polis evimize geliyor. Hemen komşularımız telefonla arıyor. Bir de gürültü yaptık diye para cezası kesiyor polis bize.

Sasan: İki katlı bir ev, her katta 2 oda var 12 kişi orda yaşıyor. Komşularımız da biliyor kimlerin yaşadığını. Ya polisleri arıyorlar ya da taş atıyorlar camlara. Camları kırdılar evet bir ara lezbiyen arkadaşların. Mesela bütün komşular imza toplamışlardı apartmandan attırmak için. Yürüyüş yaptılar eşcinseller Kayseri'yi terk etsin diye.

Roodabeh: Taş atanları polise şikayet ediyoruz ama polis gelene kadar uzun zaman geçiyor. Kayseri'de Bahailer ve bir de biz varız. Onlar Kayserililere daha yakınlar. Arkadaşların lezbiyen olduklarını biliyorlar ama biz beraber dışarı çıkınca madem lezbiyensin neden erkeklerle dolaşıyorsun diyorlar kadın arkadaşlara. Böyle tuhaf şeylerle de karşılaşılıyor. BMMYK'den 6 kişi para alıyordu ama geçen ay Kanada'ya uçtular. Ama o paralar başkasına verilebilirdi.

Maryam: Haftada 3 kere imza sorunumuz var emniyete gitmek gerekiyor. Ben mesela işten izin alıp imza atmaya gidemiyorum. Patronum izin vermiyor. 3 katlı işyeri ben 3 kat sürekli iniyorum, çıkıyorum. Çok yoruluyorum kalbimde de problem var zaten.

Sasan: Dışarıda alışveriş merkezinde nerelisin diye soruyorlar, İran diyorum, hemen evet şeriat var değil mi orada, kadınlar da kapanmak zorunda, burası daha güzel değil mi diyor. Yok bence hiçbir farkı. Orada kadınlar kapanmak zorunda ama burada isteyerek kapanıyorlar, bunu düşünmüyor.

Cansu: Birleşmiş Milletler yeterli değil, çok fazla mülteci var, biz neler yapabiliriz bunu da konuşsak aslında. Psikolojik destek bile olsa aslında yeterli bence.

Salon: Ev veriyor mu Birleşmiş Milletler?

Maryam: Hayır vermiyor.

Burada, Ankara'ya gelince kalabildiğiniz bir yer var mı?

Maryam: Hayır yok. Hemen tekrar Kayseri'ye döneceğiz.

Evren: Bu aslında doğrudan Birleşmiş Milletlerle ilgili değil. Hükümetin belirlediği iller var. Seni bir ülke kabul ediyorsa o ülkenin her karışında sığınmacı olabilmelisin. Sadece belli illerde değil bence.

Sasan: Tabi doğru söylüyorsun. Kayseri değil de İzmir, Ankara, İstanbul'da kalabilmeliyiz.

Nevin: İran'daki hayatından bahsedebilir misin? Kadın eşcinsel olmak nasıldı orada?

Maryam: Her şey yolunda olsaydı zaten buraya gelmezdik. Lezbiyenler geylerden daha zor görünürler. Geyler belli olabiliyor. Ama kadınlar belli olamaz. Konuşacak kimseyi bulamazsın, yani İran'da tamamen yalnızsın. Kendi kendinesin. Başka lezbiyenleri bulamıyorsun. Çarşafı dolaşıyorsun ve gözerlinden lezbiyen olup olmadığı anlayamıyor tahmin edebileceğiniz gibi. Kadınları evlenmeye zorluyorlar hemen bir de. Evlendikten sonra cehennem hayatı yaşıyor bir lezbiyen İran'da. İdam etme de var İran'da biliyorsunuz. Eşcinsel olduğun bilinirse öldürülüyorsun. Halka kötü göstermek için de küçük çocuklara tecavüz ettiler diyorlar, haberlerde hem eşcinsel hem de yaşı küçük birine tecavüz etti diye halkı kıskırtıyorlar. İdam edilmen gerektiğini anlatıyorlar. Lezbiyen kadınları yakaladıklarında da hapisanelerde tecavüz durumu var. Hem de bir kere değil birçok kere. Geylere direk transeksüel muamelesi yapılıyor. Ameliyat olması için baskı yapıyorlar.

Sasan: Evet geyleleri ameliyat için zorluyorlar. Daha kolay yaşayabilmek için geyleler de kabul ediyorlar bunu.

Barış: Çünkü toplumun gözünde daha iyi. Normalleştirmeye çalışıyorlar seni. Toplumsal rollere brnmelisin diyorlar. Bir erkekle beraber olmak için kadın olmalısın onların gözünde.

Nevin: İnan'a gidip gelme durumu yok değil mi?

Sasan: Hayır yok. Ailelerle de "ben iyiyim, hâlâ yaşıyorum" diye telefonda konuşuyoruz. Fazla konuşamıyoruz açıkçası.

Cem: Dini inancınız var mı?

Sasan: Ben sadece Allah'a inanıyorum. Bir yaratıcı var benim için ama dinim yok.

Maryam: Hayır yok.

Roodabeh: Beni kabul etmeyen dinleri ben de kabul etmiyorum.

Sasan: Biz bugün sorunlarımızın bir kısmını anlattık aslında burada. Daha konuşmaya kalsak bir günde bitmez. O kadar çok problemimiz var ki.

Roodabeh: İnan'da kadınlar kapalı kalmak zorunda ama Türkiye'de kadınlar kendisi istiyor, kapanmak istiyor. Her Şeyi yapmak istiyorlar böylece orada baskıdan dolayı. Türkiye'de geyleler kendilerini belli etmiyorlar. Ama İnan'da çok farklı. Gündüz erkek gibi ama akşam makyaj yapıyor erkekler burada. Çok gördüm. Böyle konularda farklılıklar var İnan ve Türkiye arasında ama diğer türlü baskıyla ilgili hiçbir fark yok. Umarım biran önce üçüncü ülkeye geçiş yapabiliriz ve bu psikolojiden kurtulabiliriz

Eşcinsel&Tutsak Olmak

Benim cezaevi deneyimim bir aşk hikâyesiyle başlıyor öncelikle. Neler olduğunu, nasıl cezaevine girdiğimi, cezaevindeki günlerimi ve eşcinsel, travesti, transeksüel bireylerin cezaevlerinde neler yaşadıklarına dair deneyim aktarımı yapacağım.

Konuşmacı Buse Kılıçkaya, cezaevi deneyimini 21 Eylül 2008'de Ankara'da Cafe Orta Dünya'da anlattı.

21-22 yaşlarındaydım, bir sevgilim vardı, seksi işçiliği yapmıyordum ancak seks işçiliği yaparken tanıştığım bir birliktelikti, tabii ki birlikte olduğum insan benim seks işçiliği yapmama dayanamıyordu ve sürekli "Bırak, dayanamıyorum, bu benim için ağır bir travma" diyordu. Hayatını seks işçiliği ile geçindiren bir insandım ve bırakma kararı benim için çok zorlu ve ciddi bir karardı. O çok sevdiğim ve değer verdiğim bir insandı ve her ne olursa olsun bırakmaya karar verdim böylece. O dönemlerde biraz daha lüks bir evde yaşıyorduk ama seksi işçiliğini bırakınca daha muhafazakâr bir çevrede ve kısıtlı bir evde yaşamaya karar verdik. Çok güzel ilişkiydi, hayatımdaki en güzel aşklardan bir tanesiydi. Yeri geldi aç kaldık, yeri geldi susuz kaldık, hastalandık ama hiç birbirimizi bırakmadık o süreçte. Her konuda birbirimize göğüs gerdik. Bir hafta boyunca bir kesme şekerle idare ettiğimiz günleri bilirim. O hasta iken yalnızca tarhana çorbası yapıp "Ben içtim hayatım, sen ye" dediğim bir aşk bu. Sonrasında birlikte olduğum kişi bana yetemediğini düşündüğü için yanlış bir işe karışıyor, Buse'yi daha rahat ettireyim diye, bu yanlış iş dediğim de sahte dolar işi.

nerden kazanıyorsun diye sormuyordum

Evin içerisine artık para geliyor, rahat da yaşamaya başladık ama bu para nerden geliyor, soruyorsun, "Sen karışma" yanıtını alıyorsun. Sonuçta hani erkek bakış açısıyla yaşamaya alışılmış, ben o dönemlerde erkekliği ve kadınlığı sorguluyor da değildim ve öğretilenler vardı, öğretiler içerisinde kadın evinde oturur, erkek ona bakmakla yükümlüdür de vardı ve çevremde baktığım roller de hep bu şekildedeydi. Çevremdeki kadınlıklara bakarak yaşadığım için bu hiç de problem değildi. Erkek izin vermiyorsa vermiyordur ve daha fazla sorgulanması da gerekmez düşüncesi içerisindeydim. Şu anda öyle bir düşünce içerisinde değilim. Bir süre sonra beni doğum günümde annelere götürmek istediğini söyledi, uzun süreden beri annelere gitmek istiyordum ve gidemiyordum. "Beraber gidelim, annenleri gör, sana verdiğim sözü yerine getireyim" dedi. Bir de "araba kiraladım" dedi. Yeni yılı annelerde geçirdik böylece. "Ablanlara da götüreyim seni, bütün istediklerini yerine getireyim sonrasında da İstanbul'a geri döneriz" dedi. Ben de ah ne güzel olur, bu kadar sıkıntımız da kalmadı artık, düzene giriyoruz, eşimin sevgisi ve benim ona olan sevgim çok güzel derken Çorum'da, arkadaşını da

arabaya almıştı bir tane, ben yorulunca o kullanır demişti, yola çıktık. Çorum'da derken polisler yolumuzu çevirdi, apar topar gözaltına alındık. Hayatımda ilk cezaevi deneyimimdi. Götürüldüm ve yargılanmaya başladık, ifadeler, nezarethaneler...

ilk cezaevi deneyimi

İlk arayacağım kişi annemdi, "anne bir şey anlatmıyorlar, yargılanacaksınız diyorlar" dedim. Erkek arkadaşım ve arkadaşı her şeyi itiraf etmiş, biz evet böyle böyle bir işin içindeydik diye, ben de bu yargılamanın içerisine böylece dâhil oldum, mahkemeye çıkartıldım, mahkeme tutuklanmamızı talep etti. Bu da benim hayatımdaki ilk cezaevi deneyimimdi. Zor bir süreç, yıllarca çok güvendiğin, birlikte yaşadığın, omuz dayadığın insandan böyle bir şey gelmesi. Beni üzmedi, bunu benim için yapması, beni seks işçiliği üzerinden var etmeyip, böyle bir mücadele vermesi beni mutlu da etmişti açıkçası. Ama hayatımdaki ilk karakol, ilk demir parmaklıklarla karşılaşmamdı ve çok zordu. Cezaevine girdiğim zaman, hâlâ inanmıyordum, demir kapılar, sesler... Hâlâ mesela demir kapılara karşı irkilirim. Ben cezaevindeydim, karşılıklıydı koşullarımız ve birbirimizi görüyorduk. Anneler geldi ziyaretimize ikinci gün. Annelerle görüştüğümde sonra biraz daha rahatlamıştım. Buradan çıkacağım ve suçsuzum düşüncesi vardı. Bir soba, dört beş tane ranza... Ayrı bir yere koymuşlardı beni, soba tütüyor, nerde olduğunu bilmiyorsun, ben neden buradayım diye sorguluyorsun, yalnızsın, sabaha kadar uyumamıştım bu nedenle. Ertesi gün bir gardiyanın tacizine uğradım akşama doğru, "gel, yukarıda televizyon seyredelim" dedi. Küçük bir cezaeviydi girdiğim, Alaca cezaeviydi. Daha çok ürkmüştüm, kendimi daha çok savunmasız hissetmişim, demir kapılar, duvarlar, ranzalar ve ben. Bağırırsam ne olur, nereye gider ses? Uyumamıştım, ranzanın bir köşesinde bacaklarımı kolumun arasına alıp oturmuş ve ağlamıştım sabaha kadar. Ertesi gün sevgilime pencereden görüşebildiğim için bu olayı anlatmıştım ve bir sonraki gün sayım vermemişlerdi. Baktılar ki olay ciddi boyutta, ben de sonuna kadar savunacağım, bizi Sungurlu Cezaevine götürdüler. Sungurlu Cezaevinde üst araması yapılıyor ama tamamen çıplak yapılıyor, arayacak kişilerin hepsi de erkek gardiyanlar. Sevgilimi aldılar bir kenara, oradan bana "Buse kesinlikle soyunmayacaksın, bunlara teslim olmayacaksın, soyundurmam ben seni" diyor, orada gardiyanlarla tartışmaya başladı, ben de "merak etme soyunmayacağım, sonuna kadar da direneceğim" sözü verdim, rahatladı, onları alıp götürdüler bir yere yerleştirdiler. Benim aranmam geldiğinde soyunacaksın dediler elbette, ben de aranmak istemiyorum, soyunmayacağım diye direttim. Müdürü çağırtırdım, transeksüel olduğumu söyledim, erkeklerin aramasının benim için yıpratıcı olduğunu, benim bedenimin birileri tarafından kontrol edilip aranmasının benim açımdan çok acı verici olacağını söyledim ve "ne yapacağız, senin aranman gerekiyor" dediklerinde doktor kontrolü altında aranmayı kabul ettim.

tek kişilik hücre

Sonra beni tek kişilik bir hücreye yerleştirdiler, beton yatak, beton yatak üzerinde pis bir yatak, yatağın üzerinde kahverengi, üzerinde armalı bir battaniye. Bir duvarla tuvaletin ayrılmış, iğrenç bir kokunun içerisinde yaşa diyorlar sana, tamamen bunalıma girdim. Bunu yaşamamın benim insanlığımı kaybettiğini düşünmeye başladım, yemek yememeye başladım, ölüm bu noktada bir kurtuluştu, 7-8 gün yemek yemedim, psikolog geliyor, müdür geliyor ikna etmeye çalışıyor, duvarlarda önceden yatmış kişilerin yazılarını okuyordum, ulaşacağım kimse yoktu. Tek ulaşacağım yine ailemdi ve ben aileme durumuma ilişkin yazıyordum. Çok açık yazarsan durumunu bu mektup gitmeyecek demişlerdi. Sadece hatır sorma üzerinden mektup yaz demişlerdi. Ben de sadece sevgilime ve annelere hatır soran mektuplar yazıyordum.

savcı geldi, koğuşa yerleşebildim

Derken savcı durumun ciddiyetini anlamış, savcı geldi, "kalk ayağa" dediler savcı geldiğinde, benim ayağa kalkacak halim yok sendeliyorum, adam benim gözümün içerisine bakıyor, ben hiçbir şey söyleyemiyordum adama, sadece gözyaşı döküyordum. Durumum bu, bu insanlık mıdır, diyemiyordum sadece ağlıyordum. Sonra savcı "bunu bir koğuşa yerleştirin" dedi. O gün apar topar bir koğuşa yerleştirildim.

askerlerin yanında doktor anal muayene yaptı

Ertesi gün fotoğraf çekme, hastaneye gitme gibi şeyler başladı. Bunlar da travma yaratan şeylerdi, transeksüel olduğum için her girdiğim muayene odasında doktorların gülüşmeleri, insanların bakışlarıyla taciz edilmem çok bunaltan bir şeydi ve "ben transeksüelim, tek kişilik yerde tutuluyorum, durumum çok kötü, kendimi iyi hissetmiyorum" dediğimde bir doktor "anal muayene yapacağız parmakla" dedi. "Nasıl yani" dedim. Askerler orda bakıyorlar, doktor da "ben anal muayene yapmak istiyorum sana, pozisyonu al" dedi. Eldiveni taktı, benim için inanılmaz korkunç bir deneyimdi, terler döktüm ve sonra döndü "hayır sen daha önce hiç ilişkiye girmemişsin" dedi. "O yüzden ayrı yerde tutulacaksınız" dedi. Tekrar askerlerin içinde üstümü başımı giyindim. Hani bir yere kadar direniyorsun, bir noktadan sonra bu işkence bitsin ne yapıyorlarsa yapsınlar, ne kadar yatacaksam yatayım, diyorsun, biran önce buradan kurtulmalıyım diyorsun.

kaos gl'ye yazmak istedim

Kaos GL'yi o dönemler biliyordum ve mektup yazayım, durumumu anlatayım dedim ama adresi yoktu. En azından dergiler gönderirler demiştim. Ama bu olmadı. Ailem de adresini bulamadı.

1 ay kadar ben cezaevinde kaldım muayeneden sonra. Görüş günleri ailem ayrı tutulup herkesin görüşmesi bittikten sonra alınıyorlardı. Televizyonum vardı, mektup yazabiliyordum, ama yalnızdım. En azından aynı cezaevinde sevgilinizin olduğunu bilmek size bir güç veriyor ve onun sevgisiyle yaşayabiliyorsun.

kadın mahkumların dayanışması

Herkes banyosunu yaptıktan sonra hamam gibi bir yer vardı, yarım saat içerisinde duş alıp çıkmam söyleniyordu. İlk gittiğim günlerde elimizde para yoktu ve kadınlar koğuşundan benim geldiğimi duyunca şampuan, lif, sabun gibi ihtiyaçlarını gönderdiler, kadınların dayanışmasını gördüm yani. Bu beni mutlu etmişti.

mahkemede bekletiyorlar, insanlar seyrediyordu

Mahkeme sürecinde arkadaşlarım hayır bunun suçu yok deseler de, dört beş kişi sürekli gözümün içine bakıyordu, ne dediklerini bile anlamıyordum, hâkimlerin savcılarını o maddeli konuşmalarını anlamıyordum ve çözemiyordum. Mahkeme bittiğinde bir süre bekletiyorlardı, insanlar da seyrediyorlardı, bir transeksüel geldi diye herkes duymuştu. Bir kadın geldi, farkına varmadan yanıma oturdu, sonra kadının kulağına birisi bir şey söyledi, kadın bir anda panikledi, kalktı ve kaçtı, transeksüel olduğum söylenmişti, kadın da bilmiyor tabii, artık dönme mi dediler, ne dediler bilmiyorum. Böyle günler yaşadım ve üç aylık yargılamanın sonunda ben cezaevinden çıktım. Çıktığımı da anlamadım, tahliye demiş hâkim, ben hâlâ durumum çok kötü diye anlatmaya çalışıyorum, neyse çıktığımda rüya gibiydi.

nihayet tahliye oldum

Ailede çok sevilen bir insanım, bütün akrabalarım gelmişti, bu beni çok mutlu etmişti, hepsine sarıldım ve dışarıda olduğumu anlayamamıştım, sevgilim ve o arkadaşı da çıkmıştı, hâlâ gardiyanlar var ve ben hâlâ sevgilime sarılamıyorum, o da benim için zor bir andı. Sevgilim bir transeksüelle birlikte olduğu için sorunlar yaşamıştı, cezaevi içinde bir transeksüelin sevgilisi olduğu dağılmıştı kulaktan kulağa. Çıktığımda iki yıl yedi ay

ceza aldığımızı ve bunu temyize verilmesi gerektiğini ve yargı süreci olduğunu öğrendik, gittik temyize verdik işlemler başladı.

tecridin gerekçesi olamaz

Bu deneyimimi ilk kez 2003 yılında Kaos GL'nin sempozyumunda anlattım. O dönemde şunları yaşadım, tecridin insanların hayatında çok ciddi problemler yaşattığını, bir insanın tek kişilik koşullarda ve hücrelerde tutularak insansızlaştırılması, onursuzlaştırılmasının, bütün hayatında çok ciddi olumsuz yansımaları olduğunu farkına vardım. Ne olursa olsun, kimin ne suçu olursa olsun tecridin bir insanlık suçu olduğunu bütün kalbimle söyleyebilirim. Bizler doğarken suçlarla doğmuyoruz. Bir şekilde suçlara itiliyoruz ve bu suçların içerisinde kendi yaşamlarımızı kaybettirilmeye yönelik suçlar işleniyor, aslında bunun farkında değiliz. Çevre, şartlar ve yaşatılanlar, görüşlerimiz bizi cezaevlerine sokabiliyor. Cezaevleri biraz bilmediğimiz bir dünya. Binlerce insan içeride.

özgürlük mücadelesi verirken yeniden cezaevine

Cezaevinde dayanışma, mektup çok önemli. Bana gelen mektupları belki on defa okudum orada. Yalnızlık çok zor. En son da işte 2008 Ocak ayında cezaevine girdim. Bir gün evdeyim, o gün de toplantım vardı, bahane arıyorum gitmemek için, evde kalasım var, kafamı dinlerim diyorum. Polis geldi bir kâğıtla bu olaydan 7 yıl sonra. Ceza yatacaksınız diyor kâğıtta, üç ay on beş gün. Tabii ben bunu anlamadım o an. Üç ay on beş gün bana yıllar gibi geldi o an, o tramvayı yıllar önce yaşamıştım çünkü. Ben bunu tekrar nasıl yaşarım diye düşünmeye başladım, Pembe Hayat'ın avukatı Senem Doğanoğlu'na telefon açtım hemen, "Senem böyle böyle yazan bir kâğıt geldi, ben ceza mı yatacağım, yatmayacağım ama yatacağım gibi mi görünüyor" dedim. O da "Sen dur, ben hemen yanına geliyorum" dedi. Geldi eve, "yatacak mıyım" dedim, O da "yatacaksın" dedi ben ağlamaya başladım. Benim için çok zor bir durumdu. Şöyle bir zorluğu vardı artık ekstradan, özgürlük mücadelesi veren bir insanım ve özgürlüğüme çok düşkünüm, hayatımın içerisinde özgürlüklerin mücadelesini verirken tekrar öyle bir yere kapatılmam benim için ayrıca zor olacaktı.

Derken Umut (Güner), Selaylar, bir, iki derken evin içi kalabalıklaştı, hepimiz ağlıyoruz ama Ahmet Kaya'nın kasetini koymuştuk, ağlıyoruz hepimiz. Barış (Sulu) ona keza, Barış inanamıyor, çünkü biz Barışla ev arkadaşıyız ve sürekli yan yanayız, bütün acımızı, tatlimızı sürekli beraber paylaşıyoruz, biz birbirimiz gözüne baktıkça doluyoruz. Ne yapalım ne yapalım derken, bu süreyi dolu dolu değerlendirelim dedik. Hrant Dink'in cenaze törenine gidecektim, 18'inde de teslim olmam gerekiyordu. Ben de ne olursa olsun 19'unda teslim olacağım dedim bu vesileyle.

Sonrasında cezaevinden arkadaşlara mektup yazıldı, cezaevinde birkaç arkadaş vardı "Buse lütfen 18'inde teslim ol, yanımıza gelmenin tek yöntemi budur" dediklerinde ben de, tamam bu hayalimi de diğer seneye erteleyeyim, teslim olayım dedim.

dayanışmayı gördüm, biz bir aileydik

O süre zarfında şunu çok iyi gördüm; ben artık yalnız değildim çok kalabalık bir ailem vardı, 18'ine göre yaşadığım süre, örgütlü olmanın, örgütlenmenin, mücadele vermenin ne kadar önemli olduğunu gösteren bir süreydi. Evet, biz belki birçoğumuz birbirimizi çoğu zaman göremiyoruz ama yaşadığımız olaylar, yaşadığımız hayat birbirine çok benzer. Bu ülkede yaşarken hepimiz aynı baskılanmayı, aynı yansımaya buluyoruz bir şekliyle, ucundan kenarından bir şekliyle yaşatılıyor.

Biz bir hafta boyunca her gün içtik, her gün ağlaşmalar, görüşmeler, konuşmalar, o aile gittikçe büyüyordu, her geçen gün daha da kalabalıklaşıyordu. "Buse sen özgürlüğü içine sindirmiş bir insansın ve hayatı nerde olursan ol yaşarsın" demeye başladım kendime. Arkadaşlarımın gözyaşları artık beni üzmeğe başlamıştı ve artık ben onları

teskin etmeye başlamıştım, “ya arkadaşlar bir şey değil, üç ay on beş gün çıkıp geleceğim” diyordum. Sonrasında bir an önce gideyim de geleyim artık, lanet olsun, insanların durumunu, ruh halini gördükçe. Herkes, dernekle ilgili ne yapacağız, nasıl olacak diye soruyordu. Pembe Hayat'ın hiyerarşik bir örgütlenmesi yok ve bunun için çabalayan bir derneğiz, Buse cezaevine girdiğinde Pembe Hayat yürüyecek mi, arkamızdaki arkadaşlar bunu sürdürebilecek mi... Sürdürmenin ne kadar önemli olduğunun bilincine varmaları açısından çok önemliydi bu süreç ki onların hepsine tek tek teşekkür ediyorum. Pembe Hayat belki haftada üç gün kapıları açıldı ama yürüttüler, vergi borçları, elektriği, kirası, şunları, bunları ödendi, güzel bir dayanışma sergilendi.

moderndi ama yine tek kişilik hücreydi

Cezaevine girme sürecimi anlatayım. Cezaevine araba yaklaşılmaya başladığında bu arabanın lastikleri keşke arka arkaya dönse diye düşündüm. O kadar kendimi kötü hissediyordum, belli etmiyorduk birbirimize, en azından dinleneceksin üç ay diyorlardı, tatil yapacaksın diyorlardı ama öyle olmuyor. Tek travmam soyundurulmamdı benim, cezaevine nasıl gireceğimi düşünüyordum. Kadını ve benim bedenime benim istemim dışında herhangi bir insanın dokunması beni rahatsız eden bir şey. Birçok gelişmiş alet var ve hâlâ bu yapılıyor. Direndim ve sadece üst tarafımı açmam söylendi, eşofmanlarımı indirmedi, eşyalarımı seçerken cihazlar ötmesin diye özellikle seçmiştim. Yine tek kişilik bir hücreye götürüldüm. Orada arkadaşlarımdan ayrılmak çok zordu, Selay, Senem, Tuna vardı. Girdim cezaevine ama çok zordu benim için. Burası biraz daha moderndi ama ne olursa olsun yine tek kişiydim.

Gardiyanlar cezaevine bir transeksüelin geldiğini duymuşlar ve herkes gelip bakıp gidiyordu. O demir kapı her açıldığında yatağımdan fırlıyordum, çok rahatsız ediciydi. Dediğim gibi Hrant Dink'in ölüm yıldönümüydü, arkadaşlarım şu an şuradadır, şunları yapıyorlardı diye onları düşünmeye çalışıyordum. Orada 22 gün tutuldum. 22 gün boyunca havalandırma hakkım yoktu, dışarı çıkartılmıyordum, Çorum'da da böyleydi, koydukları yer erkeklerin kısmıydı. Sadece kütüphanesinden istediğim zaman yararlanabiliyordum. Her görüşe çıktığımda, her avukatım geldiğinde üstüm aranıyordu, taciz eder gibi arandığı da oluyordu. Kimlikteki isimle hitap ediliyordum, bu benim için çok sorunlu bir şeydi. Bunları müdürle konuşmak için dilekçe yazdım ve anlattım. Sonrasında ismimin Buse olarak söylenmesinde bir sakınca olmadığını söylediler ama bazıları inadına söylüyorlardı zaman zaman. Mazgal dedikleri küçük bir yer var ve oradan insanlığını unutturacak bir şekilde yemekler veriyorlar. İlk girdiğimde bizim arkadaşlardan yemek vesaire bir şeyler geldi, aslında yasakmış ama gardiyanlarla araları çok iyi olduğu için gönderiyorlar. Gün boyu yemek yememişim aslında çok ciddi derecede sıkıntılıydım. Cezaevine girdiğim akşam karnımın acıktığını hissettim artık. Arkadaşların yolladığı bir pet şişede deterjan göndermişler, ben onu meyve suyu diye o dalgınlıkla iç ve istifra etmeye başla, sonrasında üç dört gün yemek yiyemedim midem kötü oldu.

cezaevinde mektup almak gibisi yok

Sonrasında alışmaya başladım, ben buraya kendimi alıştırmak zorundayım, “üç ay on beş gün yatacağım burada ne yapabilirim önüme koymam gerekiyor” dedim. Artık ben daha güçlüydüm. Örgütlü mücadelenin içerisinde geliyordum ve arkadaşlarımdan beni yalnız bırakmayacaklarının çok farkındaydım. Her şeyden önce güvendiğim insanlardan bir tanesi Selay'dı. Benim için dost denilebilecek bir kişi. Cezaevine girdiğim günden, cezaevinden çıktığım güne kadar hiç yalnız bırakmayan kişilerden bir tanesiydi. Yağmur yağıyor, bir gün ziyaretçim gelmemiş ve ben o kadar ziyaretçimin gelmesine alışmışım ki, mektubu geldi Selay'ın. “Ben bugün oradaydım, sen beni görmedin ama” diye yazması çok güzeldi. İnsanın hayatında dostlar çok önemli. Hele de gerçekten doğru bir eksende yürüyorsan bu daha önemli.

“sizin güvenliğinizi sağlayamıyoruz”

İnanılmaz mektuplar geldi, inanılmaz zor şeyler yaşadık. Ben 22 gün tek başına kaldıktan sonra orada mücadeleyle arkadaşlarımın yanına geçtim. Transeksüeller üç kişilik ve en köşedeki koşullardan yararlandırılıyordu. Bir araya getirilmiyorlardı. Dokuz kişilik koşullar da vardı ama açmıyorlardı. Her şey için bir gerekçe gösteriyorlardı. Ben arkadaşlarımın yanına geldiğimde daha da rahatlamıştım. Artık onlarla sabahlara kadar oturup çok güzel paylaşımlarda bulunabiliyorduk. Diğer koşullardaki arkadaşlarımızla konuşabiliyorduk. Volta atıyorduk, okuma yazma bilmeyen iki arkadaşımız vardı onlara okuma yazma öğretebiliyorduk. İnsanın hayatındaki en önemli şeylerden bir tanesi eğitim hakkıdır. Orada eğitim hakkı bir transeksüel olduğun için göz ardı edilebiliyordu. Herkes haftada üç dört gün okuma yazma kursuna gidebilirken transeksüel arkadaşlara haftada bir gün veriliyordu. Gerekçe olarak da “sizin güvenliğinizi sağlayamıyoruz” deniliyordu. Ama biryandan da sınavlara 30 tane öğrencinin içerisinde sokabiliyorlardı. Ben bunları müdürle konuştum ve cezaevinde mücadele başladı. Ben çıkacaktım ama birçok arkadaşım orada kalacaktı, kimisi 8 yıl, kimisi 10 yıl, kimisi 30 yıl ceza almış insanlardı. Sorgulayan bir hale gelmiştik. Müdüre dilekçe yazabiliyorduk. Çok da iyi bir diyalogumuz gelişti müdürle. Kendi içimizde tartışmalarımız da oluyordu zaman zaman ve cezaevi içinden korunan bir transeksüel olduğunu da öğrendik, sürekli neler konuşuluyor, neler yapılıyor direk bilgilerin dışarı çıktığının farkına vardık. Bizim için bu problem değildi ama içimizde bir transeksüelin böyle davranış sergilemesi hoş değildi.

Ne olursa olsun komün yaşıyorduk. Çünkü birçok arkadaşımızın parası gelmiyordu ve benim paramın olduğu yerde onların parasının olmaması beni üzen bir şeydi. Para gelen iki üç arkadaş vardı ve diğer arkadaşların bir sigara bile alacak durumu yoktu. Mektuplarımızı bile paylaşıyorduk. Bir iki tahliyemiz oldu, zılgıtlarla uğurladık. Mektuplar bekledik o arkadaşlardan ama dışarıda başka bir hayat var elbette.

Bir arkadaşın lafı var cezaevinde olan beni çok etkilemişti, “sanki burada doğmuşum büyümüşüm, dışarıda nasıl bir hayat var, hayat var mı acaba bilmiyorum” diye. Orada durmak artık onu dışarıdan o kadar koparan bir durum olmuş ki, dışarıda bir yaşamın olduğunu farkında bile değil. Onun için yaşam sadece gökyüzünden ibaret, uçan kuşlardan. Onun için gezmeye gitmek, sosyalleşmek, koşuştundan revire gitmek kadar bir şey. Onu bu mutlu edebiliyor.

eşcinsel veya transsan tecride

Bir transeksüel için cezaevinde olmak çok zor bir şey. Ben asla cezaevine gireceğim diye düşünmedim mesela. Ama hayat seni her yere sürükleyebiliyor... Anlattıklarımın içerisinden birçok hikâye çıkarılabilir. Her birey için çok zordur cezaevinde olmak ama açık olan gey, lezbiyen, biseksüel, travesti ve transeksüelleri için daha da zor. Açık olduğu bilinen LGBTT kişilerin tamamen tecrit altında tutulduğu bir yer cezaevleri. Hiç aklımın ucundan geçmezdi cezaevine gireceğim. Suçlu kim ortada...

Eşcinsel&HIV+ Olmak

Türkiye’de eşcinsel olmanın farklı hallerini konuştuk. Belki de en son hallerinden biri de pozitif olma hali. Kaos GL olarak Gökkuşuğu Projesi sırasında bu zorluğu kurumsal olarak da yaşadık. Eşcinseller toplumda görünür olamıyorlar, pozitif eşcinseller de eşcinsel topluluk içinde görünür olamıyorlar. Türkiye’de Eşcinsel Olmak söyleşileri kapsamında iki söyleşi yaptık pozitif ve eşcinsel olmak ile pozitif ve transeksüel olmak üzerine.

Akın Rüzgar, 18 Kasım 2008’de, Kaos Kültür Merkezi’nde bir eşcinsel olarak HIV ile enfekte olduğu süreci öncesi ve sonrasıyla birlikte anlattı.

Türkiye’de ya da dünyada eşcinsel olmak ile ilgili sizin bu alandaki çalışmalarınızdan dolayı çok fazla deneyiminiz var. Çok fazla eşcinselin yaşadıkları şeyleri biliyorsunuz. Benim özelimde de, yani ben de eşcinsel olduğumu anladıktan sonra ergenlikle birlikte vs. tabi süreç çok zor işledi. Hepimizin yaşadığı gibi ya da birçoğumuzun yaşadığı gibi. En yakınlarınız ile paylaşmadığınız çok özel bir durumunuz olduğunu biliyorsunuz. Etrafınızda erkek arkadaşlarınız var. Kız arkadaşlarınız var. Ve kimseyle paylaşamıyorsunuz. İlk dönemler için bu böyle. Bir de ben otokontrolü çok yüksek bir insan olduğum için yani görüntü itibari ile bunu yansıtmadığım için açıkçası ne ailemde ne de sosyal çevremde eşcinsel olmam ile ilgili bir sorun yaşamadım. Çünkü eşcinsel olduğumu bilmediler. Sadece yakın arkadaşlarım ile paylaştım bunu. Bunlar heteroseksüel olanlar veya eşcinsel ortamlarda tanıdığım insanlar olabildiler. Üniversitede arkadaşlarım oldu. Duruş itibari ile bir eşcinsel olarak kendimi kabul ettirdim. Bunun benim hayatımda olumsuz bir yansımaları olmadı. Birçok evli barklı arkadaşlarım var ve eşcinsel olmam ile ilgili hiçbir problem olmadı onlarla olan ilişkilerimde. Onlarla sohbet ettik. Ben kendi erkek arkadaşlarımı onlara anlattım. Bir sorun olmadı. Ama tabi ki bu sırrı taşımak her zaman, yaşam boyu güç oldu. İlk dönemler bu daha da belirgindi.

Tabii HIV, biliyorduk hepimiz böyle bir gerçeğin varlığını ama görmezden geliyorduk. Korunma bilinci çok fazla yoktu bende. Gey barlarda HIV+ olduğunu duyduğum insanlar oluyordu. Bu çok kolay yayılabilecek, dedikoduya çok açık bir bilgi olduğu için birinin duyması ile herkes onun ne olduğunu öğrenebiliyordu. Ama yine de görmezden gelebiliyordum bu riski. Çok eşli de bir hayat sürmek durumunda oldum çoğu zaman. Ve HIV ile enfekte olduğumu öğrendim 5 yıl önce. Öğrendikten sonra benim hayatımda tamamen bir çöküş oldu aslında. Çünkü eşcinsellikle ilgili kendimi daha tam çözemiştim. Yani eşcinsel kimliğim ile çok barışık değildim. Tekrar dünyaya gelsem, belki birçoğunuz eşcinsel olmak isterim dersiniz ama ben hâlâ da heteroseksüel olmayı tercih ederim diyebilirim. Hâlâ bunu diyebilirim maalesef ki. HIV+ olduğumu öğrendikten sonra dediğim gibi çöktüm ve ben 3 yıl tedaviyi reddettim. Hatta ölüm noktasına kadar geldim. Tedaviye başladığımda ben AIDS evresindeydim. 40 kiloya düşmüştüm ve yatalaktım. Tedaviyi niye reddettiğimin altında aslında eşcinsel olmak çok önemli bir

başlık çünkü ailemden gizlediğim veya sosyal çevremden gizlediğim eşcinselliğimi deşifre eden bir hastalığım vardı. Zihnimde bu şekildeydi bu. Tedaviyi reddetmemin sebebi belki de eşcinsel olmamdı özünde. Çalışma hayatını bıraktım. Sosyal yaşamı bıraktım. O 3 yıl içerisinde. Her gün biraz daha eriyordum. Zayıflıyordum ama kimseyle de bunu paylaşmıyordum. Hatta eşcinsel olduğum bilen sosyal çevremdeki arkadaşlarımla dahi. 3 yılın sonunda artık görünür bir hal aldıktan sonra HIV+'liğim yani o AIDS'in vermiş olduğu, ileri evrenin vermiş olduğu görünürlük, 15-20 kilo kaybı, akciğerlerde problemler, ağız içinde yaralar, mantarlar vs. falan o noktada artık HIV+ olduğumu, hayatımda kalan birkaç arkadaşım ki sosyal yaşamımı da dondurmuştum. Yani ölüme gidiyordum aslında. Ve ailem sonuçta benim HIV+ olduğumu öğrendi. Korktuğum gibi olmadı yaşantımdaki insanların bu duruma tepkisi. Hastanede yattım belli bir dönem. Ailem yanımda oldu. Arkadaşlarım sürekli ziyaretime geldi. Kimse bana bu virüsü nerden aldın demedi. Ya da eşcinselliğe atıfta bulunulmadı hiçbir şekilde. Hatta ve hatta bazı arkadaşlarımla aileleri de HIV+ olduğumu öğrendi. Bana diyorlardı ki "kim bilir hangi orospudan bunu aldın". Eşcinsel görünürlüğümün olmamasından kaynaklı olarak böyle bir durum vardı. Ama sonuçta ben eşcinsel olduğumu bildiğim için, HIV+ ile de çok yan yana giden bir konu olduğu için, dediğim gibi tedaviyi reddetmemin altında böyle bir neden oldu.

Ali: Ailenin de sormaması arkadaşlarının aileleri gibi düşünmesinden mi kaynaklanıyor?

Yoksa yüzleşmek istemediği için mi?

Çok da aslında öyle olmayabilir. Aslında orası bir muamma. Yüzleşmeyi istememe ihtimali bence %60-70 gibi olabilir. Sonuçta bir anne evladının ne olduğunu, ne kadar yansıtmıyorsa yansıtmazın anlar, benim hiç kız arkadaşım olmadı. Eve getirip de tanıştırdığım özel bir kız arkadaşım. Sonuçta insanlar bir şeyleri tahmin edebiliyorlardır ama bu paylaşım olmadı aramızda. Bu da beni rahatlatmış açıkçası. Çünkü bu durumundan ötürü, HIV+ olmamdan ötürü eşcinselliğimin deşifre olmasını istemezdim. Böyle de olmadı çok şükür ki. Çünkü daha zorlu bir durum olurdu. Mesela benim ailemin HIV+ olmamı kolaylıkla kabul etmesi, yani şimdi bunu düşünüyorum; mesela eşcinselim desem onlara bu onlar için çok daha zor olabilir. HIV+ olmasam yani sadece eşcinsel olsam çok daha zor olabilir. Sadece HIV+ olsam bu daha kolay. Hem HIV+ hem eşcinsel olmak çok daha ağır olabilir böyle bir paylaşım bir aile için. Tedavi sürecinde de dediğim gibi eşcinsellik konusu konuşulmadı hastanede vs. Çünkü bunu yansıtmadığım sürece çok da sorgulamıyorlar. Sorgulasalar da reddedebiliyorsun. O yüzden o tarafı ile de çok ciddi bir sorun yaşamadım. Tabi bunlar benim özelimde olan şeyler. Belki birazdan tanıdığım diğer HIV pozitiflerin yaşadıkları daha sıkıntılı süreçler var onları paylaşabiliriz.

Ali: Barlardan bahsetmek istiyorum. Biliyordun HIV'i, duyuyordun ama kendi ilişkilerimde, pratiklerimde bağlantılandırmıyordum dedin. Fakat barda bir iki kişi duyuyordu bir şekilde kulaktan kulağa gidiyor dedin. Aynı ortamları paylaşıyordun. Örneğin yüzlerce insan şu ya da bu eşcinsel HIV+ miş diye. Burada nasıl bir şey kuruyordun? Nasıl algılıyordun. Nasıl yaşıyordun bunu? Sen de bir eşcinsel olarak?

Ben nasıl bulaşır nasıl bulaşmaz vs. yani HIV konusunda bilgili bir insandım. Ama bilinçli tavır sergilemiyordum. Dolayısıyla o ortamlardaki HIV+ kişilerin varlığı, onlarla temas etmem beni çok da rahatsız etmiyordu. Böyle bir gerçek var. Böyle bir hastalık var. Böyle bir virüs var ve hani eşcinsellerde de fiziksel nedenlerden ötürü bu virüsün daha kolay yayılımı söz konusu. Yani anal ilişkiden kaynaklı olarak. Beni çok korkutuyordu bunun varlığı. Ürkütüyordu. Ürkütseydi keşke.

Buse: Korkutmamasının nedeni "bana bulaşmaz" düşüncesi miydi acaba?

Evet. Düşünmemek aslında. Çok da umursamamak. Bu biraz kişilik faktörleri ile de ilgili. Ben hayata dört elle sarılan, işte çok uzun yaşayayım çok güzel olsun her şey diye düşünen biri olmadım hiçbir zaman. Hani böyle vazgeçebiliyorum ben hayattan. Öyle bir tarafım da var benim. Belki biraz da onunla alakalı o. Hastalanırsam da hani ölü giderim gibi bir yaklaşım. Bu virüs herkeste olabilen bir virüs. Sonuçta birçoğumuzun uzun ilişkileri de oldu. Uzun ilişkilerde korunmuyoruz. En azından onlarda korunmuyoruz. Günü birlik ilişkilerde korunsak bile. Ama o insandan da bu virüsü alma ihtimalimiz var. Her gün biri ile birlikte olmak gerekmiyor bu virüsü almak için. Yani hayatında bir kişi ile birlikte olmuş ve bu virüsü taşıyan insanlar var.

Ali: Sanırım HIV+ ve eşcinsel olma hali bağlamında düşündüğümüzde, senin HIV+ olduğunu aile çevren, sağlıkçılar ve halen çalıştığın yerdeki insanlar biliyor.

Aslında hayatımın temelinde olan herkes biliyor. İşyerim, arkadaşlarım, ailem bütün yakın çevrem.

Ali: Peki aynı zamanda eşcinsel olduğunu bu çevrenin ne kadarı biliyor?

İşyerimin ve arkadaşlarımın hepsi. Ailem dışında herkes. Aslında ben şanslıyım. Her iki konu da zor konular. Eşcinsel olmayı da bu toplumda kabul ettirmek zor, HIV+ olmayı da. Ben gerçekten çok şanslı olduğumu düşünüyorum. Belki eşcinselliğimi ailem ile paylaşırsam onlar doğal karşılamayacaklar elbette ama ilişkimizi de çok olumsuz etkilemeyecek. Onu düşünebiliyorum zaman zaman ama ikisi ile yaşamak benim için zor değil. Mesela tedaviyi kabul ettikten sonra hayatımda her şey çok güzel gelişti. Çünkü ben aslında kendim ile barıştım. HIV ile barıştım, ailem ile barıştım. Ailemle ilişkilerim daha kötüydü geçmişte. O zamandan sonra benim aile ile ilişkilerim daha olumlu oldu. Öte yandan cinsel ilişkilerde HIV+ kişiler çok zorluk yaşarlar. Çünkü biri ile HIV+ olduğunuzu baştan paylaşırsanız arada duygusal bir bağ olmadığı için o ilişkinin devam etme ihtimali yoktur. Baştan paylaşmazsanız duygusal bağ olursa, ondan sonra söylerseniz o kişi kandırılmış gibi hisseder kendini ve yine problem yaşarsınız. Yani duygusal bir ilişki kurmak HIV+ kişiler için çok kolay olmuyor. Ama ben orda yine şanslıyım. Ben dört yıl cinsel hayatımı dondurmuştum. Bir buçuk senedir tekrar aktif cinsel hayatıma geri döndüm. Ve bu bir buçuk yıl zarfında güzel ilişkiler yaşadım. Her seferinde de cinsel ilişkiye girmeden önce HIV+ olduğumu bu kişiler söyledim. 6 kişiye söyledim bir buçuk senede. Reddedilmedim. Ben her şeyi bu kadar güzel anlatıyorum hani tabi ki bu benim özelimde yaşadığım şeyler. Ama diğer insanlar bunları böyle mi yaşıyor? Hayır. Geniş kitle bunları çok daha sorunlu yaşıyor.

Mesela bir kadının HIV tanısı alması ona aynı zaman da kötü kadın damgasını da vuruyor. Ben nasıl eşcinsel olduğumu ortaya çıkarabilecek bir durum olarak algılayıp korktuysam, bir kadın da "kötü kadın" damgası oluşturabilir korkusu. Ya da heteroseksüel erkek de "eşcinsel hastalığı" olarak algılandığı için, kendisini farklı bir yere koyarlar mı vs.

Umut: Sağlık profesyonelleri eşcinsellere ve heteroseksüel HIV+ kişilere eşit uzaklıkta durmadıkları gibi bir durum var. Mesela Türkiye'de kadınlar eşlerini aldatmazlar, tek eşlidir vs. HIV'i genelde hovarda koca bulaştırır. Türkiye'de böyle bir hikâye var. Mesela nedir o? "Mazlum kadın"dır. Ama o mazlum kadının yanına bir transeksüel, bir eşcinsel ya da bir seks işçisi olduğunda o mazlumluluğu olmuyor. Senin zihninde böyle bir bilgi olduğunda senin ona verdiğin hizmet de, heteroseksüel bir kadına verdiğin hizmette veya çocuk olduğunda, ya kan yolu ile bulaşacak, ya da ameliyat ile daha masum.

Burada mesela dini inançlar da çok etkili. HIV ilk çıktığı zaman Katolik kilisesi eşcinsel hastalığıdır diye bunu lanse etti. Tek çare tek eşliliktir vs. sloganlar. Gelenekçi toplum yapımızdan kaynaklı olarak da zaten eşcinselliğimizi de açık yaşıyorsanız hastaneden hizmet alırken HIV+ olmak sizi çok daha zor durumlar sokuyor. Hak etmiş muamelesi görüyorsunuz. Yabancı uyruklu kadınlar da bu damgayı yiyor. Romen uyruklu

bir Türk de hastaneye hizmet almaya gittiği zaman ona “sizin gibiler bu virüsü yayıyor” gibi hakarete varan sözler. Eşcinseller için de benzeri hakaretler olabiliyor. Bu sorunlar tabi daha belirgin bizde.

Umut: Tanıdığın eşcinsel HIV+ kişiler neler yaşıyorlar. Biraz da bundan bahsedebilir misin? Hangi alanlarda sıkıntı yaşıyorlar?

Pozitif Yaşam Derneği’nde tanıdım pek çok HIV pozitif eşcinseli. Birçoğu orada bile eşcinselliğini gizlemek zorunda hissedebiliyor. Bahsetmiyor, o konulara hiç girmiyorlar. Zaman içerisinde rahatlama oluyor. O güven sağlandıktan sonra, bizim oradaki ortamın rahatlığından sonra. Gelen bir kişi ben eşcinselim demiyor. Kötü muamele ile karşılaşacağını düşünüyor. Mesela travesti ve transeksüel bireyler için de aynı şey geçerli. Telefon edip “ben gelmek istiyorum” diyorlar. Ama bana orada farklı davranılır mı korkusu yaşıyor. Görünür eşcinsel olanlar çok ciddi sorunlar yaşıyorlar ama birçoğumuz eşcinselliğimiz gizli yaşadığımız, bunu paylaşmadığımız için hastanelerde de sorun yaşamıyoruz. Ama görünür olan, özellikle travesti ve transeksüeller hastanelerde çok ciddi problemler yaşıyorlar. Zaten bir çok travma yaşıyorlar ve HIV+ tanısı almak onlar için çok daha zor bir şey. İntihar eylemi daha fazla olabiliyor o grupta HIV tanısı ile birlikte. Kendi grubu içerisinde dışlanma çok daha fazla olabiliyor.

Umut: Sağlık sisteminden de bahsedebiliriz biraz belki. Tedavi sürecinde ilaç sisteminde bir kodlama olmaması. Devlet memuru olduğunda, mesela ben öğretmen isem reçetemi ve sevk kağıdımı geri mutemetime götürmek zorundayım. Bu sadece HIV-AIDS ile ilgili değil. Ben cinsel hastalıklarla ilgili bir sorun yaşadığımda bir eşcinsel olarak sosyal güvencemi kullanamayacağım anlamına gelir.

Evet. Emekli sandığı mensupları için bu sorun maalesef ki var. Pek çok HIV pozitif kişi sağlık sisteminden bu sebeple yararlanamıyor ve tedavisini dışarıdan karşılamak zorunda kalıyor. Bu da ciddi masraf oluyor kişiler için.

Eşcinsel örgütlerdeki eşcinsel HIV+ kişilerin tanılarını paylaşamamaları ve belki de en yoğun dışlanmanın yaşandığı yerler olması bence çok büyük bir soru işareti. Çünkü kendi sosyal grubunuzda bunu paylaşmıyorsunuz. Paylaşmıyorsunuz aslında. İşin başka bir boyutu bu. Aktif bir cinsel hayatınız var. Paylaştığınız zaman, bara gittiğiniz zaman, birisi ile seks yapmak istediğiniz zaman eğer tanınızı bilmiyorsa “aman dikkat” falan, “ondan uzak dur” mevzuları olabiliyor.

Umut: Oradaki diğer bir temel sıkıntı da eşcinsel örgütlerin bu konuda politikalarının olmaması. Bu pratikte yaşanan bir sorun. İstanbul’da Pozitif Yaşam Derneği var. Ankara’da İstanbul’da eşcinsel örgütleri var. Biz HIV+ eşcinsellere yönelik hiçbir danışmanlık vermiyoruz. Lambdaistanbul’un danışma hattı var bir yanda. Kaos GL’nin mail ile yüz yüze, telefon ile verdiği danışmanlıklar var. Ama bu konu HIV+ olma haline geldiğinde bu alanda bizim çok fazla eksikliğimiz var. Kim ile iletişim kuracağız? O kişiye nasıl yönlendireceğiz? HIV+ kişilerin isteklerini bir kısmı sosyal hizmetler ile ilgili. Sağlık hakkına erişim noktasında pozitif yaşam destek veriyor ama eşcinsel örgütler şu anda herhangi bir şekilde sosyal hizmet desteği vermiyorlar. Mesela Ankara’da HIV+ eşcinsellerin gidebileceği bir yer yok.

Bütün bu önyargıları kırmak için biraz da pozitiflerin görünür olması lazım. Mesela ben barda birisi ile tanıştım. HIV+ olduğumu söyledim. Bir arkadaşlık kurdum. Ertesi günü de anlatıyorum hani HIV+ arkadaşlara. Mesela onlar tedirgin oluyorlar bu duruma. HIV+ arkadaşlarım. Çünkü benimle bara gidip gelen insanlar. Kendi HIV tanılarının da deşifre olacağını düşünüp benim ile bara gitmeyi istemeyebiliyorlar. Ben kendi hayatımda çok normalleştirmeye çalışıyorum elimden geldiğince. Ama tabi onlarında haklı kaygıları var. İşyerlerine, sosyal yaşantılarına yansımaları istemiyorlar. Benim ailemde problem

yok. Birçoğunun ailesi bilmiyor. Sosyal çevresi bilmiyor vs. Bana HIV+ olmamı birisinin bilmesi bir olumsuz dönüş yaratamayacak durumda olduğu için rahatlıkla söyleyebiliyorum aslında.

Derneğe gelen gidenler içinde eşcinseller büyük kısmı oluşturuyor ve eşcinseller arasında bunu daha yaygın olduğunu söylediğimde rahatsız olurlar, HIV'nin eşcinsellik ile anılmasını istemiyorlar eşcinsel örgütler. Haklı gerekçeleri de var. Ama en azından biz kendi içimizde bu durumu konuşmalıyız, eşcinseller HIV riski altındalar. Bilinçlendirilmeleri gerekiyor. Korunma bilincinin yükseltilmesi gerekiyor. Bu konuda politika üretmek gerekiyor. Eşcinsel örgütlerin HIV ile anılmaktan korkmamaları gerekiyor.

Umut: Aslında HIV ile anılmaktan hiç kimsenin korkmaması gerekiyor. Heteroseksüeller bizimle karşılaştıklarında heteroseksüel olduklarını öğreniyor. HIV- kişiler de HIV+ kişiler ile karşılaştığında HIV- olduklarını fark ediyorlar. Ya da HIV+ ya da HIV- olduklarını anlamak için test yaptırmaları gerekiyor.

Mesela şu an Türkiye'de 3000 civarı kayıtlı HIV+ kişi var. Ama gerçek rakamın bunun on katı kadar olduğu düşünülüyor. Dolayısıyla on kat dışarıda HIV tansını bilmeyen insan var. Esas o insanlara ulaşmak gerekiyor. Onları kazanmak gerekiyor.

Buse: Bununla ilgili çalışmalar yürütmek ve LGBTT bireyleri bilinçlendirmek gerekiyor. Bilinçlendirirken de HIV+ veya HIV- olmanın kötü bir şey olmadığı söylememiz gerekiyor.

HIV ile ilgili doğru ve güncel bilgilere ulaşmak gerekiyor. Veriler sürekli değişiyor konuyla ilgili. Yani HIV'in artık kronik bir hastalık olduğu, düzenli tedavi ile birlikte normal yaşam sürelerini sağlıklı bir şekilde yaşayabileceklerini insanlara duyurmak gerekiyor. HIV zor bulaşan bir virüs. Zor bulaşmasaydı hepimiz bu virüsü alırdık. Çok eşli bir hayat sürdürdüğümüzden yola çıkarak herkes çapraz olarak bu virüs bulaşmış olmalıydı. Bu virüsün bilimsel olarak %3 civarında bulaşma riski var HIV+ birisi ile korunmasız seks yapılırsa. Anal ilişki için konuşuyorum. Pasif rol üstlenenin riski %3'tür. Aktif rol üstlenenin çok daha düşüktür. Heteroseksüellerde risk biraz daha düşüktür. Heteroseksüel erkeğin daha düşüktür kadına göre. Antiretroviral tedavi de çok önemli. Meksika konferansında korunma için hep kondom lanse edildi. Ama artık kondom=antiretroviral tedavi. Yani antiretroviral tedavi görmek kondom kadar güvenli seks anlamını taşıyor. Bilim çevreleri şu an bunu tartışıyor.

Transeksüel&HIV+ Olmak

Transeksüel ve HIV+ olma halini, 18 Kasım 2008'de, Kaos Kültür Merkezi'nde Victoria ile konuştuk.

Transeksüelliğe ilk girdiğim zamanlardaki dönemle şu dönemi karşılaştırdığımda çok daha güzel arkadaş ilişkileri yaşıyordum. Çok çok daha sıkı diyaloglar vardı. Bir başım ağrıyor dediğimde bir arkadaşıma koştura koştura herkes gelebiliyordu. Ama şu anda bırak başım ağrıyor demeyi, evim yandı desen dahi aman bana ne deyip geçiliyor. Arkadaş ilişkileri koptu, tamamen maddiyata dayanmaya başladı; çıkar ilişkisine döndü. Acaba ben Ayşe'nin veya Fatma'nın kuyusunu nasıl kazarım da, onun müşterisini kazanırım, onun müşterisini nasıl elde ederim çabasına dönüştü. O dönemde çalışabileceğimiz alanlar çok daha fazlaydı. Otostop yapmıyordum ama otostopta da daha rahat çalışılıyordu. Barlarımız çok fazlaydı. Barla ilişkilerimiz çok çok güzeldi.

1993 yılında 13 tane travesti/transeksüel barı vardı. O barların her birinde minimum onar kız çalışıyordu. Bir kız bir bardan çıkıp diğerinde çalışabiliyordu. Biri erken açılıyordu, diğeri geç açılıyordu. Böyle bir çalışma sistemi vardı. Dediğim gibi o ara arkadaşlıklar çok güzeldi. Barda içki içtiğimiz bir insanla dışarıda sosyal etkinliğimiz de oluyordu. Sinemaya gidebiliyorduk, yemeğe gidebiliyorduk, alışverişe gidebiliyorduk, tatile çıkabiliyorduk müşteri dediğimiz insanlarla. Derken zamanla bu bar olayları bitmeye başladı. Bunun nedenlerinden birisi barların yüksek fiyatlar uygulaması. Diğeri kızların fazla kendini kullanılmak istemeyişinden. Örneğin telefon müşterisine çıkarken kız içeriye kons parası ödemek zorundaydı. Ve bu da kızın işine gelmediği için barı bırakmak zorunda kaldı. Barlar böylelikle yavaş yavaş kapanmaya başladı. Ta ki AKP dönemine kadar, AKP dönemi başladıktan sonra travesti/transeksüel barlarına karşı bir cephe alındı. Ve o cepheden dolayı da kapatıldı. Şu anda sadece bir travesti/transeksüel barı kaldı. 12 tane barımız kapandı. Ondan dolayı da kızların hepsi internet üzerinden veya otostop ile çalışmaya başladılar ve arkadaş diyalogu tamamen koptu. Dostluklar bitti. "Acaba nasıl müşteri kazanabilirim" çabasıyla herkes "bir müşteri alıyım, cebimde para olsun" durumuna düştüğünden dolayı kimse kimse ile görüşmüyor. Sevgi, arkadaşlık, dostluk yok. Barların kapanma süreci böyle.

HIV+ olduğumu ben barda çalıştığım dönemde öğrendim. O zamanlar kan kartı mecburiyeti vardı. Kan kartı uygulaması vardı. Şimdi yok. İsteyen gidiyor. İsteyen gitmiyor. Sorun değil. Ve HIV yeni yeni patlak vermeye başladığında, Türkiye'deki HIV+ kişinin sayısını öğrenmek amaçlı tutanak falan tutulacaktı. Öyle bir şeylerden dolayı kan kartı zorunluluğu vardı. Defalarca kan kartına gittim. Bir şey çıkmadı. En son gidişimde de ben hiv+ olduğum öğrendim ki bu sekiz yıl öncesine tekabül ediyor.

Düzenli olarak kan vermeye gidiyorduk. Hatta günü geçtiğinde, polis baskın yaptığında barlara kan kartının göstermek zorundaydın. Günü geçmiş ise seni alıp doğrudan emniyetin ahlak bölümüne, müteferrikaya götürüyorlardı. Sabah kendileri zühreviye götürüyorlardı.

Sabah zühreviye götürüp, kan kartının sonucu çıkana kadar orada tutuyorlardı. Sonra tekrar bırakıyorlardı. Yani 24 saatlik bir süreç geçiyordu bu arada. Ben sekiz yıl önce öğrendim. İlk öğrendiğimde kabul edemedim. Hiçbir şekilde kabul etmedim. Hayır!

Olamaz. Ben hiv+ olamam. Böyle bir şeyin yanlışı vardır. Tekrar tekrar yapılmasını istiyorum dedim. Ama doktor aldı beni karşısına "bu kesinlikle doğrulanmış bir testtir, Hifzısıhha'da yapılan bir testtir, kesinlikle gerçektir, kabul etmen gerekiyor" dedi. İnanmadım. Oradan çıktım. Özel sektörde kendim yaptırdım para ile. Maalesef doğru çıktı. Ondan sonra yıkıldım. İlk dört ayımı hatırlayamıyorum. Nasıl yaşadığımı, ne yaşadığımı, kiminle ne yaptığımı bilmiyorum. Böyle bir bunalım dönemi. Böyle bir depresyon dönemi. Kimse ile paylaşamıyorsun. Hiç kimseye anlatamıyorsun. Herkes tarafından dışlanma korkusu, zaten bir transeksüel olduğun için dışlanıyorsun. Artı fuhuş yaptığın için dışlanıyorsun. Bir artı daha HIV+ olduğun için tamamen dışlanıyorsun. Bu hem travesti/transeksüel arkadaşlarım arasında, hem sosyal görüştüğün insanlar tarafından dışlanma korkusu ile hiç kimseye paylaşamadım. Ta ki yakın çevremdeki arkadaşlarım bunu hissedip bana soruncaya kadar. Ben o güne kadar hep inkâr ettim. Dokuz ay kimse bilmedi. Ama bu dokuz ay süresinde ben kulübü bıraktım. Çalıştığım barı bıraktım. Millet'in kafasında "aaaa! bu insan niye kulübü bıraktı? Niye gelmiyor? İşte bunda bir şey var ki gelmiyor". Bu şüphe ile dedikodular yayılmaya başladı. Tabi dedikodular yayılınca doğrudan HIV üzerine yayılıyor. Başka bir şey üzerinden değil. Benim HIV olduğum böylece ortaya çıkmış oldu. Sonra tedaviyi tam anlamıyla reddetmedim. Fakat kendime bakmayı bıraktım. Haftanın dört günü aşırı derecede alkol. Yemeden içmeden kesildim. Hani bir insan çok uçtan en dibe birden düşer de nasıl yaşadığının farkına varmaz. Ben de öyle oldum. En zirvedeyken en dibe düştüm birden. Bataklığın dibine düştüm. Ne yaşadığının farkına varmadan bir buçuk yılı öyle geçirdim. Kilo kaybı oldu. Herpes çıktı. Aftlar oluştu ağızımda. Hastane sürecim başladı. Hastane sürecinde kabul edilmeme gibi bir durum oldu. Hastaneye gittiğim zaman üç gün acilde kaldım. Dördüncü gün ancak servise alındım. O süreci pek hatırlayamıyorum. Hafıza kaybı yaşıyorum o sıralar. Artık virüs öyle bir ilerlemiş ki üzerimde. Gelen giden insanları tanıyamıyorum. Yanımdaki arkadaşla soruyorum bu kimdi? O kimdi? Şu kimdi, diye. Hep barda çalıştığım arkadaşlarım. Sürekli görüştüğüm insanlar. Hafıza kaybından dolayı tanıyamıyordum. Acil serviste yaşadığım olay hem transeksüellikten ötürü hem de HIV+ olmaktan ötürü kabul edilmedim. Ama kız arkadaşların baskısından sonra hastane beni kabul etti. Hastaneye yatış sürecimde doktor olsun, hemşire olsun, hastabakıcılar olsun asla ve asla bir dışlanma yaşamadım. Ve hâlâ da yaşamıyorum. Büyük bir sevgileri var bana karşı. En ufak bir problemimde rahatlıkla oturup konuşabiliyorum o insanlarla. Toplumda ama şu var. Bilen insanlar beni dışlamadıklarını söylüyorlar ama arkamdan da -kulağıma çok fazla geldi- travesti/transeksüel arkadaşlarımdan dışlandığımı ve sanki bana cephe alıyorlarmış gibi davrandıkları çok duydum.

HIV+'in ne olduğunu biliyordum. Ama gökyüzündeki yıldızlar kadar uzak gelen bir olguydu. Ki şu da var. Kondomu TT'ler arasında ilk kullananlardan birisi benim. Bin kişi ile kondom kullanıyorsam mesela bir kişi ile kondomsuz ilişkiye girmekten kaynaklanan bir olaydır bu. Demek ki yıldızlar kadar uzak değilmiş. Gözyaşı kadar bana yakınmış.

HIV+ olduğun zaman önünde hayat bitiyor. Bu beni birkaç ay içerisinde yok edecek diye düşünüyordum. Hep öyle bir düşünceydi. Birkaç ay yaşarsın ve ölürsün. Tedavisi yok. Hiçbir şeyi yok. İlaç yok. Çok kısa bir dönemde öldürecek bir hastalıkmiş gibi düşündüğümden çok fazla bilgi sahibi değildim. Yaşama şansımın uzun olduğunu, ilaçlar ile tedavi olduktan sonra bunun kronikleştğini, migren tarzı bir hastalık olduğunu algılayamıyordum. Doğuştan gelen, irsi olarak migren hastalığım var. HIV'yi de migren gibi kronik bir hastalık olarak düşünüyorum. Buradaki arkadaşlarımdan dışlandığımı hissettim. Çünkü hastaneye ziyarete gelen insanların ben olduğum için değil HIV+ olma insanlara "ne yapıyormuş?" düşüncesi ile geldiklerini gördüm. "Acaba HIV+ nasıl bir hastalıkmiş? İnsanlar üzerindeki etkisi neymiş? Nasıl bir şeikle sokuyor?" diye gelip beni

ziyaret ettiklerini gördüm. Bunu bana bizzat itiraf edenler de oldu. "ay bu HIV nasıl oluyormuş" diye yüzüme karşı söylediler. Sadece meraktan. Yani beni sevdikleri için değil.

Yaşadığım Şehri Terk Ettim..

Bu arada seks işçiliğine devam ediyorum. Ama çevreden sürekli eski tanıdığım müşteriler arıyor. "aaa! Geçmiş olsun. Bu varmış sende". Bu olmuş. Şu olmuş. Ben bu arada müşteri çevremi tamamen kaybettim. Şehir değiştirdim. Gittiğim yerde evet, kimse bilmiyordu ama bilen TT'lerden –işte bana gelen bir müşteri üç gün sonra başkasına gidiyor- ve soruluyor. "Kiminle kaldın? Kimi tanıyorsun? İnsan direk adımla veriyor. "aaaa! onda HIV var". Ben bunu bu gün hâlâ yaşıyorum. Aradan sekiz yıl geçmesine rağmen, bundan üç ay önce en canlı örneğini yaşadım. Müşterim geldi. Evden çıkıyor. Metroya binmek için sokağa çıkıyor. Derken yolda TT'lerden birisi görüyor. Asılıyor çocuğa "birlikte olalım" diyor. "Ben onunla birlikte oldum" diyor. "O benim arkadaşım". "Aaaa! onda HIV vardı". Ve çocuk ertesi gün beni arıyor "kusura bakma bir şey duydum." Bunu ben hâlâ yaşıyorum. Bunu yapan benim arkadaşlarım. Hâlâ ayrımcılığa uğruyorum. Ve uğramaya da devam edeceğiz. Bunu ne kadar kabul ediyoruz desek de bunu sadece yaşayan bilir. Şehir değiştirdiğim yerde bilen dört, beş TT arkadaşım vardı ki onlarda da aynı şeyi yaşadım. Gittiğim büyük şehirde bile yine aynı şey yaşandı yine aynı telefon açılıp "aaa... sende HIV varmış, sen pozitifmişsin niye söylemedin. Nasıl böyle çalışabiliyorsun. Kendimi kötü hissediyorum. Ya bana bulaştırdıysan" gibi laflar çok duydum. Tehditler aldım. Öldürmeye kalkıştılar. Telefon ile mesaj gönderiyorlardı. "seni öldüreceğiz, bilmem ne yapacağız. HIV+ olduğumu neden bize söylemiyorsun. Niye bizimle birlikte oluyorsun" vs. çok kötü şeyler yaşadım. Hâlâ yaşıyorum dediğim gibi. Orada işlerimi düzene koydum. Kendimi geliştirdim. Sosyal aktivitelerimi biraz daha arttırdım. Ama sonuçta yine dönüşüm buraya oldu.

Bunun kararını aslında ben vermedim. Benim Allah inancım sonsuzdur. Dini açıdan gerçekten bir sonsuz Allah inancım var. Benim hastane dönemimde, yine TT arkadaşlarımdan birisi fark etti, nefret ediyorum ondan ama hayatım kurtaran da o oldu. Önce Allah'ın sonra o insan sayesinde ben şu anda yaşama dört elle sarılmış bir insanım artık. Yaşayabildiğim yere kadar yaşayacağım. + olsam da nasıl olsa yaşıyorum. Olmasam da ömrüm bir yerde bitecek. Hani niye bunu ben kısaltayım o zaman. Tedavi varken. Yaptığım tek şey sadece günde sekiz tane ilaç almam. Onun dışında hayatımın her şeyi aynı. Eskisinden daha sağlıklıyım şu anda. Hatta siz hastaneye gitseniz benden daha çürük çıkarsınız şu anda. Ben de maalesef "şeytan kulağı" çok iyiyim.

Ailemden HIV+ olduğumu bilen yok. Ve asla ölünceye kadar, öldükten sonra da bilmelerini istemiyorum. Çünkü bu acı ile yıkılmalarını istemiyorum. Eşcinselliğimi, transeksüelliğimi zor kabul ettiler. Bir de + olduğum öğrenirlerse bu insanlar tamamen yıkılır.

Tekrar ayrıldığım şehre aktivist bir şekilde döndüm. On gün sonra dernekteki toplantıya katıldım. Kendimi yönetimin içinde buldum ve aktivistlerin arasına katıldım. O vesileyle de kalakaldım. Ve hâlâ da kalıyorum.

Aktivistliğe başladıktan sonra çok fazla eğitim aldım. HIV'nin kesinlikle öldürücü bir hastalık olmadığını, kronik bir hastalık olduğunu öğrendim. Ve elimden geldiğince öğretmeye çalışıyorum. Çevremde şu anda, hatta çok yakından tanıdığım HIV+ olup ta tedaviyi reddeden bir arkadaşım var. Defalarca söyledim. Ama tedaviyi kabul etmiyor. Hayır! Ben senin gibi hastane sürecine gelirim kendimi öldürürüm diyor. Ama onun dışında bildiklerim olursa da elimden geldiğince yardımcı olmaya çalışacağım. Eğitimlerin bana çok faydası oldu. Hem kendimi geliştirdim. Hem sosyal çevremi geliştirdim. Beni dışlamayan insanlarla birlikte olmayı öğrendim. Bu arada aktivistliğe devam ederken,

HIV'yi hiç düşünmüyorum.

Umut: Türkiye'de TT'ler çalışma hakkı, sağlık hakkı, eğitim hakkı gibi temel haklardan yoksun bırakılıyorlar. Bunun sonucunda seks işçiliği gündeme geliyor. Seks işçisi oldukları için de bir dizi ayrımcılığa uğruyorlar. Üstüne bir de HIV+ olma hali binince iş cidden çığırından çıkıyor diye düşünüyorum ve bir şey yapamaz hale geliniyor. Seks işçiliğini bırakıp başka bir yaşam kurmak istedin mi?

Kesinlikle istedim. Hatta transeksüel olarak yaşayıp ta fuhuş sektöründe olmadan başka bir şekilde yaşamayı çok istedim. Hâlâ istiyorum. Fuhuş yapmadan bir başka iş kolunda, ister kendi özel işimi kurabilmek, isterse özel bir sektörde çalışabilmek, gerçektede çok istiyorum. Her gece Allah'a dua ediyorum "allah'ım ne olur bana yardım et. Bir işte çalışayım". Ama transeksüel olarak. Fuhuş sektöründe olmadan bir başka işte çalışmak istiyorum. Pozitif olup da fuhuş sektöründe olup ta yaşamak gerçekten çok zor. Çünkü her an ölüm ile burun buruna yaşıyorum. Müşterim öğrendi. Tamam adam testlerini yaptırdı. Herhangi bir şey çıkmadı. Fakat bir başkası öğrendi diyelim. O insan çok terstir. Çok agresiftir. Hiçbir şey yapmadan gelip benim başıma silahı dayayıp öldürebilir. Bir başkasından HIV virüsünü kapmış olabilir. Ama ben ön planda olduğum için doğrudan gelip beni suçlayıp beni öldürebilir. Bu korku ile yaşamak gerçekten çok kötü. Bunu TT arkadaşlarıma anlatıyorum. Çok kişiye söyledim. Madem ben HIV+'im bunu biliyorsunuz. Çalışmamı istemiyorsunuz. O zaman bana yardım edin. Yardım etmiyorsanız bırakın çalışayım. Ekmeğimi siz vermiyorsunuz. Bırakın ekmeğimi kazanayım. Bana bunu yapmıyorlar. Benim kuyumu kazıyorlar. Hem ekmeğime mani oluyorlar hem beni ölümle burun buruna getiriyorlar. Bir başkasını eline bakmak, bir başkasının elinde sığıntı gibi yaşamak, ne bileyim aynı masada oturup yemek yerken, yediğin yemekten sanki salata kâsesinden salata alırken "acaba onun kaşığında virüs var mı?" diye o salatadan bir kaşık alırken, bunu senin hissetmen insana dokunuyor.

Çok zayıf bir bağışıklık sistemin var. Bir tül perde tarzında bağışıklık sistemine sahibim. Belki karşımdaki insan beni düşünerekten aynı kâseden salata yemeyi kabul etmeyebilir. Neden? Belki onda bir nezle virüsü vardır. Bana geçmesini istemiyordur. O yüzden o şekilde davranıyor olabilir. Tamam haklı. Ama bunu bana sezdirmeden ayrı bir kâseye salatasını alsın. Öyle yesin. Ama ortada bir salata kâsesi varsa yemeyebilir. "Bende nezle var arkadaşım. Bulaşmasın sana. O yüzden ayırıyorum" diyebilir. Ben buna katılıyorum. Çünkü bana bulaştığı taktirde ben zaten hassas bir insan olduğum için bulaşmasın. Evet ben de istemem. Çünkü ben hastalandığım zaman on günün yatan biri haline geldim artık.

Ailen ile ilişkilerin

Evet. Görüşüyorum. Benim transeksüel halimi biliyorlar. HIV+ olduğumu bilmiyorlar. Öğrenmelerini istemiyorum. Zaten transeksüelliğimden dolayı bir kere yıkıma uğradılar. Artı seks işçiliği yapıp ta + olduğumu öğrenirlerse çok kötü bir yıkım daha olur. Barda çalıştığımı biliyorlar.

Kesinlikle yalnız kalıyorum. Tamamen + olanlar yalnız kalıyor. İster heteroseksüel, ister transeksüel HIV+ olsun değişmiyor. Sonuçta HIV+ olan insan yalnızlığa mahkûm insandır.

Son olarak şunu vurgulayarak söylemek istiyorum. HIV+ öldürmez. HIV+ kişiler korkmayın! Kronik bir hastalıktır. Asla ve asla korkmayın.

Tedavi ile insanlar hayatlarını sağlıklı bir şekilde devam ettirebilirler. Herkese, hayatta pozitif olup ta pozitifsiz yaşamak günler dileği ile...

Eşcinsel ve Yoksunluk Hali

Aile, eğitim ve çalışma hayatında nelerden yoksun bırakılıyor?

Türkiye’de eşcinsel olmak söyleşi dizimizin 13 Mayıs 2008 tarihli, Hacettepe Üniversitesi, Beytepe Kampüsü’nde gerçekleşen oturumunda, işte bu soruya Bawer Çakır, Buse Kılıçkaya, Erdal Matur ve Begüm Topbaşı yanıt aradı.

BUSE: Arkadaşlar öncelikle hoş geldiniz. Bu günkü konuşmada ben biraz travesti, transeksüellerden bahsedeyim. Bir transeksüeli ne kadar tanıyoruz? Hayatında neler var, neler yaşıyorlar? Kısaca biraz tanıklıklardan bahsedeyim. Hemen arkasından da yaşadığımız zorluklardan, neler geliyor başımıza bunlardan bahsedeyim. Bir transeksüel olma hali Türkiye’de kolay mı? Zor mu? Bunlardan bahsetmek istiyorum.

Hep sorulur. Ne zaman karar verdin transeksüel olmaya? Transeksüel olmaya karar verilmiyor. En başından beri kendimi bir kadın gibi hissediyorum ve kadın gibi yaşıyorum. Ama toplumsal cinsiyet dediğimiz şeyden etkilenerek, sürekli şunu yaşamak durumunda bırakılıyordum. Neden böyle? Hani bir erkeğin bir erkeği sevmesi veya bir kadının erkeği sevmesi veya bir kadının diğer bir kadını sevmesi arasında gelip gidiyordum ve ben biyolojik olarak bir erkek bedeni ile hayata gelmişim. Ama kendimi kadın olarak hissediyordum. Bunda bir tersliğin, bir yanlışlığın olduğunu düşünüyordum. Ve böyle başladı hayata dair mücadelem. Sonuçta ben bir transeksüel olduğumu (işte o zamanki örneklerde, yaşım 31) Bülent Ersoy, Zeki Müren örneği vardı ve doğal olarak Bülent Ersoy beni en çok çeken bir örnekti. Çünkü kendimi kadın olarak görüyordum. Tabii o dönemlerde hayatın içerisinde birçok sıkıntılar yaşıyorsun ve ailenin içerisinde tek bir erkek çocuğu olarak dünyaya gelmişim ve aile baskısı yaşamımın içerisine giriyordu. Sonuçta benimle birlikte soy isminin devam etmeme olasılığı falan vardı. Annem “işte çocuğum büyüyecek, evlenecek ve bana bakacak” diye şeyler yöneltiliyordu. Bu süreçleri kolay geçmedik tabii ki. Ama kendimi kabul ettiğim süreçten sonra, “ben transeksüelim, ben kadını” demeye başladıktan sonra daha büyük zorluklar yaşamaya başladım. Çünkü yaşamımdaki en büyük sıkıntılardan bir tanesi, okul sıralarında yaşadığım sorunlardı. Erkek kıyafetleri giydirilip okula gitmek durumunda kalıyordum. Ve bu benim için tamamen eziyet verici bir şeydi. İlkokul, ortaokul, lise (kredili sistemin ilk mezunlarındandım) bir an önce okulu bitirip sonra kendi istediğim gibi yaşamak istiyordum. Ama tabii bu hemen beklediğiniz gibi olmuyor. Birçok sıkıntısını yaşıyorsunuz. Ve transeksüellerin üniversiteye devam edememe noktası da buradan geliyor. Ben iki buçuk yılda liseyi bitirmiştim. Üniversiteye gitmek istemiyordum çünkü bu psikolojiden bir an önce kurtulmak ve kendim gibi yaşamak istiyordum. Kendim gibi yaşarken aynı zamanda aileme de açılmak durumunda hissediyordum. Aileme açıldığım zaman çevrede biraz kıpırdanmalar olmaya başlamıştı.

“BUSE neden böyle?”

Hani o zaman **BUSE** değildi ismim tabii... Neden böyle, diye bakıyorlardı. Transeksüel isen herkese direkt açılmak durumundasın gibi bir durum vardı. Ben direkt okulumu bitirdim. Aileme açıldım. Arkadaşlarıma açıldım. Ve hepsini birden kaybettim. Çünkü transeksüel isen eğer ailen sana baskı uyguluyor. Diyor ki “ben seni böyle

dünyaya getirmedim. Benim senden beklentilerim vardı. Benim dışımda bana dair çok şey yüklemişlerdi. Arkadaşlarım doğal olarak "hayır sen böyle bir insan olamazsın!" diyerek ötekileştiriyorlardı. Türkiye'deki eşcinsel örgütlenmeleri ile tanıştığım bir sürece denk geliyor. Başında kendimi bilinçlendirme ile hani nedir transeksüellik, eşcinsellik, lezbiyenlik ve geyliği yaşadktan sonra çevremdeki herkes ile mücadele etmeye başladım. Oturup anlatmaya, konuşmaya falan. Ama iki yıl ailem ile görüşemedim mesela. İki yıl ailem yaşamımda yoktu. Ama yaşamımda olmamaları mücadele etmeyeceğim anlamına gelmiyordu. Şu an mesela hayatımda en büyük destekçilerimden bir tanesi ailem ve ailemle çok iyi ilişkiler içerisindeyim. Ama bunu yapamayıp, başaramayan birçok travesti-transeksüel var. Transeksüel isen tek renk haline geliyorsun. Yani görünür hale geliyorsun ve eşcinsellerin yaşadığı sorunların dışında birçok sorunumuz benzeşiyor fakat Türkiye'de yaşıyorsun. Görünürsün ve hayatını orada noktalamak gereken yerler var. Hayatın sana dayattığı zorluklar var ve sen bu hayata karşı gardını almak zorundasın.

Eğitim hakkı, aile yaşamı, sağlık, çalışma hakkın... Bir de kör noktalarımız var. Görmek istemediğimiz. Çoğu zaman dışarıda sosyal hayatımızı yaşarken, cezaevi koşulları. 10 gün oluyor ben cezaevinden çıkalı. Bunların hepsi transeksüellikten dolayı, transeksüel yaşamımdan dolayı başıma gelen şeylerdi. Eğitimi sürdürsem dahi yaşamımız içerisinde bizim üniversite mezunu arkadaşlarımız da var. Biraz kendisini zorlayıp üniversiteye giden veya öğretmen olan herhangi bir yerde eğitimini almış olan arkadaşlarımız da var ama bu yetmiyor. Bir süre sonra görevini devam ettiremiyor ve zorunlu olarak yaşamları seks işçiliğine itiliyor. Sonuçta öyle bir duruma geliyorsun ki kendi içinde kendi kendini yıpratma. Bu güne kadar tabii ki eşcinsel mücadele çok güzel bir noktaya gelmiştir ama transeksüel mücadeleye baktığımızda yaşadığı sorunlardan dolayı kendi içine kapanmak ve zorunlu seks işçiliğinin getirdiği zorluklardan dolayı sosyalleşememe durumu söz konusu oluyor. Mesela şöyle örnek verebilirim. Birçok arkadaşımız zorunlu seks işçiliğine itildiğinden dolayı uyuşturucu bağımlısı. Birçok arkadaşımız her gün polisin şiddetine maruz kalıyor. Aileleri tarafından töre cinayetleri dediğimiz cinayetlere de maruz kalabiliyor. Yani yaşadığımız birçok insan hakları ihlalleri aslına bakıldığında eşcinsel, travesti ve transeksüel bireyler üzerinde bir dayatma olarak gösteriyor kendisini. Ama birçok hakkı savunurken her defasında bu hakları da görmemezlikten geliyoruz. Konu travesti, transeksüel ise hemen aklımıza gelen ilk örnek medyanın bize sunduğu gibi, kendisini doğrayan, jilet atan, yolda bağırarak ve aşırı derecede abartı kıyafetler giyen, abartı makyajlarla çıkan insanlar. Biz farklı olmayı başaramıyoruz herhalde. Yani farklılığı kabul edemiyoruz. Kendimizden yola çıkarak bir şeyleri algılamaya çalışıyoruz. Algımız her zaman böyle hayatı algıladığımız sürece önyargıları ve ayrımcı tutumumuzu daha çok besler bir hale geliyor. Çalışma hakkından sağlık hayatına, aile yaşantısında bizim yaşadığımız en önemli sorunlardan bir tanesi görünür olmamızdan dolayı gerçekten yaşadığımız sorunlar apayrı sorunlar. Şu an dışarılarda kabahatler kanununa göre ceza yiyen arkadaşlarımız var ve 110 milyon para cezası yazılıyor. Sadece transeksüel olduğu için, fuhuş yaptığı için. Fuhuştan başka seçenek de bırakılmıyor. Ben sekiz yıl şunu söyledim. Bu sistemin bir dışı haline gelmeyeceğim ve sekiz yıl seks işçiliği yapmayı reddettim. Şu anda geldiğim nokta ben bir seks işçisiyim. Aynı zamanda aktivizmimi de yapıyorum. Seks işçiliği yapmadığım zaman aktivizm de yapamıyorum. Çünkü her şey birbirini besliyor ve para kazanmak durumundasın. Ayakta kalabilmek durumundasın. Yaşayabilmek durumundasın. Televizyon programlarında şunları söylüyorlar. Neden hani fuhuş yapıyorsun. Git başka bir şey yap. Bu heteroseksüel seks işçisi kadınlara da söylenen bir şey. Aynı zamanda transeksüellere de çok kullanılıyor. Sanki bütün işyerleri kapılarını açmış bizi bekliyor gibi. İş istiyorsun. İş başvurusunda bulunuyorsun. İş ve işçi bulma kurumuna gidiyorsun.

Sadece transeksüel olduğun için kapıdan içeriye alınmadığın durumlar da oluyor. Grup halinde giremiyorsun. Başvuruda bulunamıyorsun. Çünkü transeksüelsin. Her an şiddet uygulayabilirsin. Bireysel olarak başvuru yaptığında "kusura bakmayın, alamayız" diyorlar ama çok rahat dışarıya çıkıp seks işçiliği yaptığında hem şiddet uygulayıp hem para cezası kesip hayatın en uç noktasında şehir dışına atılabiliyorsun. Çünkü fuhuş yapıyorsun. Kim yaptırıyor bunu? Ayrıca tartışılır bir konu. Neden yapıyorsun? Şey gibi algılanıyor. Bir transeksüelin kendi bedeni ile barışma süreci vardır. Bunun için bir ihtiyaç da vardır. Git bir iş aç, bir iş yeri kur da fuhuş, seks işçiliğinden kurtul gibi bir algı da vardır. Ufak da olsa en azından orada çalışırsın. Sıfır başlıyorsun hayata. Bir transeksüel kadın, erkekten kadına transeksüel biri için konuşuyorum. Bir parantez açayım. Transeksüellik denildiğinde sadece erkekten kadına transeksüel değil, kadından erkeğe de transeksüel vardır. Bu algı genelde yaygın bir algıdır. Bir transeksüel denildiğinde böyle düşünülür. Gerçekten çok ciddi anlamda sorunlar yaşıyoruz. Ciddi anlamda sömürülüyoruz. Ciddi anlamda eziliyoruz ve kendimize dair yaşayamıyoruz. Bunun mücadelesini muhakkak kendimiz hep beraber bu sorunları ele alarak aşacağız.

Şu haphishane konusuna değinmeden geçmek istemiyorum. Cezaevlerinde gerçekten dışarıdan gözüktüğü gibi bir görüntü yok. Özellikle travesti ve transeksüellere yönelik çok ciddi bir politika uygulanıyor. Şunu da söylemeden geçemeyeceğim. Eşcinselseniz daha beter. Çünkü travesti ve transeksüelleri yan yana koyma durumu var. Ama eşcinselleri tamamen tecrit altında tutuyorlar. Eğer bir transeksüel bir gey' i kabul edebilirse koşuşuna ama koşuş da kolay açılmıyor. Ben 21 gün tecrit yaşadım. Nedeni şu: 1300 kişilik cezaevinde sadece bir tane koşuş açılıyor ve koşuş verilmiyor. Öğretim hakkı en temel hak. Bir insanın eğitim hakkıdır. Sadece travesti ve transeksüel olduğun için hiçbir kurstan, hiçbir atölyeden, hiçbir çalışmadan yararlandırılmıyor. Biz cezaevinden iken bunun mücadelesini verdik. Bir arkadaş okula gitmeye başladı. Cezaevinde açılan bir bilgisayar kursuna gitmek istedi. "Hayır! Kusura bakmayın. Güvenliğiniz söz konusu. Onun için sizi hiçbir atölyede, hiçbir kursta, hiçbir çalışma alanında tutamayız. Burada özellikle. Cezaevlerinde özgürlük çok güzel bir şey her şeyden önce. Hep görmek istemediğimiz yanlarımız vardır hayata dair. Ama mücadeleyi verirken hayatın içindeki mücadeleyi değil hayatın dışında bıraktığımız insanlara da sahip çıkmamız gerektiğini düşünüyorum. Çünkü transeksüel ve eşcinsel olduğu için insanlar cezaevlerinde çok ciddi mantık dışı muamelelere maruz kalıyorlar. Ben biraz daha politik bakıyorum olaya. Bir transeksüel suç işlemiş ve cezaevine girmiş. Sonuçta dediğimiz gibi. Uyuşturucu ve hani birçok insan fuhuş yapmayı kaldıramıyor. Birçok transeksüel bunu isteyerek yapmıyor. Ve doğal olarak uyuşturucuya sapanıyor. Başka bir madde ile alkol ile kendisini pazarlıyor. Bu süre zarfında yaşanan olaylar ile (kanun ve yasalar önünde transeksüel isen potansiyel suçlusun) transfobik ve homofobik davranışlar ile cezalar alabiliyorlar. Sorun zorunlu seks işçiliğinden yaşadığı bir sıkıntı. Hayatın içerisine atılmış. Zorunlu olarak seks işçiliği yapıyor. Cezaevine yaşadığı koşullardan düşüyor. Sonra da orada ne halin varsa görüyoruz ve ilgilenmiyoruz.

ERDAL: Ben Melek Göregenli'den bir alıntı yaparak başlamak istiyorum, üniversite ortamındaki homofobiye geçmeden önce. Psikolojide homofobiye ilişkin ilk kavramsallaştırmalara bakıldığında bu olgunun zihinsel bir düzensizlik olarak eşcinseller ve eşcinselliğe ilişkin irrasyonel korkularla ilişkilendirilerek bir patoloji olarak anlatılmaya çalışıldığı görülmektedir. Oysa bugün homofobi kişisel bir korku ve irrasyonel bir inanç olmanın çok ötesinde kültür ve anlam sistemleri ile kurumlar ve sosyal geleneklerle ilgili olarak ele alınması gereken politik bir alanda oluşan, gruplar arası bir sürece işaret etmektedir. Eğer yaşadığınız grup entelektüel düzeyi yüksek bir grup ise veya öyle olması gibi bir zorunluluk varsa homofobi çok daha sinsî bir şekilde ortaya çıkıyor. Biz ODTÜ'de

bir topluluk kurmaya çalışıyoruz. Eşcinsellerin ve kadınların daha çok görünür olması için uğraşyoruz. Grupta bulunan birçok arkadaş açık kimlikli eşcinsel. Heteroseksüeller de var. Kadınlar da var. Arkadaşlarımıza açıldığımızda yaşadığımız şey şu oluyor. "Evet, seni anlıyorum. Senin de yaşam hakkın var. Homofobik değilim" gibi açıklamaları oluyor. Ama bu sonradan kendini çok farklı bir şekilde gösterebiliyor. Aynı proje grubunda iseniz, ya da aynı yurttan iseniz, ne bileyim bir ilişkilene içine giriyorsanız bu bir şekilde size, aranızda bir tartışma olduğunda ortaya atılan ilk şey eşcinselliğiniz oluyor. Hocalarınız tarafından da aynı şekilde, akademisyen olduğu için homofobik olmaması gerekir. Bunu yüzünüze karşı çarpmıyor olabilir ama çok daha farklı bir şekilde size yansıtıyor. Ben bunu birebir çok fazla yaşamadım ama yaşayan arkadaşlarım var. Lezbiyenliğin gizlemediği için yurttan atılan arkadaşım var. Aynı şekilde okuldaki idari kurumlar tarafında çok fazla engelleniyoruz.

Ben geçen dönem açılmaya karar verdikten sonra bir grup arkadaş ile bir araya gelmeye başladık ve cinsiyetçilik ile heteroseksizmin birbirinden çok da farklı olmadığını, bağımsız olmadığını düşündük. Bunun için ODTÜ'ü kadınlar ve eşcinseller olarak toplanmaya başladık kasım ayında. Karar verdiğimiz şey sene sonuna kadar bir topluluk kurup bu sene sonuna kadar topluluk kurma sürecinde de çeşitli etkinlikler ile kendimizi duyurmak olmuştu. İlk gittiğimiz, Homofobi Karşıtı Buluşmada da oyununu sergileyecek olan Esmeray'ın oyununu sergilemek oldu. Yaklaşık 500 kişilik bir katılımı. Olaylı bir gündü aslında bizim için. Etkinliğin hem görünen tarafıyla-görünmeyen tarafı. Çünkü jandarmanın çağırılması ile ilgili. İşte "ODTÜ'yü transeksüeller bastı" tehdidi ile karşılaştık biz bir yandan organizatörler olarak. Ama bir yandan seyirci çok mutlu bir şekilde Esmeray'ı ayakta alkışlıyordu. Gelenler o güçlü bağı görünce bir şey yapmaktan vaz geçtiler. Daha sonra okulun her yerine çıkartmalar yapıştırmaya başladık. "Eşcinselim kampüsteyim!", "Hiçkimsenin namusu değilim" gibi hem eşcinsellere hem kadınlara özgü çıkartmalarla. Özellikle insanların çok geçtiği yerlere yapıştırarak okulda bir slogan haline getirdik. İnsanlar kendi aralarında espri olarak yapıyorlar ama konuşulan bir şey haline geldi. İşte "eşcinselim kampüsteyim abi!" gibi. Bahar şenliğinde yan yana dans eden ikili erkekler, diğer arkadaşı ona "sen gey misin abi?" dediğinde "Yok abi. Eşcinselim kampüsteyim!" cevabı veriyor. Bunları duyduk. İkinci dönemin başında kadın ve LGBTT film günleri düzenledik. Bir film şirketi ile anlaşarak. Ücretsiz üç gün boyunca. Daha sonra 4 gün boyunca bahar şenliğinde masa açtık. Masamız çok rahatsız edici bir masaydı aslında. Çünkü giydiğimiz önlüklerde insanların genel olarak bize hakaret olarak söylediği sözlerin yazılı olduğu önlükler. "ibne, top, yuvarlak, kaltak, fahişe ya da orospu gibi... orda bunun homofobiden ziyade bir insan korkusu olduğunu anladık. Bu üzerimize giydiğimiz şeylerle değil de standımızda, panolarımızda duran "aşk herkes için", altında travesti ve transeksüel, biseksüel, eşcinsel yazan o panoları on metre öteden okumaya çalışmasıyla fark ettik bazı insanların bize yaklaşmama halini. Ortada bir hastalık varmış da geçecekmiş gibi.

Biz de Hacettepe Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetim Topluluğu gibi ODTÜ'deki ayağını düzenlemeye çalışıyoruz şu an Homofobi Karşıtı Buluşmanın. Topluluk başvurusunu yaptı. Çok değişik engellemelerle karşı karşıya kalıyoruz. Topluluğumuzun ismini "Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları" olarak belirledik. Akademik danışmanımız yine ODTÜ'de bulunan bir anabilim dalı olan Kadın Çalışmaları bölümünün başkanı. İlk resmi olmayan, hiçbir şekilde hiçbir yerde geçmeyen isteklerde bulundular bizden. Ona yönelik stratejiler geliştirmeye çalışıyoruz. Çünkü inandığımız şey yine aynı şekilde kadınlarla ortak hareket etmemizin sebebi. Kürşad Kahramanoğlu'nun, Yakın Ertürk'ün de anlattığı gibi birbirine paralel olduğuna inanıyoruz kadın hareketi ile eşcinsel hareketin. Bunu var etmeye çalışıyoruz. Bir de şöyle bir şey yaptık. ODTÜ'de her sene

yapılan bahar şenliği ve devrim yürüyüşü var 20 senedir yapılan. Biz ilk kez bu sene 30 kişilik bir grup ile katıldık. Tuttuğumuz bayrak mor renkli bir bayraktır. Bayrağın üzerinde Emma Goldman'dan "Dans edemeyeceksem bu benim devrimim değildir!" ve her iki tarafında gökkuşağı bayrakları ile "ODTÜ, susma. Haykır. Eşcinseller vardır", " kadınlar vardır" sloganları ile insanların arasın karıştıktık. Tabii ilginç bakışlar ile karşılaştık ister istemez. Ama var olmaya devam edeceğiz. Teşekkür ederim.

BEGÜM: Merhaba herkese. Yurttan atılma deyince ben hemen oradan, yaşadığım deneyimden başlamak istiyorum. Eğer kampüste iseniz normal olarak üniversite öğrencisi olarak hayata başlarsınız. Her şey olduğu gibidir. Ama hayatınızın o döneminde benim karşıma çıkan şuydu; birine aşık oldum. Ve bu kadındı. İlk önce sorgulamadım. Çünkü bana sorgulayacak bir şeymiş gibi gelmedi. Biraz Polyanna'cı bir bakış açısı olabilir. Açık mıyım? Kapalı mıyım? Bunu hiç düşünmeden arkadaşlarıma söyledim. Sonra olaylar ilerlemeye başladıkça fark ettim ki gelen tepkiler çok farklı olmaya başlıyor. Yani bir senedir iki senedir tanıdığınız insanların tepkileri değişmeye başlıyor. Konuşmaları değişmeye başlıyor. Ne yaparsanız yapın her şeyi bir şekilde oraya bağlıyorlar. Ama aslında ortada bir şey yok. Eğer onu bir kadın değil de bir erkek olarak söylemiş olsaydım hiçbir sorun olmayacaktı. Daha sonra yurttan duyulmaya başlandı. Ben de hiçbir zaman "Hayır! Öyle bir şey yok" demedim. En sonunda müdüriyete kadar gitti. Müdüriyet de geldi "Yurttan çık!" dedi. Ben de "Tamam" dedim. Yurttan çıktıktan sonra aileme söylendi. Ailemden aldığım tepkiler çok farklıydı. İlk önce annem ile yüzleşmem gerekti. Annem ile yüzleştiğim zaman şunu fark ettim. Aslında sorun lezbiyen ve biseksüel kadınların sorunu. Zaten ötekisiniz. Bir de kadınlıktan çok fazla sorun yaşıyorsunuz. O kadın olduğu için zaten içinde çok fazla korkusu var. Ve neleri aşmış olursa olsun size şey diyor. "Evet, ben seni anlıyorum. Ama ilerde çok zorluk çekeceksin". Şimdi buradaki herkes duymuştur bunları yaşayan. Ama senin üstünden hayaller kurulmuştur. Aynı şeyler yaşanmıştır. Ama kadın olduğun için daha çok zarar geleceğini düşünüyorlar. Kadın olduğun için daha fazla zorluk yaşayacağını düşünüyorlar. Ve bu yüzden de görünürlük bazı yerlerde sorun olduğu gibi bazı yerlerde görünürlük olmaması daha fazla soruna yol açıyor. Kadınların hiçbir yerde ortaya çıkmaması, hiçbir yerde konuşmaması, sürekli dinlemesi, hiçbir şekilde görünür olmaması. Bu sefer görünmezlik daha fazla soruna yol açmış oluyor. Ben kadınlarda böyle olduğunu düşünüyorum. Kadınların daha fazla görünür olması kolay bir şey mi? Tabii değil. Sonuçta ben yurttan çıktım evde kalıyorum. Ev sahibim bizde beni piercing'ime rağmen, ona buna rağmen bir şekilde diyelim ki kabul ediyor. Ne kadar yanlı olsa da, ne kadar önyargıları olsa da bir şekilde beni tanıyor. Ama bunu öğrendiği zaman mesela onun da tavrı değişecek. Peki, ben görünür olmamalı mıyım? Sevgilimle ya da istediğim yerde. Zaten ben kimseye özel hayatımı anlatmak zorunda değilim ama saklamak zorunda da değilim. İstediyim gibi konuşma hakkına sahibim. Biriyle el ele giremiyorsam ya da bu el ele girmem, o evde yaşamam benim evim. Sonuçta onu hiçbir şekilde ilgilendirmez. Ama bir yerde bir tutukluk yaşamaya başlıyoruz. Bu neye yansıyor? Eğer ev arkadaşlarınız varsa bir yerden sonra "Tamam, seni anlıyoruz. Evet haklısın. Her şeyi anlıyoruz. Homofobiyi de anlıyoruz. Hepsini anlıyoruz. Ama işte hani olmasa, yanınızda gözükmesek". Mesela şenlikteydik iki gün önce. Bir grup oturuyoruz. Çok iyi arkadaşız hepimiz. Ve görünür olan iki kişinin orda olmasını istemiyorlar. Hepsi homofobik olmadığını söylüyor. Ama orada da olmak, başka kampüsteyiz hani arkadaşlar geliyor görüyor. Homofobinin acıma ya da hoşgörü ile hiçbir alakası yok. Teşekkür ederim.

BAWER: Ben arkadaşlarımla anlattığı konular dışında kalan birkaç ayrıntıya değinmek istiyorum. Ben eşcinsel olduğumu, "eşcinselliğin kötü bir şey olduğunu" fark ettiğim an, sokakta oyun oynamaya başladığım andı. Çünkü ben gerçekten erkeklerden

hoşlanmamın bana verilmiş bir özellik, bir ayrıcalık olduğunu zannediyordum ve bununla çok mutluydum. Bir sorun olduğuna dair kafamda hiçbir şey yoktu. Ancak ne zaman ki biraz sokağa çıkmaya ve arkadaş edinmeye başladığımda insanların benim hal ve hareketlerime yönelik çeşitli kendilerince zekâ belirtisi olan ama üstüne hiç düşünülmediği çok aşikâr çeşitli sıfatlarla beni nitelendirmeleri ve beni parmakla göstermeye başladıklarında ilk olarak bir şeyden mahrum kaldığıma o oyunlara girmemek olmuştum. Çünkü oynadıkları hiçbir oyun “dokuz aylık, kukalı saklambaç, uzun atlama” gibi bir şeyi ispat üzerine oynadıkları oyunlarda beni nedense yetersiz görüyorlardı ve onlar kadar erkek değildim hal ve hareketlerim nedeniyle. Hepimiz çocukluğumuzla ilgili oyunlar hatırlıyoruz. Ve anılarımız bunlar ile ilgili. Biliyorum ki birçok arkadaşım için böyle. Bazı oyunlarda gerçekten kenarda beklemek zorunda kaldık. Hatta onlardan çok iyi yapabileceğimden çok emin olduğum halde. Ortada bir şey var ve o olan şeyi anlamıyorsun ve sadece üzülüyorsun. Hani klişe var ya “eşcinseller sanatçılar, yaratıcılar”. Bunun nedeni gerçekten sokakta sizi oyuna almamaları. Çünkü odanıza dönüp ya resim çiziyorsunuz, ya saçma salak şarkılar söylüyorsunuz ve bir şekilde bundan sonra size ait bir özelliğiniz oluyor. Tamam, ilerde para kazanabilen insanlar var. Çok iyiler ama kimse bana kaset yapmadı yani. Ben oyunlara alınmamakla kaldım orada. Biraz büyüüp bunlarla baş edebilmek gerektiğini, bunlarla mücadele etmek gerektiğini biraz anladığımızda ve o boş zamanlarımızda çok kitap okuduğumuz için artık kafa başka şeylere çalışmaya başlıyor. Ben İstanbul’da Bağcılar’da hani seçim zamanında üçüncü bölge diye nitelendirilen bölgede çocukluğumu geçirdim ve bir şekilde babam Kemalîst (ama hani bugünkü Kemalîzm gibi bir şey değildi o zamanki çok sola işaret edendi, içinde devrimci duygular barındıran bir şeydi o zamanlar) orda bir şekilde toplanan gençler var, insanlar var. Onlarla bir şekilde ilişkilenebilir, biraz politik olarak okudum, az çok adını duyduğum insanlar hakkında bir şeyler konuşmak bir şeyler dinlemek istiyordum. Bir süre çok iyiydi her şey. Ben yılların birikimi ile herkes ile süper diyaloglar kuruyordum ve bir anda devrim geliyor, mücadele geliyor bana emekten bahsediliyor ama benim hissettiğim şeylerin de bu mücadelenin bir parçası olabilir diye düşünmeye başlamıştım. Eşcinsel olduğumu söyledim. Eşcinsel değil de erkeklerden hoşlandığımı söyledim. Çok soğuk bir rüzgâr esti. Sustuk. Devrimci bir susuş oldu. Benim saftirik çocuk şeylerinin dışında o örgütlü olarak nefret duygusuyla karşılaştığım andı. Devrimci gençlik korusu var. Ben oraya gireceğim ve o marşların hepsini yürekten söyleyeceğim diye büyük bir heves var. Evde çalışıyorum her gün. Timur Selçuk dinliyorum. Babam delirmiş durumda. Evin her yerinde 1 Mayıs diye bağırarak bir çocuk var. Ben o koroya girmek istediğimi söyledim. Bana daha sonra şöyle söylediler. “Bawer, gelecek vadeden bir gençsin ama bizim grup bu şeyin kapitalizm ile ilgili bir şey olduğunu düşünüyor.” Anlayacağımı düşündüler bir umut yani. Hamburger bile yememişim o yaşta. Kapitalizmin ne olduğunu bile bilmiyorum. “Bu kapitalizmin bir sorunu. Senin için de mücadele edeceğiz. İşçiler özgürleşecekler ve sonra sen de kurtulacaksın” dediler. Şöyle söyleyeyim. Bu bir drama diye söylemiyorum ama kültür merkezinden eve gelirken bu Yılmaz Erdoğan’ın “Ömrümün en uzun, ömrümün en bitmez yolu” gibi ağlaya ağlaya gelip odamda kapıyı kilitleyip kafamda bir şey oturtmaya çalışıyordum. Ben mücadeleye dâhil olmak istiyordum. Gerçekten inanıyorum. Heyecan duyuyorum ama bu mücadele beni, gerçekten o verdikleri mücadele sonunda halledilecek bir sorun olarak görüyor. Ben belki bu gün birçok teorisyen, akademisyenden biri olabilirdim. Bunun bile önünü engellemiş olabilirler.

Okul hayatı bence her gün bir travmadır. Heteroseksüeller için bile çok zordu ama eşcinseller için çok fena çünkü beden dersi gibi korkunç bir şey var orda. Erkek olduğun için, şu beden erkek bedeni olduğu için futbol oynamak zorundayım. Voleybola ölüyorum. 15 yaşında tenise gönül vermiş bir insanım. Ama yok. Katiyen olmaz. Onlar erkek

oyunları değiller. Annemlere yalvardım ve rapor aldurdum. Beden dersine çıkamaz diye. Yalandan üç kere okulda bayıldım. Derse girmekten yırttım. Çok mutluymum derslerin hiçbirine girmedğim için. Ama zaten şöyle bir şey var. Sizin zaten başlı başına karşı cinsten kadın arkadaşlarınızla sosyalleşmeniz, onlarla bir şey paylaşmanız, bir alan yaratmanıza bile mani olunuyor. Erkekler tek sıra haline girmeli ve sağdan saymalılar. Burada eşcinsel olup olmamakla ilgili bir şey değil. İnsan olarak sizin orada bir iradeniz bir karar vermeniz, sizin orada tercih yapmanızın önüne geçiliyor. Okul bitti üniversiteye başladık falan. ÖDP, aşkın ve devrimin partisinin şanlı günleri. Ben de devrim falan bir ilişkilendim onlarla. O kadar denemişim denemişim bir şey olamamış Trakya Üniversitesinde ben, ülkücüler tarafından en sevilen öğrenci "ilk gün" ilan edildim. Bana omuz atıyorlar. Bir şeyler yapıyorlar falan. O kadar saçma ki. Orada örgüt liderleri var. Benle niye uğraşıyorsunuz? Bir oldu, iki oldu. Ben eşcinsel mücadelesine başladığım anı söyleyeyim. Omuz atıldılar. Merdivenden düştüm ve bir cinnet geçirdim o anda. Bunu bana neden yaptıklarını sordum o anda. Hem kürt, hem solcusun, bir de ibnesin dediler. Ben kimse ile yatmadım. Bu bilgiye nerden vardınız gerçekten, hani böyle bir vaka yok ortada bunların böyle bir bilgiyi bilmesini gerektiren. Okulu bitirdim. Onu da erken bitirdim. Çünkü kaçıp kurtulmak istiyordum. Bütün okul ile ilişkim şimdiye kadar öyleydi. İşe girmek istedim. İşlere başvurduğum. Bir süre eşcinsel olduğumu hiçbir yerde söylemedim ama bazen söylememe gerek kalmıyor maalesef. Bedenim de halim tavrım ben eşcinselim diyen bir tavır sergiliyor. Bütün iş yerlerinde bir yerden sonra insanlar sizin o tavırlarınız nedeniyle sizinle iletişim kurmamaya başlıyorlar. LGBT bireyler için en büyük sorun orada başlıyor. Gerçekten bir yerden sonra arkadaş edinememeye başlıyorsunuz. Eşcinsel olduğunuzu söylediğinizde yalandan, çok sinsî bir samimiyet gösteriyorlar size ama gerçekten aramamaya, sizinle konuşmamaya, bir yerlere gitmemeye, bir yerlerde oturup içki içmemeye başlıyorlar. Bilmiyorum sizler için ne kadar önemli. Ben arkadaşlarım ile zaman geçirmeyi seven bir insanım. Ama benim hayatımın beş yılı gibi uzun bir süre ne eşcinselliğim hakkında konuşabildiğim insanlar oldu eşcinsel olan, ne de arkadaşım olabildi. Çok uzun bir süreyi tek başıma geçirmek zorunda kaldım. Hayatımda ikinci kez bir tecrit hissediyordum. O sokaktan yürürken de, bir yerlere giderken de, bir yerde otururken de insanlar sizinle ilişkilenmiyorlar. Şimdi tamam hallettim bu travmaları, üstünden geçtim ama zor zamanlar geçirmek durumunda kalıyorsunuz.

İş yerleri zaten başlı başına bir sorun. Eşcinsel olduğunuza ikna olduklarında, sizin bunu söylemenize, belli etmenize gerek yok. İşçi yasaları patronu kollayan, sermayeyi kollayan yasalar ve sizi işten atabilmeleri için çok nedenleri var. Erkek bir arkadaşınızın sırtına dokunduğunuzda müdürüne gidip beni taciz etti diyor. Ve siz işten atılabiliyorsunuz. Bir insanın bir insana dokunması bazı yerlerde işten atılma, eklemek parasından yoksun olma, hayatınızın bir süresini yine iş arayarak geçirmek zorunda bırakılmaya işaret ediyor maalesef ki. Ben yedi aydır işsizim. İşten çıktım. Çeşitli küçük küçük işler yaptım haftalık falan ama yedi aydır başvuruyorum. Ben Kaos GL'nin muhabir eğitimini aldım. Kaos GL'de yazıyorum falan ama medya alanında çalışmak istiyorum. Hayatımda bir kariyer planlaması yaptım ilk defa ve medya alanında çalışmak istiyorum. İşte Kaos GL'de yaptığım işleri, Lambdaistanbul'da yaptığım işleri yazdım özgeçmişime. Bana olumsuz cevap bile gelmedi. Aynı işe arkadaşım da başvurdu. Gerçekten. Bunu denemek için yaptık. Onu görüşmeye çağırdılar. Kendimi övmek adına söylemiyorum ama gerçekten rezil bir özgeçmiş yazdık ona. Kimsenin dönüp bakmayacağı bir özgeçmiş. Aynı gün yolladık. Görüşmeye çağırdılar. Bana bir cevap dahi yollamadılar. Ben on senedir çalışıyorum. İş yerlerinde gerçekten korkunç şeyler yapıp her şeyi sizin yüzünüze yüzünüze vurup, utanmadan o kalabalıklarda sizle dalga geçip, "çekil" eşcinselseniz her ortamın dalga geçilecek unsuru oluyorsunuz baştan. Bunu kabul etmemiz de gerekiyor bir

yerde. Ben kabul etmedim. Siz dalga geçilen, eğlenilen biri oluyorsunuz.

Ben Bülent Ersoy sendromunu yaşayan insanlardan değilim ama bunu kırdığım an, 17 yaşında Taksim'e geldim. Bir sürü insan gördüm. İnanmadım. Allahım! Herkes eşcinselmış, bundan niye haberim yok dedim. Şöyle bir şey oldu. Ortada bir eşcinsel stereotipi var. Maalesef insanlar buna çok inanmış. Sistem böyle işliyor zaten. Hani televizyonda gördüğümüz o karikatür insanlar. Ben 17 yaşında gey bara gittim. Herkes çok güzel giyiniyor. Herkesin takıları var. Tişörtler şahane. Ben böyle paçoz. Bağcılar'dan gelmiş. Herkese bakıyorum. Kimse suratıma bakmıyor dönüp. Çirkin olduğumu falan düşünüyor. Sefil bir insan olduğumu düşünüyor ve eşcinsel olmağımı düşünüyor. Yoksunluk bir yerde belki yoksulluk da demek aslında. Eşcinsel haklarının henüz sırası olmadığını düşünen insanlar var. Bazıları çok akıllı. Gey barlarınız falan var. Orada eğleniyorsunuz falan diyor. Arkadaşlar gey barlar hiçbir zaman cennet değil. Çünkü sistem şöyle bir şey kurguluyor. Diyor ki siz o bara girene kadar kapıdan heteroseksüel olun, bu hayat böyle akıyor zaten. Heteroseksüel bir hayat. Oraya girene kadar heteroseksüel takının. Oraya girince ne yapıyorsanız yapın. Özgürsünüz. On milyona bira için. Vestiyere beş milyon verin. Orda harcayın. Ama oradan çıktıktan sonra lütfen heteroseksüel hayatınıza geri dönün. Oralar bize sunulmuş bir hizmet gibi görünse de böyle bir şey yok. Çünkü o algıyı besleyen, dışarıda televizyonda gördüğümüz algıyı besleyen bir şeye hizmet ediyor. "Bir ayrılık, bir yoksulluk, bir ölüm" diyordu şair. Gerçekten bunların hepsi zor şeyler. Bazı şeyler paramız olmadığı için elde edemiyoruz. Eğitim bunlardan biri, barınma bunlardan biri. Anayasada bir madde var. Herkesin eşit olduğunu söylüyor. Herkesin aynı haklara sahip olduğunu söylüyor. Yalan! LGBT bir bireyseniz ev bulmanız zor. İş bulmanız zor. En temel haklardan bahsediyorum. Barınma hakkınız yok. Bazı travesti transeksüel arkadaşlarımız lokantalardan gözaltına alındı. Şöyle bir sorun daha var. Biz gündüzlerden mahrum bırakılıyor. Özellikle travesti transeksüel arkadaşlar ama hepimiz için böyle bir sorun var. Geceler bize sunulmuş. O jungle'a girin. Her şey başınıza gelebilir. Çoğu travesti transeksüel arkadaşımız gece dışarı çıkmıyorlar. Allah'tan "gettolarda" bakkallarımız hizmet veriyor. Eve servis yapıyor. Ekmeğimizi eve getiriyorlar falan ama bakın şurada perdeler kapalı. İçeri güneş girmiyor. Bir nedeni var. Ama bazı insanlar güneşi görmeden çok uzun zamanlar yaşıyorlar. Her şeyi bırakın. Kozmetik endüstrisi buna karşı çıkmalı. Erken yaşılanıyorsun falan hani.

Dinlediğiniz için teşekkür ederim.

Eşcinsellerin Örgütlenme Halleri

“Türkiyeli Eşcinsellerin Örgütlenme Halleri” dediğimizde koca bir tarihten bahsedemiyoruz. Bir tarih vermek istediğimizde aşağı yukarı 15-20 yıl kadar geriye gidebiliriz. Peki, bu ne anlama geliyor? Türkiye’de kim nasıl adlandırırsa adlandırın kendi cinsine dönük olan insanların bir araya gelme, örgütlenme süreçlerinin tarihi aynı zamanda kendilerini yaratma tarihi olarak okunabilir. Türkiye’de bugün bir eşcinsel örgütlenmesinden bahsediyorsak bu örgütlenmeyi doğrudan eşcinsel bireyler kendilerini kurma sürecinde ortaya koydular.

“Türkiye’de Eşcinsel Olmak” söyleşilerinin Eskişehir ayağına Morel Eskişehir LGBTT Oluşumu ev sahipliği yaptı. Eskişehir Gelişim Vakfı’nda, “Türkiyeli Eşcinsellerin Örgütlenme Halleri” başlığı altında 20 Eylül Cumartesi günü yapılan söyleşiye, Ali Erol konuşmacı olarak katıldı.

Türkiye’de eşcinsel olmak söyleşi dizisinde şimdiye kadar yapılan söyleşiler ve başlıklar daha çok bir eşcinsel bireyin olma hali üzerinden çerçevesi sınırlanmış başlıklardı. Gazeteci, yoksun, işçi, gazeteci, kadın gibi başlıklar söz konusuydu. Bundan sonraki başlıklar da aşağı yukarı benzer. İşte “eşcinsel ve Kürt olmak”, “eşcinsel ve azınlık olmak” gibi.

“Türkiyeli Eşcinsellerin Örgütlenme Halleri” başlığının da yine eşcinsel bireyler üzerinden açılımı yapılabilir. Eşcinsellerin örgütlenme halleri dediğimizde koca bir tarihten bahsedemiyoruz. Bir tarih vermek istediğimizde aşağı yukarı 15-20 yıl kadar geriye gidebiliriz. Peki, bu ne anlama geliyor? Türkiye’de kim nasıl adlandırırsa adlandırın kendi cinsine dönük olan insanların bir araya gelme, örgütlenme süreçlerinin tarihi aynı zamanda kendilerini yaratma tarihi olarak okunabilir. Türkiye’de bugün bir eşcinsel örgütlenmesinden bahsediyorsak bu örgütlenmeyi doğrudan eşcinsel bireyler kendilerini kurma sürecinde ortaya koydular.

İki eksiğimiz vardı bizim. Bir, Türkiye’deki eşcinsellik algısıyla ilgili bir ortaya çıkamama, kendi içimize kapanma hali söz konusuydu. Bir diğer talihsizlik de örgütlenme fikrinin Türkiye’deki sosyal politik süreçlerden dolayı ele alınışı ya da negatif olarak adlandırıldığı bir dönemde biz ilk adımları atmaya çalıştık. Daha geçenlerde 28’inci yıldönümüydü, 80’lerde daha doğmamış olanlar bile bir şekilde farkındadırlar, 12 Eylül 1980 söz konusu. 12 Eylül’le birlikte Türkiye’de toplum sadece siyasi değil, sosyal hatta kültürel örgütlenmeleriyle, daha doğrusu iki insanın bir araya gelip ilişkilenebilmesi ve bu ilişkilenebilmeden sosyal, kültürel, politik her ne çıktı söz konusu olacaksa buna dair her türlü şeyin ezildiği, ortadan kaldırıldığı ve bir daha ortaya çıkmasının mümkün olduğunca geciktirilmesi üzerine bir politika hayata geçirildi. Bunun yansıması örgütlenme fikrinin tamamen çizilmesi, insanların zihninden atılması, bir korku nesnesi, uzak durulması gereken bir şey olarak görülmesine yol açtı. Hatta 86’da Mersin’den Ankara’ya okumak için geldiğimde tanık olmuştum, sosyolojide ana bir konu vardır, örgütlenme sosyolojisi, ama örgüt fikri 12 Eylül’le birlikte sadece politik hayattan değil, aynı zamanda

akademiden, zihin dünyasından da kovulmaya çalışıldığı için akademi de buna direnememiş, buna bir şekilde ayak uydurmak durumunda kalmış.

Sosyoloji bölümünde bu konuyu ortadan kaldıramazsın, çözüm "organizasyon teorileri" olarak adı değiştirilmek olmuş! Bölüm başkanımız bunu bize anlattığında, bölüm başkanımız dâhil gülümsedik ama bu acı bir gülümsemedir. Teorik olarak bir konuyu ele alan dersin adının bile akademi içinde değiştirilmek zorunda kaldığında, sosyal ve politik hayatta karşılığı çok daha feci oldu. Partilerden, sendikalardan, bugün işte NGO ya da STK dediklerimiz o dönem için demokratik kitle örgütlerine kadar her şey ortadan kaldırılmıştı.

Haliyle biz sıradan eşcinseller olarak böyle bir sosyal, kültürel, politik atmosfer içinde doğduk. Kendimiz eşcinsel olduğumuzu fark ettik. Elbette ki bu adlandırmalar farklı olabiliyor. Bizden beklenen bir şey, bizi içine almaya çalışan bir kalıp var biz bu kalıba uymuyoruz. Önce biz kendi kendimizin farkına varıyoruz. Farkına varma süreçlerimiz içinde bulunduğumuz sosyal, kültürel ya da politik, ailevi hatta dinsel, mesleki ilişkilere göre değişebiliyor. Kimimiz "evet ben bir eşcinselim" diye ilk cümlesini çok rahat kurabiliyor. Kimimiz şu 3 günlük yalan dünyayı kendine zehir edebiliyor, kendi iç barışını yakalama sürecinde. Kimimiz de gayet kendi dengesini kurduğu halde, dışsal bir nedenden dolayı, işyeri, yurt, aile sosyal arkadaş çevresi vs.den dolayı kendini yaratamayabiliyor. Bu beraberinde atılan adımların da nasıl şekilleneceğine yol açıyor.

Türkiyeli eşcinsellerin örgütlenme hallerinden önce bir araya gelme süreçlerine dair konuşmak gerekiyor demiştim. Tam da o aşamada zaten ilk sorun oluyor. Çünkü 80'lerin ikinci yarısına doğru, şu anlamı var 80'lerin ikinci yarısının, öznel olarak sadece kendi üzerimden anlatmıyorum, Türkiye realitesi için de geçerli. Türkiye'de Ankara ve İstanbul metropollerinde eşcinselliğe dair kurulan ilk cümleler ya da eşcinsellik diye bir problemin olduğuna dair ilk yansımalar 80'lerin ikinci yarısıyla görünür oluyor. Eşcinsel kadın ve erkeklerin kendisi açık olmasa, come-out diyoruz ya, kendileri görünür olmasalar da yaşadıkları sorunlar artık ikili tekil hayatlarının dışına çıkmaya başlıyor. Sosyal hayatta bir şekilde yansımaları buluyor. Bu yansımayla Türkiye'de aynı zamanda böyle insanlar da, bu problemi yaşayan insanlar da var diye cümleler kurulmaya başlanıyor. Ama kurulan bu cümleler doğrudan kadın ve erkek eşcinsellerin kendileri tarafından kurulmuyor. Akademi, medya gibi yerlerde kurulan cümleler. Birileri doğru ama yanlış konuşmaya başlıyor ama eşcinseller adına konuşmaya başlıyor. Henüz eşcinseller birer özne olarak ortaya çıkıp doğru ya da yanlış kendi duygularını, düşüncelerini, sorunlarını, taleplerini dillendiremiyorlar. Kendi sorunlarını ortaya koyamıyorlar. Bu kendi içimizde şöyle görülüyor. Yavaş yavaş ya parkta ya dışlanmış yalıtılmış şehir ortamlarında, kentin "normal" görülmeyen herhangi bir mekânı olabiliyor, izole bir birahane, sinema gibi. Küçük ya da kapalı arkadaş çevreleri gibi. Burada insanlar birbirini buluyor, karşılıklı sızlanılıyor, ağlanıyor ama ikinci bir adım atılmıyor. İkinci adım tam da Ankara'da Kaos GL ile İstanbul'da da Lambda İstanbul ile atıldı diyebilirim.

Türkiye'de ilk defa sıradan genç eşcinsel bireyler, işçi, memur, öğrenci kendi adlarına kendi sorunlarına sahip çıkıyorlar. Yani örgütlenme aşaması bir şekilde böyle başladı diyebiliriz ve gönül rahatlığıyla söyleyebiliriz. Bugün baktığımızda çok sıradan görülebilir. Ama o zaman radikal bir adımdı bu. Dediğim gibi olumlu ya da olumsuz birileri hep konuşuyordu ama benim adıma, senin adına konuşuyordu. İlk defa insanlar kendi cümlelerini kurmaya başladılar, kadın-erkek eşcinseller kendileri konuşmaya başladılar. Dolayısıyla bugün 15 yıllık hadi 20 diyelim, başlangıç noktası bu tarihe tekabül ediyor.

Bundan önce bir araya gelme süreçlerinde biz şunu diyorduk, partner bulsak da bulamasak da ağlıyoruz. Bulamasak yalnız ne olacak diye ağlıyoruz, bulursak, nerede nasıl yaşayacağız diye ağlıyoruz. Nasıl bir ilişki kuracağız, nerde neyi nasıl paylaşacağız.

Bunların sadece maddi, fiziki sosyal ortamlar olmaması değil, biz ilişkilendirirken bir eşcinsel olarak, kendi cinsini arzulayan kadınlar ve erkekler olarak neyi nasıl şekillendireceğiz. Aslında bunun da bilgisi ve tecrübesi yoktu. Çünkü önümüzde olumlu ya da olumsuz örnekler yoktu. Neler vardı? Hepimizin bildiği örnekler vardı, herkesin tahmin ettiği Bülent Ersoy ve Zeki Müren örnekleri bunlar. Tamam, bu ikisi ve benim dışımda başka kimse yok mu? Yalnız mıyım? Ama aslında onlara da benzemiyorduk. Bir şekilde insanlar sınırlandırılmış, şüphesiz ki bu kişiler kendi hayatları özelinde realite olarak odur ve doğrudur ama eşcinselliğin algısına dair böyle isen o zaman onlar gibisindir çıkarsamasının doğru olmadığını bildiği için arayışlar bir şekilde başlamıştı.

Özellikle bir araya gelme, kendini adlandırma süreçlerinden sonra daha çok konuşma aşamasına geçildi. Konuşma aşamasında şöyle bir ikileme karşılaştı. Tamam, biz bir araya gelip sorunlarımızı paylaşacağız peki ama ne olacak? Sorunlarımızı paylaştıktan sonra kendi sorunlarımıza kendimiz müdahale edebilir miyiz? Kaos GL kendimizin müdahale edebileceğini söyledi. Edilebileceğini söylediği için örgütlenme sürecine girdi. Ama o dönem en başta çizdiğim 12 Eylül atmosferinden dolayı eşcinsel bireylerin yaklaşımı pozitif değildi. "Ben enayi miyim, niye uğraşayım" diyordu bazıları, bir kısmı "bu memleket böyle gelmiş böyle gider, hiçbir şey değişmez", bir kısmı da "ya nasıl olsa 5 yıla AB'ye gireceğiz, dolayısıyla bu sorunlar hallolacak" diyebiliyordu. Bütün bunları eleştirmek için paylaşmıyorum, sadece o dönemin resmini anlatmak için söylüyorum. Bütün bunlar o dönem için karşılığı olan şeylerdi, hepsi, ben kabul etmem ama anlayabilir ve anlaşılabilirliğini sizinle paylaşabilirim. Çünkü insanların önünde hiçbir örnek yok, dayanışacağı hiçbir şey yok, canım kanım dediği ailesinden sosyal politik çevresine kadar...

Dolayısıyla ne oldu? Türkiye'deki eşcinsellerin örgütlenme halleri deneye yanıla doğrudan eşcinsel kadın ve erkeklerin kendilerinin yarattığı öz bir deneyim oldu. Doğrusu ile yanlışı ile bu 15-20 yıllık süreç aslında hem kendi eşcinselliğini kurarken aynı zamanda örgütlenmesini de kurduğu bir süreç oldu diye düşünüyorum ben.

80 ve ikinci yarısı derken bilerek uzattım. Burada yaş ortalamasını tahmin edemiyorum. Dolayısıyla 80'lerin ikinci yarısından vazgeçtim, daha 90'ların başında henüz doğmuş arkadaşlar bile bugün eşcinsel hareketle ilişkilenebiliyorlar. Dolayısıyla o dönemi yaşamadıkları için fiziken deneyimlemedikleri için bilmiyor olabilirler diye sosyal politik atmosferi biraz fazla uzattım.

Özellikle 80'lerin ikinci yarısı aynı zamanda 80 önceki klasik örgütlenme tarzlarının devlet zoruyla ya da yeni koşullardan dolayı fiziken ortadan kalktığını biliyoruz. Ve o tarzların insanları tatmin etmediğini, o tarzları artık denemek istemeyen insanların çoğunlukta olduğunu da biliyoruz. Kadınlar ne diyordu; ben de erkek yoldaşlarımla aynı yükün altına girdim, çalıştım ama yıllar geçiyor ben hep aynı kalıyorum. Niye benim sözüm hiçbir şekilde ortaya çıkmıyor? Niye ayrıca örgütlensem bile bu hep bir şekilde partinin ya da merkezi örgütlenmenin altında kalıyor diye kadınların sesi duyulmaya başladı. Bu beraberinde feminizmin telaffuzunu getirdi. Feminizm ile birlikte kadınların kendi bağımsız öz örgütlenmelerinin ortaya çıkmasına yol açtı. Türkiye'deki kadın varoluş ve kadın çeşitliliği üzerinden her kadının kendi yaşadığı sorunu ve kendi sözünü ortaya koyabileceği yeni örgütlenme biçimi ve tarzlarının gelişmesine yol açtı. Şüphesiz ki insanların bulunduğu sosyal, politik ya da kültürel ortamlardan hareketle feminist çeşitlilik de ona göre şekillendi. Bir yanda Duygu Asena gibi kadın ve erkek eşittir diyenler de oluyordu, bir tarafta kadınların radikal şekilde erkek egemenliğine karşı kurtuluş mücadelesi vermesi gerekir diyenler de oluyordu.

Bir tarafta tamam daha önceki örgütlenmelerde kadın ve erkeklerin ilişkilenebilmesi

problemiydi, yine aynı politik bir hatta yeni bir tanımlamayla bir araya gelinebilir diyen feministler de oluyordu.

Dolayısıyla bu eşcinsellerin dışındaki yapılarda bu insanların durduğu yere göre eşcinseller ile ilişkileri de ona göre şekilleniyordu. Örneğin her türlü egemenlik ilişkisini sorguladıkları halde zorunlu heteroseksüelliği sorgulamıyorlardı.

Ve üstelik de hani bu zorunlu heteroseksüelliğe dair batıdan yaptıkları okumalarda bunun bilgisine sahip oldukları halde bunu yapmıyorlardı. Bugün şunu gönül rahatlığıyla söyleyebiliriz ki Türkiye'deki feminist hareketin erkek egemen sistemi sorgularken el atmadığı ama daha sonra yüzleşmek zorunda kaldığı zorunlu heteroseksüelliği sorgulama süreci, doğrudan eşcinsellerin ve eşcinsel örgütlenmelerinin etkisiyle oldu.

Burada yeni bir aşamaya geçiyoruz. Daha önce eşcinseller kendi gibi olan insanları aradılar, buldular, dertleştiler, bazen bir araya geldiler, bazen ayrı düştüler, ama geri dönülmez bir şekilde, 90'ların başı gibi 93-94 gibi Ankara ve İstanbul'da geri dönülmez bir şekilde resmi olmayan, formel olmayan bir örgütlenme süreçlerine girdiler. İkinci bir aşama da artık kendi dışındaki ilişkileri ve örgütlenmeleri de etkilemeye, dönüştürmeye başladılar. Elbette ki dönüşüm süreci her yapıda aynı gitmedi. Örneğin kadın hareketi, ya da feminist hareket çok hızlı bir şekilde bu eksiğini tamamladı. Bugün kadın hareketi içinde tartışma bitmemiş olmasına rağmen kadın hareketi ya da feminist hareketin samimi bir şekilde cinsiyetçiliği artı olarak heteroseksizmi ve zorunlu heteroseksüelliği sorguladığını, eşcinsel kadın ve erkekleri ya da bugün daha geniş bir şekilde LGBTT'lerin de varoluşlarını tanıdığını ortaklaşabildiğini görüyoruz. Ama ne oluyor, diğer yapılar örneğin sendikal yapılar çok daha ağırdan gidiyor. Kaos GL'yi oluşturanlar içinde işçiler, memurlar da vardı. Sendikalarla ilişkilene daha doğrudan olabiliyordu ama sendikaların değişip dönüşmesi çok daha zor olabiliyor. KESK, mekânını açabiliyor Eskişehir'de ama mesela Ankara'da açmayabiliyor... Eşcinsel örgütlenmesi kendi dışındaki yapıları da etkilemeye, onlar da sorgulama aşamasına geldi ama farklılık gösterebiliyor.

İkinci aşama olarak formel, resmi aşamaya değinebiliriz. Eşcinsellerin örgütlenmelerinin de dâhil olduğu, özellikle 68 özgürlükçü dalgası ile ortaya çıkan yapılar, bunlara yeni toplumsal hareketler deniyor, bunlar kurumsallaşmış resmi örgütlenmelere karşı çıkan hareketler. İster 3. Dünya ülkelerinde olsun, ister Batı Avrupa'da olsun, ister eskinin deyimiyle doğu bloğunda olsun, mevcut örgütlenmelere karşı kendi sesini çıkaramayan, kendi sözünü söyleyemeyen, kadınların, eşcinsellerin, çevre politikalarına karşı ekolojik hareketin, etnik hareketlerin seslerini, sözlerini duyuran hareketlerdi bunlar. Aynı zamanda bir merkeze bağlı olmayan, daha çok network deniyor ya, ağ bağlantısıyla bir araya gelen, tanımlanmış bir sorun etrafında yan yana gelen yapılanmalar. Dolayısıyla bu hareketler içerisinde aynı zamanda eşitlikçi bir ilişki de söz konusu. İşte hiyerarşinin olmaması, dilin militarist olmaması. Sadece kendi sorunuyla değil aynı zamanda cinsiyetçi olmayacak gibi bir birini kesen sorunlarla da kendini tanımlayan yapılar. Eşcinsel hareket de aynı şekilde böyle kuruldu diyebiliriz.

1993'den 2005'e kadar Lambda İstanbul, Kaos GL aslında bir örgütlenme olmakla birlikte formel, kayıtlı bir yapısı yoktu. İnsanlar bir araya geliyordu, sorunumuz ne şu, ne yapacağız şunu yapacağız. Kim yapacak, bunu sen yapacaksın, şunu ben yapacağım. Nasıl eşgüdümleştireceğiz, işte Pazar toplantıları yapacağız. Her şey herkese açık toplantılarda karar verilip uygulanıyordu. 2005 ile birlikte ilk Kaos GL'nin tüzük hazırlaması ve kayıtlı bir dernek olmak için Ankara Valiliğine başvurması söz konusu. Burada Türkiyeli eşcinseller yeni bir şeyle karşı karşıya kaldı. Şimdiye kadar ne derdik, Türkiye'de eşcinsellik suç değildir, yasak değildir derdik. Aslında adı konulmuyordu, sistem eğer bir şekilde kafanı ezmiyorsa görmezden geliyordu. Ama ilk defa resmi olarak 2005'de eşcinsel derneği olarak kendini kaydettirmek isteyen bir dernekle karşılaştı resmi

birimler.

Dolayısıyla ilk tepki "hukuka ve genel ahlaka karşı", bunlar kurulamaz diye geldi. Ama savcılık ilginç bir şekilde, "hayır devir değişti, kendine gey, lezbiyen diyen insanlar var, bunlar akademide kullanılıyor, sadece akademide değil günlük dilde de kullanıldığı, ahlakla sınırlandırılmayacağı, genel ahlakın da devirden devire toplumdan topluma, aynı toplum içinde farklı zamanlarda değişip dönüştüğünü" söyledi. Valilik de buna itiraz etmeyince Kaos GL'nin tüzüğü ilk eşcinsel derneği olarak onaylandı. Bunun hemen ardından diğer gruplar formal sürece girmek için başvurdu. Ankara'da ikinci bir dernek, Bursa ve İstanbul'da. Ama İstanbul'da Valilik savcılığın reddini kabul etmedi ve mahkemeye gitti. Mahkeme de biliyorsunuz kapatma verdi. Şimdi Yargıtay'a gitti dosya. Ne olacak ona bakacağız. Ama şunu biliyoruz ki Türkiye'nin resmi olarak yüzünü döndüğü AB sürecinde aslında bir eşcinsel örgütlenmesini yasal olarak engellenmesinin maddi temelleri bulunmuyor. İlle de eşcinsel dernek kurulabilir gibi bir cümle gerekmiyor. Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler söz konusu olduğunda, Yargıtay da aynı olumsuz cevabı verse bile biz biliyoruz ki Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinden bu karar dönecek. Türkiye'de farklı dengeler söz konusu olduğu için devletin de resmi birimlerinde bu süreçle yüzleşmesi farklı olabiliyor.

15 yıllık süreçte Kaos da Lambda da bugün artık Eskişehir, İzmir ve başka şehirlerdeki oluşumlar ne yapıyorsa açık bir şekilde yapıyor. Şimdiye kadar bir sorun yaşanmamış. Dolayısıyla senin onaylamadığın tüzükteki amaçlar bölümü bir şekilde hayata geçirilmiş.

Bu söyleşinin çerçevesini şekillendirirken bazı alt başlıklardan hareketle konuyu açabilirim diye düşünmüştüm. Davranıştan kimliğe, eşcinselliğin sosyo kültürel ve politik görünürlüğüne dair. Başlangıçta bahsettiğim kısım, birbirimizi bulma, bir araya gelme ve örgütlenme gibi...

Heteroseksizm ya da ayrımcılık noktası üzerinden devam edildi. Eşcinsel hareket ve diğer hareketlerin ilişkileri özellikle kadın hareketleri ile bağlantılar üzerinden anlatmaya çalıştım. İnsan hakları olarak eşcinsel haklarına şimdi girmeyeyim. Türkiye'deki insan hakları örgütleri ile eşcinsel örgütleri arasındaki ilişkilere şimdi çok girmeyim, açıkçası bu bana artık sıkıcı gelmeye başladı. İnsan hakları söz konusu olduğunda eşcinsel hakları bunun kapsamında değil mi diyemiyoruz maalesef, başka konularda mangalda kül bırakmazken eşcinsel hakları konusunda pek de parlak değil.

Bizim hayatımıza kastetmeyen her kurum ve kişiyle bir ilişki kurabileceğimizi düşünüyoruz. Çünkü başka nasıl dönüreceğiz ki? Birbirimizle yan yana gelmeden birbirimize dair önyargılarımızı nasıl ortadan kaldıracacağız? Pes dedirten bir duruma bile negatif, çok kapayıcı cümleler kurmamaya çalışıyoruz biz.

Bugün eşcinsel haklarının insan hakları bütünü bir parçası olduğu kabul edilebiliyor. Ama yaratılan her alan –keşke böyle olmasaydı- doğrudan eşcinsellerin kendilerinin yarattığı alanlar oldu. Kendi öz örgütlenmeleri de bu şekilde oldu. Herhangi bir yapıdaki artı kurulan pozitif cümleler de eşcinsellerin zoruyla oldu. Dolayısıyla 15 yıllık süreci düşündüğümüzde eşcinsellerin örgütlenme halleri de olmuş bitmiş bir hal değil. Yeni arayışlara meyil eden bir süreç.

Şimdi birlikte devam edelim...

Salon: Örgütlenme hali biraz örgüt modeli olmaksızın yalnız kalıyor gibi geliyor bana. Eşcinsel örgütleri nasıl bir alternatif model, nasıl bir katılımcı oluşturur? Bu haliyle biraz tarihi gibi duruyor.

Ali Erol: Türkiye'de eşcinsel olma söyleşilerinin çerçevesini çizerken amacımız farklı inançlardan, politik, aile, kültür farklı statülerden gelen insanlar misal "eşcinsel işçi

olmak" ne anlama geliyor, biz bunun resmini çekmeye çalışıyoruz. Şöyle olmalıdır ya da böyle olmalıdır diye bir şey ortaya koymaya çalışmıyoruz, bir öneride bulunmak değil, Türkiye'de bu nasıl yaşanıyor bunu ortaya koymak istiyoruz.

Kaos GL, elbette eleştirilecek bir sürü yönü vardır ama bir sürü güzelliği bu topluma taşıdı. Bu güzelliklerden bir tanesi çeşitliliklerin altını çizmekti. Örneğin Ankara'da Güvenpark var. 80'lerde ve 90'ların ikinci yarısına kadar insanlar birbirini burada buluyorlardı. Bugün yok çünkü devir değişti, internet çıktı, insanlar artık kendini gizlemiyor vs. orasına girmeyeyim. Kaos GL'nin ilk yıllarında buradaki insanların birbirini arama sürecinin yansımaları ne ola ki, hani bir nevi antropoloji çalışması yapar gibi, yargılama, damgalama, sana uymayabilir, orada iki insan birbirini nasıl arar, nasıl tanışır, birbiriyle tanıştığında ne yapar, başına kötü bir şey gelirse ne anlama gelir, gelirse niye kötü şeyler gelir...

"Aman tanrım Güvenpark'a mı gidiyorsun? Güvenpark'ta mı buluyorsun?" oysa insanlar birbirini ya parkta ya sinemada ya hamamda buluyor diyorduk. 90'la birlikte bar öne çıktı, eşcinsel olmak halleri orada başka bir şekilde belirlenmeye başladı. Bara gidenler sinemaya, parka gideni eleştiriyordu, aşağılıyordu. Nasıl olur da buna hiyerarşi koyabilirsin? Bütün bu mekânlar nasıl değişip dönüşüyor? Hamam dediğimizde, geçmişte kalmış bir şeyden bahsederken, bar dediğimizde gece hayatı olmayan insanların bile kurabileceği 3-5 cümle vardır. Bütün bunlar ne anlama geliyor? Biz bunların resmini çizmeye çalışıyoruz.

Ozan: Bizim ilk örgütlerle karşılaşmamız, başkaları da var, bir süredir bir şeyler yapıyorlarmış. Nasıl örgütlenmişler, kimler olmuş, bu süreçte neler olmuş? Hiyerarşi karşıtı bir örgütlenme ve bu çok temelde duran bir şey. Nedir, nasıl bir şeydir, ne kadar gereklidir. Katılımcı ve bir şeyler yapabilmeye iyi bir çözüm, yardımcı olacak bir unsur olabiliyor. Dayanışma kültürünü benimsemiş olması çok önemlidir. Bunun gibi birçok şey var aslında. Belki biz biraz hazırcıydık, hazıra konduk. Belki daha uzun sürebilirdi örgütlenme çalışmamız.

Elif: Ben şeyi çok atladığımızı düşünüyorum. Ali hakikaten 85'lerden geliyor, hareketin içinde. Ha ben 1 yıldır içindeyim. Ali ile benim aramda doğal bir hiyerarşi olmaması söz konusu olamaz. Yılların getirdiği birikimle daha deneyimli bir noktada. Eşit değiliz, 20-25 yıl emek sarf etmiş, ben bir yıl etmişim. Bunun şöyle bir ilişki içinde kolektivizm, bir şeyi kolektif üretmekle sorun olmaktan çıkacağını düşünüyorum. Ne yurt dışındaki örnekler, ne AB'deki örnekler karşılayabilecek örnekler değil. Bu coğrafyaya özgü düşünmek lazım, ağlamazsan mama vermezler.

Ali Erol: Biz mücadele ediyoruz, kadın kadına ve erkek erkeğe, dolayısıyla bu toplum buna izin vermiyor. Biz ne yapacağız? Kendi varoluşumuzu kurarken soluk alabileceğimiz alanları genişleteceğiz, her yerde, kampüste, günlük hayatta, okulda, ailede ama bunu genişletmeye çalışırken çeşitliliği de akılda tutmak gerekecek. Örneğin Kaos GL'yi ilk yıllarda çok radikal bulurlardı. İlk yıllarda bu bizi biraz yıprattı da. İzolasyonla karşı karşıya kalabiliyorsun vs. Kurduğumuz cümlelerin radikalliği ilk kez kuruyor olmaktan, görünür olmaktan. Bu durumda yeni kalıplar yaratmamalıyım, diyelim ki ben inançlı olmayabilirim ama hem eşcinsel hem dini ritüelleri yerine getiren insan da Kaos GL'nin içinde yer alabilir. Ben oy kullanmam ama DYP'li biri de gelebilir, ÖDP'li biri de gelebilir. Bunu lafta da söylemiyorduk. Bizim bir tek hassasiyetimiz vardır. Bu örgütlenme eşcinsel bireylerin kendi öz örgütlenmesi olarak bağımsız olmalı. Dolayısıyla herhangi bir yapıya, yapılanmaya tali olacak, onun vitrininde süs olacak bir şeye müsaade edilmedi. Kaos GL sürecinde olsun, genel olarak eşcinsel örgütlenme sürecinde olsun, hiçbir şey dışlanmadı, bastırılmadı. Şurada sorunlar yaşadık her seferinde. Diyelim ki benim eşcinselliğimle barışma sürecim, reaksiyonlarım farklı olabiliyor, senin

eşcinselliğiyle barışma sürecin, reaksiyonların farklı olabiliyor. Kendi üzerimizden kurduğumuz cümle bazen dışlayıcı olabiliyor. Atıyorum kişi ateist ise örneğin vay, eşcinselliği şöyle gören bir dine karşı bir cümle nasıl kurarsın diyebilir. Aynı cümleyi politika üzerinden, seks anlayışı üzerinden yapabilir. Tek partnerli mi çok partnerli mi üzerinden kurabilir. Hayata dair her şey üzerine kurabilir. Müdahaleyi orada yapıyorduk. Bir dur, yani kendi alanını açarken başka birinin alanını, seni dışlamıyorsa o kadar eleştirel bir şekilde zorlama diyebiliyorduk.

Diğer taraftan bu çeşitlilik belki mesleki örgütlenmelerde olabilir, ama onun dışında Türkiye'de var olan bildik geleneksel yapılarda olmayabilir. Yekpare bir yapıdır. Orada çeşitliliklerin kendilerini ortaya koymalarına müsaade edilmez pek. Bu tamamen yeni toplumsal hareketlerin şekillendirdiği ve ortaya koyduğu bir şey. Eşcinsel hareket de buna paralel gelişti. İnsanın olduğu her yerde eşcinseller de olabilir diyordu. Peki, bu ne anlama geliyor? Aslında bir toplumda ne kadar sosyal, kültürel, politik, mesleki insan çeşitliliği varsa bu aynı zamanda eşcinsel varoluşların çeşitliliğine de yansıyor. Bizim yapmamız gereken kapalı bir kutu sadece tek merkezli bir yapı olarak değil, bu çeşitliliği kapsayacak bir şekilde örgütlenme olursa olur diyorduk, nitekim böyle de oldu. Eşcinsel örgütlenme kendini böyle var edebildi.

Salon: Ben de bundan bahsediyorum aslında, bu çeşitlilik kendini var edebildi mi? Karşılıklı çıkış noktası eşcinsellerin kendisini ifade etme sorunu ve bunun için kurulan bir örgüt içerisinde kendini ifade edebiliyor mu? Çünkü çeşitlilik kaçınılmaz. Bu noktada önerdiğiniz formül olması gerektiğini düşünüyorum. Örneğin hiyerarşi, benim düşünceme göre hiyerarşi karar alma sürecinde ortaya çıkan bir şeydir. Hiyerarşi ile deneyim aktarma farklı şeylerdir. Bir örgüt içerisinde bu çeşitlilik nasıl kurgulanıyor. İnsanlar sen eskisinden daha deneyimli olduğun için karar alma sürecinde senin daha etkin olmana müsaade ediyorlar mı, yani sen daha mı çok söz hakkına sahipsin? Ya da gerçekten bu keskinlik eşitlik ifade edilebiliyor mu? Asıl bundan yola çıkarak hiyerarşiye bakışınızı, örgüt içi hiyerarşiyi nasıl çözümlediğinizi biraz daha tanımak istiyorum.

Ali Erol: Burada bir doğal fiili süreçler bir de politik tercihler söz konusu olabiliyor. Örneğin, 1993-94 gibi Kaos GL'nin ilk yıllarında tersine yaklaşımlar da söz konusu idi. Nedir? Ben yazı yazıyorum, o yazıyor, öbürü çeviriyor. Kaos GL'nin yeni sayısı çıkacak. Bakıyoruz ki bir lezbiyen yazı göndermiş. Eğer o derginin sınırlılığını düşündüğünde 1-2 yazı fazla kalıyorsa ya benim yazım bekleyebiliyordu, ya da önce bir lezbiyenin yazısını koyalım diğerleri bekleyebilir diyorduk.

Bu önemliydi, çünkü eşcinsel bile olsan eşcinsel erkekler de heteroseksüel erkekler gibi kadınlar karşısında daha çok konuşabiliyor ve daha çok söz üretebiliyordu. Yani eşcinsel erkekler de dışlanıyor, eşcinsel kadınlar da dışlanıyor ama eşcinsel erkekler de heteroseksüel erkekler gibi öne çıkabiliyor gibi. Buna benzer güncel pratik çözümlerimiz olabiliyor. Ya da karma toplantılar yapılıyor ama sadece lezbiyen ya da sadece kadınların olacağı toplantılar, hâlâ devam ediyor, mesela bazı günler sadece kadınların olabiliyor. Bir şekilde kendi sözü, kendi varoluşu üzerinden kendi müdahalesini yapabilecek donanımına sahip olmadığını düşündüğümüz durumlarda buna benzer çözümler bulmaya çalışıyoruz.

Kaos GL'yi hem dergi hem aktivite olarak taradığımızda her rengi görebiliyorsun. Bugüne kadar eşcinsel topluluk içinde bugün çok sıradan, normal gördüğümüz tartışmanın Kaos GL üzerinden tartışmaya açıldığını ve eşcinsel harekete taşındığını da görebiliyoruz. İşte, eşcinsel ve Kürt olmak gibi, tahakküme karşı mücadele gibi, hiyerarşinin sorun olduğunu, cinsiyetçi dilin niye sorun olduğunu, niye anti-militarist olmamız gerektiğini, militarizmin aslında eşcinselleri hem fiziken hem dil üzerinden nasıl yaraladığını vs. bütün bu başlıkları eşcinsel harekete taşıyan, gündemleştiren Kaos GL

süreci, örgütlenmesi oldu. Haliyle bütün bunları yaparken o tartışmaların öznelere, alanları üzerinden çeşitliliği de gözettili. Bu konuda Kaos GL için vicdanen ben rahat hissediyorum kendimi, Kaos GL'nin gündeme taşıdığı bu konuların pek çoğu bugün anonimleşti. Yani diğer eşcinsel örgütleri tarafından da sahiplenildi. Dolayısıyla Kaos GL'nin attığı bir slogan, bir öneri olarak kalmadı, hareketin bir sözü oldu. Kaynağın bir önemi yok. Önemli olan sahiplenilmesi ve kendi örgütlenme sürecinde içselleştirilmesi.

Sorabilirsiniz her şey güllük gülistanlık mı derken, her şey açılabilir, kişisel çatışma noktaları süreci bloke edebiliyor. Bu da çok normal. Düşünsenize her Pazar açık toplantı yapılıyordu İstanbul ve Ankara'da. Yani yapılacak işlerden ağlama sızlanmalara kadar her şey orada konuşuluyordu, bazen farklı renkler öne çıkabiliyordu. Bu senin aktiviteneye ve dergine yansıyor. Bu her anlamda oluyordu. "Bu nasıl dergi, okuyorum okuyorum anlamıyorum, kim yazıyor bunu", bir başkası da "bu nasıl dergi, bu kadar mı ucuz olur." diyordu. Biri entelektüel, akademik buluyordu, birileri fazla eğlenceli gullüm dolu buluyordu. Aynı şey kültür merkezimiz için de geçerliydi. Örneğin birileri diyordu ki, biz ilk açığımızda tuvaletinden pencerenin pervazına kadar temiz olmasına çalışıyorduk, niye, çünkü insanlar gün ışığında eşcinsel görmemiş, gün ışığında açık bir mekan görmemiş, işte salaş kapalı ara sokaklardan ulaşılan gizli kapaklı mekanlar, öyle bir mekan yapalım ki, oturup kahve çay içilebilirken birbirimizin yüzünü görebilelim, sesini duyabilelim. Birimizin annesi geldiğinde "a kızımın/oğlumun takıldığı mekân buymuş, iyiymiş" diyebilirdik istiyorduk. Öyleydi de aslında. Ama buna rağmen birileri diyordu ki "aman züppe entelektüel geylerin mekanında sıkıldım", bir başkası ise "aman kaos kültür merkezi mi? işte varoş ibnelerinin gittiği bir yer" diyordu. Buradaki çatışma tek başına Kaos GL'nin çözebileceği çatışmalar değil. Bu çatışma noktaları alsında toplumumuzun yani kültürel, politik ve sınıfsal çatışma noktaları. Biz orada ancak kendi gücümüz oranında müdahale edebiliriz. Oraya müdahale etmek farklı politik, sosyal, kültürel örgütlenmelerin yüzünü birbirine dönmesi, dayanışmasıyla halledilebilecek bir şey diye düşünüyorum.

Düşünsenize "okumuş züppe geylerin" de "varoş eşcinsellerinin" de geldiği bir yer, maddi bir zarar vermeyecek, şantaj etme, ifşa etme gibi yanlışlar yapmadığı sürece herkese kapımız açıktı. Sen oraya geldiğinde kendi realitenle geliyorsun. O realiteler çatışabiliyor. O çatışma noktalarında hareketin bizatihi kendisi sorumlu değilmiş gibi düşünüyorum ben.

Yıllar önce eşcinsel ve Kürt olmak diye uzunca bir röportaj yaptık. Konya'dan Kürt bir eşcinselle. Bir sürü insan şeytan görmüş gibi okuyabiliyor. Sen diyorsun ki böyle bir realite var. Bunun gibi onlarca farklı örnek verebiliyorsun. Bu yaklaşımlar ilişkileri de şekillendirebiliyor.

Salon: Bugüne kadar Kaos GL sürecini anlattı. Ben zaten katılıyorum bunu tek başına Kaos GL çözemez. Tartışma ortamını yaratmak gerekiyor demek ki. Bu ihtiyaç. Her örgütün de. Her zaman bunun koşulu yaratılamayabiliyor, ama örgütlenmeden daha acil bir ihtiyacımız yok diye düşünüyorum. Türkiye'deki eşcinsel hareketin nasıl olduğu, bir araya gelme zorluklarını konuşuyoruz. Birbirlerini bulup bulmaması, örgütlenme nasıl oluyor, iletişim dayanışma nasıl gerçekleşiyor onu konuşmak gerekiyor.

İnsanlar gelmiyor, mesela Morel'in listesine bir çok insan üye iken toplantıları aktivitelerine bir çoğu gelmiyor, katamıyoruz bunları. Bu bir problem. Oralarda söz almak neden zor. Bu biraz görünür olmakla da ilgili. Bir de sanal ortamda internetten internete iletişim kurmak daha kolay. Güvenpark'tan bahsettin, biçimler değişiyor. Parktan internete geçiyor. Ama Türkiye'de neler yapabilirim, gibi konuşmalar bu tür toplantılarda önemli.

Bir de kadın toplantılarından bahsettin sen, oralardan bir çok şey çıkabilir aslında.

Mesela kadın dayanışma ağına, kadın hareketinin hallettiği konuları da paylaşılmalı, eylemlilikte ortaklaşma.

Neden örgütlenme, bu coğrafyanın koşulları nedir, gelecek dönemde neler değişebilir? Burayı bırakıp gitme gibi bir fikir de var. Bu mesela AB'ye girsek düzelecek, onun dışında da zaten bir şekilde yurt dışına çıkacak. Zaten burada değişmeyecek. Yani umutsuzluk da var diyebilirim.

Umutlu değiliz. Geleceğe Türkiye'de umutla bakamıyoruz, İngiltere'de mutlu yaşanabilir, umutlu olunabilir ama Türkiye'de değil diye bir düşünce hâkim. Bunu da kırmak gerekiyor. Burayı neden terk edelim? Bireysel kurtuluş oldu hadi gidecek koşulu olmayanlar ne olacak? Dayanışarak çözmek varken bırakıp gitmek de bir problem diye düşünüyorum.

Model yaratma konusu... Örnek aşk yaşama biçimi. Daha gizli kapaklı olmak durumu. Üzüntülüüz. Yaşadığımız ilişkilerde illa yanımızda bir sevgilimiz olmalı gibi... Bu da gene dayanışmayla çözülür diye düşünüyorum.

Salon: Pelin çok güzel konuştu. Diğer arkadaşlar yanlış anlamasın. Konuşurken çok farklı bir dilde konuşuyorsunuz. Ben bunu anlamakta zorluk çekiyorum. Ama daha anlaşılır bir dilde konuşulmasından yanayım.

Ali Erol: Dil meselesi bizim hep baştan beri yaşadığımız problem. Hani iki boyutu var. Bir tanesi düz anlamda konuşuyorsun ama ne diyorsun. Ne diyorsun sorusunun iki yönü var. Biri terimlerle, kavramlarla ilgili. Bir diğer yönü de bahsettiğimiz konuyla ilgili yönü. Bazı terimlerin anlaşılabilmesi normal. Benim de binlerce anlamadığım terim var. Bir de park üzerine konuşuyoruz diyelim, akşam olmuş parka gidiyoruz, dolaşıyoruz, ama bir de o parka dair konuşma, park tırnak içinde, dilediğinizi koyabilirsiniz. Onun üzerine konuşmak yeni bir şey. Daha önce aslında o konu üzerine hiç konuşmamışız. Ama birini bulup çıkmışız ama bulamamışız çıkmışız. Ama konuşmamışız park üstüne. Niye ben kendimi konuşamıyorum. Niye ben hayatın diğer alanlarında, okuduğum okulda, çalıştığım iş yerinde, arkadaşlarımla gittiğim sosyal ortamda kendim gibileri bulup merhaba diyemiyorum soruları Türkiye'de 15-20 yıldır sorulabiliyor. Bu da aslında eşcinsel örgütlenmelerin başlaması ile sorulabiliyor. Bu konuda bence biraz haksızlık ediliyor. Kolay bir yolu varsa, iletişimde kalalım. Burada biraz zorlanacağız gibi geliyor bana. Başka türlü nasıl olabilir ki? Eğer başı örtülü birini sen türbanlı deyip baştan çarpıyı koyuyorsan, bir başkası dur, sakın olalım mutlaka senin düşündüğün gibi insanlar da vardır ama hiç de öyle olmayıp şeriat peşinde koşmayan, inancı gereği başını örtmek isteyen, beni yarın kesme gibi komplolar üretmeyen kadınlar da vardır dediğinde bu anlaşılıyor. Çok basit iki cümle kurdum, bunun nesi anlaşılmaz. Toplasan terim olarak... Burada anlaşılma başka bir şey. Başka birinin dünyasından konuşuyorsun, başka bir yöntemden bahsediyorsun aslında. Birincisini anlıyorum ve sana katılıyorum. Düşünsene bir profesörün makalesini de aynı dergiye koyuyorsun, parktaki tanıklığı da oraya koyuyorduk. Terim falan anlaşılmadığında çözüm bulunur, sözlük koyarsın. Ama diğerine nasıl çözüm bulunur onu bilmiyorum mesela.

Hep birlikte yol alıyoruz. Geydi, lezbiyendi, biseksüeldi, travestiydi, transeksüeldi bugün sıradan kullanıyoruz. Ama 80'li yıllarda bu terimleri bilmiyorduk. Birisi "gey" diyordu öteki "gay" diyordu; gey mi gay mi diyeceğiz. Laço vardı, lubunya vardı, bunlar nerden çıktı diyorduk. Aslında hayat akıyor. Hayat nasıl değişip dönüşüyorsa onları tanımlayan kelimeler de değişiyor. Bundan sonra anlaşılmayan kelime geçerse gönül rahatlığıyla müdahale edin bana, uyarın.

Salon: Biraz önce örgütlülük üzerine, örgütlülüğün kattığı katmadığı üzerine konuşurken, gerekli de oldu, ama hepimizin anında anlayacağı şeyler olmayabilir.

Zamanla olacak şeyler. Hepimizin süreçleri farklı farklıydı. Hepimiz farklı yerlerden bir araya geldiğimiz için de süreçlerimiz farklı geliyor. Bunlar çok doğal. Buna yönelik pratikler geliştirmenin önemli olduğunu düşünüyorum.

Salon: Ben de kendi düşüncelerimi sizlerle paylaşmak istiyorum. Önce kendimi tanıtayım. Uluslararası Af Örgütü Eskişehir girişim grubu koordinatörüyüm, Ziya. Aynı zamanda EGEV'deyim. EGEV'in bir dönem önce başkanlığını yaptım. Toplantınızı çok düzeyli, sevindirici buldum. Bu pek çok sivil toplum kuruluşunun toparlayamadığı sayıda insan bir araya gelmiş, çok olumlu bir nokta. Ben bundan sonrası için hem EGEV ile hem Af Örgütü ile sorunlarla ilgili olarak işbirliği yapılabileceğini ifade etmek isterim.

80 öncesi dönemde, aktif siyasetin içinde muhalif sol siyasetin içinde bulundum. O dönemde adanmışlık gerekiyordu. İş gücü okulu bırakıp adamak... Biz insanlardan bunu istiyorduk, ağabeylerimiz bizden bunu istiyordu. Bir sürü deneyim yaşadık. Bugün gençlere ben ne söyleyebilirim: şunu söylüyorum, o dönemde toplumu dönüştürmek için adanmışlık gerekiyordu ama bugün, herkesin kendi alanında mesleğinde güçlü olması gerekiyor. Bugünün dünyası o günün dünyasından farklı.

Ben mesela Cemil İpekçi'nin hikâyesini öğrendiğim zaman ondan pozitif anlamda çok etkilendim. Bunun örnek bir olay olduğunu düşünüyorum. Çocuk 16 yaşında, valizini hazırlıyor, "baba ben eşcinsel bir ilişki yaşadım", -hikâyeyi biliyor musunuz, bilmiyorum-, "isterseniz evi terk edebilirim" diyor. Babası "olur mu evladım, beni 4 duvar arasında yaşadıkların ilgilendirmez, o duvarların dışındaki senden çok memnunum, hoşnutum" diyor. Hatta aradan zaman geçtikten sonra diyor ki, işte maço silahlı milahlı bir ağabeyi var, bir ablası var, diyor ki "sen bana 3. cins evladı verdin, benim de öyle bir evladım olmuş oldu, teşekkür ederim" diyor. Şunu anlıyorum ki ben, sizin dünyanın dışında biri olarak bu başarılarından etkileniyorum. Ama fuhşa itilmiş o insanlar beni ürkütüyor. Anlıyorum ki, sizin başarınız, okulunuzdaki işinizdeki bulunduğunuz nokta önemli olacaktır. Toplumun kabullenmesi açısından, diğerleri gibi görebilmesi açısından. Bu anlamda da bu toplantıyı verimli ve düzeyli buldum.

Diğerlerini etkilemek önemli, işbirlikleri, marjinal olmamak, kendi jargonumuzla içimize kapanmamak önemli diye düşünüyorum. Ayrıca işbirliği de önemli diye düşünüyorum.

Benim hayatımda da bir süreç.... İlk tanıştığımız nokta yurtdışında sürgün olan solcu grupların gösterilerde kortejde eşcinsel örgütlerle arka arkaya geldiği zaman komiteye ne olur bizi aynı yere koymayın, memlekette açıklayamayız demeleri, buna karşılık oradaki demokratların ısrarlı tutumları, yorumları... bu ne olabilir, nasıl yorumlanabilir, noktasından hareketle, tabii ki bizler de bir evrim geçirdik. Af Örgütünde çok etkilendiğimizi söylemeliyim. Orada da bir sürü eşcinsel arkadaş var, çok çalışkan. Ama tabir caizse hepsi de okumuş başarılı insanlar. Saygıdeğer, üretken insanlar. Onlardan etkilendiğimi söyleyebilirim.

Yani insanlar değişebiliyor, biz bir dönemde Eskişehir'e 1974 senesinde 1400 üyesi olan gençlik derneğimiz vardı. O zaman eşcinsel üyesi olsa tekme tokat kovar mıydık bilemiyorum. Bugün için öyle bir noktadan böyle bir noktaya gelebiliyor insan. Sabırlı olmak, çalışmak, yavaş yavaş yol almak lazım. Hemen küsmemek lazım. Bazen yüzünüze kapanan kapılar zaman içerisinde açılabilir diye düşünüyorum.

Bu anlamda hem kişi hem Af Örgütü olarak sizlerle işbirliği yapmak isterim. Biliyorsunuz Af Örgütü'nün kampanyalarında, çalışmalarında sizin sorunların yeri var.

Bu bir özgürlük meselesi aynı zamanda. Yani sizin yaşadığınız sorunların benzerini yıllarca Ermeni, Alevi toplulukları yaşıyor. Bu genel özgürleşme meselesinden sizin sorunlarınızı ayrı tutmak mümkün değil. Bu anlamda EGEV'in yaptığı çalışmalardan sizin de haberdar olmanız iyi olur. Bazı şeyler sizi ilgilendirebilir, bazı şeylere katılabilirsiniz.

Siz bizleri haberdar ederseniz, biz kimi çalışmalara katılabiliriz.

Ali Erol: Bize salonunu açtığı için gerçekten teşekkür ederiz EGEV'e. Başka mekânlar bir salonunu açma konusunda bile olumsuz cevap verebiliyor. Onun için samimiyetle teşekkür ediyorum.

Salon: Ben birde şeyden rahatsız oluyorum, konuşma dilimizde zaman zaman ötekileştirme çok var. Yani sizler, onlar da, sizin dünyanız da vs. bunlara dikkat edilmesi gerekiyor. Bir de fuhuş içinde olan insanlar ürkütüyor derken, fuhuşa itilmiş olmaları mı, fuhuş yapmaları mı? Onu ben çok fazla anlamadım. Bir de sizin dünyanız, 3. cins falan...

Ben dili kullanmanın ve bir de kullanırken de hassasiyet göstermenin çok önemli olduğunu düşünüyorum.

Ali Erol: Ziya beyin sürece dair çizdiği resmin benim açımdan şöyle pozitif bir yönü var. 80'den öncesinde içinde bulunduğu gençlik örgütünde böyle bir şeye rastlasak ne yapardık diyor, o günden bugüne örgütler ve özelde bireysel yaklaşımda gelinen nokta açısından hem anlatımı hem gelinen nokta olumlu.

Bugün kabul edilen bir yargı değil aslında. 80 öncesinde kitlesel kadın örgütlerinin de olduğu bir yapı olsa son sözü o ağabeylerin söylediği ama bugün devirin değiştiği, kadının da eşcinselin de kendi sözünü söyleyebildiği bir sürece gelindiği...

Salon: Ben zaten kıymetli buluyorum elbette konuşanları. Farklı şeyleri zenginleştirici buluyorum. Çok önemli insanların tartışması ama dili kullanırken hassasiyetlere dikkat edilmesi gerektiğini söylerken, bana ters geliyor, eşcinsel arkadaşlar var, hepsi de okumuş ifadeleri bana ters geliyor. Altını hem de üstünü de çiziyorum.

Ziya: Tabii ki toplum da ben de şu ana kadar açıklanması çok kolay olmayan bir kimlikle tanışıyoruz. Daha önce böyle bir toplantıda bulunmadım. Bir çoğunluk olarak ilk kez görüyorum. Daha önce de varlardı ama ben onları tanımadım, onlar kendilerini açıklamadılar. Dolayısıyla bu realite ve ben, şimdi seni rahatsız eden ifadelerle aslında eşcinsel ile ilgili olumlu şeyler söylediğimi düşünüyorum. Seninle ilk kez karşılaşılıyor, sana da hak veriyorum. Ama zaman içinde bir dil yakalayacağız ama zaman içinde olacak. Burada seni rahatsız eden ifadeler kullanabilirim. Seçmeye çalışıyorum ama arada böyle olmasını senin de normal karşılaman lazım. Yaşça büyük olduğum için reaksiyon göstermeyeceğim ama bu bir realite. Ben sizlerden biri değilim ama tanımak anlamak gerektiğini düşünüyorum. Tabii ki birlikte yaşayacağız. Bir tane dünya var. Bazıları daha yaklaşmışlar. Biz de yavaş yavaş öğreniyoruz, işte eşcinsel gemileri gelecek oradan döviz gelecek... Hayat böyle bir şey bazen acı tarafları, üzen tarafları olabiliyor. TV'den tanıdığım örnekler, Zeki Müren ve Bülent Ersoy. Bülent Ersoy'un pek çok tutumunu beğenmem ama Güneydoğu'da ölen çocuklarla ilgili tutumu bana saygıdeğer geldi.

Salon: Tepkisel yaklaşmışız gibi anlaşılın istemiyorum. İşçilerin kendi örgütlenmesini konuştuğu bir anda patronların gelip ben bu örgütlülüğünüzü destekliyorum demesi gibi geliyor. Paylaştıklarınız, eski solcular ve tepkiler çok önemli. Ama güzel okumuş çocuklar rahatsızlık yarattı, güzel olmayanlar da var, başarısızlar da var...

Salon: Şöyle bir şey bana doğru gelmiyor. Bütün eşcinselleri savunmak zorunda değilsin. Ya da Ermeni isen tüm Ermenileri savunmak gerekmiyor. Ben insani değerler açısından olaya yaklaşmak istiyorum. Eşcinsellerin hepsi ayındır diye düşünmüyorum. Böyle bir savunuculuk içine girmek de benim için çok doğru gelmiyor. Güzel olan, değerli olan şeyleri herkesle, her milletten, her inanıştan, her cinsel yönelimdeki insanla paylaşabilirim diye düşünüyorum.

Ali Erol: Yöntemsel bir kaygı olarak kesinlikle katılıyorum ama bu konuda samimi

olmakta fayda var. Ben Ziya beyin sözlerini çok olumlu buluyorum. Eşcinselliğe karşı ayrımcılıkla mücadele ediyoruz. Cinsel yönelim ayrımcılığı bir insan hakkı ihlalidir. Fakat burada şöyle bir şey var ki, günlük hayatta ilişkilenede sırf eşcinsel olması yetmeyebilir. Eşcinselleri sevmem kelimesi ne kadar problemliyse, eşcinselleri severim kelimesi de aynı oranda problemlili olabiliyor. Sen eşcinsellerin nesini seviyorsun? Toplumun her kesiminde eşcinsel var. Sen neyini seviyorsun sorusu oradaki yaklaşımı da deşifre edebilir diye düşünüyorum. Politik ya da başka bir tercihten dolayı bir tek kişiyi olumlu bulmamak, Türkiye’de yaşayan bir azınlık olarak Ermenilerin mağduriyetlerine karşı olumlu bir cümle kurmanın önünde engel olmaması gerekir. Ama burada tuzaklar var. Aynı şey Kürtler için de geçerli. Tamam, şiddet karşıyız, militarist örgütlenmelere, şiddeti içeren örgütlenmelere politik olarak karşıyız. Ama sen Kürtleri sevmiyorsan, kırodur falan diyorsan ve bu yaklaşımına oradaki şiddeti vesile edip, bunu kılıf olarak kullanıyorsan burada problem vardır.

Eşcinselliğe dair zaten olumsuz yaklaşıyorsan, nerden çıktı bu pislikler diyorsan, eşcinsel denildiğinde akla gelecek olan genelde olumlu karşılanmayan örnekler olacaktır. Hareket noktası ne, niyet ne konusunda bakabiliriz. Bizim eşcinsel haklarını savunmamız, eşcinsel olarak eşcinsellerin özgürleşmesi için mücadele etmemiz, eşcinsel seveci olmamızı gerektirmez. Bu fark anlaşıldıktan sonra ben bir problem kalacağını düşünmüyorum.

Ziya: Benim ifade edemediğim ama çok doğru şeyleri söylediğini belirtmeliyim son söyledikleriyle.

Salon: Keşke tartışmalar bu kadar uzun sürmeseydi de biraz daha Türkiye’deki örgütlenmeler, örgütler arasındaki ilişkiler, mesela siz buraya geldiniz. Burada bir şey oluyor. Ama mesela İstanbul’a Diyarbakır Piramid GL’den arkadaş gelmişti. Ben onun konuşmasını merakla beklemiştim. Mesela örgütlenmenin her örgütün kendi dinamikleri vardır da ama onlar sorunlar yaşadılar mı, mesela sizlerin diğer örgütlere bir yaptığınız çalışmalar falan onları merak ediyorum ama...

Ali Erol: Eşcinsel dendiğinde 80’lerin başında İstanbul, Beyoğlu, Taksim, İstiklal Caddesi akla geliyordu. Dergi Ankara’dan çıktığında çok uyarıcı etkisi oldu. İnsanın olduğu her yerde kendine dönük insanlar da var. Şu ya da bu nedenlerle görünür olamıyoruz. Dolayısıyla eşcinselliğe dair söz söylemek ya da bir eşcinselin kendi eşcinselliğini yaşayabilmesi için metropollere gelmesi gerekmiyor. Dolayısıyla bizim yerel örgütlenmeler, ana dayanışma ve destek gösterdiğimiz alanlardan bir tanesi.

Diyarbakır’da Piramid GL’nin ortaya çıkmasıyla hemen en başta iletişimimiz oldu. Kaos GL’den gittik, bizi heyecanlandıran şeydi, bağımsız bir grup olması. Herhangi bir grubun eşcinsel bölümü gibi olmaması, herhangi bir parti olmaması... Farklı sosyo-ekonomik kesimden eşcinsellerin birbirini bulması heyecan verici. Diyarbakır şehrinin kendi sosyal kültürel ekonomik sorunu onları da kapsıyor. Kürt toplumundaki politik örgütler başlangıçta çok negatifti, çok olumsuzdu. Ama çok çabuk değişti, dönüştü. Şu an olumsuz bir yaklaşım yok. Dolayısıyla Kürtlerin içinden bu Kürt ve eşcinsel diye baskı da yok diyebiliriz. Ama farklı dinamikler var. Günlük hayatın kendi şiddeti çok fazla. Göçten dolayı Diyarbakır şişmiş. Günlük sosyal ilişkiler çok yıpratıcı. Bu insanların kendilerini ifadesi, bir kahvede çay ya da kahve içerken ne yapabiliriz diyebilmesi bir sorun. Bir de şöyle bir sorun var. Bir hareket tek başına tek bir kesimle olmuyor. Kaos GL bu tuzağa düşmediği için bugünlere gelebildi. Beğenmediğiniz davranışlarda da, gözünüzü kaşınızı patlatmaya kalkan, tehdit eden biri yoksa karşındakinin görüşüne katılman gerekmiyor. Ama nasıl bir masada yan yana oturabilirimi bulmak gerekiyor.

Ama sokaktan gelen eşcinsel arkadaşlar var bir de işinde gücünde okumuş yazmış tabir edilen arkadaşlar var. Yani Diyarbakır’da eşcinsel örgütlenmesi bir şekilde kendi ayakları üzerinde duracaksa bu iki kesimin bileşkesi ile duracak. Yani bu iki kesim yan

yana iç içe durmayı öğrendiğinde olacak. Çünkü tek başına okumuş yazmış arkadaşlar kendi içlerine kapanırlarsa kimseye fayda çıkmaz, sadece sosyal rahatlama sağlanır. Diğer şekilde sadece o sokağın kendi dili, şiddeti, tarzıyla da duvara toslarsın.

Salon: Yerel örgütlenmeler... Aslında yerel derken herkes kendi yerinde ama... İstanbul, Ankara daha merkez kabul edilebilir mi, daha deneyimli mesela...

Ali Erol: Şöyle ağlar oluşturmaya çalışıyoruz...

Salon: Evet benim için o ağlar çok önemli mesela. Diyarbakır'daki arkadaşı çok dinlemek istedim mesela... Konuşurken şöyle bir şey ortaya çıktı. Kürt arkadaş. Konuşması çok düzgün. Yanlış anlamayın, şöyle bir ayrımcılık yapmıyorum; Kürtlerin konuşması kötüdür falan demek istemiyorum. Arkadaş şöyle demişti; ben bir Kürdüm, ben Diyarbakır'dayım ve kendimi eşcinsel olarak tanımlamışım ve bu şekilde eşcinsel olarak dışarıdayken bir de konuşmamla Kürt olduğumu gösterirsem ben dışlanırım, ezilirim. Şiddete maruz kalırım. Onu tanımladıktan sonra, arkasından da hemen Türkiye'deki eşcinsel hareket, Türkiye'nin her yerinde transeksüellere uygulanan şiddet aynı derken bir örgütlenmeye yönelik kafa karışıklığı vardı bence.

Buraya gelip deneyimlerinizi aktarmanız, tartışmak çok güzeldi bence... Tabii ki kendi örgütlenmelerini kendileri kuracak. Bir araya gelecek ve bunu sağlayacaklar ama bu deneyimlerin sıkça götürülmesi...

Ali Erol: Şu yöntemi çıkarabiliriz. Türkiye'de eşcinseller, travestiler, transeksüeller hangi sorunları yaşıyorlar. Bazı sorunlar Diyarbakır'a özgü, bazı sorunlar İstanbul'a özgü olabilir. Dolayısıyla bizim bunlar arasındaki dengeyi gözetmemiz gerekiyor.

Benim ağdan kastım, sorun alanları üzerinden bir buluşma, ağda kalma çalışması yapıyoruz. Örneğin insan hakları konusunda bir çalışma var. Farklı illerden travesti transeksüellerin dâhil olduğu, yaşadığı sorunları kaydetme, raporlama ile başladı, şu aşamada Ankara'da, İstanbul'da ilgili valiliklerin insan haklarıyla sorumlu birimleri ile görüşmeler yapıldı. Geçen hafta, Ankara'da Emniyet Müdürlüğüyle ve Başbakanlığa bağlı İnsan Hakları Başkanlığı ile görüşmeler oldu. Farklı illerdeki eşcinsellerin doğrudan dâhil olabileceği ağlar bunlar.

Oluşturduğumuz bir diğer ağ da Yerel Muhabir Ağı. İnsanlar farklı şehirlerde kendi yaşadıkları sorun ya da güzellikleri nasıl kağıda dökebilir, nasıl yazabilir? Kasımın ilk haftası 3. eğitimi yapacağız. Bianet haber ağı ile ortaklaşa yapacağız. Orada yapmaya çalıştığımız herkes yaşadığı şehirde işte Diyarbakır'dan Yozgat'a kadar, Eskişehir'den İzmir'e kadar kendi yaşadığı bölgede eşcinselliğe dair olup biteni nasıl haberleştirebilir? Dolayısıyla tüm bu haberleştirme süreci olduğunda karşılıklı haberdar olmak, karşılıklı iletişim de söz konusu olacak. Bu karşılaştırma sonucunda eşcinsel hareket sadece Kaos GL ve Lambda'dan oluşur diye bir şey de kalmayacak, kendi örgütlenmesini henüz güçlü bir şekilde kuramamış bile olsa, ama bu ağlar aracılığıyla her aşamada devreye girebilecek ve kendi sözünü söyleyebilecek diye düşünüyoruz. Böylece aynı zamanda hani eşit katılımı da sağlamış oluruz diye umuyoruz.

Salon: Bence bu güzel bir etkinlik oldu ve biraz yarım kaldı. Bunun ikincisini yapalım vaktimiz olduğu ölçüde. Eksik kaldığını düşündüğümüz yerleri geliştiririz.

Ali Erol: Morel'e ve EGEV'e ve gelen tüm arkadaşlara teşekkür ediyorum.

HEINRICH
BÖLL
STIFTUNG
DERNEĞİ

Kaos GL